

Ocena komplementarności międzyokresowej w zakresie rewitalizacji

Raport końcowy

Październik 2017

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Zamawiający:

Województwo Lubelskie z siedzibą w Lublinie

ul. Artura Grottgera 4

20-029 Lublin

Wykonawca:

EVALU Sp. z o.o.

ul. Dzika 19/23 lok. 55

00-172 Warszawa

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI.....	3
STRESZCZENIE / SUMMARY.....	7
1 WPROWADZENIE.....	21
2 OGÓLNY OPIS PRZEBIEGU EWALUACJI.....	24
3 SYNTETYCZNY OPIS ZASTOSOWANYCH METOD BADAWCZYCH.....	26
4 OCENA EFEKTÓW WSPARCIA REWITALIZACJI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W PERSPEKTYWIE 2007-2013.....	31
4.1 Wprowadzenie.....	31
4.2 Założenia wsparcia działań rewitalizacyjnych w perspektywie 2007-2013.....	32
4.3 Skala wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w latach 2007-2013.....	41
4.3.1 Lokalne Plany Rewitalizacji.....	41
4.3.2 Wsparcie w ramach osi LEADER PROW.....	49
4.3.3 Wsparcie w ramach środków krajowych.....	54
4.4 Efekty działań rewitalizacyjnych podejmowanych w województwie lubelskim w latach 2007-2013.....	56
4.4.1 Efekty Działania 3.2. RPO WL 2007-2013.....	56
4.4.2 Skala zmian sytuacji w miejscowościach i gminach realizujących LPR 2007-2013.....	72
4.4.3 Komplementarność wsparcia RPO WL 2007-2013 z innymi źródłami finansowania działań rewitalizacyjnych.....	78
4.4.4 Czynniki wpływające na skuteczność wdrażania programów rewitalizacji i projektów RPO WL 2007-2013.....	81
4.4.5 Dobre praktyki wdrażania Działania 3.2 RPO WL 2007-2013.....	83
5 OCENA TRAFNOŚCI DIAGNOZY OBSZARÓW KRYZYSOWYCH W GMINACH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO.....	89
5.1 Wprowadzenie.....	89
5.2 Założenia wsparcia działań rewitalizacyjnych w perspektywie 2014-2020.....	89
5.3 Lokalne Programy Rewitalizacji do 2023 roku w województwie lubelskim.....	96
5.4 Delimitacja obszarów kryzysowych miast i gmin województwa lubelskiego na okres programowania 2014-2020.....	98
5.5 Potrzeby rewitalizacyjne w miastach i gminach województwa lubelskiego.....	103
6 OCENA TRAFNOŚCI ZAPLANOWANEGO WSPARCIA REWITALIZACJI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W PERSPEKTYWIE 2014-2020.....	119
6.1 Zasady wsparcia w ramach RPO WL 2014-2020.....	119
6.2 Trafność wsparcia RPO WL 2014-2020 w stosunku do zidentyfikowanych potrzeb rewitalizacyjnych.....	126
6.3 Przewidywana skuteczność i efektywność wsparcia RPO WL 2014-2020.....	129
6.4 Czynniki wpływające na trafność wsparcia.....	142

7	WNIOSKI I REKOMENDACJE	146
8	SPIS MAP	149
9	SPIS TABEL	149
10	SPIS WYKRESÓW	151
11	ANEKSY	152
11.1	Załącznik nr 1	152
11.2	Załącznik nr 2	155
11.3	Załącznik nr 3	160

SKRÓT	WYTŁUMACZENIE
CAPI	Computer Assisted Personal Interview -wywiad przy użyciu urządzeń mobilnych (tj. laptop, palmtop),
CATI	Computer Assisted Telephone Interview –wspierany komputerowo wywiad telefoniczny
CAWI	Computer Assisted Web Interview – wspierany komputerowo wywiad internetowy
CSO	Central Statistical Office
CRP	Commune Regeneration Programs
DTP	Detailed description of the priority axes Regional Operational Program Lubelskie Voivodeship 2007-2013. Determination of the Program
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ERDF	European Regional Development Fund
ESF	European Social Fund
EU	European Union
FIO	Fundusz Inicjatyw Obywatelskich
GPR	Gminny Program Rewitalizacji
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IP	Instytucja Pośrednicząca
ITI	Individual Telephone Interview - indywidualny wywiad telefoniczny
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KPM	Krajowa Polityka Miejska
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju
KSI SIMIK	Krajowy System Informatyczny SIMIK
LAG	Local Action Group
LGD	Lokalna Grupa Działania
LDB	Local Data Bank
LFA	Lublin Functional Area
LOF	Lubelski Obszar Funkcjonalny
LPR	Lokalny Program Rewitalizacji
LRP	Local Regeneration Programs

LSI	Lokalny System Informatyczny
LSR	Lokalna Strategia Rozwoju
MA	Managing Authority
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
NGO	Organizacja pozarządowa (ang. non-government organization)
NSRO	Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia
OP	Oś Priorytetowa
OPTA	Operation Programme Technical Assistance
PA	Priority Axis
PI	Priorytet Inwestycyjny
PO IG	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
PO IIŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PO PT	Program Operacyjny Pomoc Techniczna
PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
POWER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
PRiRM WL	Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
RDP	Rural Development Programme
RPO WL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego
ROP LV	Regional Operation Programme Lubelskie Voivodship
SRK	Strategia Rozwoju Kraju
SRWL	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego
SZOOP RPO WL 2014-2020	Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego
WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

STRESZCZENIE / SUMMARY

Celem badania „Ocena komplementarności międzyokresowej w zakresie rewitalizacji” była identyfikacja potrzeb rewitalizacji obszarów kryzysowych na terenie Lubelszczyzny w kontekście celów PI 9b RPO WL 2014-2020 oraz kontynuacji wsparcia z perspektywy 2007-2013. Badanie było prowadzone od lipca do października 2017 roku na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego. Cele szczegółowe badania dotyczyły oceny efektów wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w perspektywie 2007-2013 (1), oceny trafności diagnozy obszarów kryzysowych w gminach województwa lubelskiego (2) oraz oceny trafności zaplanowanego wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w perspektywie 2014-2020 (3).

Przedmiotem badania były projekty z zakresu rewitalizacji wsparte w ramach RPO WL 2007-2013 oraz innych środków finansowych na terenie województwa lubelskiego, lokalne programy rewitalizacji na lata 2007-2013 i zamierzenia gmin na lata 2014-2020. Kontekstowo należy wskazać, iż definicja rewitalizacji w okresie programowania środków unijnych na lata 2014-2020 znacząco różni się od tego, które obowiązywało w okresie programowania 2007-2013. Na potrzeby realizacji RPO WL 2007-2013 przyjęto definicję rewitalizacji, zgodnie z którą było to przywrócenie zdegradowanym obszarom miejskim, w tym przemysłowym i powojennym funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, społecznych i kulturalnych, a także zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawa warunków życia mieszkańców. Przy czym degradacja była rozumiana przez pryzmat dwóch płaszczyzn: społecznej związanej z długotrwałym bezrobociem, niskimi dochodami mieszkańców, niskim poziomem wykształcenia oraz występowaniem patologii społecznych, jak również płaszczyzny infrastrukturalnej związanej z degradacją majątku trwałego (miejskiej infrastruktury technicznej, zabudowy, a także majątku o wartości kulturowej). Podjęte działania rewitalizacyjne realizowane w perspektywie finansowej 2007-2013, rozumiane zgodnie z przytoczoną definicją, miały z jednej strony prowadzić do poprawy ładu przestrzennego miast, z drugiej zaś prowadzić do zwiększenia ich potencjału społeczno-gospodarczego. Podstawą do prowadzenia działań rewitalizacyjnych w poprzednim okresie programowania były środki EFRR obejmujące wsparcie przede wszystkim infrastrukturalne. Z kolei - w nowym okresie programowania pojęcie rewitalizacji zostało inaczej zdefiniowane. Punktem wyjścia i zasadniczą ramą realizacyjną w planowaniu kompleksowej rewitalizacji jest diagnoza stanu kryzysowego - koncentracji problemów społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Rewitalizacja definiowana w dokumentach programowych perspektywy 2014-2020 to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Jak widać powyżej podejście do rewitalizacji jest szersze niż w perspektywie 2007-2013. Szerszy jest również zakres wsparcia działań rewitalizacyjnych przewidzianych na poziomie regionalnym. Wsparcie dotyczące działań rewitalizacyjnych realizowane w ramach środków dostępnych w RPO koncentruje się w głównej mierze na dwóch priorytetach inwestycyjnych, tj. PI 9i (EFS) *Aktywne włączenie*, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie oraz PI 9b (EFRR) *Wspieranie rewitalizacji w sferze fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich*. Umożliwienie finansowania działań rewitalizacyjnych wprost z EFRR jak również EFS zapewnić ma, że procesy rewitalizacji finansowane

w ramach RPO 2014-2020, jako instrumenty służące realizacji Umowy Partnerstwa, będą bardziej skuteczne, zintegrowane i kompleksowe. Poniżej zaprezentowano syntetyczne wyniki badania.

OCENA EFEKTÓW WSPARCIA REWITALIZACJI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W PERSPEKTYWIE 2007-2013

W ramach celu badawczego przeprowadzono kwerendę Lokalnych Planów Rewitalizacji przygotowanych na potrzeby okresu 2007-2013 w województwie lubelskim. Następnie dokonano analizy efektów założonych działań. W rezultacie, dla każdego ze zidentyfikowanych w LPR 2007-2013 projektów została przyporządkowana lista efektów w ujęciu ilościowym i wartościowym wraz ze wskazaniem źródła finansowania tych efektów, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 oraz pozostałych działań Programu. W kolejnym etapie badania przeprowadzono analizę *desk research* (dane GUS, BDL, statystyki lokalne) oraz dokonano oceny zmiany sytuacji na obszarach objętych wsparciem (ujętych w LPR na lata 2007-2013).

Finalnie podsumowano wnioski i przygotowano mapę działań rewitalizacyjnych w podziale na gminy, wraz z przyporządkowaniem skuteczności (stopnia zrealizowania zaplanowanych działań) i oddziaływania (zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej w wyniku przeprowadzonych działań).

Dzięki wywiadowi eksperckiemu dokonano weryfikacji i pogłębienia wnioskowania dotyczącego efektów działań rewitalizacyjnych w województwie lubelskim w perspektywie 2007-2013.

W wyniku przeprowadzonych analiz zidentyfikowano dobre praktyki, łączące w sobie cechy wysokiej skuteczności (stopnia zrealizowania zakładanych celów), wysokiego oddziaływania (stopnia zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej w wyniku wsparcia), wysokiej efektywności (relatywnie niskiego kosztu jednostkowego uzyskanego efektu) i wysokiego potencjału komplementarności międzyokresowej w okresie wdrażania 2014-2020.

Syntetyczny opis wyników badania w ramach celu nr 1. Ocena efektów wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w perspektywie 2007-2013

W ramach Działania 3.2. *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich RPO WL 2007-2013* (dalej Działania 3.2. RPO WL 2007-2013) do realizacji wybrano 49 projektów złożonych przez beneficjentów z 23 gmin województwa lubelskiego. Inwestycje zrealizowane w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 przyczyniły się w dużym stopniu do osiągnięcia związanego z nim celu szczegółowego 3 Programu - Zwiększenie atrakcyjności Lubelszczyzny jako miejsca do zamieszkania, pracy i wypoczynku.

W okresie 2007-2013 LPR zostały opracowane jedynie w największych ośrodkach miejskich regionu. Badania terenowe pokazały, że skala Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 i środków przewidzianych na jego realizację (tj. ponad 56 mln euro) nie była wystarczająca, aby zaspokoić wszystkie potrzeby inwestycyjne gmin w tym zakresie. Nowe obiekty miały z góry określoną funkcję najczęściej publiczną, ograniczona była zatem możliwość ich wykorzystania na cele gospodarcze, na co szczególnie zwracali uwagę beneficjenci środków pomocowych uczestniczący w badaniu kwestionariuszowym. Badania terenowe pozwoliły na sformułowanie wniosku, że na obszarach objętych rewitalizacją lub w ich pobliżu nadal występuje potrzeba dalszej poprawy warunków mieszkaniowych. Dodatkowo, zasadne będzie położenie nacisku na rozwój przedsiębiorczości poprzez zapewnienie miejsc na nowe lokale z pełną obsługą mediów (woda, kanalizacja, prąd itp.), a także zapewnienie odpowiedniego dostępu komunikacyjnego do tych miejsc. W niektórych przypadkach zachodzą duże rozbieżności pomiędzy wartościami docelowymi wskaźników programowych zakładanymi w URPO WL, a wartościami

osiągniętymi. Większość monitorowanych wskaźników osiągnęła wartość znacznie większą od zakładanej wartości docelowej. Przykładem może być wskaźnik *Powierzchnia terenów zrewitalizowanych*, którego wartość została osiągnięta w stosunku do planowanej w 2388%. Wskaźnikiem, który nie został zrealizowany w pełnym zakresie jest *Liczba firm, które podjęły działalność na terenie zrewitalizowanym*. Wartość docelowa wskaźnika została osiągnięta w 80%. Wynika to właśnie z założeń programowych Działania 3.2. RPO WL 2007-2013, w których celem priorytetowym nie było wprost oddziaływanie na sferę gospodarczą, lecz na sferę przestrzenno-funkcjonalną i techniczną obszaru rewitalizacji. Należy jednak zauważyć, że zarówno część projektów przestrzennych jak i dotyczących dziedzictwa kulturowego uwzględniała efekty społeczne, które mogły zostać osiągnięte dzięki realizacji projektów infrastrukturalnych.

Na podstawie analizy danych zastanych oraz wyników badań terenowych oceniono efekty jakie wystąpiły dzięki wsparciu przedsięwzięć rewitalizacyjnych w latach 2007-2013. Wyniki analizy wskaźnika nakładów inwestycyjnych dla całego województwa wykazały, że nastąpił znaczny wzrost (75%) nakładów inwestycyjnych w cenach bieżących na 1 mieszkańca. Wystąpiło to równoległe ze spadkiem dynamiki PKB w cenach stałych. Wzrosła również liczba turystów w województwie lubelskim (o 24%), co może być zasługą zrewitalizowanych ośrodków miejskich. Bez udziału środków z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 zrealizowanych zostałyby mniej projektów lub byłyby one zrealizowane na mniejszą skalę.

Projekty zrealizowane dzięki dofinansowaniu z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 skutecznie wsparły procesy rewitalizacji w perspektywie 2007-2013. Osiągnięte zostały wszystkie zakładane efekty projektów, odpowiedziały one w pełni lub w znacznym stopniu na niemal wszystkie potrzeby beneficjentów, a efekty projektów są trwałe. Realizacja projektów rewitalizacyjnych pociągnęła za sobą inne działania finansowane ze środków publicznych innych niż RPO WL 2007-2013 oraz ze środków prywatnych. Interwencja zaplanowana w RPO WL 2014-2020 daje możliwość zaspokojenia potrzeb z obszaru działań społecznych, które nie zostały zaspokojone po realizacji projektów dofinansowanych z RPO WL 2007-2013. Potrzeby rewitalizacyjne zidentyfikowane w perspektywie 2014-2020 na różnych typach obszarów kryzysowych znajdują się głównie na terenach wiejskich i małych miastach do 5 tys. mieszkańców, gdzie nie realizowano projektów finansowych ze środków Działania 3.2. *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich* RPO WL. Badania terenowe i poczynione w ramach badania analizy pokazały, że potrzeby rewitalizacyjne w zakresie społecznym nie zostały w pełni zaspokojone, z uwagi na to, że środki trafiły głównie do większych ośrodków miejskich realizujących przede wszystkim projekty dotyczące kultury, turystyki, czy infrastruktury drogowej. Potwierdziły to również badania CATI z beneficjentami wsparcia, którzy wskazali, że projekty dotyczące obszaru działań społecznych stanowiły najmniejszy odsetek realizowanych projektów. W ocenie uczestników badania CATI realizowane projekty częściowo wpłynęły na redukcję deficytów w zakresie infrastruktury społecznej, jednak potrzeby obejmujące ten obszar nadal występują w gminach, które realizowały projekty rewitalizacyjne dofinansowane w ramach działania 3.2. RPO WL 2007-2013. Badania ankietowe i przeprowadzone wywiady pogłębione pokazują, że zdecydowana większość badanych beneficjentów była zdania, że zrealizowane projekty przyczyniły się do wzrostu atrakcyjności obszaru jako miejsca zamieszkania, pracy, a także lokowania inwestycji. Warto zaznaczyć, że w grupach docelowych nie przewidziano wsparcia dla przedsiębiorców, co zmieniono w okresie programowania 2014+.

Czynnikiem wpływającym na skuteczność wdrażania projektów i programów rewitalizacji było skierowanie środków przede wszystkim do gmin jako podmiotów posiadających możliwości finansowe

na prefinansowanie operacji w dłuższym okresie czasu. Wyniki analiz na podstawie dokumentów i badań terenowych pokazały, że sposób wspierania procesów rewitalizacji na poziomie lokalnym w perspektywie 2007-2013 z uwzględnieniem wsparcia dla działań społecznych finansowanych z innych źródeł krajowych i lokalnych, przede wszystkim PROW był skuteczny. Uzupelnieniem projektów w ramach Działania 3.2. *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich* RPO WL 2007-2013 były projekty ze środków krajowych, w tym szczególnie środki ministra kultury na dziedzictwo kulturowe, które zostały pozyskane przez większe miasta na realizację projektów oddziałujących na tkankę urbanistyczną i budynki znajdujące się w ewidencji zabytków. Przeszkodą na drodze od faktycznie uzyskanych produktów i rezultatów do pełnego osiągnięcia celu szczegółowego Priorytetu w sferze społecznej i gospodarczej była niedostateczna jakość programów rewitalizacji. Opracowane przez gminy programy rewitalizacji miały być dokumentami, które regulowały konieczne do podjęcia działania odpowiadające na realne potrzeby. Wsparcie projektów założonych do realizacji w gminnych programach rewitalizacji miało pomóc w wydzwignięciu obszarów rewitalizowanych z problemów, z którymi się zmagaly. Niestety okazało się, że programy rewitalizacji były często traktowane raczej jako narzędzia do pozyskiwania środków europejskich.

Na podstawie badań terenowych oraz analizy netnograficznej zidentyfikowano dobre praktyki wdrożenia RPO WL 2007-2013 w zakresie rewitalizacji. Kryterium doboru projektów była ich kompleksowość oraz wywołanie efektów zaangażowania dodatkowych środków poza dotacyjnych. Projekty te łączą w sobie cechy:

- wysokiej skuteczności (stopnia zrealizowania zakładanych celów),
- wysokiego oddziaływania (stopnia zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej w wyniku wsparcia),
- wysokiej efektywności (relatywnie niskiego kosztu jednostkowego uzyskanego efektu),
- wysokiego potencjału komplementarności międzyokresowej w okresie wdrażania 2014-2020.

Przedstawiciele IZ wskazali projekty wpisujące się zarówno w cele inwestycyjne jak i jednocześnie społeczne. Przykładami takich projektów były m.in.:

- *Renowacja osiedla Bronowice III - Maki,*
- *Rewitalizacja Centrum Hrubieszowa poprzez porządkowanie przestrzeni publicznej Śródmieścia oraz renowacja zdegradowanej substancji mieszkaniowej z otoczeniem,*
- *Rewitalizacja terenu osiedla mieszkaniowego XXX-lecia – modernizacja budynków nr 2, 2A, 2B, 2C wraz z infrastrukturą przy ul. Grota Roweckiego w Chełmie,*
- *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Puławy dla potrzeb rozwoju turystyki i poprawy warunków życia mieszkańców,*
- *Kontynuacja rewitalizacji historycznego centrum Janowa Lubelskiego pod kątem wprowadzenia nowych funkcji kulturalnych wraz z rewitalizacją przestrzeni i budynków osiedla wielorodzinnego.*

Pogłębiona analiza pozwoliła na wskazanie projektu zidentyfikowanego w ramach dobrych praktyk wdrożeniowych. W ramach projektu *Rewitalizacja Centrum Hrubieszowa poprzez porządkowanie przestrzeni publicznej Śródmieścia oraz renowacja zdegradowanej substancji mieszkaniowej z otoczeniem* udało się przywrócić zdegradowanym obszarom miejskim funkcje gospodarczych, turystycznych, społecznych i kulturalnych. Dzięki dotacji w kwocie ponad 7 mln zł dokonano rewitalizacji historycznej zabudowy oraz podziemi przy wsparciu podmiotów ekonomii społecznej i uczelni. Gminie Miejskiej Hrubieszów udało się zapewnić, aby projekt stał się elementem całościowej wizji rozwoju gminy. Projekt został oparty na szczegółowej diagnozie – rozpoznaniu potrzeb i analizie interesariuszy. Gminie

udało się również zapewnić komplementarne środki na kontynuację projektu w ramach tzw. Modelowej rewitalizacji miast pozyskując kolejne 2,6 mln zł dotacji na projekt *Rewitalizacja Śródmieścia Hrubieszowa szansą na eliminację zjawisk kryzysowych oraz ożywienie społeczno-gospodarcze miasta*. Dodatkowo w gminie Hrubieszów realizowano najwięcej w regionie projektów (46) w ramach osi Leader PROW 2007-2013, co dodatkowo pozwoliło na osiągnięcie efektu synergii projektów realizowanych na jednym terenie.

OCENA TRAFNOŚCI DIAGNOZY OBSZARÓW KRYZYSOWYCH W GMINACH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

W ramach celu badawczego w pierwszej kolejności przeprowadzono kwerendę gminnych programów rewitalizacji i/lub diagnoz obszarów kryzysowych w gminach Województwa Lubelskiego na okres objęty programowaniem 2014-2020. Następnie przeprowadzono badania terenowe z udziałem przedstawicieli IZ RPO WL 2014-2020 oraz potencjalnych beneficjentów RPO WL 2007-2014 w celu pozyskania informacji o barierach i trudnościach związanych z pozyskiwaniem danych do diagnozy, delimitacją obszaru, lukami w procesie wnioskowania, na które napotykali beneficjenci oraz stopniem wykorzystania systemu informacji przestrzennej przy delimitacji obszaru kryzysowego i jego podobszarów. Pozyskane dane pogrupowano w podziale na obszary: społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzennie-funkcjonalne, techniczne. Finalnie, przeprowadzono analizę potrzeb rewitalizacyjnych na poszczególnych obszarach. W rezultacie powstało zestawienie najczęstszych problemów dla poszczególnych kategorii obszarów kryzysowych (społeczne, techniczne, środowiskowe itp.) oraz zestawienie najczęściej występujących potrzeb rewitalizacyjnych w ujęciu terytorialnym w podziale na Lublin, LOF, gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie. Zestawienie to zostało następnie zweryfikowane podczas wywiadu eksperckiego.

Syntetyczny opis wyników badania w ramach celu nr 2. Ocena trafności diagnozy obszarów kryzysowych w gminach województwa lubelskiego

W ramach badania zidentyfikowano 89 Lokalnych/Gminnych Programów Rewitalizacji będących bądź w fazie dokumentu przyjętego uchwałą Rady Gminy, bądź w fazie projektu podlegającego konsultacjom społecznym, obejmujące horyzontem czasowym okres programowania RPO WL 2014-2020. Oznacza to, iż do dnia 20 sierpnia 2017 roku, blisko 36% wszystkich miast i gmin regionu przystąpiło do spełnienia podstawowego warunku uzyskania wsparcia w ramach Programu. W najbliższym konkursie/konkursach OP 13 RPO WL 2014-2020 w obszarze dedykowanym rewitalizacji należy spodziewać się zainteresowania ponad czterokrotnie większej liczby gmin i miast niż w okresie programowania 2007-2013, co wynika nie tylko z rozszerzenia wsparcia na gminy wiejskie i miejsko-wiejskie, ale też ze wzrostu zainteresowania ze strony gmin miejskich regionu. W składanych wnioskach o dofinansowanie należy spodziewać się nadreprezentacji miast, zarówno w kategorii poniżej jak i powyżej 5 tys. mieszkańców.

Analiza struktury sfer oddziaływania planowanych infrastrukturalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazuje na dominantę sfery funkcjonalno-przestrzennej, skoncentrowanej na zwiększeniu dostępności usług społecznych, kulturalnych na obszarze rewitalizowanym. Reprezentowane będą one szczególnie licznie na obszarze LOF oraz w powiatach północnych. W planowanych konkursach RPO WL 2014-2020 należy spodziewać się niskiej reprezentacji projektów oddziałujących również gospodarczo. Skupione one będą w pasie środkowych i południowych powiatów regionu, głównie w Działaniu 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich*.

Zapisy zidentyfikowanych LPR/GPR województwa lubelskiego wskazują na wysoką zgodność wsparcia oferowanego w ramach RPO WL 2014-2020 z planami inwestycyjnymi potencjalnych beneficjentów, opartymi o zdiagnozowane potrzeby rozwojowe. Zdecydowana większość (80%) projektów uwzględnionych w programach rewitalizacji, kwalifikuje się do dofinansowania w ramach Programu, zarówno w Osi Priorytetowej 13 w działaniach dedykowanych rewitalizacji, jak i w pozostałych działaniach programu, w których zastosowano preferencje dla projektów uwzględnionych w GPR/LPR.

Struktura typów projektów (według klasyfikacji RPO WL 2014-2020) zaplanowanych do realizacji wskazuje na dominację działań polegających na przebudowie, modernizacji budynków w celu nadania im nowych funkcji społecznych lub gospodarczych. W 80% LPR/GPR miast/gmin z obszaru LOF, 85% miast/gmin powyżej 5 tys. mieszkańców i 70% miast/gmin poniżej 5 tys. mieszkańców zidentyfikowano przynajmniej jeden kompleksowy projekt (dotyczący zagospodarowania głównej na danym obszarze rewitalizacji przestrzeni publicznej). Powszechne w skali zidentyfikowanych LPR/GPR miast/gmin województwa lubelskiego są także projekty zawierające w swoim zakresie: uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni publicznych (przebudowa, remont lub modernizacja), zakup niezbędnego wyposażenia. Blisko połowa planowanych projektów (48%) zakłada uzupełniające inwestycje w lokalną infrastrukturę drogową i uliczną.

OCENA TRAFNOŚCI ZAPLANOWANEGO WSPARCIA REWITALIZACJI W PERSPEKTYWIE 2014-2020

Podstawą pracy Wykonawcy w ramach celu badawczego było odwzorowanie logiki interwencji przewidzianej w dokumentach programowych i operacyjnych RPO WL 2014-2020. Dodatkowym źródłem informacji dotyczącym założeń i spodziewanych efektów wsparcia w okresie programowania 2014-2020 były wywiady pogłębione z przedstawicielami IZ RPO WL 2014-2020. Końcowym produktem tego etapu badawczego był schemat logiczny wsparcia wraz z kwantyfikacją jego wartości oraz kwantyfikacją spodziewanych produktów i rezultatów w poszczególnych latach wdrażania Programu z uwzględnieniem Rezerwy Wykonania. Następnie, na podstawie wniosków z realizacji drugiego celu szczegółowego badania dotyczącego oceny trafności diagnozy obszarów kryzysowych w gminach województwa lubelskiego, przy użyciu macierzy logicznej zestawiono założenia i oczekiwane produkty i rezultaty wsparcia RPO WL 2014-2020 ze zdiagnozowanymi potrzebami rewitalizacyjnymi gmin regionu. W dalszym kroku badawczym przeprowadzono prognozę wskaźników produktu i rezultatu RPO WL 2014-2020 oraz wskaźników finansowych w ramach Działań 13.3, 13.4 i 13.8, z uwzględnieniem celu pośredniego Ram Wykonania w oparciu o koszt jednostkowy wskaźnika, harmonogram wdrażania zaplanowanych działań oraz w oparciu o gotowość gmin do aplikowania o środki w poszczególnych typach interwencji. Na tym etapie zrealizowano również wywiady ilościowe i jakościowe z potencjalnymi beneficjentami dostarczające przesłanek do wnioskowania o możliwości zrealizowania zakładanych wartości wskaźników w oparciu o planowane projekty. Finalnie, sformułowano wnioski i rekomendacje dla dalszego wdrażania PI 9b RPO WL 2014-2020 z uwzględnieniem liczby naborów, systemu kryteriów naboru wniosków, harmonogramu oraz ewentualnej korekty zakładanej wartości wskaźników produktu i rezultatu wraz ze wskazaniem listy czynników, które uzasadniają korektę. Wyniki badania w tym zakresie zostały podane weryfikacji i krytyce przez eksperta zewnętrznego.

Podstawowym czynnikiem instytucjonalnym wpływającym na trafność wsparcia jest wysoka aktywność IZ RPO WL 2014-2020 w tworzeniu mechanizmów wsparcia gmin w przygotowywaniu LPR/GPR oraz przygotowania projektów do konkursów rewitalizacji. Oprócz możliwości uczestniczenia w konkursach

PO PT 2014-2020 wspierających proces tworzenia lokalnych dokumentów programowych, zaferowano także ciągłą pomoc ekspercką. Organizowane są konferencje i spotkania z gminami, po których udostępniane są materiały edukacyjne nawiązujące do zdiagnozowanych podczas tych spotkań deficytów i potrzeb potencjalnych wnioskodawców związanych z zaprojektowaniem rewitalizacji w skali lokalnej.

Wartość projektów planowanych przez potencjalnych beneficjentów do złożenia w Działaniu 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich* i w Działaniu 13.8 *Rewitalizacja LOF w ramach ZIT* odpowiednio trzykrotnie i dwukrotnie przekracza alokację przeznaczoną na wsparcie w ramach RPO WL 2014-2020 w tych Działaniach. Jednocześnie większość gmin planuje składać wnioski o dofinansowanie projektów o najwyższym koszcie jednostkowym projektu w pierwszym planowanym konkursie. Może to skutkować wyczerpaniem alokacji na projekty kompleksowe o wysokiej skali oddziaływania społecznego i funkcjonalno-przestrzennego, wysokiej efektywności kosztowej, ale o niskim oddziaływaniu gospodarczym, realizowanym przez projekty mniej kompleksowe. REKOMENDACJA. Zaleca się dokonanie zmian w harmonogramie naborów projektów w Działaniach OP13 RPO WL 2014-2020, ukierunkowanych na rewitalizację, przesunięcie 40% alokacji na konkursy o mniejszej skali, ale z dedykowanym oddziaływaniem na rok 2018 i 2019.

Na podstawie analizy zakresu projektów, zaplanowanych do realizacji w LPR/GPR województwa lubelskiego zidentyfikowano brak ryzyka nieosiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźników PI 9b monitorujących skuteczność wsparcia. Występuje jednak ryzyko wykluczenia z dofinansowania projektów generujących wskaźnik produktu *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* oraz wskaźniki rezultatu związane z oddziaływaniem gospodarczym. Ryzyko to wynika z rozproszenia tych projektów, niskiej możliwości połączenia ich z innymi inwestycjami dla podniesienia oceny w kryterium efektywności kosztowej wskaźnika *Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich* w m². REKOMENDACJA. Rekomenduje się więc obniżenie widełek efektywności kosztowej wskaźnika *Liczba wspartych przedsiębiorstw*, przy przyjęciu wartości 7000 000 zł jako wartości bazowej (100%) oraz podniesienie widełek kryterium efektywności kosztowej wskaźnika *Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich* w m² o 25% w stosunku do obecnych wysokości widełek. Zaproponowane rozwiązania zwiększą selektywność kryterium efektywności kosztowej wskaźnika *Liczba wspartych przedsiębiorstw* oraz zmniejszą ryzyko obniżenia konkurencyjności projektów oddziałujących gospodarczo, realizowanych zazwyczaj na innych podobszarach rewitalizacji niż tzw. projekty kompleksowe, ukierunkowane na sferę społeczną.

Analiza aktualnych LPR/GPR gmin będących beneficjentami wsparcia w okresie 2007-2013, wskazuje na wysoki stopień komplementarności terytorialnej inwestycji rewitalizacyjnych zrealizowanych w poprzednim okresie programowania RPO WL i interwencji zaplanowanych do realizacji w okresie bieżącym. Z kolei planowane przedsięwzięcia infrastrukturalne na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich stanowiąc będą uzupełnienie i kontynuację projektów, realizowanych przez LGD w ramach OP 4 Leader PROW 2007-2013. Zastosowanie kryterium premiującego lokalizację, w których opracowano LPR przy przyznawaniu dofinansowania interwencji środowiskowych, technicznych, oraz inwestycji infrastruktury społecznej i publicznej w pozostałych osiach RPO WL 2014-2020 pozwoli na osiągnięcie większej koncentracji działań oraz kompleksowości wsparcia.

SUMMARY

The objective of the study entitled "Evaluation of Inter-Period Complementarity in the Area of Revitalisation" was to identify the revitalisation needs of crisis areas in the Lublin region in the context of objectives of PI 9b ROP LV 2014 - 2020 and continuation of aid from the 2007 - 2013 perspective. The study was performed between July and October 2017 upon the commission of the Marshall's Office of the Lublin Voivodeship. Specific objectives of the study referred to the evaluation of effects of aid for revitalisation in the Lublin Voivodeship in the 2007 - 2013 perspective (1), evaluation of accuracy of diagnosis of crisis areas in the communes of the Lublin Voivodeship (2) and evaluation of accuracy of the planned aid for revitalisation in the Lublin Voivodeship in the 2014 - 2020 perspective (3).

The subject matter of the study were revitalisation projects which received aid as part of the Regional Operational Programme for the Lublin Voivodeship (ROP LV) for years 2007 - 2013 and other funds in the area of the Lublin Voivodeship, local revitalisation programmes for years 2007 - 2013 and plans of communes for years 2014 - 2020. In this context, it has to be indicated that the definition of revitalisation in the programming period of EU funds 2014 - 2020 significantly differs from the definition that was valid in the 2007 - 2013 programming period. For the purposes of implementation of the 2007 - 2013 ROP LV, a definition of revitalisation was adopted which stipulates that revitalisation is restoration of economic, educational, tourist, social and cultural functions to degraded urban areas, including post-industrial and post-military venues, as well as enhancement of investment attractiveness of the region and improvement of living conditions of its' inhabitants. Degradation was understood in two perspectives: the social one, related to long-term unemployment, low income of residents, low level of education and presence of social pathologies, as well as the infrastructural one, related to the degradation of tangible assets (municipal technical infrastructure, as well as assets with cultural value). On the one hand, the revitalisation efforts undertaken and implemented in the 2007 - 2013 financial perspective, understood in line with the definition above, were aimed at improving spatial order of cities and on the other, at increasing their socio-economic potential. The basis for the conduct of revitalisation activities in the prior programming period were ERDF funds encompassing primarily infrastructural aid. In turn, in the new programming period, the concept of revitalisation was defined differently. The starting point and the basic implementation framework in the planning of comprehensive revitalisation is the diagnosis of a crisis state: concentration of social problems that co-exist with negative phenomena in at least one of the following areas: economic, environmental, spatial, functional and technical. Revitalisation defined in programme documents of the 2014 - 2020 perspective is a complex process of helping the degraded areas out of the crisis state via comprehensive activities (mutually interlinked projects encompassing social and economic issues or spatial, functional, technical or environmental aspects), integrating interventions for the benefit of the local community, space and local economy, focused territorially and conducted in a planned and integrated manner through revitalisation programmes. As can be seen above, the approach to revitalisation is broader than in the 2007 - 2013 perspective. The range of aid for revitalisation activities foreseen on the regional level is also more extensive. Aid pertaining to revitalisation activities performed as part of the funds available in ROP focuses primarily on two investment priorities, i.e. PI 9i (ESF) *Active Inclusion*, including promotion of equal opportunities and active participation and increase of chances for employment and PI 9b (ERDF) *Supporting Physical, Economic and Social Revitalisation of Poor Societies and Urban and Rural Areas*. Enabling financing of revitalisation activities directly from the ERDF as well as from ESF is aimed at ensuring that revitalisation processes financed as part of the ROP

2014 - 2020 as instruments used to execute the Partner Agreement will be more efficient, integrated and comprehensive. Synthetic study results are presented below.

EVALUATION OF EFFECTS OF REVITALISATION AID IN THE LUBLIN VOIVODESHIP IN THE 2007 - 2013 PERSPECTIVE

As part of the study, a query of the Local Revitalisation Plans prepared for the needs of the 2007 - 2013 period in the Lublin Voivodeship was performed. Subsequently, analysis of effects of scheduled activities was made. In result, for each of the projects identified in LRP 2007 - 2013, a list of effects in quantity and quality terms was assigned, along with indication of the source of financing of such effects, with special attention given to the aid as part of Measure 3.2. ROP LV 2007 - 2013 and other measures in the Programme. In the next stage of the study, a *desk research* analysis was performed (data from the Central Statistical Office, the Local Data Bank, local statistics) and evaluation of the change of situation in areas encompassed by aid was made (included in LRP for years 2007 - 2013).

Finally, conclusions were summarised and a map of revitalisation activities was prepared, divided into communes, along with assignment of efficiency (degree of implementation of the planned activities) and impact (change in the socio-economic situation as a result of the performed activities).

Thanks to expert interviews, verification and enhancement of conclusions was performed with respect to the effect of revitalisation activities in the Lublin Voivodeship in the 2007 - 2013 perspective.

As a result of the performed analyses, best practice has been identified, combining features of high efficiency (degree of implementation of scheduled objectives), high impact (degree of change in the socio-economic situation as a result of aid), high effectiveness (relatively low unit cost of the accomplished effect) and high potential of inter-period complementarity in the implementation period of 2014 - 2020.

Synthetic description of study results as part of objective No. 1 EVALUATION OF EFFECTS OF REVITALISATION AID IN THE LUBLIN VOIVODESHIP IN THE 2007 - 2013 PERSPECTIVE

As part of Measure 3.2. Revitalisation of Degraded Urban Areas ROP LV 2007 - 2013 (hereinafter Measure 3.2. ROP LV 2007 - 2013), 49 projects submitted by beneficiaries in 23 communes of the Lublin Voivodeship were selected. Investments implemented as part of Measure 3.2. ROP LV 2007 - 2013 significantly contributed to the accomplishment of detailed objective No. 3 of the Programme - Increase Attractiveness of the Lublin Region as a Place to Live, Work and Rest.

In the 2007 - 2013 period, the local revitalisation plans were prepared exclusively in largest urban centres of the region. Field studies have shown that the scale of Measure 3.2. ROP LV 2007 - 2013 and funds intended for its' implementation (i.e. EUR 56 million) were not sufficient to satisfy all investment needs of communes in this respect. New facilities had a pre-defined function, most often public; therefore, the possibility of using them for economic purposes was limited, which was emphasised by beneficiaries of aid funds participating in the questionnaire study. Field studies allowed for formulating a conclusion that in areas included under revitalisation or in their vicinity, it is still necessary to improve housing conditions. Additionally, it is necessary to emphasise the growth of entrepreneurship by ensuring places for new premises provided with complete utilities (water, sewage, electricity, etc.), as well as providing proper transport to the cities. In some cases, there are significant discrepancies between target values of programme indices assumed in the ROP LV and the accomplished values. The majority of monitored indices had values much greater than the assumed target values. An example is provided by the *Surface of Revitalised Areas* index, where the accomplished value in comparison to the

planned value was 2388%. The index that has not been fully accomplished is the *Number of Companies that Commenced Activity in the Revitalised Area*. The target value of the index was accomplished in 80%. This results from programme assumptions of Measure 3.2. ROP LV 2007 - 2013, where the priority was not direct impact on the economy, but on the spatial, functional and technical sphere of the revitalisation area. However, it has to be noted that some spatial projects, as well as projects pertaining to cultural heritage took into account social effects, which could have been accomplished thanks to the implementation of infrastructural projects.

Based on the analysis of existing data and results of field studies, effects which took place thanks to the aid for revitalisation projects between 2007 - 2013 were evaluated. The results of analysis of the index of investment expenditure for the entire province have shown that there was a significant growth (75%) of investment expenditure in current prices per resident. This was parallel to a drop in GDP dynamics in fixed prices. The number of tourists in the Lublin Voivodeship also grew (by 24%), which may result from the revitalisation of urban areas. Without the funds from Measure 3.2. ROP LV 2007 - 2013, fewer projects would have been implemented or they would have been implemented at a smaller scale.

Projects implemented thanks to the co-financing under Measure 3.2. ROP LV 2007 - 2013 offered efficient aid for revitalisation processes in the 2007 - 2013 perspective. All scheduled effects of projects were accomplished; they fully responded or responded in a significant degree to almost all needs of beneficiaries, and the effects of projects are durable. Performance of revitalisation projects entailed other activities financed from public funds other than ROP LV 2007 - 2013 and from private funds. The interventions planned under ROP LV 2014 - 2020 offer a possibility of satisfying needs in the area of social activities, which were not satisfied after implementation of projects co-financed from ROP LV 2007 - 2013. Revitalisation needs identified in the 2014 - 2020 perspective on various types of crisis areas are located primarily in urban areas and in small towns with up to 5,000 residents, where projects financed from Measure 3.2. *Revitalisation of Degraded Urban Areas* ROP LV were not implemented. Field studies and analyses performed as part of the study have shown that revitalisation needs in the social aspect have not been fully satisfied, due to the fact that the funds mainly reached larger urban centres, which predominantly implemented projects related to culture, tourism or road infrastructure. This was also confirmed by CATI with aid beneficiaries who indicated that projects related to social activities constituted the smallest percent of implemented projects. In the evaluation of CATI participants, implemented projects partially reduced deficits in the area of social infrastructure, yet needs in this area are still present in communes that implemented revitalisation projects co-financed as part of Measure 3.2. ROP LV 2007 - 2013. Questionnaire studies and in-depth interviews show that a definite majority of beneficiaries believe that the completed projects increased the attractiveness of the area as a place to live, to work as well as to locate investments. It is worth noting that in target groups, no aid for entrepreneurs was foreseen, which has been changed in the programming period of 2014 - 2020.

A factor influencing efficiency of project implementation and revitalisation programmes was targeting the funds primarily to communes, as entities possessing financial potential for pre-financing operations in a longer period of time. Results of analyses based on documents and field studies have shown that the manner of aiding revitalisation processes on a local level in the 2007 - 2013 perspective, taking into account aid for social activities financed from other domestic and local sources, primarily the Rural Area Development Programme, was efficient. The projects implemented as part of Measure 3.2. *Revitalisation of Degraded Urban Areas* ROP LV 2007 - 2013 were supplemented by projects from

domestic funds, including funds of the minister of culture for cultural heritage, which were procured by the largest cities for implementation of projects impacting the urban tissue and buildings included in the record of monuments. An obstacle along the way from actually procured products and results to complete accomplishment of the detailed objective of the Priority in the socio-economic sphere was insufficient quality of revitalisation programmes. Revitalisation programmes prepared by communes were meant to be documents that regulated activities that had to be undertaken, responding to actual needs. Aid for projects scheduled for implementation in commune revitalisation programmes was aimed at lifting the revitalised areas from problems that they were struggling with. Unfortunately, it turned out that revitalisation programmes were often treated as tools to procure European funds.

Based on field studies and a netnographic analysis, the best practice of implementation of ROP LV 2007 - 2013 in the area of revitalisation was identified. The criterion for selection of projects was their complexity and triggering the effect of engagement of additional non-aid funds. These projects combine the following features:

- high efficiency (degree of implementation of scheduled objectives);
- high impact (degree of change of socio-economic situation as a result of aid);
- high effectiveness (relatively low unit cost of the accomplished effect);
- high inter-period complementarity potential in the implementation period of 2014 - 2020.

The representatives of the Managing Authority indicated projects complying both with investment objectives and social objectives. Examples of such projects were:

- **Renovation of Bronowice III - Maki Housing Estate;**
- *Revitalisation of Hrubieszów City Centre Via Ordering of Public Space of City Centre and Renovation of Degraded Residential Substance with the the Neighbouring Area;*
- *Revitalisation of the 30-lecia Housing Estate: Modernisation of Buildings No. 2, 2A, 2B, 2C with Infrastructure at ul. Grota Roweckiego in Chełm;*
- *Revitalisation of Degraded Areas of Puławy for the Needs of Tourism Development and Improvement of Living Conditions of Residents;*
- *Continued Revitalisation of Historical Centre of Janów Lubelski From the Perspective of Introducing New Cultural Functions Along with Revitalisation of Space and Buildings of Multi-family Housing Estate.*

The in-depth analysis allowed for indicating a project identified as part of good implementation practice. As part of the project entitled *Revitalisation of Hrubieszów City Centre Via Ordering of Public Space of City Centre and Renovation of Degraded Residential Substance with the Neighbouring Area*, it was possible to restore economic, tourist, social and cultural functions to the degraded municipal areas. Thanks to a subsidy of over PLN 7 million, revitalisation of historical buildings and basements with the aid of social economy entities and universities was performed. The Hrubieszów Municipality managed to ensure that the project became an element of a comprehensive vision of commune development. The project relied on a detailed diagnosis - recognition of needs and analysis of stakeholders. The commune also managed to secure complementary funds to continue the project as part of the so-called Model Revitalisation of Cities, procuring subsequent PLN 2.6 million for project *Revitalisation of the Hrubieszów City Centre As Opportunity for Eliminating Crisis Phenomena and Socio-Economic Revival of the City*. Additionally, the Hrubieszów Commune implemented most (in the scale of the region) projects (46) as part of the Leader Axis of Rural Area Development Project (RADP) 2007 - 2013, which additionally allowed for accomplishing the synergy effects of projects implemented in one area.

EVALUATION OF DIAGNOSIS ACCURACY OF CRISIS AREAS IN THE COMMUNES OF LUBLIN VOIVODESHIP

As part of the study objective, a query of commune revitalisation programmes and/ or diagnoses of crises areas in the communes of the Lublin Voivodeship was performed in the period encompassed by the 2014 - 2020 programming. Subsequently, field studies were pursued with the participation of representatives of the Managing Authority ROP LV 2014 - 2020 and potential beneficiaries of ROP LV 2007 - 2014 with the aim of procuring information about barriers and difficulties related to collecting data for the diagnosis, delimiting the area, deficiencies in the application process that the beneficiaries encountered and the degree of use of the spatial information system when delimiting the crisis area and its' sub-areas. The collected data was grouped into areas: social, economic, environmental, spatial and functional and technical. Finally, an analysis of revitalisation needs on individual areas was performed. As a result, a breakdown of most frequent problems was prepared for individual categories of crisis areas (social, technical, environmental, etc.) and a breakdown of most frequent revitalisation needs in the territorial approach, divided into Lublin, Lublin Functional Area (LFA), urban communes, urban and rural communes and rural communes. In turn, the breakdown was verified during an expert interview.

Synthetic description of study results as part of objective No. 2 EVALUATION OF DIAGNOSIS ACCURACY OF CRISIS AREAS IN THE COMMUNES OF LUBLIN VOIVODESHIP

As part of the study, 89 Local/ Commune Revitalisation Programmes were identified, which had the form of a document adopted via resolution of the Commune Council or were at the stage of a project subject to social consultations, encompassing the programming period of ROP LV 2014 - 2020. This means that until 20 August 2017, almost 36% of all cities and communes of the region tried to comply with the basic criterion for procuring aid as part of the Programme. In the next competition/s under Priority Axis 13 ROP LV 2014 - 2020 in the area dedicated to revitalisation, it is necessary to expect interest of a number of communes and cities that is four times higher than in the 2007 - 2013 programming period, which follows not only from expansion of aid to rural and urban and rural communes, but also from increased interest on the part of urban communes of the region. Over-representation of cities, both in the category below and above 5,000 residents, is expected in the applications submitted for co-financing.

The analysis of the structure of zones of impact of planned infrastructural revitalisation projects shows domination of the functional and spatial zone, focused on increasing accessibility of social and cultural services in the revitalised area. They will be represented in particularly large numbers in the Lublin Functional Area and in northern poviats. In the competitions planned under ROP LV 2014 - 2020, low representation of projects with economic impact is expected. They will be concentrated in the belt of central and southern poviats of the region, primarily in Measure 13.4 *Revitalisation of Rural Areas*.

The provisions of identified Local/ Commune Revitalisation Programmes in the Lublin Voivodeship show high compliance of aid offered as part of ROP LV 2014 - 2020 with investment plans of potential beneficiaries, based on diagnosed development needs. A definite majority (80%) of projects taken into account in the revitalisation plans is eligible for co-financing as part of the Programme, both under Priority Axis 13 in measures dedicated to revitalisation, as well as in other measures of the programme where preferences for programmes taken into account in Commune/ Local Revitalisation Plans were made.

The structure of project types (according to the classification of ROP LV 2014 - 2020) scheduled for implementation shows a dominance of activities consisting in rebuilding and modernisation of buildings with the aim of providing them with new social or economic functions. In 80% of Local/ Commune Revitalisation Plans of cities/ communes from the Lublin Functional Area, 85% of cities/ communes with more than 5,000 residents and in 70% of cities/ communes with fewer than 5,000 residents at least one comprehensive project has been identified (pertaining to management of the main public area within a given revitalisation area). Projects that encompass ordering and management of degraded public areas (rebuilding, renovation or modernisation) and purchase of necessary equipment are common in the scale of identified Local/ Commune Revitalisation Programmes of the Lublin Voivodeship. Almost a half of planned projects (48%) assumed supplementary investments in local road and street infrastructure.

EVALUATION OF ACCURACY OF PLANNED REVITALISATION AID IN THE 2014 - 2020 PERSPECTIVE

The basis of the Contractor's work as part of the study objective was to map the logic of interventions foreseen in programme and operational documents of ROP LV 2014 - 2020. An additional source of information pertaining to assumptions and expected effects of aid in the 2014 - 2020 programming period were in-depth interviews with representatives of the Managing Authority of ROP LV 2014 - 2020. The final product of this study stage was a logical scheme of aid with quantification of its' values and quantification of expected products and results in individual years of Programme implementation, taking the Execution Reserve into account. Subsequently, based on conclusions from implementation of the second detailed objective pertaining to the evaluation of accuracy of diagnosing crisis areas in the communes of the Lublin Voivodeship with the use of a logical matrix, assumptions and expected products and results of aid under ROP LV 2014 - 2020 were compared with the diagnosed revitalisation needs of the communes of the region. In the next step of the study, a forecast of product and result indices of ROP LV 2014 - 2020 was performed, along with financial indices as part of Measure 13.3, 13.4 and 13.8, taking into account intermediate objective of the Execution Framework based on the unit cost of the index, implementation schedule of planned activities and based on the communes' readiness to apply for funds in individual types of interventions. At this stage, quality and quantity interviews were also conducted with potential beneficiaries, offering premises for applying for the possibilities of meeting the assumed values of indices based on planned projects. Finally, conclusions and recommendations were formulated for further implementation of PI 9b ROP LV 2014 - 2020, taking into account the number of calls, the system of criteria for application calls, the schedule and the potential correction of the assumed values of product and result indices, along with indication of a list of factors that justify the corrections. The results of the study in this respect were subject to verification and criticism by an external expert.

A basic institutional factor influencing the accuracy of aid is high activity of the Managing Authority of the ROP LV 2014 - 2020 in creating aid mechanisms for communes with respect to the preparation of Local/ Commune Revitalisation Plans and preparation of projects for revitalisation competitions. Apart from the possibility of participating in competitions of OP TA 2014 - 2020 supporting the process of creating local programme documents, ongoing expert support was also offered. Conferences and meetings with communes are organised, after which educational documents making references to the deficits and needs of potential applicants, related to the design of revitalisation on a local scale, diagnosed during such meetings, are made available.

The value of projects that potential beneficiaries are planning to submit under Measure 13.4 *Revitalisation of Rural Areas* and in Measure 13.8 *Revitalisation of Lublin Functional Area as Part of Integrated Territorial Investments* exceeds three and two times (respectively) the allocation assigned for aid as part of ROP LV 2014 - 2020 under these Measures. Simultaneously, most communes are planning to submit applications for co-financing projects with highest unit cost in the first planned competition. This may exhaust the allocation for comprehensive projects with a high scale of social, functional and spatial impact, high cost efficiency, but with low economic impact that is exerted by less comprehensive projects. RECOMMENDATION Changes are recommended in the schedule of calls for projects under Measures PA 13 ROP LV 2014 - 2020 aimed at revitalisation, a shift of 40% of the allocation to competitions with a smaller scale, yet with dedicated impact on years 2018 and 2019.

Based on the analysis of the range of projects scheduled for implementation as part of the Local/ Commune Revitalisation Plans of the Lublin Voivodeship, no risk was identified with respect to failure to reach the anticipated target value of PI 9b indices monitoring aid efficiency. However, there is a risk of exclusion from co-financing of projects generating product index *Number of Companies Receiving Aid* and result indices related to the economic impact. This risk results from dispersion of such projects, no possibility of combining them with other investments to increase the evaluation in the criterion of cost efficiency of index *Public or Commercial Buildings Constructed or Renovated in Urban Areas* in square metres. RECOMMENDATION Therefore, it is recommended to reduce the range of cost efficiency of index *Number of Aided Companies*, adopting the value of PLN 7000 000 as the base value (100%) and to increase the range of the criterion of cost efficiency of index *Public or Commercial Buildings Erected or Renovated in Urban Areas* in square metres by 25% in comparison to the current range. The proposed solutions will increase the selectiveness of the cost efficiency criterion of the index *Number of Aided Companies* and will decrease the risk of reduced competitiveness of projects exerting economic impact, implemented usually in other sub-areas of revitalisation than the so-called comprehensive projects, targeted at the social zone.

The analysis of current Local/ Commune Revitalisation Plans of communes that were aid beneficiaries in the period 2007 - 2013 shows a high level of territorial complementarity of revitalisation investments implemented in the previous programming period ROP LV and interventions planned for implementation in the current period. On the other hand, infrastructural projects planned in rural areas and urban and rural areas will supplement and continue the projects implemented by the LGD as part of OP 4 Leader RADP 2007 - 2013. Application of a preference criterion for locations where the Local Revitalisation Plans have been prepared when assigning co-financing for environmental, technical, social and public infrastructure investments in other axes of ROP LV 2014 - 2020 will allow for accomplishing greater concentration of activities and comprehensiveness of aid.

1 WPROWADZENIE

Celem badania „Ocena komplementarności międzyokresowej w zakresie rewitalizacji” była **identyfikacja potrzeb rewitalizacji obszarów kryzysowych na terenie Lubelszczyzny w kontekście celów PI 9b RPO WL 2014-2020 oraz kontynuacji wsparcia z perspektywy 2007-2013**. Badanie było prowadzone od lipca do października 2017 roku na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Cele szczegółowe badania dotyczyły:

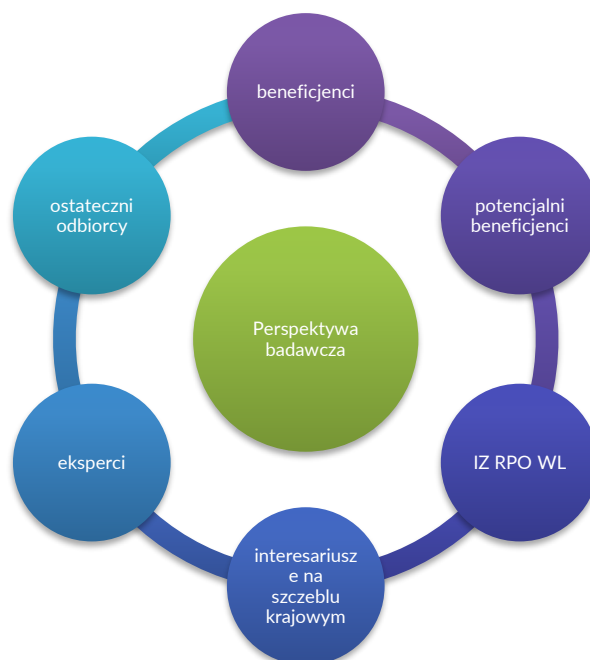
- oceny efektów wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w perspektywie 2007-2013,
- oceny trafności diagnozy obszarów kryzysowych w gminach województwa lubelskiego,
- oceny trafności zaplanowanego wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w perspektywie 2014-2020.

Badanie objęło swoim zakresem:

- projekty z zakresu rewitalizacji wsparte w ramach RPO WL 2007-2013 oraz innych środków finansowych na terenie województwa lubelskiego,
- lokalne programy rewitalizacji na lata 2007-2013 i zamierzenia gmin na lata 2014-2020.

W badaniu uwzględnione zostały perspektywy:

- beneficjentów,
- potencjalnych beneficjentów,
- Instytucji Zarządzających RPO WL 2007-2013 i RPO WL 2014-2020,
- interesariuszy na szczeblu krajowym,
- ekspertów,
- ostatecznych odbiorców zrealizowanych i planowanych działań (mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych).

W badaniu udzielono odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- 1) Jakie uzyskano efekty (ze szczególnym uwzględnieniem skutków społecznych) w zakresie wspierania rewitalizacji w RPO WL 2007-2013?
- 2) Czy realizacja w RPO WL 2007-2013 projektów rewitalizacyjnych pociągnęła za sobą inne działania podejmowane przez podmioty prywatne?
- 3) Jaka była skuteczność sposobu wspierania procesów rewitalizacji w perspektywie 2007-2013 (z uwzględnieniem wsparcia dla działań społecznych finansowanych z innych źródeł: krajowych i lokalnych)?

- 4) Jakie czynniki wpływały na skuteczność wdrażania projektów i programów rewitalizacji, a jakie je ograniczały?
- 5) Czy były, jeśli tak to jakie, dobre praktyki w zakresie wspierania rewitalizacji w RPO WL 2007-2013?
- 6) Jakie typy obszarów kryzysowych zidentyfikowano w gminach województwa lubelskiego? Jaki jest rozkład geograficzny zidentyfikowanych typów obszarów kryzysowych i jaka jest specyfika ich problemów?
- 7) Jakie potrzeby rewitalizacyjne występują na zidentyfikowanych typach obszarów kryzysowych?
- 8) Jakie czynniki i w jaki sposób wpływają na trafność identyfikacji obszarów kryzysowych? Czy pojawiały się trudności w identyfikacji obszarów kryzysowych? Jeśli tak, jakiego rodzaju były to trudności?
- 9) Jaką rolę w identyfikacji obszarów kryzysowych odegrał system informacji przestrzennej? Jakie są możliwości jego dalszego zastosowania w procesie programowania i monitorowania rewitalizacji?
- 10) W jakim stopniu interwencja zaplanowana w RPO WL 2014-2020 odpowiada na zidentyfikowane potrzeby gmin w zakresie rewitalizacji?
- 11) Jakie czynniki i w jaki sposób wpływają na trafność zaplanowanego w RPO WL 2014-2020 wsparcia rewitalizacji?
- 12) Jaka jest przewidywana efektywność systemu wsparcia rewitalizacji w RPO WL 2014-2020?
- 13) Jaka jest przewidywana skuteczność systemu wsparcia rewitalizacji w RPO WL 2014-2020?

Zostały zastosowane następujące kryteria ewaluacyjne:

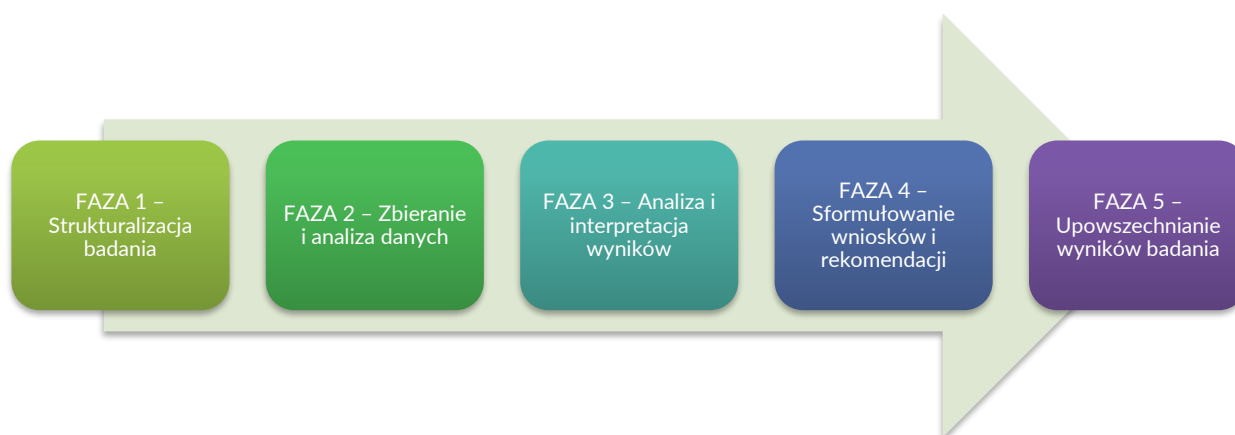
- Skuteczność – kryterium skuteczności odnosi się do stopnia osiągnięcia celów wskazanych w Lokalnych Planach Rewitalizacji na lata 2007-2013 oraz stopnia realizacji celów Działania 3.2. RPO WL 2007-2013. Kryterium zostało zastosowane w odniesieniu do celu szczegółowego nr 1 *Ocena efektów wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w perspektywie 2007-2013.*
- Trafność – kryterium trafności oznacza a) zgodność zasad wyznaczania i delimitacji obszarów kryzysowych z wytycznymi i kryteriami dla programowania i projektowania rewitalizacji w perspektywie 2014-2020 oraz z potrzebami rozwojowymi w danej lokalizacji; b) zgodność zasad programowania dla lat 2014-2020 ze zdiagnozowanymi potrzebami rozwojowymi. Kryterium zostało zastosowane w odniesieniu do celu szczegółowego nr 2 *Ocena trafności diagnozy obszarów kryzysowych w gminach województwa lubelskiego* i celu szczegółowego nr 3 *Ocena trafności zaplanowanego wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w perspektywie 2014-2020.*
- Przewidywana skuteczność – kryterium przewidywanej skuteczności oznacza potencjał zrealizowania celów RPO WL 2014-2020, osiągnięcia zaplanowanych efektów poprzez planowane projekty na obszarach delimitowanych w diagnozie obszarów kryzysowych w gminach województwa lubelskiego. Kryterium znalazło zastosowanie w odniesieniu do celu

szczegółowego nr 3 Ocena trafności zaplanowanego wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w perspektywie 2014-2020.

- Przewidywana efektywność – kryterium przewidywanej efektywności oznacza racjonalność kosztu jednostkowego przewidywanego efektu, stosunek nakładów do planowanych do pozyskania efektów. Kryterium znalazło zastosowanie w odniesieniu do celu szczegółowego nr 3 Ocena trafności zaplanowanego wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w perspektywie 2014-2020.

2 OGÓLNY OPIS PRZEBIEGU EWALUACJI

Badanie ewaluacyjne „Ocena komplementarności międzyokresowej w zakresie rewitalizacji” zrealizowane zostało w terminie lipiec – październik 2017 roku. W realizacji badania zastosowano następujący ciąg logiczny działań:

FAZA 1 – Strukturalizacja badania. W pierwszym etapie badania (po podpisaniu umowy) odbyło się **spotkanie robocze z Zamawiającym**, w trakcie którego omówione zostały główne elementy procesu badawczego. Badanie rozpoczęło się od wstępnej analizy danych zastanych (dane udostępnione przez Zamawiającego, dokumentacja strategiczna, programowa, raporty badawcze o podobnej tematyce, zestawienie Lokalnych Planów/Programów Rewitalizacji za lata 2007-2013 i kolejnych LPR na lata 2014-2020). Analiza ta pozwoliła **uszczegółowić koncepcję badania**, ocenić dostępność danych oraz przygotować projekty narzędzi badawczych.

FAZA 2 – Zbieranie i analiza danych. Zgodnie z zasadą triangulacji wykorzystane zostały różnorodne, komplementarne **metody zbierania i analizy danych oraz różne źródła informacji**.

Tabela 1. Metody zbierania i analizy danych oraz źródła informacji

Metody zbierania i analizy danych	Źródła danych zastanych
<ul style="list-style-type: none"> Analiza danych zastanych, Indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami instytucji włączonych w proces wdrażania działań rewitalizacyjnych w ramach RPO WL 2007-2013 i RPO WL 2014-2020, Badanie CAWI z przedstawicielami beneficjentów i potencjalnych beneficjentów wsparcia, Badanie jakościowe (ITI) z przedstawicielami beneficjentów i potencjalnych beneficjentów wsparcia, Badanie CAPI z odbiorcami wsparcia (zarówno rzeczywistymi, jak i potencjalnymi), Wywiad ekspercki, 	<ul style="list-style-type: none"> Dokumenty strategiczne, programowe i operacyjne na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym związane z realizacją przedsięwzięć rewitalizacyjnych w okresie 2007-2013 i 2014-2020, Dane monitoringowe i sprawozdawcze RPO WL 2007-2013, pozostałych PO dla okresu 2007-2013 oraz gmin, wdrażających działania rewitalizacyjne, Dane statystyczne np. GUS, Diagnozy obszarów kryzysowych opracowane na potrzeby gminnych programów rewitalizacji na okres wdrażania RPO WL 2014-2020, Dane w Internecie (analiza netnograficzna – poszukiwanie informacji o przeprowadzonych

Metody zbierania i analizy danych	Źródła danych zastanych
<ul style="list-style-type: none"> Analiza kartograficzna, Matryce logiczne. 	i zakończonych działaniach).

Źródło: opracowanie własne

Utrudnieniem w przeprowadzeniu kwerendy LPR z okresu programowania 2007-2013 okazał się brak ogólnodostępnego dokumentu na oficjalnych stronach internetowych niektórych gmin. Dla zniwelowania tej bariery zwrócono się mailowo do urzędów gmin w celu pozyskania LPR na okres programowania 2007-2013. W celu wykonania analiz zastąpiono brakujące dokumenty z okresu 2007-2013 aktualnymi dokumentami LPR/GPR na nowy okres programowania. Kwerenda obejmowała zarówno LPR gmin, które realizowały projekty w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 jak i gmin, które takiego wsparcia nie otrzymały. Kwerenda GPR/LPR na bieżący okres programowania 2014-2020 prowadzona była w trybie ciągłym, w związku z sukcesywnym pojawianiem się projektów LPR/GPR bądź uchwał w sprawie ich przyjęcia w miesiącach realizacji badania. Na potrzeby niniejszego raportu zakończono kwerendę z datą 20 sierpnia 2017 roku. Realizacja badań terenowych została zakończona 15 września 2017 roku.

FAZA 3 – Analiza i interpretacja wyników. W dalszym toku prac przeprowadzono analizę zebranych danych na poziomie poszczególnych celów i pytań badawczych. Analizy miały charakter jakościowy (analiza eksploracyjna, ekspercka) i ilościowy (analiza statystyczna). Podczas analizy efektów działań rewitalizacyjnych, przeprowadzonych w latach 2007-2013 napotkano na utrudnienie spowodowane brakiem sprawozdań z przeprowadzonych działań dotyczących rewitalizacji. Zwrócono się więc do gmin, w których zidentyfikowano LPR dla poprzedniej perspektywy finansowej o przekazanie wykazu zrealizowanych działań. Uzyskano 70% zwrotność maili. W pozostałych przypadkach przeprowadzono analizę netnograficzną (wyszukiwanie informacji prasowych dotyczących realizacji inwestycji ujętych w zidentyfikowanych LPR), analizowano także zapisy dotyczące komplementarności międzyokresowej w projektach lub przyjętych na mocy uchwały GPR/LPR na okres programowania 2014-2020. Problemem była także ekstrapolacja przewidywanej skuteczności i efektywności działań rewitalizacyjnych w kontekście celów RPO WL 2014-2020 ze względu na niepełne dane dotyczące powierzchni rewitalizowanych budynków lub obszarów oraz brak szacunków dotyczących odbiorców planowanych działań w dokumentach strategicznych na poziomie gmin (LPR/GPR). Z tego powodu szacunków dokonano na podstawie wyników badań terenowych (deklaracji respondentów badania CAWI) oraz na podstawie realnego kosztu jednostkowego poszczególnych wskaźników, oszacowanego na podstawie planowanych budżetów projektów ujętych w LPR/GPR na lata 2015-2023 oraz kwalifikujących się do wsparcia w ramach RPO WL 2014-2020.

FAZA 4 – Sformułowanie wniosków i rekomendacji. Końcowym efektem badania jest niniejszy raport końcowy. Na tym etapie przeprowadzono wywiad z ekspertem zewnętrznym, który zweryfikował wstępne wnioski i rekomendacje. Wnioski z przeprowadzonego wywiadu zostały uwzględnione w raporcie końcowym.

3 SYNTETYCZNY OPIS ZASTOSOWANYCH METOD BADAWCZYCH

ANALIZA DANYCH ZASTANYCH

Analiza danych zastanych dostarczyła informacji z różnych **perspektyw badawczych** (instytucjonalnej, eksperckiej, interesariuszy na szczeblu krajowym oraz beneficjentów). Szczegółowo powiązania te przedstawiono poniżej - w odniesieniu do poszczególnych dokumentów i danych.

Źródło danych	Wykorzystanie danych
Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013	<u>Perspektywa instytucjonalna</u> Założenia do logiki interwencji, uwzględnienie w matrycy logicznej Programu – cel szczegółowy nr 1
Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO WL 2007-2013	<u>Perspektywa instytucjonalna</u> Założenia do logiki interwencji, uwzględnienie w matrycy logicznej Programu – cel szczegółowy nr 1
Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, przyjęty dnia 12 lutego 2015 r. przez Komisję Europejską decyzją wykonawczą nr C(2015)887	<u>Perspektywa instytucjonalna</u> Założenia do logiki interwencji, uwzględnienie w matrycy logicznej Programu – cel szczegółowy nr 3
Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO WL 2014-2020 (w tym kryteria wyboru projektów)	<u>Perspektywa instytucjonalna</u> Założenia do logiki interwencji, uwzględnienie w matrycy logicznej Programu – cel szczegółowy nr 3
Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim	<u>Perspektywa instytucjonalna</u> Założenia do wnioskowania o spełnianiu potrzeb rewitalizacyjnych w ramach RPO WL 2014-2020 oraz prognozy zrealizowania celów Programu – cel szczegółowy nr 2 i 3
Procedura oceny programów rewitalizacji w Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020	<u>Perspektywa instytucjonalna</u> Założenia do wnioskowania o spełnianiu potrzeb rewitalizacyjnych w ramach RPO WL 2014-2020 oraz prognozy zrealizowania celów Programu – cel szczegółowy nr 2 i 3
Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego	<u>Perspektywa instytucjonalna</u> Założenia do wnioskowania o spełnianiu potrzeb rewitalizacyjnych w ramach RPO WL 2014-2020 oraz prognozy zrealizowania celów Programu – cel szczegółowy nr 2 i 3
Lokalne programy rewitalizacji (2007-2013)	<u>Perspektywa beneficjenta</u> Analiza terytorialna, analiza wskaźnikowa, struktura ilościowa i wartościowa wsparcia, udział RPO WL 2007-2013 w realizacji celów LPR, analiza skuteczności i efektywności wsparcia, analizy statystyczne
Dokumentacja konkursu na wsparcie dla gmin w zakresie opracowania gminnych	<u>Perspektywa ekspercka</u> Założenia do wnioskowania o spełnianiu potrzeb rewitalizacyjnych

Źródło danych	Wykorzystanie danych
programów rewitalizacji (2014-2020)	w ramach RPO WL 2014-2020 oraz prognozy zrealizowania celów Programu – cel szczegółowy nr 2 i 3
Badania, analizy, ewaluacje z obszaru rewitalizacji, w tym badania z zakresu diagnozy do gminnych programów rewitalizacji ¹	<u>Perspektywa ekspercka</u> Informacje uzupełniające wnioskowanie w ramach realizacji celu szczegółowego nr 2 badania
LSI 07-13	<u>Perspektywa ekspercka</u> Ocena efektów RPO WL 2007-2013 w zakresie rewitalizacji, ocena skuteczności i efektywności wsparcia- cel szczegółowy nr 1
KSI SIMIK 07-13	<u>Perspektywa ekspercka</u> Ocena efektów RPO WL 2007-2013 w zakresie rewitalizacji, diagnoza wsparcia dla przedsięwzięć ujętych w LPR 2007-2013, finansowanego ze środków innych programów operacyjnych Polityki Spójności, oraz w ramach Osi 4 PROW 2007-2013 LEADER, ocena skuteczności i efektywności wsparcia
Dane z baz statystyki publicznej (m.in. GUS)	<u>Perspektywa ekspercka</u> Ocena efektów wsparcia w latach 2007-2013, ocena oddziaływania projektów rewitalizacyjnych na zmianę sytuacji społeczno-gospodarczej, ocena aktualności wyzwań opisanych w diagnozie obszarów kryzysowych – cel szczegółowy nr 1 i 2 badania
Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777)	<u>Perspektywa interesariuszy krajowych</u> Założenia do logiki interwencji, uwzględnienie w macierzy logicznej Programu, opis czynników wpływających na osiągnięcie celów RPO WL 2014-2020 – cel szczegółowy nr 3
Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020	<u>Perspektywa interesariuszy krajowych</u> Założenia do logiki interwencji, uwzględnienie w macierzy logicznej Programu, opis czynników wpływających na osiągnięcie celów RPO WL 2014-2020 – cel szczegółowy nr 3
Narodowy Plan Rewitalizacji. Założenia	<u>Perspektywa interesariuszy krajowych</u> Założenia do logiki interwencji, uwzględnienie w macierzy logicznej Programu, opis czynników wpływających na osiągnięcie celów RPO WL 2014-2020 – cel szczegółowy nr 3
Diagnozy obszarów kryzysowych opracowane na potrzeby gminnych programów rewitalizacji na okres wdrażania RPO WL 2014-2020, GPR/LPR na okres 2014-2020	<u>Perspektywa beneficjentów</u> Analiza potrzeb rewitalizacyjnych, typologia obszarów kryzysowych, analiza terytorialna, trafność diagnozy, trafność instrumentarium wsparcia RPO WL 2014-2020
Artykuły i doniesienia prasowe, ogłoszenia gminne dotyczące efektów działań	<u>Perspektywa ekspertów, perspektywa odbiorców działań rewitalizacyjnych</u>

¹ Lista przeanalizowanych dokumentów stanowi Załącznik nr 3 do raportu końcowego.

Źródło danych	Wykorzystanie danych
zaplanowanych w LPR 2007-2013	Identyfikacja efektów działań rewitalizacyjnych, przeprowadzonych w latach 2007-2013, nieujętych w dokumentacji sprawozdawczej

Źródło: opracowanie własne

BADANIA TERENOWE

IDI z przedstawicielami IZ RPO WL 2007-2013 i RPO WL 2014-2020

Badanie przeprowadzono z 6 przedstawicielami IZ RPO WL 2007-2013 i RPO WL 2014-2020. Zakres wywiadu odnosił się do założeń dotyczących logiki interwencji obu Programów, wniosków instytucjonalnych płynących z dotychczasowego wdrażania projektów rewitalizacyjnych, barier wdrażania oraz czynników wpływających na skuteczność osiągania celów w perspektywie 2007-2013. W zakresie wsparcia RPO WL 2014-2020 wywiad odnosił się do potencjału zachowania komplementarności wewnątrzprogramowej dla pełnego wsparcia gminnych planów rewitalizacji w perspektywie 2014-2020 z uwzględnieniem zarówno EFS jak i EFRR, potrzeb i barier leżących po stronie beneficjentów dotyczących procesu opracowania diagnozy obszarów kryzysowych i przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji.

CAWI z beneficjentami wsparcia w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

Badanie CAWI z beneficjentami wsparcia w ramach RPO WL 2007-2013 objęło swoim zakresem identyfikację efektów rewitalizacji, nieujętych w systemie sprawozdawczym, informację o czynnikach i barierach realizacji celów projektu, informację o strukturze wsparcia finansowego LPR z uwzględnieniem środków prywatnych. Ankietę wysłano do wszystkich 49 beneficjentów wsparcia, uzyskano 53% zwrot ankiet (N=26).

ITI z beneficjentami wsparcia w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

Badanie jakościowe z beneficjentami RPO WL 2014-2020 miało charakter uzupełniający do badania ilościowego. Zakres badania obejmował opinie beneficjentów dotyczące oddziaływania projektu na otoczenie społeczne i gospodarcze (wpływ na zmianę społeczno-gospodarczą), plany dalszych inwestycji zwiększających skalę tego oddziaływania itp. Wyniki badania stanowiły jedną z przesłanek do typowania dobrych praktyk RPO WL 2007-2013. Ogółem zrealizowano 23 wywiady, po jednym wywiadzie dla każdej gminy, w której pozyskano wsparcie w ramach RPO WL 2007-2013.

CAWI z potencjalnymi beneficjentami wsparcia w ramach PI 9b RPO WL 2014-2020

Zakres badania obejmował plany inwestycyjne beneficjentów w zakresie rewitalizacji w latach 2014-2020 w ujęciu ilościowym i wartościowym, gotowość do aplikowania o środki RPO WL 2014-2020 i środki z innych Programów Operacyjnych, bariery aplikowania o środki (w tym związane z kosztem opracowania diagnozy obszarów kryzysowych) oraz deklaracje potencjalnych beneficjentów dotyczące osiągnięcia w planowanych projektach wskaźników produktu i rezultatu założonych w RPO WL 2014-2020. W celu realizacji badania została przygotowana baza potencjalnych beneficjentów, w poszczególnych gminach. Ogółem zrealizowano 113 wywiadów, w tym:

- 17 wywiadów w LOF w 13 różnych gminach (potencjalni beneficjenci Działania 13.8 RPO WL 2014-2020),
- 47 wywiadów w 45 różnych gminach powyżej 5 tys. mieszkańców (potencjalni beneficjenci Działania 13.3 RPO WL 2014-2020),

- 49 wywiadów w 49 różnych gminach poniżej 5 tys. mieszkańców (potencjalni beneficjenci Działania 13.4 RPO WL 2014-2020)².

W tabeli poniżej przedstawiono szczegółowy poziom zwrotu ankiet.

Tabela 2. Poziom zwrotu ankiet w badaniu CAWI z potencjalnymi beneficjentami wsparcia w ramach PI 9b RPO WL 2014-2020

Obszar	Liczba gmin wg danych GUS BDL	Liczba gmin objętych badaniem (liczba ankiet)	Poziom zwrotu (deklarowany w RM poziom zwrotu)
LOF (Działania 13.8)	15	13 (17)	86% (33%)
Powyżej 5 tys. mieszkańców (13.3)	119	45 (47)	37% (20%)
Do 5 tys. mieszkańców (13.4)	79	49 (49)	62% (50%)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie GUS BDL 2016 oraz badania CAWI z potencjalnymi beneficjentami, n=113 (ankiet).

ITI z potencjalnymi beneficjentami wsparcia w ramach PI 9b RPO WL 2014-2020

Badanie ITI miało charakter uzupełniający do badania ilościowego potencjalnych beneficjentów z sektora JST. Dostarczyło informacji o czynnikach, które mogą mieć wpływ na osiągnięcie celów projektu, potencjale uzyskania wysokiej komplementarności międzyokresowej z inwestycjami realizowanymi na danym obszarze w latach 2007-2013, harmonogramie ubiegania się o środki itp. Ogółem przeprowadzono 6 ITI z potencjalnymi beneficjentami wsparcia w ramach RPO WL 2014-2020, w tym:

- 2 wywiady w LOF (potencjalni beneficjenci Działania 13.8 RPO WL 2014-2020),
- 2 wywiady w gminach powyżej 5 tys. mieszkańców (potencjalni beneficjenci Działania 13.3 RPO WL 2014-2020),
- 2 wywiady w gminach poniżej 5 tys. mieszkańców (potencjalni beneficjenci Działania 13.4 RPO WL 2014-2020).

Kryterium doboru respondentów w badaniu jakościowym była kompleksowość zakresu planowanych działań rewitalizacyjnych ujętych w Lokalnym Planie Rewitalizacji, uwzględniająca nie tylko aspekt społeczny i funkcjonalno-przestrzenny, ale także gospodarczy, techniczny i środowiskowy.

CAPi wśród odbiorców działań rewitalizacyjnych

Badanie CAPi wśród odbiorców działań rewitalizacyjnych dostarczyło uzupełniających przesłanek do identyfikacji dodatkowych efektów przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych, nieujętych w systemie sprawozdawczym, oceny trafności przeprowadzonych działań oraz do identyfikacji potrzeb rewitalizacyjnych na lata 2014-2020. Strukturę zrealizowanej próby przedstawia poniższa tabela.

² Zwrot próby został pokazany zarówno dla liczby ankiet (w przypadku gdy potencjalni beneficjenci zamierzają realizować projekt w tej samej gminie) jak i liczby gmin objętych badaniem.

Tabela 3. Liczebność próby w badaniu CAPI wśród odbiorców działań rewitalizacyjnych

Obszar terytorialny	Mieszkańcy	Przedsiębiorcy	Organizacje pozarządowe
Lubartów (potencjalny beneficjent Działania 13.8 RPO WL 2014-2020)	35	25	2
Janów Lubelski (potencjalny beneficjent Działania 13.3 RPO WL 2014-2020)	15	10	2
Rejowiec Fabryczny (potencjalny beneficjent Działania 13.4 RPO WL 2014-2020)	5	5	1
SUMA	55	40	5
	100		

Kryteria doboru lokalizacji do badania CAPI obejmowały następujące zagadnienia:

- typowość problemów i potrzeb rewitalizacyjnych zdiagnozowanych w LPR 2014-2020,
- komplementarność międzyokresowa działań rewitalizacyjnych, planowanych do przeprowadzenia na obszarze wsparcia RPO WL 2007-2013,
- skala osiągniętych efektów w ramach RPO WL 2007-2013.

W badaniu CAPI uwzględniono perspektywę głównych odbiorców planowanych działań: mieszkańców, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych.

Wywiad ekspercki

Wywiad przeprowadzono z wykładowcą Szkoły Głównej Handlowej, doradcą Ministra Rozwoju w zakresie ustawy o rewitalizacji, konsultantem Krajowej Polityki Miejskiej. Zakres wywiadu obejmował ocenę zmiany społeczno-gospodarczej w skali lokalnej, zaistniałej w wyniku działań rewitalizacyjnych w latach 2007-2013, ocenę mechanizmów zapewnienia komplementarności działań w zakresie rewitalizacji z innymi inwestycjami, ocenę trafności diagnozowania obszarów krytycznych, ocenę potrzeb rewitalizacyjnych w województwie lubelskim z uwzględnieniem LOF, miast i obszarów wiejskich oraz ocenę możliwości zaspokojenia zidentyfikowanych potrzeb w wyniku wsparcia RPO WL 2014-2020. Wywiad przeprowadzono w dniu 15 września 2017 roku na etapie konsultowania projektu raportu końcowego w celu pozyskania odniesień eksperckich do sformułowanych wniosków i rekomendacji.

WYNIKI BADANIA

4 OCENA EFEKTÓW WSPARCIA REWITALIZACJI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W PERSPEKTYWIE 2007-2013

4.1 Wprowadzenie

Niniejszy rozdział odpowiada na następujące pytania badawcze:

1. *Jakie uzyskano efekty (ze szczególnym uwzględnieniem skutków społecznych) w zakresie wspierania rewitalizacji w RPO WL 2007-2013?*
2. *Czy realizacja w RPO WL 2007-2013 projektów rewitalizacyjnych pociągnęła za sobą inne działania podejmowane przez podmioty prywatne?*
3. *Jaka była skuteczność sposobu wspierania procesów rewitalizacji w perspektywie 2007-2013 (z uwzględnieniem wsparcia dla działań społecznych finansowanych z innych źródeł: krajowych i lokalnych)?*
4. *Jakie czynniki wpływały na skuteczność wdrażania projektów i programów rewitalizacji, a jakie je ograniczały?*
5. *Czy były, jeśli tak to jakie, dobre praktyki w zakresie wspierania rewitalizacji w RPO WL 2007-2013?*

Badanie zostało zrealizowane w czterech krokach badawczych, które zostały opisane poniżej:

W ramach pierwszego etapu badawczego przeprowadzona została kwerenda Lokalnych Planów Rewitalizacji przygotowanych na potrzeby okresu 2007-2013 w województwie lubelskim. Na ich podstawie opracowane zostało zestawienie działań/projektów zaplanowanych w poszczególnych lokalizacjach w ujęciu ilościowym (liczba planowanych przedsięwzięć) i wartościowym (koszty planowanych przedsięwzięć). Zestawienie to zostało wykorzystane w późniejszych etapach do określenia skuteczności realizacji działań rewitalizacyjnych w perspektywie 2007-2013. Również na tym etapie dokonano odwzorowana logiki interwencji (matryce logiczne) wsparcia działań rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych 2007-2013, ze szczególnym uwzględnieniem RPO WL 2007-2013. Oprócz analizy dokumentacji programowej, przeprowadzono w tym celu wywiady bezpośrednie z przedstawicielami IZ RPO WL 2007-2013.

W drugim kroku badawczym dokonano analizy efektów założonych działań wspierających rewitalizację. Analiza została przeprowadzona na podstawie sprawozdań z realizacji programów operacyjnych perspektywy 2007-2013, sprawozdań z realizacji LPR, lub – w przypadku ich braku – na podstawie analizy netnograficznej, czyli systematycznego wyszukiwania informacji w Internecie na temat rozpoczętych lub zakończonych działaniach ujętych w programach rewitalizacji w skali lokalnej. Analizą objęte zostały także projekty województwa lubelskiego realizowane w ramach Osi 4 PROW 2007-2013 LEADER. Analiza desk research została uzupełniona wywiadami ilościowymi i jakościowymi z beneficjentami wsparcia 2007-2013 oraz odbiorcami wsparcia w celu identyfikacji efektów nieujętych w statystyce publicznej i danych sprawozdawczych oraz dla oszacowania efektu dźwigni, czyli udziału środków prywatnych we wsparciu działań rewitalizacyjnych. Wywiady ilościowe i jakościowe przeprowadzone z beneficjentami, odbiorcami i przedstawicielami IZ RPO WL 2007-2013 dostarczyły ponadto przesłanek do zidentyfikowania czynników wpływających na skuteczność realizacji celów

rewitalizacji oraz barier wdrażania projektów. Uwzględniona została również perspektywa instytucjonalna – kwestie efektów działań zostały poruszone w ramach wywiadów pogłębionych z przedstawicielami IZ RPO 2007-2013. W rezultacie, dla każdego ze zidentyfikowanych LPR 2007-2013 przyporządkowano listę efektów w ujęciu ilościowym i wartościowym wraz ze wskazaniem źródła finansowania tych efektów, ze szczególnym uwzględnieniem efektów wsparcia w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 oraz pozostałych działań Programu.

W trzecim kroku badawczym przeprowadzono analizę desk research (dane GUS, BDL, statystyki lokalne), na podstawie której dokonano oceny zmiany sytuacji na obszarach objętych wsparciem (ujętych w LPR na lata 2007-2013). Ocena zmiany sytuacji oparta została zarówno na przesłankach diagnostycznych lokalnego programu rewitalizacji, jak i na przesłankach kwalifikacji wspartego obszaru do wsparcia w perspektywie 2014-2020. Uzyskane informacje okazały się przydatne do formułowania wniosków dotyczących możliwości zachowania komplementarności międzyokresowej w okresie wdrażania 2014-2020. Badania z beneficjentami i odbiorcami wsparcia pozwoliły na uzupełnienie wnioskowania o identyfikację czynników zmiany sytuacji nieujętych w statystyce publicznej.

W ostatnim, czwartym kroku badawczym dokonano analitycznego podsumowania wniosków z wcześniejszych kroków. Przygotowano mapę działań rewitalizacyjnych w podziale na gminy, wraz z przyporządkowaniem skuteczności (stopnia zrealizowania zaplanowanych działań) i oddziaływania (zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej w wyniku przeprowadzonych działań). Analiza kartograficzna w połączeniu z analizami statystycznymi pozwoliła na oszacowanie udziału środków RPO WL 2007-2013 w osiągnięciu celów rewitalizacji w regionie w ujęciu ilościowym i jakościowym. Dodatkowo przeprowadzono ocenę efektywności kosztowej zrealizowanych przedsięwzięć, mierzoną kosztem jednostkowym uzyskanego efektu wsparcia w podziale na zidentyfikowane źródła finansowania działań. Wywiad ekspercki przeprowadzony na koniec całego procesu badawczego pozwolił na weryfikację i pogłębienie wnioskowania dotyczącego efektów działań rewitalizacyjnych w województwie lubelskim w perspektywie 2007-2013.

Przeprowadzone analizy pozwoliły na zidentyfikowanie tzw. dobrych praktyk, łączących w sobie cechy wysokiej skuteczności (stopnia zrealizowania zakładanych celów), wysokiego oddziaływania (stopnia zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej w wyniku wsparcia), wysokiej efektywności (relatywnie niskiego kosztu jednostkowego uzyskanego efektu) i wysokiego potencjału komplementarności międzyokresowej w okresie wdrażania 2014-2020.

4.2 Założenia wsparcia działań rewitalizacyjnych w perspektywie 2007-2013

W perspektywie 2007-2013 wsparcie rewitalizacji było regulowane następującymi dokumentami krajowymi: Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (Strategia Spójności), Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013, Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego, Studium Programowo-Przestrzenne Rozwoju Obszarów Nadgranicznych w Województwie Lubelskim.

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015

Głównym celem Strategii Rozwoju Kraju (SRK) było podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin. Podniesienie poziomu życia rozumiane było jako wzrost

dochodów w sektorze gospodarstw domowych, ułatwienie dostępu do edukacji i szkolenia, co prowadzi do podwyższenia poziomu wykształcenia społeczeństwa i podnoszenia kwalifikacji obywateli, wzrost zatrudnienia i wydajności pracy, skutkujące zarówno obniżeniem bezrobocia, jak i zwiększeniem poziomu aktywności zawodowej, oraz poprawę zdrowotności mieszkańców Polski. Podniesienie jakości życia natomiast pojmowane było jako wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli, możliwość korzystania z funkcjonalnej i łatwo dostępnej infrastruktury technicznej i społecznej, życie w czystym, zdrowym i sprzyjającym środowisku przyrodniczym, uczestnictwo w życiu demokratycznym, uczestnictwo w kulturze i turystyce, przynależność do zintegrowanej, pomocnej wspólnoty lokalnej, umożliwiającej lepszą harmonizację życia rodzinnego i zawodowego oraz aktywność w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

Kwestię rewitalizacji dokładniej określały założenia priorytetu 2 SRK: *Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej*, Dział: *Infrastruktura techniczna*, podpunkty: b) *Infrastruktura mieszkaniowa*, e) *Infrastruktura ochrony środowiska*, Dział: *Infrastruktura społeczna*, podpunkt: a) *Infrastruktura edukacji*. Działania rewitalizacyjne określone zostały także w priorytecie 5 SRK: *Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej*.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (Strategia Spójności)

Dokument określał kierunki wsparcia ze środków EFRR, EFS oraz Funduszu Spójności. Był także instrumentem odniesienia dla programów operacyjnych, uwzględniając jednocześnie zapisy Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015. Dokument przedstawiał analizę sytuacji społeczno-gospodarczej kraju i jej regionów oraz formułował najważniejsze wyzwania dla kraju. Celem polityki spójności była m.in. budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski oraz wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Realizacja polityki spójności w wymiarze miejskim uwzględniała trzy podstawowe obszary działalności:

1. Wykorzystanie potencjału największych ośrodków miejskich jako siłę napędową rozwoju regionalnego – miasta jako centra innowacji i gospodarki opartej na wiedzy – poprzez ulepszenia w dziedzinie konkurencyjności, promowanie przedsiębiorczości, innowacji i rozwoju usług oraz pozyskanie i utrzymanie siły roboczej o wysokich kwalifikacjach.
2. Wzmocnienie związków między metropoliami i terenami zurbanizowanymi a otaczającymi je obszarami w tym małymi i średnimi miastami jak i obszarami wiejskimi, obejmujące zbudowanie powiązań komunikacyjnych i teleinformatycznych, a także gospodarczych, usługowych, kulturalnych itp.
3. Promowanie wewnętrznej spójności w obszarach miejskich, zmierzające do ograniczenia wysokiej koncentracji problemów gospodarczych, ekologicznych oraz społecznych wewnątrz dużych ośrodków miejskich jak i wzmocnianie procesu odbudowy gospodarczego potencjału małych miast i miasteczek. W tym celu promowane były działania obejmujące odnowę środowiska fizycznego, rewitalizację terenów przemysłowych, ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego i historycznego, propagowanie przedsiębiorczości, rozwój lokalnego zatrudnienia, w ramach wspólnych, zrównoważonych strategii. Jednym z elementów rewitalizacji miast było również wspieranie działań mających na celu renowację mieszkalnictwa na obszarach dotkniętych lub zagrożonych degradacją fizyczną i wykluczeniem społecznym.

W NSRO zwrócono również uwagę na konieczność przyśpieszenia rozwoju województw Polski Wschodniej. Działania na rzecz rozwoju tych regionów miały zostać ukierunkowane na pełniejsze wykorzystanie dla rozwoju sfery usług (w tym turystycznych), unikalnego w skali europejskiej środowiska naturalnego i walorów kulturowych oraz promocję wybranych produktów regionalnych. Wśród działań znalazło się również przeciwdziałanie marginalizacji i peryferyzacji obszarów problemowych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK) była podstawowym dokumentem określającym politykę państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju. KPZK wyróżniała m.in. obszary problemowe Polski (w tym województwo lubelskie), których rozwój był w sposób trwały zakłócony przez czynniki społeczne i gospodarcze. KPZK wskazała na konieczność poddania rewitalizacji miast o istotnym znaczeniu dla rozwoju otaczających je układów lokalnych, miast znajdujących się w trudnej sytuacji społecznej i gospodarczej, a także miast o wysokich walorach turystycznych, które posiadały jednocześnie duże walory architektoniczne i urbanistyczne (będące elementami historycznego dziedzictwa) szczególnie narażone na bezpowrotne zniszczenie.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020

Celem nadrzędnym Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020 było osiągnięcie trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Lubelszczyzny poprzez zwiększenie konkurencyjności województwa oraz optymalne wykorzystanie jego wewnętrznych potencjałów rozwojowych. W ramach priorytetowych kierunków rozwoju województwa lubelskiego w SRWL 2006-2020 wskazano m.in. wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy oraz poprawę atrakcyjności i spójności terytorialnej województwa lubelskiego. Cele SRWL określające działania rewitalizacyjne to:

Cel 2.2: Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców regionu, poprzez rozwój infrastruktury szkolnictwa przedszkolnego.

Cel 2.6: Poprawa bezpieczeństwa i ładu publicznego, poprzez poprawę infrastruktury zwiększającej bezpieczeństwo drogowe, budowę systemu monitoringu.

Cel 3.2: Zachowanie i wzmocnienie różnorodności przyrodniczej, krajobrazowej i kulturowej, poprzez budowę systemów kanalizacyjnych.

Cel 3.3: Rozwój ośrodków miejskich oraz funkcji metropolitalnych Lublina, w którym określono, że „Miasta powinny pełnić rolę generatorów rozwoju regionu determinujących jego przyszłą kondycję gospodarczą oraz przyczyniających się do wzrostu jego atrakcyjności. Szczególne zadanie przypadnie ośrodkom takim jak Lublin wraz z otaczającymi go miastami, który w przyszłości powinien zacząć pełnić rolę metropolii o znaczeniu krajowym i międzynarodowym oraz ośrodkom o znaczeniu ponadregionalnym jak: Chełm, Zamość, Biała Podlaska i Puławy”.

Wśród kierunków działań wymieniono m.in.: rozwój większych i średnich miast województwa, wzmocnienie ich potencjału społeczno-ekonomicznego i turystycznego (w tym: wsparcie infrastruktury technicznej wspomagającej działalność inwestycyjną przedsiębiorstw), poprawę warunków życia mieszkańców poprzez modernizację infrastruktury społecznej i komunalnej, wspieranie rozwoju

infrastruktury przedsiębiorstw i stref przedsiębiorczości), rewitalizację miast i zdegradowanych obszarów zurbanizowanych (w tym: poprawę funkcjonalności układu komunikacyjnego).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego określono m.in. konieczność kształtowania i rozwoju centrów usługowych ośrodków miejskich różnych poziomów obsługi w dostosowaniu do rangi i zasięgu obsługi ośrodków, a także rewitalizację centrów usługowych i obszarów dzielnic przemysłowych, zwłaszcza w obrębie dużych miast regionu: Lublin, Świdnik, Poniatowa, Biała Podlaska, Chełm, Puławy, Kraśnik, Zamość, Lubartów, Łęczna, Międzyrzec Podlaski, Łuków, Włodawa, Rejowiec Fabryczny. Plan Zagospodarowania zwracał również uwagę na konieczność rozwoju stref przedsiębiorczości w oparciu o korzyści położenia w regionie przygranicznym oraz przy szlakach komunikacyjnych o międzynarodowym znaczeniu. Istotnymi elementami były strefy aktywności gospodarczej w większych ośrodkach gospodarczych regionu, dla których bazę wyjściową mogły stanowić istniejące tereny przemysłowe, rezerwy terenów przewidzianych pod rozwój przemysłu oraz przewidziane do rewitalizacji dzielnice przemysłowe z gałęziami schyłkowymi w miastach tj.: Biała Podlaska, Kraśnik, Świdnik, Opole Lubelskie, Ryki, Puławy, Lubartów, Krasnystaw, Chełm, Zamość.

Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego

Jednym z priorytetów Programu Rozwoju i Rewitalizacji Miast (PRiRM WL) był wzrost i efektywne wykorzystanie potencjału miast. Kluczową rolę przypisano Lublinowi jako stolicy województwa, ale z równoczesnym rozwojem pozostałych dużych miast regionu (tj. Zamościa, Chełma, Białej Podlaskiej, Puław) dla zachowania zrównoważonego rozwoju województwa lubelskiego. Wskazane miasta miały pełnić rolę regionalnych ośrodków rozwoju wspomagających i dopełniających funkcje Lublina. Aby było to możliwe konieczne było ich wzmocnienie poprzez działania inwestycyjne zwiększające potencjał społeczno-gospodarczy ww. miast.

Celem nadrzędnym PRiRM WL była *poprawa atrakcyjności i konkurencyjności miast regionu służąca zrównoważonemu rozwojowi województwa*. W ramach wymienionego celu przewidziano działania priorytetowe polegające na:

- I. rewitalizacji zdegradowanych terenów miejskich (Cel 1.2. *Rewitalizacja zabytkowej tkanki miast*),
- II. poprawie standardów funkcjonowania i rozwoju miast (Cel 2.1 *Racjonalna gospodarka przestrzenią powiązana z efektywną polityką urbanistyczno-architektoniczną*, Cel 2.3 *Modernizacja, rozbudowa sieci i infrastruktury komunikacyjnej i technicznej miast*, Cel 2.4 *Wspieranie rozwoju dostępnych form mieszkalnictwa*, Cel 2.5 *Wspieranie rozwoju bazy ekonomicznej miast*),
- III. oraz działania prowadzące do wzrostu i efektywnego wykorzystania potencjału miast (Cel 3.2. *Rozwój większych miast jako regionalnych ośrodków rozwoju*).

Studium Programowo-Przestrzenne Rozwoju Obszarów Nadgranicznych w Województwie Lubelskim

Studium Programowo-Przestrzenne Rozwoju Obszarów Nadgranicznych w Województwie Lubelskim zostało przyjęte Uchwałą Nr XXXVI/332/07 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 12 kwietnia 2007 r. Studium objęło swoim zakresem 6 powiatów nadgranicznych województwa lubelskiego: bialski, włodawski, chełmski, hrubieszowski, tomaszowski i zamojski, wśród których znajduje się 13 miast regionu.

Kwestie rewitalizacji zostały określone poprzez dwa cele Studium:

Cel I: Dynamizacja rozwoju i przekształcenia przestrzeni obszarów nadgranicznych – m.in. poprzez utworzenie stref aktywności gospodarczej w ośrodkach miejskich tj. Zamość, Tomaszów Lubelski, Hrubieszów i innych.

Cel II: *Wzmocnienie sieci osadniczej obszaru, rozwój i rewitalizacja miast i wybranych ośrodków gminnych (potencjalne miasta), w szczególności działanie: Rewitalizacja zdegradowanych terenów miejskich.*

Polityka przestrzenna obszarów nadgranicznych określona w ww. dokumencie przewidywała realizację działań tj. poprawa stanu technicznego, standardów oraz estetyki budynków i ich bezpośredniego otoczenia, rewitalizacja zabytkowej substancji tkanki miast, rewitalizacja miejskich terenów zieleni i rekreacji oraz wzmocnienie systemu komunikacyjnego miast.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013

Na potrzeby realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 przyjęto **definicję rewitalizacji określoną w ramach Działania 3.2. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich**, zgodnie z którą rewitalizacja to przywrócenie zdegradowanym obszarom miejskim, w tym poprzemysłowym i powojskowym funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, społecznych i kulturalnych, a także zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawa warunków życia mieszkańców. Przy czym degradacja była rozumiana przez pryzmat dwóch płaszczyzn: społecznej związanej z długotrwałym bezrobociem, niskimi dochodami mieszkańców, niskim poziomem wykształcenia oraz występowaniem patologii społecznych, jak również płaszczyzny infrastrukturalnej związanej z degradacją majątku trwałego (miejskiej infrastruktury technicznej, zabudowy, a także majątku o wartości kulturowej). Zakres tak definiowanej rewitalizacji wynikał z uwarunkowań formalno-prawnych poprzedniego okresu programowania³. Działania rewitalizacyjne były jednym z priorytetów programowania dystrybucji funduszy strukturalnych UE w latach 2007-2013, co znalazło odzwierciedlenie m.in. w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia (NSRO), opracowanych w celu realizacji w Polsce w latach 2007-2013 polityki spójności Unii Europejskiej. Kierunki rozwoju wymienione do wsparcia w RPO WL 2007-2013 bezpośrednio wynikały z zapisów rozporządzenia (WE) nr 1080/2006, które w art. 4 stwierdzało, iż EFRR koncentruje swoją pomoc na wspieraniu zrównoważonego, zintegrowanego rozwoju gospodarczego oraz zatrudnienia na poziomie regionalnym i lokalnym poprzez mobilizowanie i wzmacnianie zdolności endogenicznych w ramach programów operacyjnych, których celem jest modernizacja i różnicowanie struktur gospodarczych, jak również tworzenie i ochrona trwałych miejsc pracy. Planowane działania w zakresie mieszkalnictwa miały być natomiast zgodne z rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. Ten kierunek

³ Pośród przepisów prawa należy wskazać w szczególności art. 35 ust. 3 pkt 11 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr 227, poz. 1658 z późn. zm.), Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999 (Dz. Urz. UE L 210/1 z 31.07.2006 r.) – zwane dalej Rozporządzeniem EFRR, Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (Dz. Urz. UE L 371/ z 27.12.2006 r.) – zwane dalej Rozporządzeniem Wykonawczym, Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (Dz. Urz. UE L 210/ z 31.07.2006 r.) – zwane dalej Rozporządzeniem Ogólnym, Wytyczne Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie programowania działań dotyczących mieszkalnictwa z dnia 13 sierpnia 2008 r. oraz Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego w sprawie udzielania pomocy na rewitalizację w ramach regionalnych programów operacyjnych.

inwestycji, niemożliwy do dofinansowania w ramach funduszy strukturalnych UE w latach 2004-2006, był możliwy do sfinansowania na zasadach określonych w rozporządzeniu nr 1080/2006 z dnia 5 lipca 2006 r. oraz na zasadach szczegółowych określonych w rozporządzeniu nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. Zgodnie ze Szczegółowym Opism Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 kwestię rewitalizacji regulowało Działanie 3.2. *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich* RPO WL 2007-2013, a przewidywanymi efektami wdrożenia Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 miało być zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu w wyniku rewitalizacji przestrzeni zdegradowanych i zaniedbanych w miastach regionu. Podjęte działania rewitalizacyjne, rozumiane zgodnie z przytoczoną definicją, miały z jednej strony prowadzić do poprawy ładu przestrzennego miast, z drugiej zaś prowadzić do zwiększenia ich potencjału społeczno-gospodarczego. Realizowane inwestycje musiały być zgodne z Programem Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego, a także musiały być ujęte w Lokalnych Programach Rewitalizacji (programy przygotowane zgodnie z dokumentem „Wytyczne dla opracowania Lokalnych Programów Rewitalizacji”) na prawidłowo wyznaczonych obszarach⁴.

Jak wynika z przedstawionych powyżej założeń formalno-prawnych wparcia działań rewitalizacyjnych w latach 2007-2013, głównym założeniem realizacji działania było oddziaływanie na potrzeby infrastrukturalne i społeczne terenów zdegradowanych. W obszarze zainteresowania Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 znajdowały się przede wszystkim projekty dotyczące infrastruktury. Wynikało to wprost z możliwości realizacji projektów w ramach EFRR jako funduszu unijnego skierowanego na zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionów należących do Unii Europejskiej. Z EFRR pochodziło m.in. wsparcie inwestycji produkcyjnych i infrastrukturalnych oraz wsparcie udzielane małym i średnim przedsiębiorcom. Naturalnie zatem nie można było realizować z tych środków pomocowych działań skierowanych wprost do mieszkańców, czy finansować projektów „miękkich”.

„W ramach wdrożenia programu dostrzegano również kolejny aspekt gospodarczy, ale brak było wprost odniesienia do tej płaszczyzny w diagnozie. Obszar ten pojawił się jako obszar oddziaływania rewitalizacji dopiero w pełni w 2014-2020.”⁵

„Nie było nakazu rozwiązania problemu społecznego i gospodarczego. Możliwości finansowania 2007-2013 w tym zakresie pozwalała jedynie pośrednio na wsparcie tych obszarów.”⁶

Szczegółowe typy projektów, które mogły otrzymać dofinansowanie w konkursie zostały zaprezentowane na grafie poniżej.

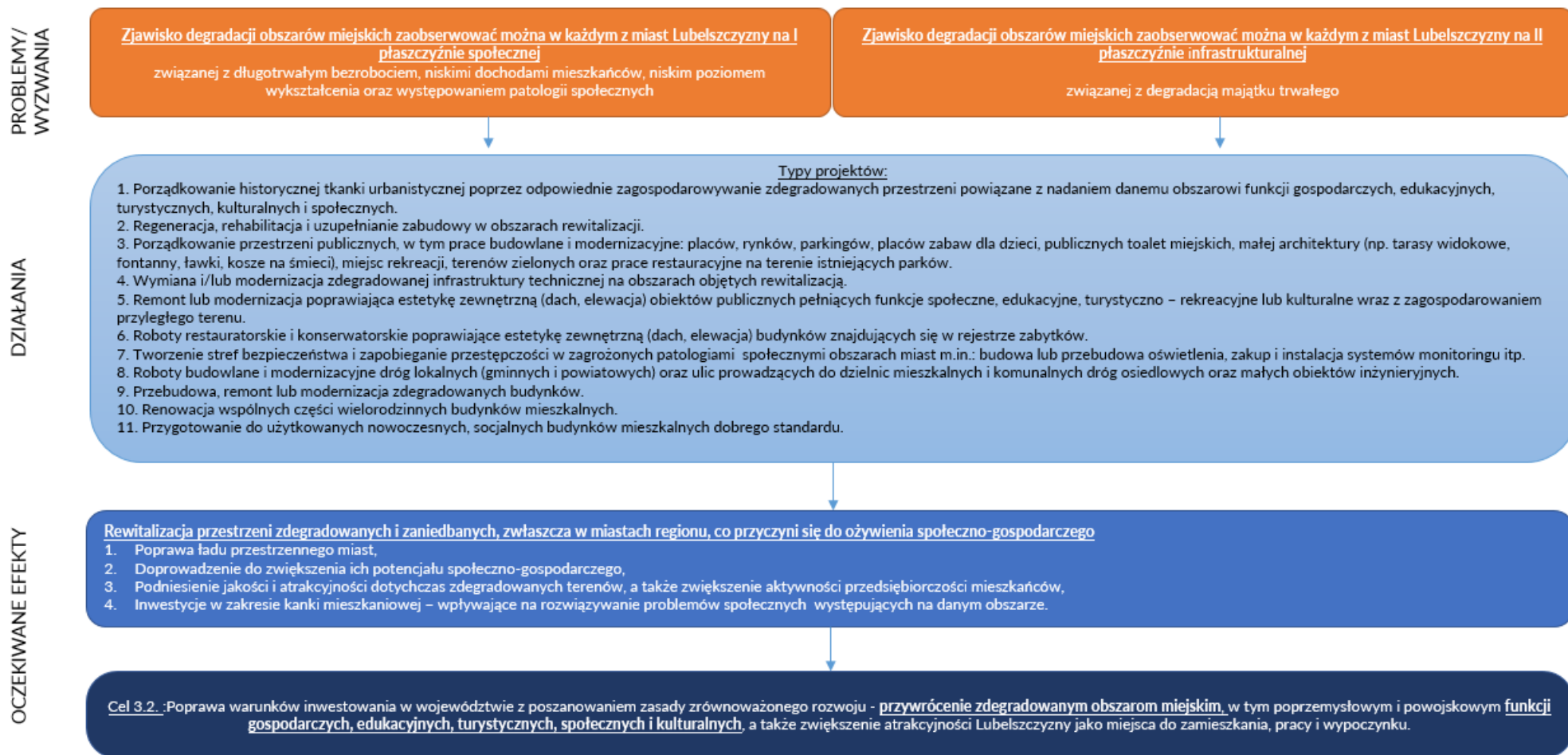
⁴Regulamin konkursu na realizację projektów w ramach Osi Priorytetowej III: Atrakcyjność obszarów miejskich i tereny inwestycyjne Działania 3.2: Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013

⁵ID1 z IZ – osoba odpowiedzialna za programowanie bądź wdrażanie perspektywy 2007-2013.

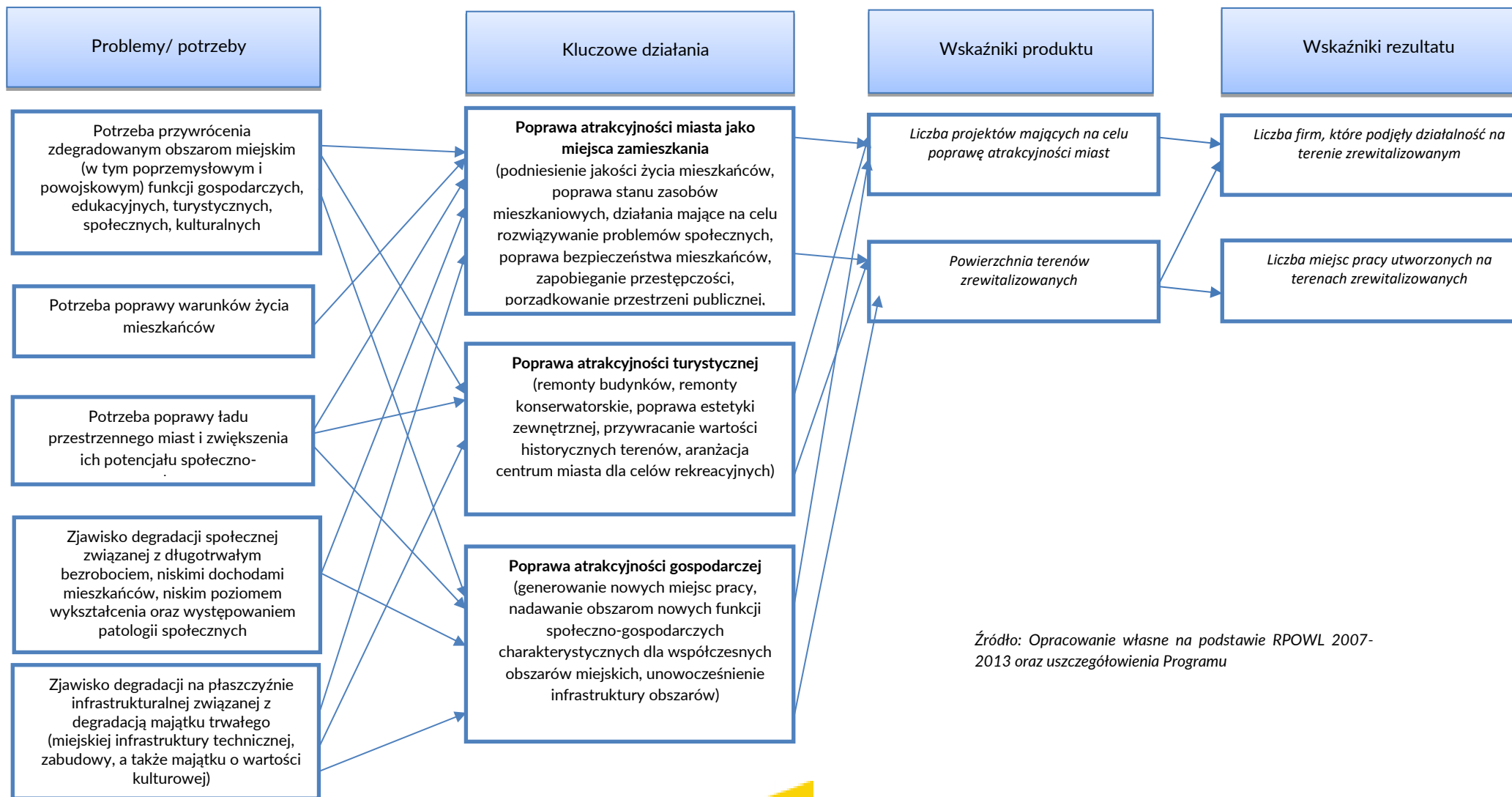
⁶ID1 z IZ – osoba odpowiedzialna za programowanie bądź wdrażanie perspektywy 2007-2013.

Schemat 1. Problemy, wyzwania, działania i oczekiwane efekty Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

DZIAŁANIE 3.2. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich

Schemat 2. Odtworzenie logiki interwencji w zakresie rewitalizacji RPO WL 2007-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPOWL 2007-2013 oraz uszczegółowienia Programu

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Jak pokazano na grafie, główne problemy w zakresie rewitalizacji w woj. lubelskim obejmowały zarówno sferę społeczną jak i infrastrukturalną, z przewagą potrzeb infrastrukturalnych związanych z poprawą sytuacji terenów zdegradowanych w centrach ośrodków miejskich, niezagospodarowanych terenów przemysłowych i powojсковych oraz przywrócenia im nowych funkcji (społecznych, gospodarczych, kulturalnych, edukacyjnych, turystycznych). Działania rewitalizacyjne realizowane w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 miały pozwolić na realizację celu głównego działania, jakim było przywrócenie zdegradowanym obszarom miejskim funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, społecznych i kulturalnych, a także zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawa jakości życia mieszkańców. Jednak żaden ze wskaźników monitorowanych w trakcie realizacji Programu wynikających z dokumentów programowych nie był bezpośrednio miarą tak ogólnie sformułowanego i odległego logicznie celu.

W ramach **naborów wniosków** do Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 odbył się **1 konkurs**. Wnioski były oceniane pod względem spełnienia kryterium trafności, zasięgu oddziaływania projektu, użyteczności oraz oddziaływania na ochronę środowiska i inne polityki horyzontalne.

- Kryterium trafności: Lokalizacja w obszarach kluczowych dla rozwoju regionu (lokalizacja w następujących miastach: Lublin, Biała Podlaska, Chełm, Zamość i Puławy (pełniących funkcje regionalnych ośrodków rozwoju - 2 pkt.) lub lokalizacja w pozostałych miastach województwa - 1 pkt.).
- Kryterium trafności: Wpływ na rozwiązywanie głównych problemów społecznych: Pozytywny wpływ projektu na przezwyciężenie zjawisk negatywnych zdefiniowanych w Lokalnym Programie Rewitalizacji (w zakresie: jednego, dwóch, trzech lub więcej kryteriów przyjętych do wyznaczania danego obszaru rewitalizacji - odpowiednio 1, 2 lub 3 pkt.); Poprawa warunków życia i rozwiązanie głównych problemów społecznych miasta/dzielnicy (tworzenie nowych miejsc pracy; usługi dla osób starszych i niepełnosprawnych; poprawa układu komunikacyjnego - odpowiednio: 2, 1 lub 1 pkt.).
- Kryterium zasięgu oddziaływania projektu: Oddziaływanie środowiskowe projektu; Skala oddziaływania projektu (skala miejscowa; skala dzielnicy/części miasta; skala całego miasta - odpowiednio 1, 2 lub 3 pkt.).
- Kryterium użyteczności: Wpływ na jakość użytkowania (ułatwienia dla użytkowników) (odnowienie instalacji technicznych oraz głównych elementów konstrukcji budynku; użyteczne zagospodarowanie terenu wokół rewitalizowanych obiektów (np. parkingi, tereny zielone); rewitalizacja zdegradowanych budynków w celu przystosowania ich do nowych usług gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, kulturalnych i społecznych; rewitalizacja budynków w celu przystosowania do usług dla grup społecznych wymagających wsparcia wskazanych w lokalnym programie rewitalizacji i/lub w celu stworzenia nowych możliwości zatrudnienia dla osób zagrożonych wykluczeniem; zachowanie dziedzictwa kulturowego; odzyskanie, dostosowanie i ponowne wykorzystanie terenów przemysłowych i powojсковych do celów nowej działalności gospodarczej, edukacyjnej, turystycznej, kulturalnej i społecznej - odpowiednio: po 1 pkt.).
- Oddziaływanie na ochronę środowiska i inne polityki horyzontalne (Projekt ma pozytywny wpływ na politykę horyzontalną ochrony; Projekt ma pozytywny wpływ na politykę horyzontalną wyrównywania szans; Projekt ma pozytywny wpływ na politykę horyzontalną społeczeństwa informacyjnego - odpowiednio po 2 pkt.).

Podmiotami, które mogły przystąpić do konkursu na dofinansowanie projektów w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 były podmioty, których projekt został ujęty w Lokalnym Programie Rewitalizacji. Większość podmiotów, które otrzymały dofinansowanie z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 stanowiły jednostki samorządu terytorialnego, w mniejszym stopniu wspólnoty mieszkaniowe, kościoły, oraz reprezentanci pozostałych grup⁷ uprawnionych do składania projektów. Warto zaznaczyć, że w grupach docelowych nie przewidziano wsparcia dla przedsiębiorców. Sytuacja pod względem możliwości udziału przedsiębiorców zmieniła się w nowej perspektywie finansowej na lata 2014+.

Realizowane w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 inwestycje musiały być zgodne z Programem Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego. ujęte projekty musiały również być zawarte w Lokalnych Programach Rewitalizacji (programy przygotowane zgodnie z dokumentem *Wytyczne dla opracowania Lokalnych Programów Rewitalizacji*) na prawidłowo wyznaczonych obszarach⁸.

Do konkursu w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 złożono łącznie 84 wnioski przez 63 różnych beneficjentów. Do realizacji wybrano 49 projektów złożonych przez 42 różnych beneficjentów. Wśród nich 26 projektów zostało złożonych przez jednostki samorządu terytorialnego, 10 projektów złożyły kościoły, 7 projektów złożyły spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, a beneficjentami pozostałych 6 projektów były 2 jednostki budżetowe, jednostka prywatna, stowarzyszenie oraz instytucja rządowa. Tabela przedstawiająca wszystkie wybrane do dofinansowania projekty została zaprezentowana w Załączniku nr 8.1.

4.3 Skala wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim w latach 2007-2013

Niniejszy Podrozdział odpowiada na pytanie badawcze:

3. Jaka była skuteczność sposobu wspierania procesów rewitalizacji w perspektywie 2007-2013 (z uwzględnieniem wsparcia dla działań społecznych finansowanych z innych źródeł: krajowych i lokalnych)?

4.3.1 Lokalne Plany Rewitalizacji

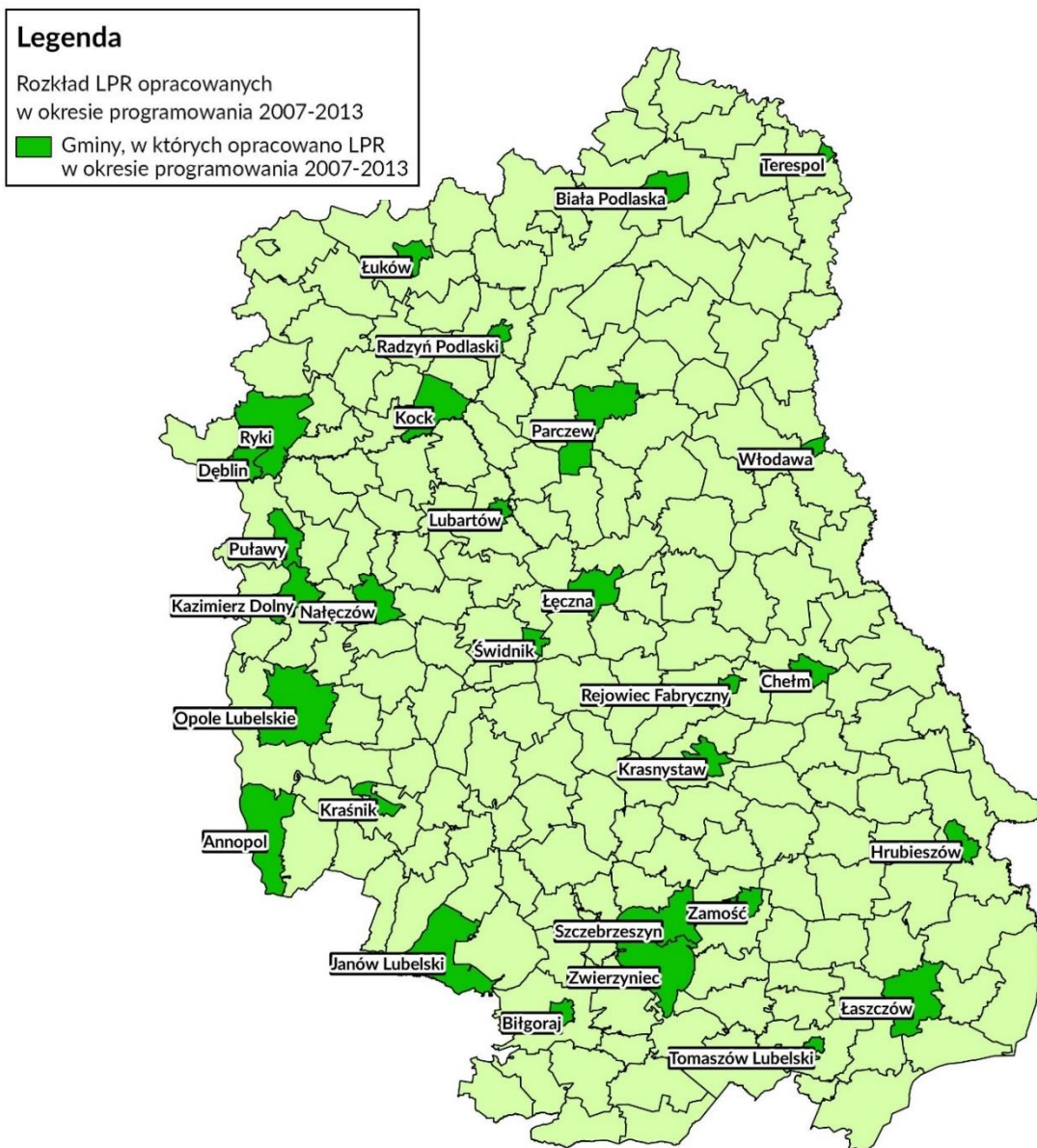
W ramach przeprowadzonej kwerendy Lokalnych Programów Rewitalizacji przygotowanych na potrzeby okresu 2007-2013 w województwie lubelskim zidentyfikowano 26 opracowanych dokumentów opracowanych przez gminy miejskie i miejsko-wiejskie. Brak w tym zestawieniu dokumentów opracowanych przez gminy wiejskie wynika z faktu, iż konkurs w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 był skierowany do obszarów miejskich.

⁷ (1) Jednostki samorządu terytorialnego, (2) Związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, (3) Samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, (4) Podmioty działające w oparciu o ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2009 r., Nr 19, poz. 100 z późn. zm.), (5) Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, (6) Organizacje pozarządowe, (7) Instytucje i organizacje zajmujące się walką z bezdomnością i prowadzeniem mieszkań chronionych, (8) Podmioty nie działające dla zysku, zajmujące się integracją różnych grup społecznych, (9) Kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych, (10) Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych, (11) Spółdzielnie mieszkaniowe, (12) Wspólnoty mieszkaniowe, (13) Towarzystwa Budownictwa Społecznego, o których mowa w ustawie z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkalnego (Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1070 z późn. zm.).

⁸Regulamin konkursu na realizację projektów w ramach Osi Priorytetowej III: Atrakcyjność obszarów miejskich i tereny inwestycyjne Działania 3.2: *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013*

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Mapa 1. Rozlokowanie LPR w ujęciu gminnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie LPR

Najwięcej LPR zidentyfikowano w powiatach puławskim (3) i zamojskim (3). W powiatach: bialskim, chełmskim, lubartowskim, ryckim, tomaszowskim opracowano po dwa LPR, natomiast w powiatach: biłgorajskim, hrubieszowskim, krasnostawskim, kraśnickim, łęczyńskim, łukowskim, opolskim, radzyńskim, świdnickim i włodawskim opracowano po jednym LPR na każdy z tych powiatów. Analizując rozkład opracowanych LPR pod kątem subregionów dane pokazują, że najwięcej LPR opracowano w subregionach chełmsko-zamojskim (10) oraz puławskim (8). W subregionie bialskim i lubelskim opracowano po 4 LPR. W ramach zidentyfikowanych LPR 16 dokumentów (62%) powstało w gminach miejskich, natomiast 10 (38%) LPR powstało w gminach miejsko-wiejskich. W ramach gmin miejskich 15 dokumentów (94%) powstało w gminach miejskich powyżej 5 tys. mieszkańców, 1 dokument (6%) w gminie miejskiej poniżej 5 tys. mieszkańców (Rejowiec Fabryczny). W okresie 2007-2013 LPR zostały opracowane jedynie w największych ośrodkach miejskich regionu.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Na podstawie kwerendy LPR 2007-2013 opracowano zestawienie działań/projektów zaplanowanych do realizacji w gminach, które otrzymały dofinansowanie z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 w ujęciu ilościowym (liczba planowanych przedsięwzięć) i wartościowym (koszty planowanych przedsięwzięć). Opracowano także zestawienie projektów wpisanych w LPR i zrealizowanych przy wsparciu środków Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 w ujęciu ilościowym (liczba zrealizowanych przedsięwzięć) i wartościowym (koszty zrealizowanych przedsięwzięć). Poniżej zamieszczona tabela przedstawia liczbę oraz wartości projektów zrealizowanych w LPR, w tym liczbę i wartości projektów zrealizowanych w ramach RPO WL 2007-2013.

Tabela 4. Liczba i wartość projektów zaplanowanych i zrealizowanych w ramach LPR, w tym zrealizowanych w ramach Działania 3.2. RPO WL

Nazwa gminy	Liczba planowanych przedsięwzięć w LPR (2007-2013)	Wartość planowanych przedsięwzięć (wartość zadań w LPR 2007-2013 ogółem)	Liczba zrealizowanych projektów dot. rewitalizacji (LPR)	Wartość zrealizowanych projektów dot. rewitalizacji (LPR)	Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 (dane z KSI SIMIK)	Wartość zrealizowanych projektów w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 (dane z KSI SIMIK)
Biała Podlaska	24	119 849 908,00 zł	8	98 555 222,60 zł	3	26 355 744,76 zł
Chełm	231	878 473 000,00 zł	18	38 227 713,92 zł	3	10 076 494,94 zł
Dęblin	22	75 615 000,00 zł	5	22 980 000,00 zł	1	15 530 514,59 zł
Hrubieszów	94	62 131 500,00 zł	20	10 714 431,42 zł	1	10 714 431,42 zł
Janów Lubelski	32	69 815 034,83 zł	24	52 664 034,83 zł	1	8 590 209,00 zł
Kazimierz Dolny	38	133 420 406,00 zł	20	10 100 131,63 zł	1	10 100 131,63 zł
Kock	13	19 450 000,00 zł	8	13 220 000,00 zł	1	12 769 269,06 zł
Krasnystaw	9	13 579 833,80 zł	7	94 150 851,86 zł	2	10 562 176,75 zł
Kraśnik	145	13 579 833,80 zł	108	3 226 615,63 zł	1	3 226 615,63 zł
Lubartów	5	51 980 000,00 zł	4	51 179 208,32 zł	5	31 803 080,33 zł
Lublin	163	708 912 000,00 zł	35	695 321 415,74 zł	15	134 401 459,85 zł
Łaszczów	8	31 200 000,00 zł	1	2 200 000,00 zł	1	1 431 511,05 zł
Łęczna	13	65 828 589,00 zł	12	66 868 364,96 zł	2	15 439 614,72 zł
Nałęczów	6	124 357 000,00 zł	4	48 750 000,00 zł	1	10 917 554,02 zł
Opole Lubelskie	26	23 550 000,00 zł	15	6 131 063,78 zł	1	6 131 063,78 zł
Parczew	8	3 300 000,00 zł	5	2 816 242,00 zł	1	1 456 987,11 zł
Puławy	84	441 682 000,00 zł	19	18 538 719,79 zł	1	18 538 719,79 zł
Radzyń Podlaski	28	118 601 063,00 zł	19	67 892 900,27 zł	2	5 418 925,42 zł
Rejowiec Fabryczny	5	16 420 000,00 zł	4	4 607 000,00 zł	1	4 937 367,60 zł
Świdnik	53	155 921 000,00 zł	35	98 874 911,15 zł	2	29 659 544,62 zł
Terespol	21	18 842 000,00 zł	7	682 023,10 zł	1	2 006 558,61 zł
Tomaszów Lubelski	289	342 627 881,00 zł	196	11 503 945,36 zł	1	11 503 945,36 zł
Zamość	13	218 301 452,00 zł	10	212 295 442,71 zł	1	9 954 263,71 zł
SUMA	1330	3 707 437 501,43 zł	584	1 631 500 239,07 zł	49	394 804 217,55 zł

Źródło: opracowanie własne

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

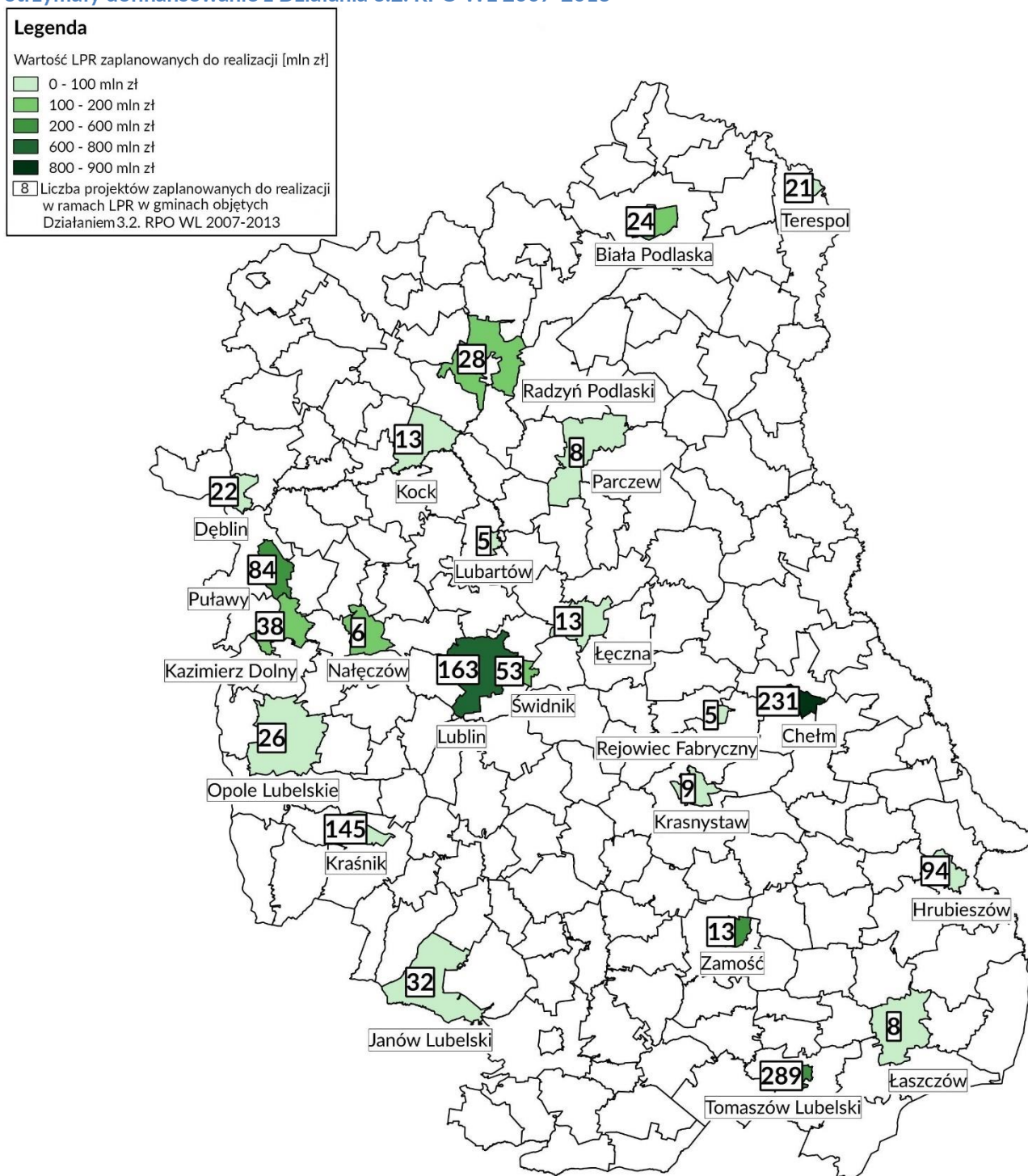
Środki z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 stanowiły większą część finansów gmin poniesionych na projekty z zakresu rewitalizacji. W 16 gminach wartość zrealizowanych projektów z Działania 3.2. przekraczała 25% wartości zrealizowanych projektów LPR, a wśród 12 gmin, czyli niemal połowy, dofinansowanie z Działania 3.2. stanowiło ponad 60% środków poniesionych na rewitalizację ogółem.

Najwięcej projektów zaplanowanych w ramach LPR dotyczyło działań przestrzennych (remonty rynków, ulic, parków, przestrzeni publicznych itp.) oraz mieszkaniowych (remonty budynków mieszkalnych, itp.). Kolejna liczna grupa projektów zaplanowana przez gminy w okresie 2007-2013 dotyczyła obszaru dziedzictwa kulturowego (zabytki, kultura), obszaru technicznego i środowiskowego (sieci wodne i kanalizacyjne itp.). Zarówno część projektów przestrzennych jak i dotyczących dziedzictwa kulturowego uwzględniała efekty społeczne, które mogły zostać osiągnięte dzięki realizacji projektów infrastrukturalnych. Najmniej projektów zaplanowanych zostało w obszarze społecznym – projekty, które zostały zaplanowane w tej sferze dotyczyły przede wszystkim szkoleń, zajęć dla dzieci i młodzieży, zajęć doradczych mających na celu aktywizację zawodową. Zdecydowana większość projektów obejmowała kwestie infrastrukturalne, przede wszystkim porządkowanie historycznej tkanki urbanistycznej poprzez odpowiednie zagospodarowywanie zdegradowanych przestrzeni miejskich powiązane z nadaniem danemu obszarowi funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, kulturalnych i społecznych.

Zakresy projektów dot. rewitalizacji wybranych do dofinansowania w ramach RPO WL 2007-2013 obejmowały przede wszystkim działania infrastrukturalne: przestrzenne, mieszkaniowe oraz kolejne projekty dotyczące zachowania dziedzictwa kulturowego poprzez remonty i modernizacje zabytków i budynków o wartości kulturowej. Istotną sferą dofinansowanych projektów było porządkowanie przestrzeni publicznych, w tym prace budowlane i modernizacyjne: placów, rynków, parkingów, placów zabaw dla dzieci, publicznych toalet miejskich, małej architektury (np. tarasy widokowe, fontanny, ławki, kosze na śmieci), miejsc rekreacji, terenów zielonych oraz prace restauracyjne na terenie istniejących parków. W najmniejszym stopniu dofinansowane projekty obejmowały wymianę elewacji bądź pokrycia dachowego oraz tworzenie stref bezpieczeństwa.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Mapa 2. Liczba i wartość projektów zaplanowanych do realizacji w ramach LPR w gminach, które otrzymały dofinansowanie z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

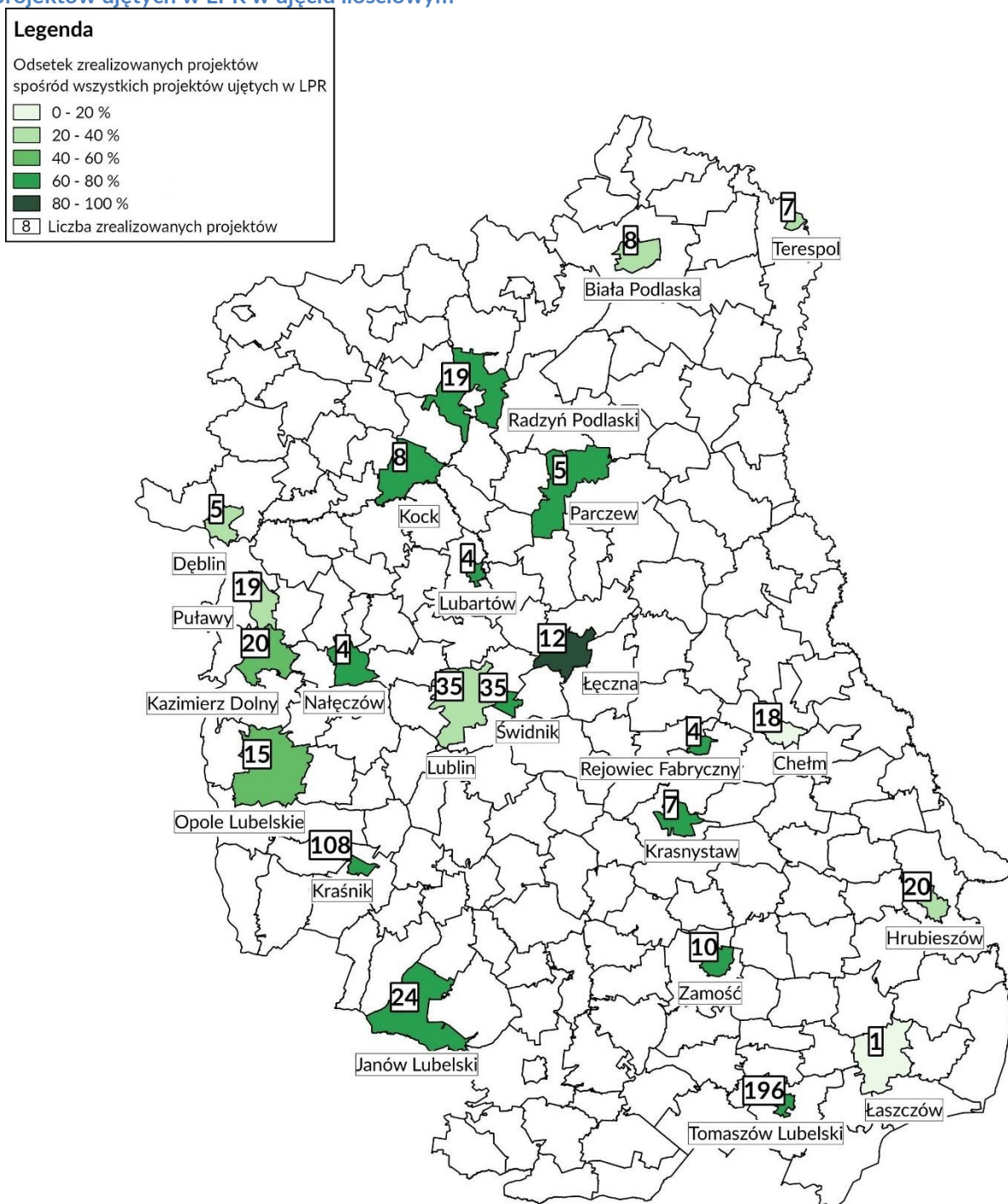

Źródło: Opracowanie własne na podstawie LPR gmin

Najwięcej projektów zaplanowano do realizacji w gminach: Tomaszów Lubelski (289), Chełm (231), i Kraśnik (145). Najmniej projektów zaplanowano w Łukowie (2). Największa łączna wartość zaplanowanych do realizacji projektów dotyczyła gmin Chełm, Puławy i Tomaszów Lubelski natomiast najmniejszą wartość projektów zaplanowano w gminach Zwierzyniec i Biłgoraj.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Mapa 3. Rozkład w ujęciu gminnym odsetka zrealizowanych projektów spośród wszystkich projektów ujętych w LPR w ujęciu ilościowym

Źródło: Opracowanie własne.

Najwięcej projektów zrealizowano w gminach Tomaszów Lubelski (196) i Kraśnik (108). Najmniej projektów zrealizowano w gminie Łaszczów (1).

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Tabela 5. Udział liczby projektów zrealizowanych w ramach LPR, w tym w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

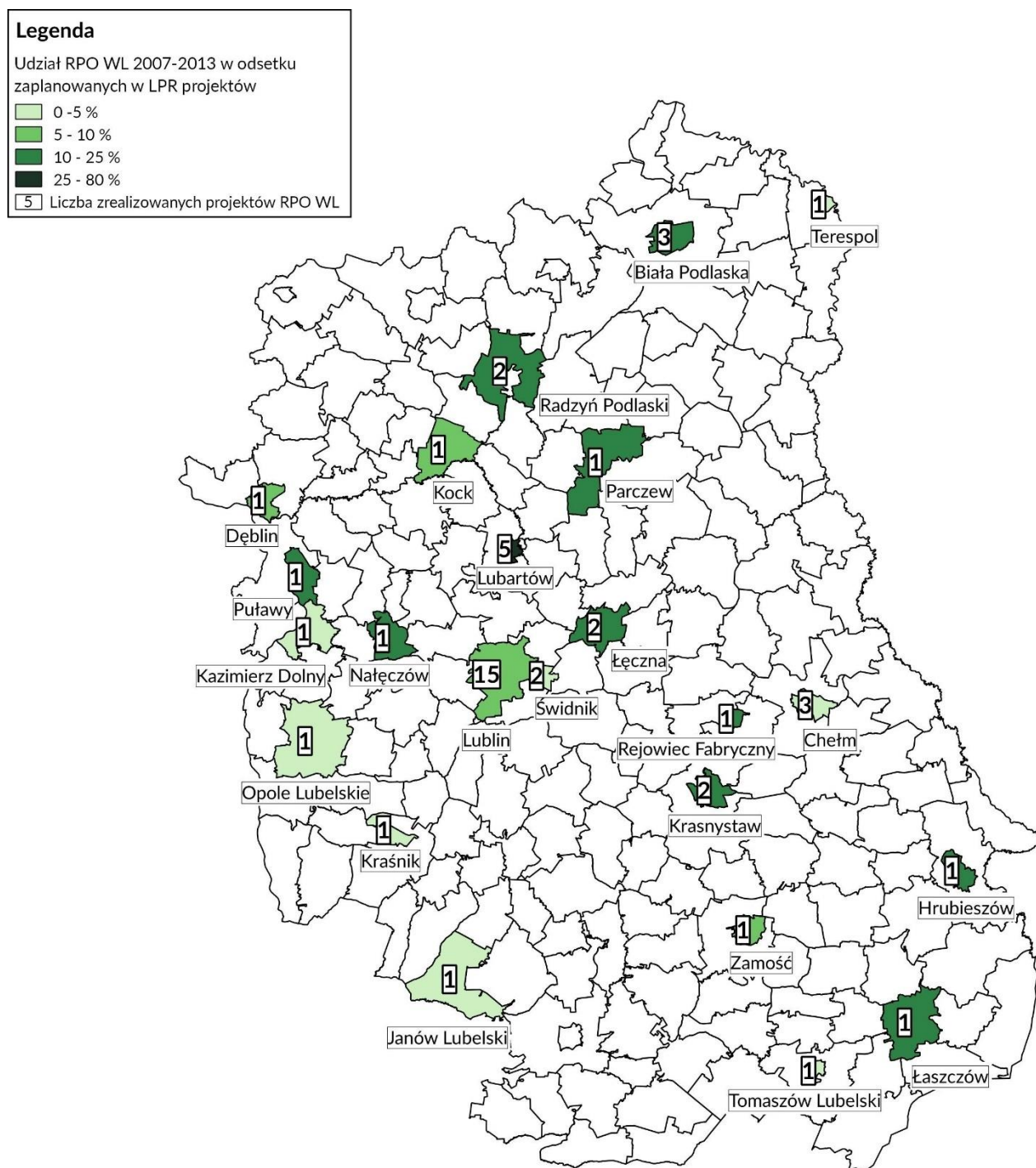
Nazwa gminy	Udział liczby zrealizowanych projektów z Działania 3.2. w zrealizowanych projektach z LPR	Udział liczby zrealizowanych projektów z Działania 3.2. w zaplanowanych projektach w LPR
Biała Podlaska	37,50%	12,50%
Chełm	16,67%	1,30%
Dęblin	20,00%	4,55%
Hrubieszów	5,00%	1,06%
Janów Lubelski	4,17%	3,13%
Kazimierz Dolny	5,00%	2,63%
Kock	12,50%	7,69%
Krasnystaw	28,57%	22,22%
Kraśnik	0,93%	0,69%
Lubartów	125,00% ⁹	100,00%
Lublin	42,86%	9,20%
Łaszczów	100,00%	12,50%
Łęczna	16,67%	15,38%
Nałęczów	25,00%	16,67%
Opole Lubelskie	6,67%	3,85%
Parczew	20,00%	12,50%
Puławy	5,26%	1,19%
Radzyń Podlaski	10,53%	7,14%
Rejowiec Fabryczny	25,00%	20,00%
Świdnik	5,71%	3,77%
Terespol	14,29%	4,76%
Tomaszów Lubelski	0,51%	0,35%
Zamość	10,00%	7,69%

Źródło: opracowanie własne

⁹ Wartość ponad 100% w przypadku Lubartowa jest spowodowana podziałem zadania dot. poprawy tkanki mieszkaniowej zaplanowanego w LPR (Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych Spółdzielni Mieszkaniowej w Lubartowie - termomodernizacja, komunikacja, bezpieczne osiedla) na dwa osobne przedsięwzięcia zrealizowane w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013: (1) Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych Spółdzielni Mieszkaniowej w Lubartowie osiedla Cicha, Orlicz-Dreszera - termomodernizacja, komunikacja, bezpieczne osiedla oraz (2) Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych Spółdzielni Mieszkaniowej w Lubartowie osiedla 1-go Maja, Zacisze - termomodernizacja, komunikacja, bezpieczne osiedla.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Mapa 4. Udział RPO WL 2007-2013 w odsetku zaplanowanych w LPR projektów w ujęciu gminnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie LPR

Analizie jakościowej poddano także zakresy projektów zrealizowanych w ramach LPR wspartych Działaniem 3.2. RPO WL. Zrealizowane działania koncentrowały się głównie na obszarze przestrzennym (remonty rynków, ulic, parków, przestrzeni publicznych itp.). Drugim z kolei obszarem, w ramach którego zrealizowano dużą liczbę działań były zadania dotyczące poprawy zasobów mieszkaniowych i infrastruktury środowiskowej (sieci wodociągowe, kanalizacyjne, ciepłownicze, energetyczne). Pojedyncze gminy zrealizowały działania obejmujące sferę gospodarczą (tereny

przemysłowe, adaptacje na potrzeby sektora przedsiębiorstw). W najmniejszym stopniu zrealizowano działania z obszaru społecznego, w którym nadal występują duże potrzeby.

Podsumowując, najwięcej Lokalnych Programów Rewitalizacji opracowano w miastach leżących w południowo-zachodniej części województwa lubelskiego, w subregionach chełmsko-zamojskim (10) oraz puławskim (8). Analiza zestawienia zrealizowanych projektów rewitalizacyjnych w okresie 2007-2013 pokazała, że projekty realizowano w głównych ośrodkach miejskich regionu; projekty te dotyczyły sfery kultury, turystyki oraz infrastruktury drogowej. Środki z RPO WL 2007-2013 stanowią większą część finansów gmin poniesionych na projekty z zakresu rewitalizacji.

4.3.2 Wsparcie w ramach osi LEADER PROW

Jak wynika ze specyfiki Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 wsparcie było dostępne jedynie dla terenów miejskich tzn. o wsparcie nie mogły ubiegać się gminy wiejskie. Tymczasem jak pokazują analizy podstawowych danych statystycznych obszary wiejskie różnią się w stosunku do obszarów miejskich pod względem szeregu wskaźników społeczno-ekonomicznych, w tym wskaźników strukturalnych. Obszary te podobnie jak tereny miejskie wymagały zatem wsparcia w realizacji procesów mających na celu wychodzenie ze zidentyfikowanego stanu kryzysowego. Równoległe do pomocy ze środków działania 3.2. RPO WL 2007-2013 skierowanego do ośrodków miejskich, zaplanowano zatem wsparcie dedykowane gminom wiejskim ze środków PROW 2007-2013 w ramach:

- Osi 3 *Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej*, Działanie 321 *Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej* oraz 313, 322, 323 *Odnowa i rozwój wsi*,
- Osi 4 *LEADER*, w ramach której realizowano tzw. małe projekty, działania wspierające rozwój firm na terenach wiejskich oraz podejmowano przedsięwzięcia w ramach Działania 413 zbieżne z zakresem Działania 313, 322, 323.

Celem działań finansowanych w ramach PROW 2007-2013, które miały być komplementarne do wsparcia w ramach działania 3.2. RPO WL 2007-2013 miało być stworzenie lepszych warunków do prowadzenia działalności i uzyskiwania wyższych dochodów przez podmioty tworzące te gospodarki.

Poza wsparciem na działania rewitalizacyjne w ramach RPO WL 2007-2013 skierowanym do gmin miejskich i miejsko-wiejskich, gminy mogły skorzystać równoległe ze wsparcia w ramach osi 4 *LEADER* PROW 2007-2013.

Podejście LEADER wdrażane w ramach osi 4 PROW 2007-2013 było działaniem polegającym na oddolnym opracowaniu przez społeczność lokalną lokalnej strategii rozwoju (LSR) oraz realizacji działań i projektów z niej wynikających. Celem osi 4 LEADER PROW 2007-2013 miało być budowanie kapitału społecznego poprzez aktywizację mieszkańców oraz przyczynianie się do powstawania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, a także polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja, w skutek pośredniego włączenia lokalnych grup działania w system zarządzania danym obszarem. Cel ten został zrealizowany dzięki wdrożeniu LSR. Istotą podejścia LEADER było założenie, że Lokalne Grupy Działania mające formę stowarzyszeń, fundacji lub związków stowarzyszeń dokonują wyboru operacji określonych w Lokalnych Strategiach Rozwoju. W skład LGD wchodziłi przedstawiciele sektora społecznego, gospodarczego i publicznego. W strukturze podmiotów utworzonych na podstawie przepisów krajowych, które uzyskały status LGD, oprócz organów przewidzianych w przepisach o stowarzyszeniach, powoływany jest dodatkowy organ, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR (Rada). Wydatkowanie środków LEADER-a zakładało podejście oddolne zamiast tradycyjnego podejścia odgórnego. Podejście oddolne

oznaczało, że lokalni partnerzy brali udział w podejmowaniu decyzji co do strategii i przy wyborze priorytetów do realizacji na ich własnym terenie. Pod względem cech charakterystycznych typ działań w ramach osi 4 LEADER¹⁰ wdrażanych w latach 2007-2013 i finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich był zbliżony do bliźniaczych form dystrybucji środków pomocowych w okresie 2007-2013 tj. Oś priorytetowa 4 PO RYBY¹¹, PESCA¹², INTERREG¹³ czy EQUAL¹⁴. Jednak podstawowym elementem wskazującym na podobieństwa bądź różnice programów nie będzie tożsamość beneficjentów, lecz sposób wdrożenia Programu¹⁵.

W tym miejscu należy również zaznaczyć, że w ramach LEADER dostępne były także działania odnowy i rozwoju wsi – realizowane zgodnie z zasadami obowiązującymi dla działania 313, 322, 333 w ramach osi 3. Różnicą w stosunku do działań realizowanych w ramach osi 3 był wyższy poziom dofinansowania i wybór projektów w oparciu o lokalne kryteria wyboru operacji określone w LSR. Oddziaływaniem na sferę przestrzenno-techniczną na terenach wiejskich zapewniło Działanie *Odnowa i rozwój wsi*, natomiast w sferze społecznej uzupełnieniem działań w ramach Działania 3.2 RPO WL 2007-2013 było Działanie 413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - "małe projekty"*.

Na Działanie 313, 322, 323 *Odnowa i rozwój wsi*, przeznaczono w województwie lubelskim 167 135 990,25 zł, natomiast na działania realizowane w ramach Działania 413 LEADER przeznaczono 66 968 910,36 zł. W ramach Działania 321 wsparto realizację 671 projektów. Najwięcej projektów (46) w ramach osi LEADER PROW 2007-2013 spośród gmin, które były dofinansowane także z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 zrealizowano w gminie Hrubieszów w powiecie hrubieszowskim (subregion chełmsko-zamojski) oraz Opole Lubelskie (27 projektów) (powiat opolski, subregion puławski). Najmniej zrealizowanych projektów spośród gmin dofinansowanych z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 przeprowadzono w gminach Lubartów miasto oraz Świdnik (po 1 projekcie).

Działania realizowane w ramach OP 4 LEADER koncentrowały się przede wszystkim na sferze społecznej. Zdecydowana większość projektów realizowanych przez gminy dotyczyła organizacji festynów i innych lokalnych imprez plenerowych. Działania infrastrukturalne, które były realizowane w dużo mniejszej ilości dotyczyły głównie remontów świetlic wiejskich (lub innych centrów kultury

¹⁰ Sam termin „LEADER” jest francuskim akronimem wyrażenia „powiązania pomiędzy działaniami w zakresie rozwoju obszarów wiejskich”.

¹¹ W okresie programowania na lata 2007-2013 zasady wydatkowania środków EFR Osi priorytetowej 4 określone zostały w ustawie z dnia 3 kwietnia 2009 r. o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem EFR (Dz. U. Nr 72, poz. 619 z późn.zm.) oraz rozporządzeniach wykonawczych do ustawy wydanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Zgodnie z art. 19 ww. ustawy MRiRW określił, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb przyznawania, wypłaty lub zwracania pomocy, w ramach poszczególnych osi priorytetowych Programu. Rozporządzenie MRiRW w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty i zwracania pomocy finansowej na realizację środków objętych osią priorytetową 4 - Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa, zawartą w programie operacyjnym „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007–2013” wydane zostało dnia 15 października 2009 roku (Dz. U. Nr 177, poz. 1371). Istotne zmiany tego rozporządzenia nastąpiły następnie w nowelizacji z dnia 23 listopada 2011 roku (Dz.U. Nr 261, poz. 1563).

¹² PESCA - Inicjatywa Komisji Europejskiej ustanowiona w 1994 roku dotycząca wspierania rybołówstwa w ramach Unii Europejskiej. Celem programu jest restrukturyzacja tego sektora, finansowanie inicjatyw mających na celu utrzymanie lub tworzenie nowych miejsc pracy dla rybaków, kształcenie i wymiana doświadczeń, organizacja i wspieranie projektów transgranicznych.

¹³ INTERREG - Inicjatywa Unii Europejskiej zainicjowana w 1990 roku dotycząca przede wszystkim przedsięwzięć w zakresie infrastruktury, współpracy publicznych przedsiębiorstw zaopatrzeniowych, małych i średnich firm, wspólnych inicjatyw w zakresie ochrony środowiska naturalnego, rozwoju turystyki przygranicznej i agroturystyki. Program ten jest zasilany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (FEDER) oraz Fundusz Spójności, a środki są przyznawane i nadzorowane przez komitety nadzorcze.

¹⁴ EQUAL - Inicjatywa Unii Europejskiej, mająca na celu zwalczanie dyskryminacji pomiędzy mężczyznami i kobietami.

¹⁵ EFRROW ustanowiony rozporządzeniem Rady (WE) nr 1290/2005 z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej.

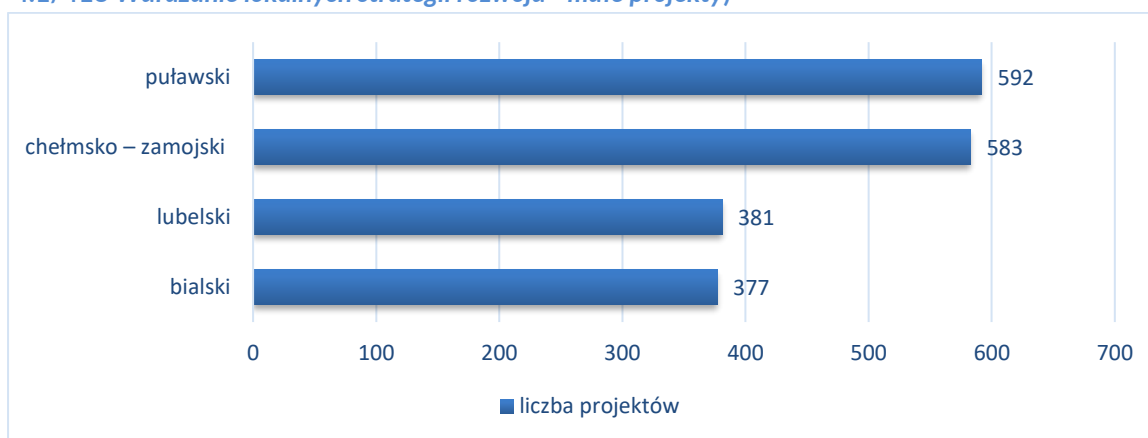
Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

w danej gminie), urządzenia terenu wypoczynkowego dla mieszkańców (ławki, uprzątnięcie terenów wokół świetlic) oraz oznakowania tras rowerowych lub turystycznych.

Działanie 413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - "małe projekty"

Najwięcej projektów z Działania 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - małe projekty) w gminach dofinansowanych również w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 zrealizowano w subregionie puławskim (592), a najmniej w subregionie bialskim (377). Dofinansowane w ramach RPO gminy z subregionu puławskiego to Janów Lubelski, Kraśnik, Opole Lubelskie, Nałęczów, Kazimierz Dolny i Puławy, natomiast z subregionu bialskiego Terespol, Biała Podlaska, Parczew i Radzyń Podlaski.

Wykres 1. Liczba projektów zrealizowanych w subregionach w ramach OP 4 LEADER (Działanie 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - małe projekty)

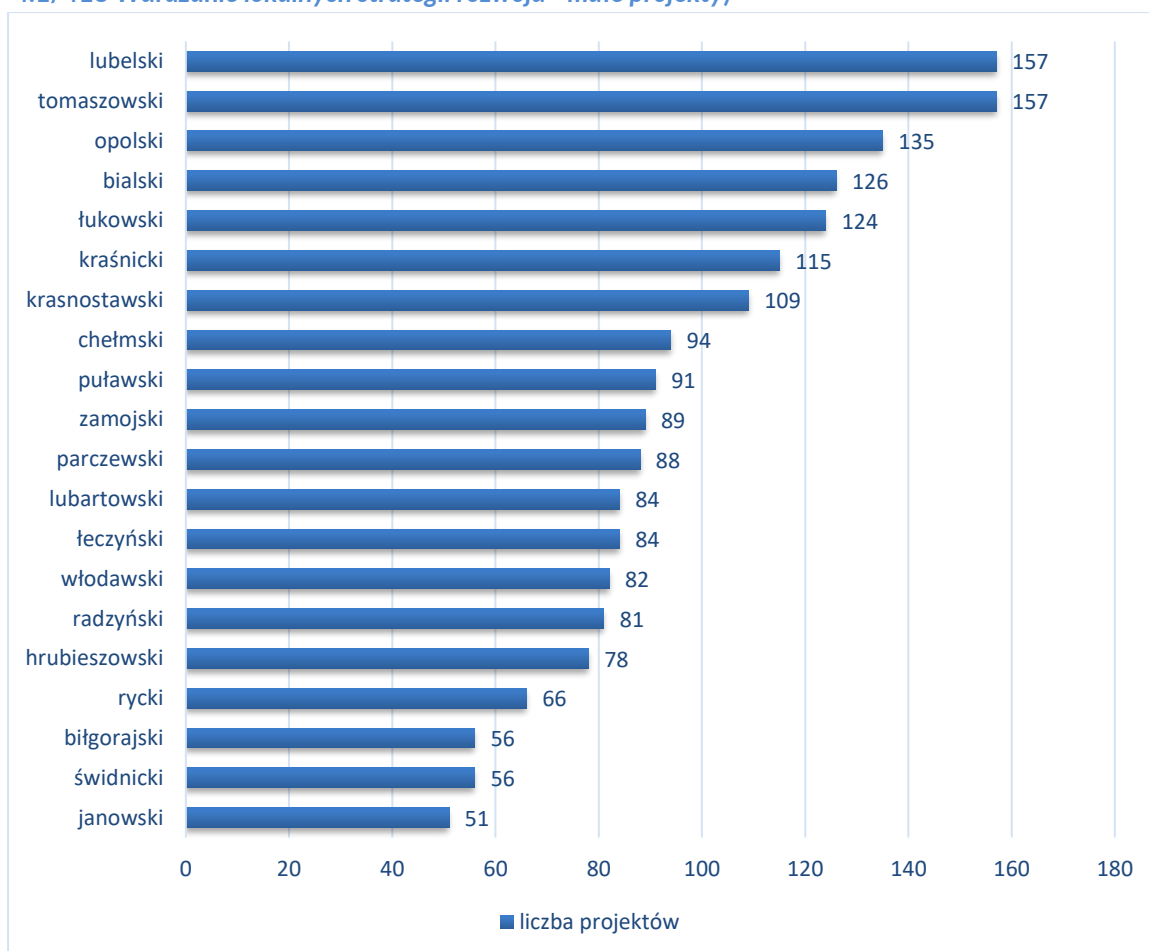
Źródło: Opracowanie własne.

Powiaty, w których zrealizowano największą liczbę projektów to powiaty lubelski i tomaszowski (po 157 projektów) oraz opolski (135), gminy Lublin (powiat lubelski) oraz Łaszczów i Tomaszów Lubelski (obie z powiatu tomaszowskiego). Najmniej projektów zrealizowano w powiecie janowskim (51) oraz w powiatach biłgorajskim i świdnickim (po 56 projektów), w gminach Janów Lubelski (powiat janowski) oraz Świdnik (powiat Świdnicki)

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Wykres 2. Liczba projektów zrealizowanych w powiatach w ramach OP 4 LEADER (Działanie 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - małe projekty)

Źródło: Opracowanie własne.

Efektom zrealizowanych w ramach Działania 413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - "małe projekty"* projektów w województwie lubelskim było udostępnianie 83 urządzeń i sprzętu komputerowego, organizacja 82 szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym; zorganizowanych zostało 567 imprez kulturalnych, promocyjnych, rekreacyjnych lub sportowych związanych z promocją lokalnych walorów; zagospodarowano 143 przestrzeni publicznych z wyłączeniem pasów drogowych dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Wybudowano lub zmodernizowano lub oznakowano 450 obiektów małej infrastruktury turystycznej.

Działanie 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - Odnowa i rozwój wsi

W ramach odnowy wsi realizowano działania w zakresie infrastruktury publicznej, zaspokajania potrzeb społecznych w zakresie turystyki, zaspokajania potrzeb społecznych w zakresie sportu i rekreacji oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego. Najistotniejszym efektem działania na terenie woj. lubelskiego było 422 wybudowanych, przebudowanych lub wyposażonych budynków pełniących funkcje rekreacyjne, sportowe i społeczno-kulturalne, w tym świetlic, domów kultury, z wyłączeniem szkół, przedszkoli i żłobków, 176 ukształtowanych obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Wybudowano ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne o długości blisko 4 km. W ramach działań skierowanych na zaspokajanie potrzeb społecznych

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

w zakresie sportu i rekreacji wybudowano, przebudowano lub wyposażono 131 obiektów małej architektury oraz 202 obiekty sportowe, place zabaw, miejsca rekreacji, przeznaczone do użytku publicznego. W ramach wsparcia utworzono 24 tereny zielone, parki i inne miejsca wypoczynku na terenach wiejskich. Zagospodarowano również 6 zbiorników i cieków wodnych w celu rekreacji lub poprawy estetyki miejscowości. W zakresie działań, których celem miało być zachowanie dziedzictwa kulturowego odnowiono 24 elewacje zewnętrzne i dachy w budynkach architektury sakralnej wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków i cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków; zrewitalizowano 7 budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków, użytkowanych na cele publiczne. Odnowiono również lub objęto konserwacją 2 miejsca pamięci ważne dla społeczności lokalnych.

Analiza projektów zrealizowanych w ramach OP 4 LEADER Działanie 4.1/413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju-Odnowa i rozwój wsi* wykazała, że najwięcej projektów zrealizowano w powiatach chełmskim i puławskim (po 3 projekty), w powiecie tomaszowskim zrealizowano dwa projekty natomiast w pozostałych powiatach (krasnostawskim, kraśnickim, łukowskim, parczewskim, włodawskim i zamojskim) zrealizowano po 1 projekcie. Analizując te wyniki pod kątem subregionów należy powiedzieć, że najwięcej projektów zrealizowano w subregionie chełmsko-zamojskim (7 projektów). W subregionie puławskim zrealizowano 5 projektów, natomiast najmniej w subregionie bialskim (2 projekty). Brak w tym zestawieniu subregionu lubelskiego, w którym nie zrealizowano żadnego projektu z zakresu odnowy i rozwoju wsi. Jak wskazano powyżej działania PROW miały być komplementarne do wsparcia przewidzianego w ramach RPO WL na rewitalizację. Gminy, które dofinansowane w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 oraz w ramach Działania 4.1/413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju-Odnowa i rozwój wsi* to gminy Chełm, Nałęczów, Tomaszów Lubelski oraz Zamość. Najwyższa wartość projektu zrealizowanego w ramach Działania 4.1/413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - Odnowa i rozwój wsi* wystąpiła w gminie Chełm (1 299 200,01 zł). Była to niemal połowa wartości sumy wszystkich pozostałych projektów zrealizowanych w ramach Działania 4.1/413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - Odnowa i rozwój wsi*.

Tabela 6. Lokalizacja wsparcia w ramach OP 4 Leader (Działanie 4.1/413 *Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - Odnowa i rozwój wsi*)

Subregion	Powiat	Gmina	Koszty całkowite (zł)
chełmsko – zamojski	chełmski	Chełm	1 299 200,01
	chełmski	Ruda-Huta	212 089,04
	chełmski	Sawin	163 780,22
	krasnostawski	Izbica	213 964,87
	tomaszowski	Tarnawatka	63 534,62
	tomaszowski	Tomaszów Lubelski	156 859,13
	zamojski	Zamość	468 066,07
puławski	kraśnicki	Gościeradów	480 703,00
	łukowski	Łuków	76 483,68
	puławski	Końskowola	85 132,97
	puławski	Nałęczów	353 279,72
	puławski	Żyrzyn	214 767,18
bialski	parczewski	Jabłoń	75 493,48
	włodawski	Wola Uhruska	44 275,78

Źródło: Opracowanie własne

Badania desk research, analiza netnograficzna oraz przeprowadzone badania ilościowe wskazują na nieznaczny, ale zauważalny wpływ PROW na pozytywne zmiany społeczności obszarów wiejskich. W gminach otrzymujących duże wsparcie w ramach PROW 2007-2013 częściej zauważalny jest wzrost aktywności społecznej, a także poprawa tożsamości społeczności obszarów wiejskich i wzrost ogólnego zadowolenia z życia. We wspartych gminach wyraźnie większy udział mieszkańców wskazuje na zdecydowaną poprawę warunków życia¹⁶. Oceniając efekty działań LEADER w kontekście uzupełnienia efektów działań rewitalizacyjnych z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 należy wskazać, że oś IV miała niewielki udział w ogólnej strukturze alokacji PROW 2007-2013. Oddziaływanie tych projektów miało zatem charakter lokalny. Wartość dodaną realizacji działań w ramach podejścia LEADER w części rzeczowej (związanej z wieloprojektowymi, spójnymi inicjatywami, które uruchomiły koło zamachowe rozwoju lokalnego) wywołały efekty zauważalne głównie w aktywnych LGD.

4.3.3 Wsparcie w ramach środków krajowych

Na podstawie poczynionych analiz oraz wniosków z wywiadu z ekspertem zewnętrznym można wskazać, że uzupełnieniem projektów w ramach działania 3.2. RPO WL 2007-2013 były także projekty ze środków krajowych, w tym środki z MKiDN skierowane na realizację projektów oddziałujących na tkankę urbanistyczną i budynki znajdujące się w ewidencji zabytków. Z uwagi na położenie regionu lubelskiego na tzw. ścianie wschodniej, istotnym uzupełnieniem działań rewitalizacyjnych były środki Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 (PO RPW)¹⁷.

MKiDN dysponowało środkami w ramach Mechanizmu Finansowego EOG. Polsce przyznano w roku 2011 m.in. wsparcie w wysokości 578 mln euro na realizację 19 programów w latach 2012-2016. Jednym z priorytetów Mechanizmów była Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego z budżetem ok. 70 mln euro. W jego ramach przewidziano dwa programy:

- Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego – program inwestycyjny z całkowitą pulą środków 60 mln euro;
- Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego – program przeznaczony na wsparcie przedsięwzięć kulturalnych z całkowitą pulą środków 10 mln euro¹⁸.

W ramach Programu "Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego" w ramach środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2009-2014 zrealizowano jeden nabór wniosków w 2013 r., w którym rozdysponowano całą alokację w ramach Programu¹⁹.

Województwo lubelskie od 2008 r. skorzystało ze wsparcia MKiDN na kwotę ok. 81,6 mln zł. Środki były przeznaczone głównie na organizowanie wydarzeń kulturalnych w miastach i gminach (festiwale, przeglądy, koncerty, warsztaty, wystawy itd.), a także przeprowadzanie remontów szkół artystycznych, bibliotek, domów kultury, kin, teatrów oraz obiektów zabytkowych. Województwo lubelskie otrzymało m.in. wsparcie na: ochronę zabytków (ok. 18,8 mln zł), odnowienie kościołów i obiektów kultu religijnego, rozwój infrastruktury bibliotek (ok. 17,6 mln zł), rozwój domów kultury (ok. 3,5 mln zł), poprawę infrastruktury i zakup kolekcji w lubelskich muzeach (ok. 1,2 mln zł), poprawę infrastruktury

¹⁶Por. RAPORT KOŃCOWY ZADANIE NR 3 Ocena wpływu PROW 2007-2013 na jakość życia na obszarach wiejskich z uwzględnieniem podejścia LEADER, EGO – Evaluation for Government Organizations S.C, Warszawa 2016.

¹⁷Zob. Ewaluacja wpływu Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 (PO RPW) na rozwój przedsiębiorczości w Polsce Wschodniej Raport końcowy, EVALU Sp. z o.o., Warszawa 2016

¹⁸ <http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/nowa-pula-srodkow-w-ramach-mechanizmu-finansowego-eog-2047.php?searchresult=1&sstring=rewitalizacj>, [dostęp 10.10.2017 r.].

¹⁹ <http://www.eog2016.mkidn.gov.pl/pages/pl/kirdk/o-programie.php>, [dostęp 10.10.2017 r.].

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

teatrów (615 tys. zł), dofinansowanie na projekty infrastrukturalne szkół i uczelni artystycznych (niemal 5,5 mln zł), a także dotacja na wydarzenia kulturalne (22 133 425 mln zł)²⁰.

Jak pokazały badania CAWI z przedstawicielami beneficjentów i potencjalnych beneficjentów wsparcia beneficjenci Działania 3.2 RPO WL 2007-2013 komplementarnie korzystali ze środków krajowych na realizację działań realizowanych w ramach LPR. Środki krajowe uzupełniały wsparcie dostępne ze środków EFRR.

Tabela 7. Wartość środków krajowych i europejskich dla zrealizowanych działań

Nazwa gminy	Łączna wartość zrealizowanych projektów w ramach LPR w latach 2007-2013	Wartość dofinansowania unijnego w projektach zrealizowanych w ramach LPR 2007-2013	Wartość środków krajowych w zrealizowanych w ramach LPR 2007-2013 projektach	Procent udziału dofinansowania unijnego w projektach zrealizowanych w ramach LPR 2007-2013	Procent udziału środków krajowych w zrealizowanych w ramach LPR 2007-2013 projektach
Biała Podlaska	98 555 222,60 zł	60 733 851,90 zł	37 821 370,70 zł	62%	38%
Chełm	38 227 713,92 zł	14 542 657,36 zł	23 685 056,56 zł	38%	62%
Dęblin	22 980 000,00 zł	12 040 000,00 zł	10 940 000,00 zł	52%	48%
Hrubieszów	10 714 431,42 zł	7 418 210,21 zł	3 296 221,21 zł	69%	31%
Janów Lubelski	52 664 034,83 zł	38 881 825,68 zł	13 782 209,16 zł	74%	26%
Kazimierz Dolny	10 100 131,63 zł	7 236 582,48 zł	2 863 549,15 zł	72%	28%
Kock	13 220 000,00 zł	11 162 000,00 zł	2 058 000,00 zł	84%	16%
Krasnystaw	94 150 851,86 zł	51 809 377,83 zł	42 341 474,03 zł	55%	45%
Kraśnik	3 226 615,63 zł	2 340 234,33 zł	886 381,30 zł	73%	27%
Lubartów	43 746 569,21 zł	28 136 576,47 zł	15 609 992,74 zł	64%	36%
Lublin	695 321 415,74 zł	338 676 633,41 zł	356 644 782,33 zł	49%	51%
Łaszczów	2 200 000,00 zł	1 650 000,00 zł	550 000,00 zł	75%	25%
Łęczna	66 868 364,96 zł	56 581 606,56 zł	10 286 758,40 zł	85%	15%
Nałęczów	48 750 000,00 zł	36 480 000,00 zł	12 270 000,00 zł	75%	25%
Opole Lubelskie	6 131 063,78 zł	3 596 585,50 zł	2 534 478,28 zł	59%	41%
Parczew	2 816 242,00 zł	1 866 729,71 zł	949 512,29 zł	66%	34%
Puławy	18 538 719,79 zł	9 986 867,87 zł	8 551 851,92 zł	54%	46%
Radzyń Podlaski	67 892 900,27 zł	23 179 517,84 zł	44 713 382,43 zł	34%	66%
Rejowiec Fabryczny	4 607 000,00 zł	3 487 716,56 zł	1 119 283,44 zł	76%	24%
Świdnik	98 874 911,15 zł	90 387 417,35 zł	8 487 493,80 zł	91%	9%
Terespol	682 023,10 zł	579 719,64 zł	102 303,46 zł	85%	15%
Tomaszów Lubelski	11 503 945,36 zł	8 627 182,07 zł	2 876 763,29 zł	75%	25%
Zamość	212 295 442,71 zł	151 532 502,09 zł	60 762 940,62 zł	71%	29%
SUMA	1 624 067 599,96 zł	960 933 794,86 zł	663 647 156,08 zł	59%	41%

Źródło: Opracowanie własne

Podsumowując, analiza kartograficzna w połączeniu z analizami statystycznymi pozwoliła na oszacowanie udziału środków RPO WL 2007-2013 w osiągnięciu celów rewitalizacji w regionie w ujęciu ilościowym i jakościowym. Jak pokazały badania terenowe (CAWI z beneficjentami i potencjalnymi beneficjentami wsparcia rewitalizacji) beneficjenci Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

²⁰ Raport MKiDN: Działania MKiDN w latach 2008-2015 na rzecz województwa lubelskiego (http://www.mkidn.gov.pl/media/img/raport/Raport_MKiDN_LUBELSKIE.pdf), [dostęp 10.10.2017 r.].

komplementarnie korzystali również ze środków krajowych, które uzupełniały wsparcie dostępne ze środków EFRR. Udział dofinansowania z UE w zrealizowanych działaniach rewitalizacyjnych wyniósł 59% wobec środków krajowych, których udział wyniósł 41%. Projekty o największej łącznej wartości 695 321 415,74 zł (wartość dofinansowania 338 676 633,41 zł, wartość środków krajowych 356 644 782,33 zł) zrealizowano w Lublinie natomiast najmniej środków pochłonęły projekty zrealizowane w Terespolu - 682 023,10 zł (wartość dofinansowania 579 719,64 zł, udział środków krajowych 102 303,46 zł). Najmniejszy udział dofinansowania unijnego w działaniach rewitalizacyjnych zanotowano w Radzynie Podlaskim (34%), ale też w największych miastach województwa lubelskiego m.in. Chełmie (38%), Lublinie (49%). Największy udział dofinansowania unijnego odnotowano Świdniku (91%) oraz Terespolu i Łęcznej (po 85%).

4.4 Efekty działań rewitalizacyjnych podejmowanych w województwie lubelskim w latach 2007-2013

Rozdział odpowiada na pytanie badawcze:

1. Jakie uzyskano efekty (ze szczególnym uwzględnieniem skutków społecznych) w zakresie wspierania rewitalizacji w RPO WL 2007-2013?

4.4.1 Efekty Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

Miarą produktów i rezultatów, które powstały w wyniku realizowanych projektów w ramach działania 3.2. RPO WL 2007-2013 były wskaźniki określone w SZOOP RPO WL 2007-2013. Wartości docelowe wskaźników programowych oraz ich wartości osiągnięte zostały przedstawione w tabeli poniżej. Inwestycje zrealizowane w ramach tego działania doprowadziły do osiągnięcia jego celów szczegółowych poprzez mechanizmy powiązań logicznych, które zostały wyjaśnione we wcześniejszych rozdziałach.

Tabela 8. Wykonanie wskaźników programowych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

Wskaźniki realizacji celów Działania 3.2. RPO WL 2007-2013	wartość docelowa w roku 2015	wartość osiągnięta	% realizacji
wskaźniki produktu			
Liczba projektów mających na celu poprawę atrakcyjności miast (szt.)	23	49	213,04%
Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych (ha)	75	432,86	577,15%
Powierzchnia terenów zrewitalizowanych (ha)	10	238,82	2388,20%
wskaźniki rezultatu			
Liczba firm, które podjęły działalność na terenie zrewitalizowanym (szt.)	63	51	80,95%
Liczba miejsc pracy utworzonych na terenach zrewitalizowanych i terenach inwestycyjnych (szt.)	350	1055,25	301,50%
Liczba firm funkcjonujących na przygotowanych terenach inwestycyjnych (szt.)	32	38	118,75%

Źródło: RPO WL 2007-2013 - Załącznik nr IV do Sprawozdania końcowego z realizacji RPO WL 2007 - 2013 oraz KSI SIMIK 2007-2013

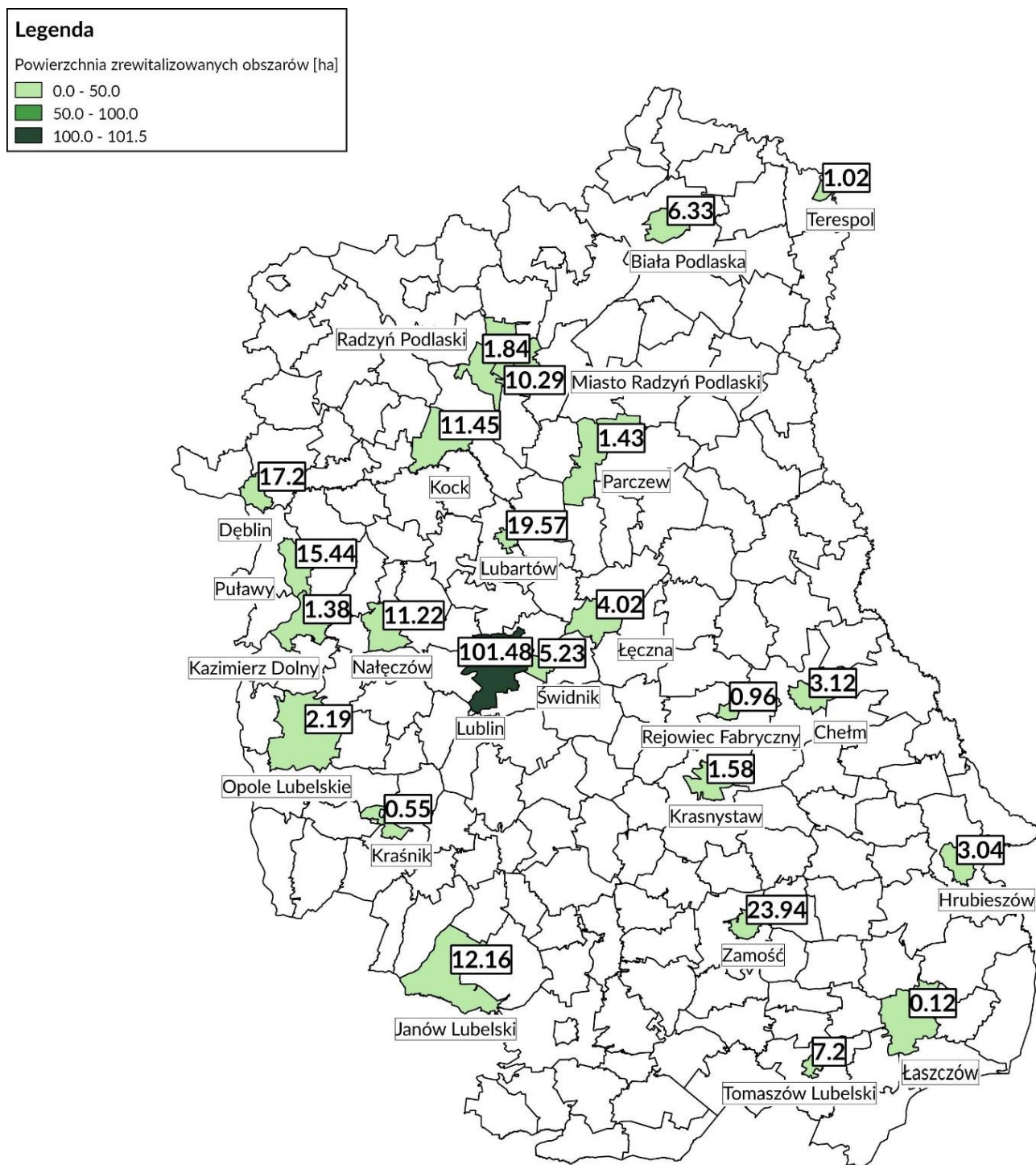
Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Jak widać, w niektórych przypadkach zachodzą duże rozbieżności pomiędzy wartościami docelowymi wskaźników programowych zakładanymi w URPO WL, a wartościami osiągniętymi. Przykładem może być wskaźnik *Powierzchnia terenów zrewitalizowanych*, którego wartość została osiągnięta w stosunku do planowanej w 2388%. Jedynym wskaźnikiem, którego wartość osiągnięta była niższa od zakładanej był wskaźnik *Liczba firm, które podjęły działalność na terenie zrewitalizowanym*, który został zrealizowany na poziomie 80%. W ocenie eksperta zewnętrznego, z którym realizowano wywiad mogło to wynikać z założeń programowych Działania 3.2. RPO WL 2007-2013, gdzie celem priorytetowym nie było wprost oddziaływanie na sferę gospodarczą, lecz na sferę przestrzenno-funkcjonalną i techniczną obszaru rewitalizacji.

Dofinansowanie z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 wpłynęło pozytywnie na ilość obszarów poddanych rewitalizacji w miastach województwa lubelskiego. Na mapach poniżej przedstawiono powierzchnię zrewitalizowanych obszarów, a także ich liczbę w dofinansowanych z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 gminach.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Mapa 5. Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów w ramach realizacji projektów dofinansowanych z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

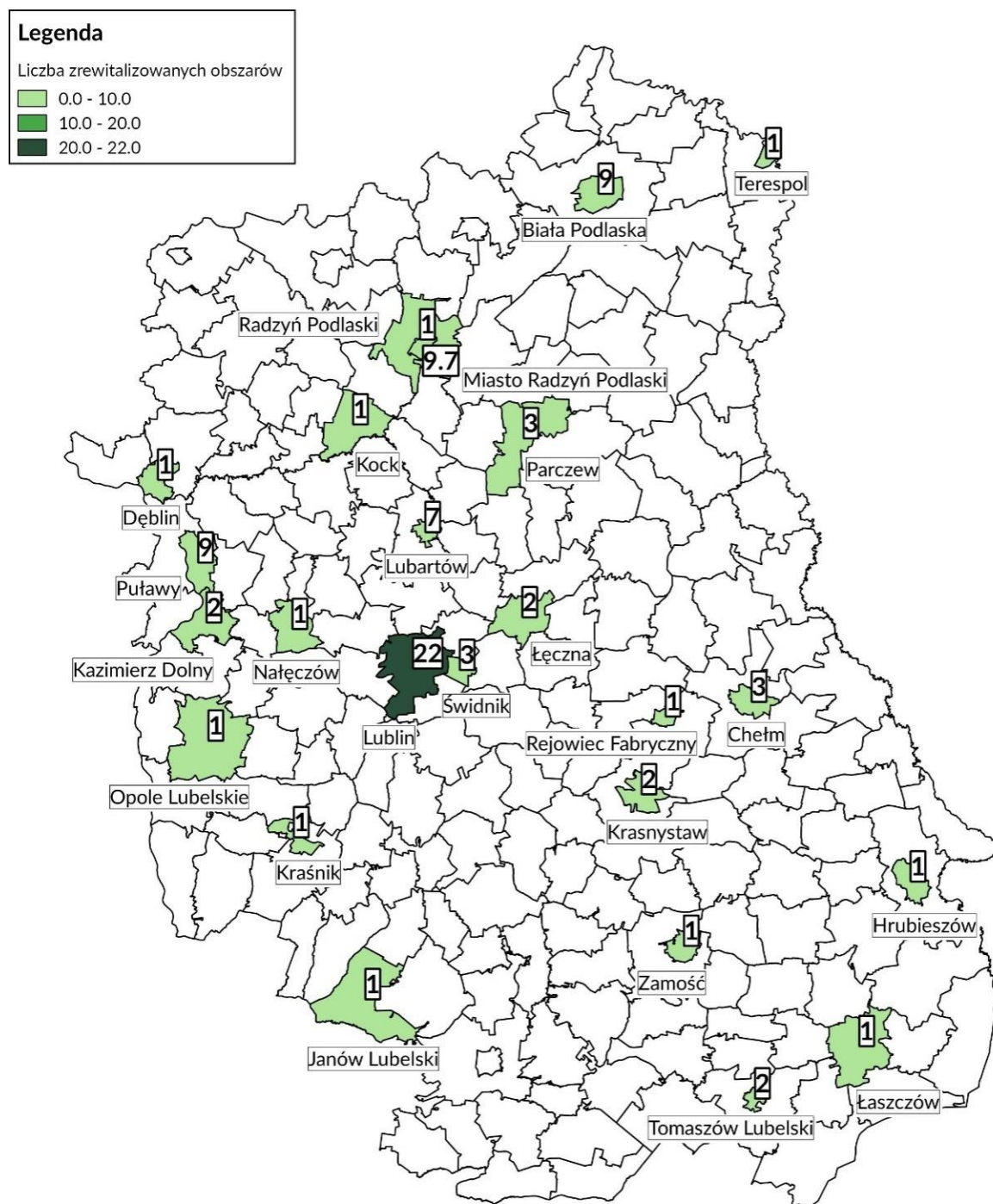

Źródło: Opracowanie własne na podstawie LPR

Największą powierzchnię zrewitalizowała gmina Lublin (101,48 ha). Wynik ten stanowi 39% sumy zrewitalizowanych powierzchni we wszystkich gminach poddanych analizie. Najmniejsza powierzchnia została zrewitalizowana w gminie Łaszczów (0,12 ha).

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Mapa 6. Liczba zrewitalizowanych obszarów w ramach realizacji projektów dofinansowanych z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

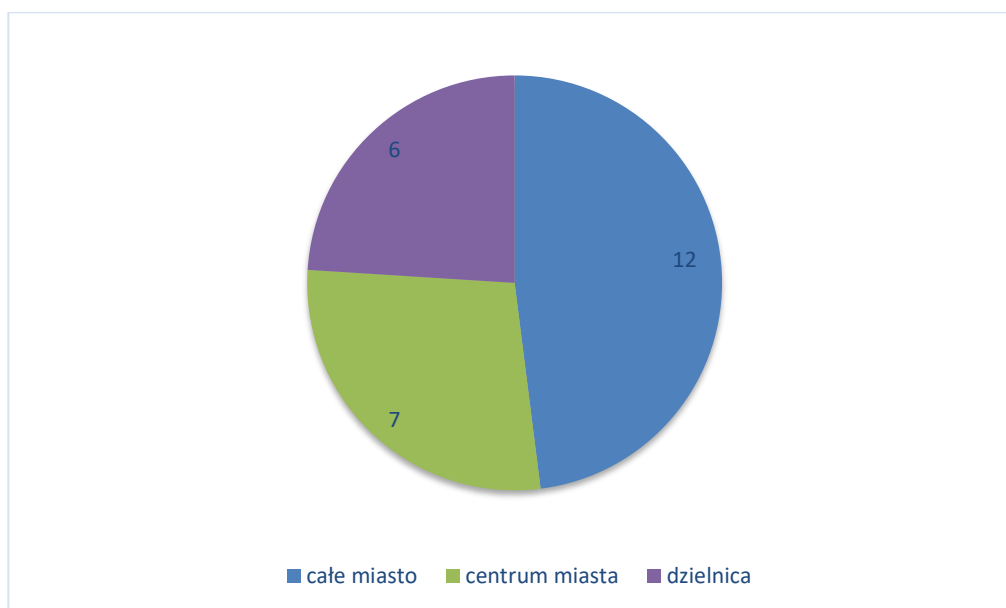
Źródło: Opracowanie własne na podstawie LPR

Najwięcej obszarów zrewitalizowano w Lublinie (22 obszary). W gminach: Hrubieszów, Janów Lubelski, Kock, Kraśnik, Łaszczów, Nałęczów, Opole Lubelskie, Radzyń Podlaski, Rejowiec Fabryczny, Terespol, Zamość oraz Dęblin zrewitalizowano po 1 obszarze.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Wyniki badania CAWI wskazały, że większość wspartych Działaniem 3.2. projektów obejmowała swoim zakresem całe miasto lub jego ścisłe centrum. Niemal połowa beneficjentów wsparcia z Działania 3.2. przebadanych ankietą CAWI wskazała, że inwestycje obejmowały swoim zakresem całe miasto (wskazanie 12 respondentów). Projekty, które miały bardziej zawężony obszar oddziaływania skupiały się głównie na centrum miasta lub konkretnej dzielnicy, najczęściej zblizonej do centrum miasta. Wsparcie otrzymały również projekty obejmujące pogranicze miasta, np. projekt dotyczący rewitalizacji na osiedlu „Bronowice Maki” w Lublinie lub rewitalizacja północnych obszarów miasta w Świdniku.

Wykres 3. Zasięg oddziaływania projektów dofinansowanych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 w opinii beneficjentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI z beneficjentami Działania 3.2. RPO WL 2007-2013, n=25.

Głównym celem zrealizowanych projektów było przede wszystkim zwiększenie atrakcyjności całych ośrodków miejskich lub ich centrów poprzez rewitalizację terenów (odnowienie budynków i terenów rekreacyjnych w centrum miasta) lub rozwiązanie problemów konkretnej dzielnicy, zwykle poprzez polepszenie zasobów mieszkaniowych lub wygospodarowanie terenów rekreacyjnych dla mieszkańców.

Najczęściej identyfikowanymi przez respondentów CAWI efektami projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 była poprawa estetyki obszaru, poprawa bezpieczeństwa publicznego oraz wzrost liczby wydarzeń i przedsięwzięć o charakterze społecznym i kulturalnym. Widzimy tutaj, iż mimo że projekty w głównej mierze dotyczyły działań infrastrukturalnych to ich efekty obejmowały obszar społeczny i kulturalny.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Tabela 9. Efekty zrealizowanych projektów dofinansowanych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

	Tak	Nie	Nie dotyczy	Jest za wcześnie by odnotować taki efekt	Nie wiem/trudno powiedzieć
Poprawie uległy warunki mieszkaniowe na obszarze poddanym rewitalizacji	14	2	7	0	0
Wzrosła liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na obszarze poddanym rewitalizacji	8	2	8	3	2
Wzrosła liczba wydarzeń i przedsięwzięć o charakterze społecznym i kulturalnym	17	0	3	1	1
Poprawiły się warunki uprawiania sportu i/lub spędzania czasu na wolnym powietrzu na obszarze poddanym rewitalizacji	14	0	5	0	3
Poprawiło się bezpieczeństwo publiczne na obszarze poddanym rewitalizacji	19	1	2	1	1
Poprawiła się estetyka obszaru poddanego rewitalizacji	25	0	0	0	0
Teren zdegradowany został zrekultywowany	13	0	8	0	0

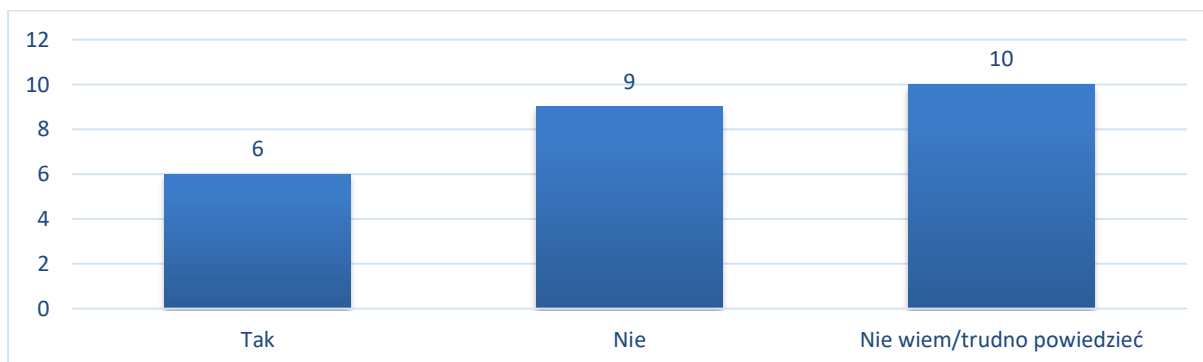
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI z beneficjentami Działania 3.2 RPO WL 2007-2013, n=25, nie pokazano odpowiedzi „inne”.

Wszyscy badani beneficjenci potwierdzili, że realizowane przez nich projekty przyniosły korzyści spodziewane lub większe niż przewidywane na etapie składania wniosku o dofinansowanie.

W przypadku części projektów objętych badaniem CAWI (6 odpowiedzi) respondenci zauważyli także dodatkowe efekty, które nie były zakładane w projekcie na etapie składania wniosku o dofinansowanie, z czego 5 badanych beneficjentów wskazało, że były to efekty pozytywne. Wśród dodatkowych efektów badani wskazali na:

- wzrost atrakcyjności obszaru poprzez powstanie nowych urządzeń dostępnych publicznie,
- powstanie miejsc służących wypoczynkowi,
- organizację wydarzeń rozrywkowych, kulturalnych i społecznych w miejscowości,
- poprawę estetyki działek prywatnych sąsiadujących z obszarem zrewitalizowanym.

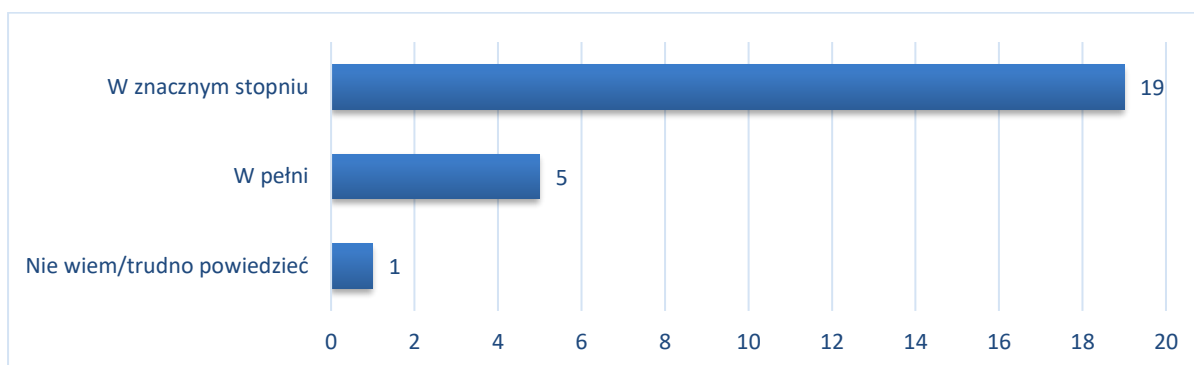
Wykres 4. Czy projekt przyniósł dodatkowe efekty, które nie były zakładane w projekcie?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI z beneficjentami Działania 3.2 RPO WL 2007-2013, n=25.

Wszyscy badani beneficjenci 2007-2013 wskazali, że dzięki realizacji projektów dofinansowanych z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 potrzeby zostały zaspokojone w pełni lub w znacznym stopniu. Oznacza to, że wybrane do dofinansowania projekty były dobrze zaplanowane, a potrzeby, na które miał odpowiadać projekt zostały dobrze zdiagnozowane. Wśród potrzeb nadal występujących na obszarach objętych rewitalizacją lub w ich pobliżu przeważały głosy o potrzebie dalszej poprawy warunków mieszkaniowych oraz położenie nacisku na rozwój przedsiębiorczości poprzez zapewnienie miejsc na nowe lokale z pełną obsługą mediów (woda, kanalizacja, prąd itp.), a także zapewnienie odpowiedniego dostępu komunikacyjnego do tych miejsc. W kilku miastach nadal występuje potrzeba zapewnienia miejsc spotkań mieszkańców, w których możliwe będzie organizowanie spotkań kulturalnych lub społecznych. Potrzeby w zakresie wdrożenia działań dotyczących pobudzenia przedsiębiorczości wskazywała także część beneficjentów RPO 2007-2013, z którymi przeprowadzone zostały wywiady ITI. Respondenci, którzy wskazali takie potrzeby zauważyli, że wsparcie z RPO WL 2007-2013 w dużym stopniu zaspokoilo potrzeby infrastrukturalne, które warto byłoby wykorzystać uwzględniając działania wspomagające pobudzenie przedsiębiorczości i aktywności zawodowej mieszkańców. Dotyczyło to np. miast, w których zrealizowano projekty polegające na kompleksowej poprawie centralnych części miast lub w ramach których powstały obiekty mające pełnić funkcję miejsca spotkań mieszkańców. Przykładem takich projektów była *Rewitalizacja Starego Miasta w Lublinie*, *Centrum aktywności społeczno-gospodarczej "Stara Kotłownia" w Rejowcu Fabrycznym* czy *Rewitalizacja miasta Tomaszów Lubelski poprzez remont uliczek starego miasta oraz parku miejskiego*. Potrzeby jakie występują w miastach objętych wsparciem to np. działania miękkie, szkolenia dla mieszkańców, spotkania o tematyce przedsiębiorczości i doradztwa zawodowego dla mieszkańców, ale również działania władz, których efektem będzie przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych.

Wykres 5. Stopień zaspokojenia potrzeb mieszkańców, dzięki realizacji projektów dofinansowanych z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

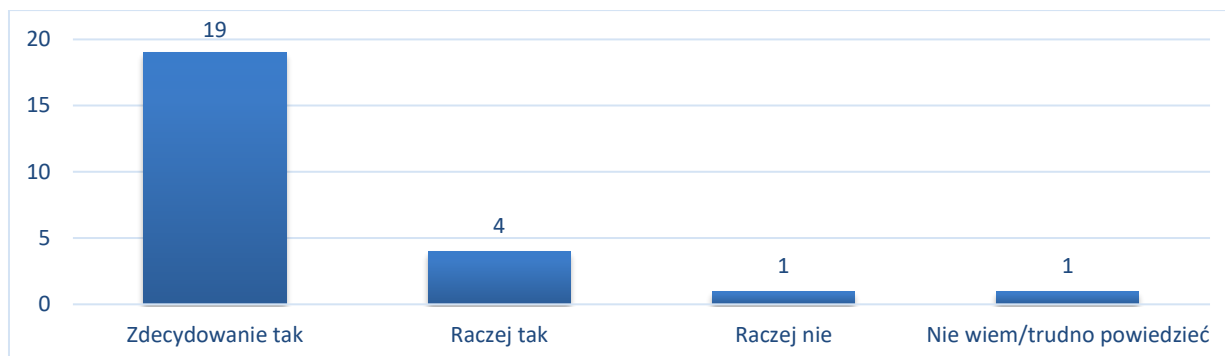

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI z beneficjentami Działania 3.2 RPO WL 2007-2013, n=25.

Wszyscy respondenci CAWI potwierdzili, iż powstały w ramach projektu obiekt lub usługa jest w pełni wykorzystywany przez odbiorców. Podobnie pozytywnie respondenci badania zgodzili się, że efekty zrealizowanych projektów były trwałe. Większość badanych beneficjentów (16) wskazała, iż efekty będą odczuwalne na stałe, a pozostali (9) zauważyli konieczność podtrzymywania efektów projektów poprzez kolejne działania lub inwestycje. Prawie wszyscy respondenci badania CAWI (23) wskazali, że dzięki realizacji projektu miasto lub gmina stało się atrakcyjniejszym miejscem do zamieszkania.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Wykres 6. Czy dzięki realizacji projektu gmina/ miasto stało/a się lepszym miejscem do zamieszkania?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI z beneficjentami Działania 3.2RPO WL 2007-2013, n=25.

Wyniki badania jakościowego z beneficjentami RPO WL 2007-2013 wskazały na duży wpływ projektów na różne aspekty rozwoju miasta. Największy wpływ zrealizowanych projektów respondenci odczuli w zakresie poprawy jakości życia mieszkańców, ich codziennej wygody funkcjonowania oraz poprawy estetyki obszaru. Wywiady z beneficjentami pokazują na istotny wpływ zrealizowanych projektów także w obszarze zapobiegania marginalizacji i wykluczeniu z życia społeczności miejskiej oraz zmniejszenia skali patologii społecznej, przestępczości, wykroczeń. Badani potwierdzali również, że realizacja projektów miała duży wpływ na osiągnięcie efektów dotyczących ochrony dziedzictwa materialnego danej społeczności i budowaniu tożsamości lokalnej mieszkańców danej miejscowości. W mniejszym stopniu zrealizowane projekty służyły rozwijaniu przedsiębiorczości oraz nadawaniu nowych funkcji. W tej ostatniej kwestii zrealizowane projekty raczej przywracały obszarom ich dotychczasowe funkcje lub były zbieżne z planami JST na tych obszarach. Trudno jest mówić o zmniejszeniu poziomu bezrobocia dzięki zrealizowanym projektom, ponieważ nie koncentrowały się one na powstawaniu nowych przedsiębiorstw. W ocenie badanych beneficjentów zrealizowane projekty oddziałują zarówno na społeczność lokalną (mieszkańców danej miejscowości) jak również na całą gminę jeśli dotyczyły rewitalizacji obszarów publicznych itp. Projekty koncentrujące się na poprawie warunków mieszkaniowych służyły przede wszystkim mieszkańcom zamieszkującym objętą rewitalizacją lokalizację. Negatywne zjawiska występujące na obszarze zrewitalizowanym w większości przypadków zostały zniwelowane. Rozmówcy wskazywali, że zjawiska te raczej nie przeniosły się na inny obszar miasta, ale przyznawali także, że kwestia ta nie była poddawana szczegółowym badaniom, więc trudno o jednoznaczne opinie na ten temat. Jak wskazał jeden z rozmówców:

„Proces cały czas trwa. Ale myślę, że zmiany są ogromne”²¹.

Brak dofinansowania projektów skutkowałoby u 21 ankietowanych beneficjentów Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 odłożeniem w czasie realizacji projektu, u 18 badanych beneficjentów ograniczeniem zakresu przedmiotowego projektu. Bez dofinansowania 12 respondentów ograniczyłoby swój projekt w sensie jakościowym, a 9 badanych w ogóle nie zrealizowałoby zakładanego projektu, który odpowiadał na potrzeby miejscowości. Tylko 1 badany był zdania, że na pewno udałoby mu się sfinansować projekt ze środków własnych, a 3 respondentów wskazało na ewentualność uzyskania dofinansowania z innego źródła, jednak nie byli tego pewni. Można zatem powiedzieć, że w przypadku dofinansowania w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 nie wystąpił efekt *deadweight*. Bez dofinansowania niemal jedna trzecia projektów nie zostałaby zrealizowana, znaczna większość

²¹ ITI z beneficjentami RPO WL 2007-2013

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

zostałyby zrealizowana w dużo mniejszym zakresie lub odłożona w czasie, a zatem pozytywne efekty projektów wystąpiłyby znacznie później lub z dużo mniejszym oddziaływaniem.

Podsumowując, wszyscy badani beneficjenci 2007-2013 potwierdzili, iż powstały w ramach projektu obiekt lub usługa jest w pełni wykorzystywany przez odbiorców. Oznacza to, iż powstałe usługi są wystarczająco zróżnicowane (każdy mieszkaniec może znaleźć odpowiadające mu wydarzenia), usługi są świadczone w obiektach znajdujących się w dobrej lokalizacji, a godziny świadczenia usług są dopasowane do potrzeb odbiorców. Wszyscy respondenci badania ankietowego dla beneficjentów Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 zgodzili się, że efekty projektów są trwałe. Większość badanych beneficjentów (16) wskazała, iż efekty będą odczuwalne na stałe, a pozostali (9) zauważyli konieczność podtrzymywania efektów projektów poprzez kolejne działania lub inwestycje.

Tabela 10. Skutki niezyskania dofinansowania na realizację projektu z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie wiem/trudno powiedzieć
Odłożenie w czasie realizacji projektu	15	6	0	1	3
Ograniczenie zakresu przedmiotowego projektu	11	7	2	1	4
Ograniczenie projektu w sensie jakościowym	9	3	4	2	7
Całkowita rezygnacja z projektu	4	5	7	5	4
Sfinansowanie projektu ze środków własnych	1	5	7	6	6
Uzyskanie środków z innego źródła zewnętrznego	0	3	2	3	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI z beneficjentami Działania 3.2 RPO WL 2007-2013, n=25.

Z analizy wywiadów z beneficjentami Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 wynika, iż w kolejnych latach należy uwzględnić działania ze sfery społecznej w projektach, mających na celu poprawę warunków mieszkaniowych społeczności (w tym społeczności z problemami patologicznymi). Wydaje się, iż w takich miejscach projekty skupiające się jedynie na poprawie infrastruktury nie są wystarczające i wymagają równoczesnego wsparcia działań społecznych, uświadamiających mieszkańców w kwestiach działań na rzecz wspólnoty lokalnej.

„Nie rozwiązały problemu, ponieważ problem siedzi gdzieś bardziej wewnątrz tych osób. I tutaj wydaje się, że zabezpieczenie warunków lokalowych nie jest jednak skutecznym działaniem do końca. Tutaj było doraźnym, ale nie jest to jednak chyba do końca recepta na tego typu osoby”²².

Należy jednak podkreślić, że na terenach zrewitalizowanych zjawisko wandalizmu i przestępczości w przeważającej części przypadków zostało zlikwidowane. Dużą zasługę ma w tym miejscu zakładanie monitoringu w miejscach zrewitalizowanych.

„Zainstalowaliśmy monitoring i tak dalej. Myślę, że to też ma wpływ na to. Ale głównie, mam wrażenie, że największy wpływ na to miało poczucie, że ci mieszkańcy uwierzyli, że to jest dla nich”²³.

²² ITI z beneficjentami RPO WL 2007-2013.

²³ ITI z beneficjentami RPO WL 2007-2013.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Z efektów zrealizowanych projektów korzystają w równym stopniu zarówno mieszkańcy danej miejscowości, jak i mieszkańcy całej gminy lub nawet gmin sąsiednich. Zdarzają się przypadki przy projektach wyróżniających się, że odbiorcami inwestycji są także obywatele innego kraju.

„Ponieważ w parku mamy taki najatrakcyjniejszy obiekt zabytkowy w mieście. Przyjeżdżają tu wycieczki też międzynarodowe. Więc, jak najbardziej, to wpływa na wizerunek i generalnie zupełnie inaczej się odbiera ten główny produkt turystyczny”²⁴.

Część beneficjentów realizowała w analizowanym okresie również projekty z innych środków. Były to przede wszystkim działania finansowane ze środków krajowych, Ministra Sportu, PROW, POLiŚ. Inwestycje, które były realizowane z tych środków były głównie inwestycjami infrastrukturalnymi (budowa obiektów sportowych, modernizacja sieci wodociągowych, kanalizacyjnych, remonty obiektów zabytkowych lub sakralnych). Ze środków na zachowanie dziedzictwa kultury dokonywano remontów obiektów ważnych dla społeczności lokalnej wpisanych do ewidencji lub rejestru zabytków. W przypadku środków z PROW można mówić o przewadze projektów miękkich, skoncentrowanych na wydarzeniach lokalnych (np. wspomniane wcześniej działania zrealizowane w ramach osi 4 PROW 2007-2013 LEADER).Większość badanych beneficjentów wskazało, że dzięki środkom RPO WL 2007-2013 zrealizowało dużą część najpilniejszych potrzeb. Nadal jednak występują potrzeby na kolejnych obszarach miast. Największe potrzeby beneficjentów dotyczą przede wszystkim zmian na obszarach po byłych terenach przemysłowych, remonty budynków użyteczności publicznej, ale także położenie nacisku na projekty społeczne.

„Wydaje mi się, że proces rewitalizacji rozumiany po nowemu [w nowej perspektywie finansowej], jako wyprowadzanie społeczności, a nie kreowanie rozwoju gospodarczego, to ma być tylko efekt dodany”.

„Tym razem nie drogi, ale raczej budynki. To jest dosyć istotne. Infrastruktura sieciowa już jest. Chcielibyśmy jeszcze może teraz, w tej perspektywie położyć taki większy nacisk na czynnik społeczny, na pomoc mieszkańcom, szczególnie osobom w wieku powyżej 50 czy 60 lat, osobom starszym, ale także takiej młodzieży, która nie ma, co zrobić z wolnym czasem”²⁵.

„Z działań inwestycyjnych na tym terenie już raczej nie ma potrzeb, tylko takie działania miękkie. Tutaj wszystko, co było do zrobienia, że tak powiem, w ramach takich grubszych spraw, to zostało zrobione. Teraz tylko polityka państwa”²⁶.

Respondenci badania CAPI, mieszkańcy trzech lokalizacji objętych wsparciem środków z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 zdecydowanie pozytywnie ocenili warunki życia w swoich miejscowościach. Dobrze oceniona przez mieszkańców została wygoda życia, zachowanie czystości i estetyki miasta, poczucie bezpieczeństwa, poziom skomunikowania miasta z sąsiednimi gminami i miejscowościami. Realizacja projektów przyczyniła się także do poczucia dumy mieszkańców z miejscowości, w której zamieszkują, co potwierdzali też rozmówcy wywiadów ITI. Największe braki w warunkach życia występują nadal w obszarze dostępu do dobrze płatnej pracy. Mieszkańcy nadal w dużej mierze odczuwają braki w kwestii zaspokojenia potrzeb w zakresie kultury, edukacji i innych potrzeb społecznych.

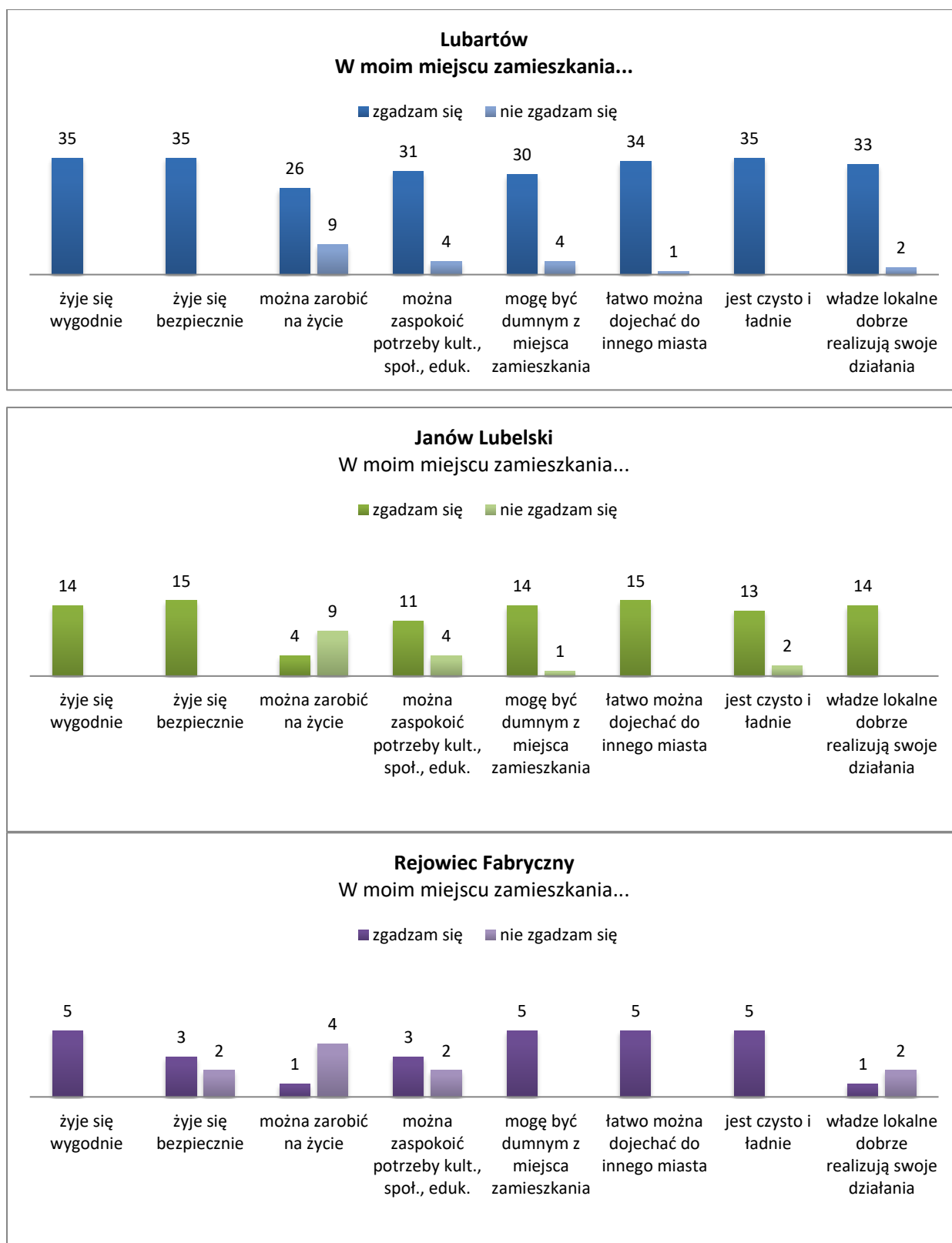
²⁴ ITI z beneficjentami RPO WL 2007-2013.

²⁵ ITI z beneficjentami RPO WL 2007-2013.

²⁶ ITI z beneficjentami RPO WL 2007-2013.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Wykres 7. Ocena warunków życia w miejscowości przez mieszkańców Lubartowa, Janowa Lubelskiego i Rejowca Fabrycznego

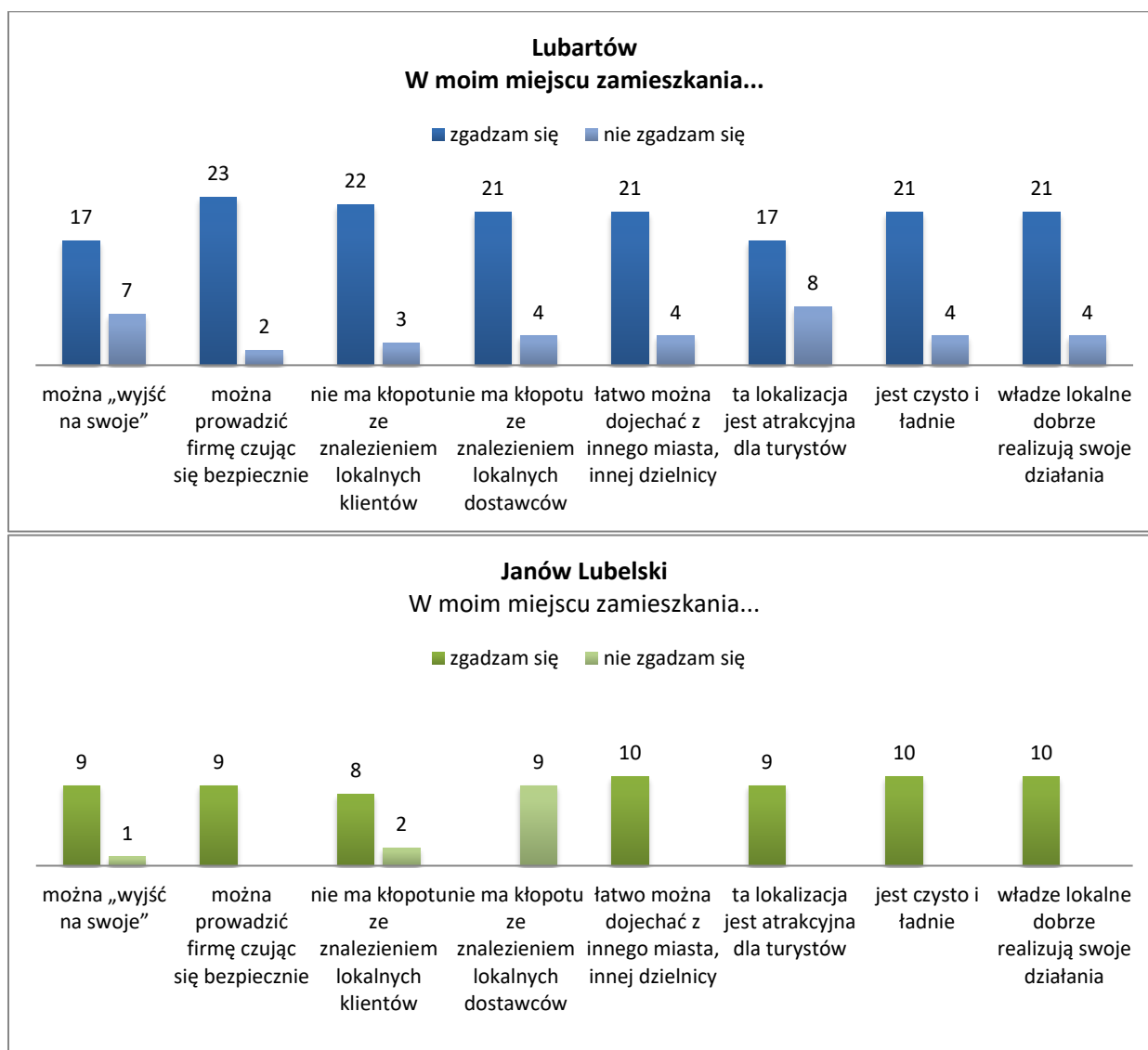

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAPI z mieszkańcami, Lubartów n=35, Janów Lubelski n=15, Rejowiec Fabryczny n=5.

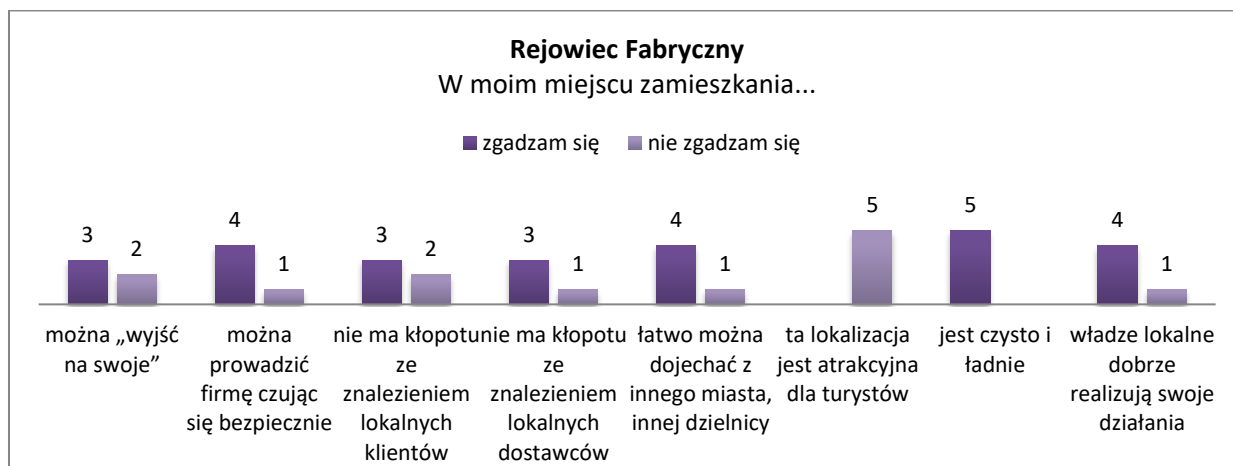
Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Podobnie pozytywnie warunki życia w miejscowościach ocenili przedstawiciele NGO (wszystkie oceny pozytywne), z wyjątkiem zastrzeżeń w kwestii zaspokojenia potrzeb kulturalnych, społecznych i edukacyjnych (2 na 5 NGO oceniło ten aspekt negatywnie – w Janowie Lubelskim i Rejowcu Fabrycznym). Przedsiębiorcy najlepiej ocenili wysokie poczucie bezpieczeństwa, zachowanie czystości i estetyki w mieście oraz spełnianie swoich działań przez władze. Z kolei - na podstawie badania CAPI problemem dla części przedsiębiorców było znajdowanie lokalnych dostawców. W oczach części przedsiębiorców przebadane lokalizacje nie są w pełni atrakcyjne dla turystów, co wpływa na mniejszą ilość odbiorców usług, które świadczą.

Wykres 8. Ocena warunków życia w miejscowości przez przedsiębiorców z Lubartowa, Janowa Lubelskiego i Rejowca Fabrycznego

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAPI z przedsiębiorcami, Lubartów n=25, Janów Lubelski n=15, Rejowiec Fabryczny n=5.

Podobnie jak przy ocenie warunków życia, mieszkańcy pozytywnie postrzegają zmiany, jakie zachodzą w ich miejscowościach w obszarze polepszenia stanu środowiska naturalnego, czystości wody i powietrza, poprawy stanu technicznego budynków użyteczności publicznej, ulic i innych miejsc publicznych, poprawę estetyki otoczenia, poprawę warunków życia dla rodzin, zwiększenie łatwości komunikacji poza obszar miejscowości. Poprawiło się także postrzeganie miejscowości i jej mieszkańców przez innych oraz wzrosło bezpieczeństwo na osiedlach i ulicach. Najmniejsze zmiany jakie wskazali respondenci badania CAPI występują w obszarze rynku pracy i możliwości zarobienia na życie w miejscowościach. Przywołując wyniki badania CAWI i wywiadów ITI z beneficjentami RPO WL 2007-2013 widać, że wskazane byłoby położenie nacisku na sferę zwiększenia poziomu przedsiębiorczości w gminach.

Tabela 11. Ocena stanu sytuacji w miejscowości przez mieszkańców Lubartowa, Janowa Lubelskiego i Rejowca Fabrycznego

	Lubartów			Janów Lubelski			Rejowiec Fabryczny		
	poprawa	bez zmian	pogorszenie	poprawa	bez zmian	pogorszenie	poprawa	bez zmian	pogorszenie
Bezpieczeństwo na osiedlu, ulicach	21	14	0	9	5	0	3	2	0
Możliwości zarobienia na życie	16	16	3	2	12	1	0	3	2
Zaspokojenie potrzeb kulturalnych, edukacyjnych	18	17	0	8	7	0	2	2	1
Sposób, w jaki moja miejscowość i jej mieszkańcy są postrzegani przez innych	19	16	0	8	5	0	2	3	0
Łatwość komunikacji poza obszar mojej miejscowości	22	13	0	11	3	1	3	2	0
Warunki życia dla rodziny	27	8	0	8	5	1	1	4	0
Stan techniczny budynków użyteczności publicznej, ulic i innych miejsc publicznych	26	9	0	14	1	0	5	0	0
Estetyka otoczenia	26	9	0	15	0	0	4	1	0
Stan środowiska naturalnego, czystość wody, powietrza	25	8	2	9	6	0	1	3	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAPI z mieszkańcami, Lubartów n=35, Janów Lubelski n=15, Rejowiec Fabryczny n=5.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Przedstawiciele NGO najlepiej ocenili stan techniczny budynków użyteczności publicznej, ulic i innych miejsc publicznych natomiast najgorzej stopień skomunikowania miejscowości z innymi gminami i miejscowościami, jednak dotyczy to jedynie Janowa Lubelskiego.

Tabela 12. Ocena stanu sytuacji w miejscowości przez NGO z Lubartowa, Janowa Lubelskiego i Rejowca Fabrycznego

	Lubartów			Janów Lubelski			Rejowiec Fabryczny		
	poprawa	bez zmian	pogorszenie	poprawa	bez zmian	pogorszenie	poprawa	bez zmian	pogorszenie
Wygoda poruszania się po miejscu zamieszkania	1	1	0	2	0	0	1	0	0
Bezpieczeństwo na osiedlu, ulicach	1	1	0	1	1	0	1	0	0
Możliwości zarobienia na życie	0	2	0	0	2	0	0	1	0
Zaspokojenie potrzeb kulturalnych, edukacyjnych	2	0	0	1	1	0	1	0	0
Sposób, w jaki miejscowość i jej mieszkańcy są postrzegani przez innych	1	1	0	2	0	0	1	0	0
Łatwość komunikacji poza obszar miejscowości	2	0	0	1	0	1	1	0	0
Warunki życia dla rodziny	2	0	0	0	2	0	1	0	0
Stan techniczny budynków użyteczności publ., ulic	2	0	0	2	0	0	1	0	0
Estetyka otoczenia	1	1	0	2	0	0	1	0	0
Stan środowiska naturalnego, czystość wody, powietrza	1	1	0	1	1	0	0	1	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAPI z NGO, Lubartów n=2, Janów Lubelski n=2, Rejowiec Fabryczny n=1

Przedsiębiorcy najlepiej ocenili estetykę otoczenia oraz stopień skomunikowania miejscowości z innymi miejscowościami i gminami natomiast największe problemy wg przedsiębiorców nadal występowały w kwestii ochrony środowiska naturalnego, czystości wody i powietrza oraz w małej liczbie lokalnych klientów.

Tabela 13. Ocena stanu sytuacji w miejscowości przez przedsiębiorców z Lubartowa, Janowa Lubelskiego i Rejowca Fabrycznego

	Lubartów			Janów Lubelski			Rejowiec Fabryczny		
	poprawa	bez zmian	pogorszenie	poprawa	bez zmian	pogorszenie	poprawa	bez zmian	pogorszenie
Wygoda poruszania się po mieście/wsi/osiedlu	13	12	0	6	4	0	0	5	0
Bezpieczeństwo na osiedlu, ulicach	13	12	0	5	5	0	2	3	0
Liczba lokalnych klientów	15	10	0	2	4	2	0	4	1
Liczba lokalnych dostawców	12	13	0	0	9	0	0	4	0
Sposób, w jaki ta lokalizacja i jej mieszkańcy są postrzegani przez innych	12	13	0	5	5	0	1	3	1
Łatwość komunikacji poza obszar tej lokalizacji	15	10	0	8	2	0	0	4	0
Warunki życia dla rodzin	15	10	0	3	7	0	0	4	1
Estetyka otoczenia	15	10	0	10	0	0	3	2	0
Stan środowiska naturalnego, czystość wody, powietrza	12	12	1	6	4	0	0	3	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAPI z przedsiębiorcami, Lubartów n=25, Janów Lubelski n=15, Rejowiec Fabryczny n=5

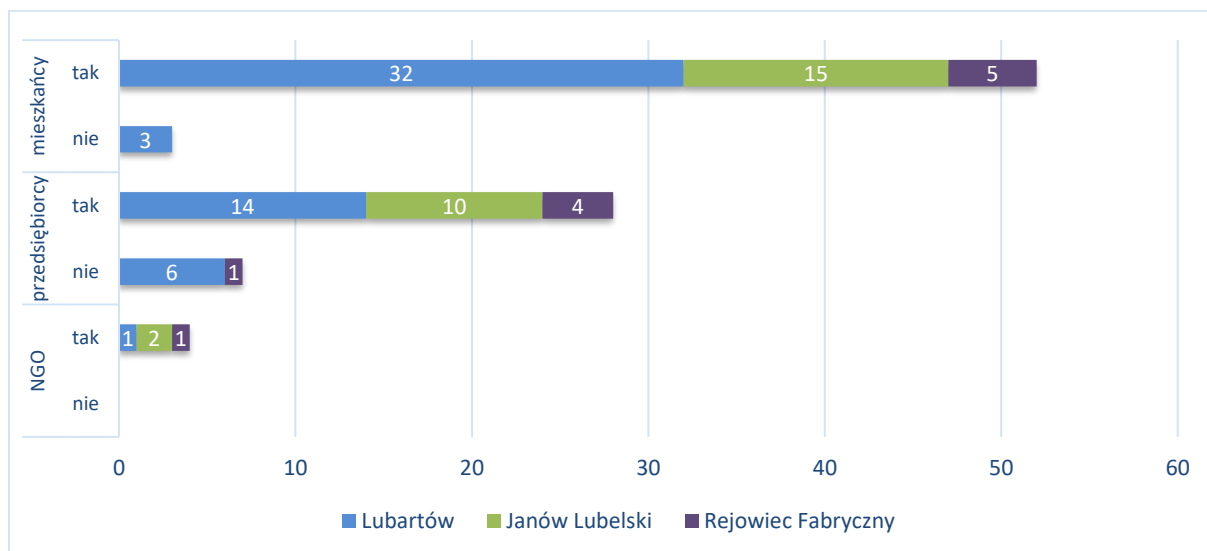
Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Dla zdecydowanej większości mieszkańców inwestycje jakie zostały zrealizowane w poszczególnych miejscowościach są odbierane jako istotne dla miejscowości w kontekście zaspokojenia podstawowych potrzeb mieszkańców. Jako najważniejsze inwestycje respondenci badania CAPI wskazali:

- powstawanie lub remonty budynków instytucji kultury (domów kultury, kina, ośrodków sportowo-rekreacyjnych) i innych budynków (szkół, budynków urzędów, szpitali, banku, dworców, stacji benzynowej, komisariatu policji),
- modernizacje elewacji budynków, w tym ich ocieplenie,
- rewitalizacje placów miejskich, budowę placów zabaw,
- remonty budynków mieszkalnych,
- remonty i budowy ciągów pieszych i rowerowych, remonty dróg i modernizacje sieci wodno-kanalizacyjnych.

Odpowiedzi powtarzały się wśród grupy mieszkańców, przedsiębiorców jak i NGO. Elementem wyróżniającym się wśród odpowiedzi przedsiębiorców było zadowolenie z powstawania parkingów oraz ciągów pieszych. Przedstawiciele NGO wskazali głównie na modernizacje elewacji budynków oraz powstawanie lub remonty ciągów pieszych.

Wykres 9. Ocena zrealizowania istotnych inwestycji w poszczególnych miejscowościach przez mieszkańców, przedsiębiorców i NGO z Lubartowa, Janowa Lubelskiego i Rejowca Fabrycznego

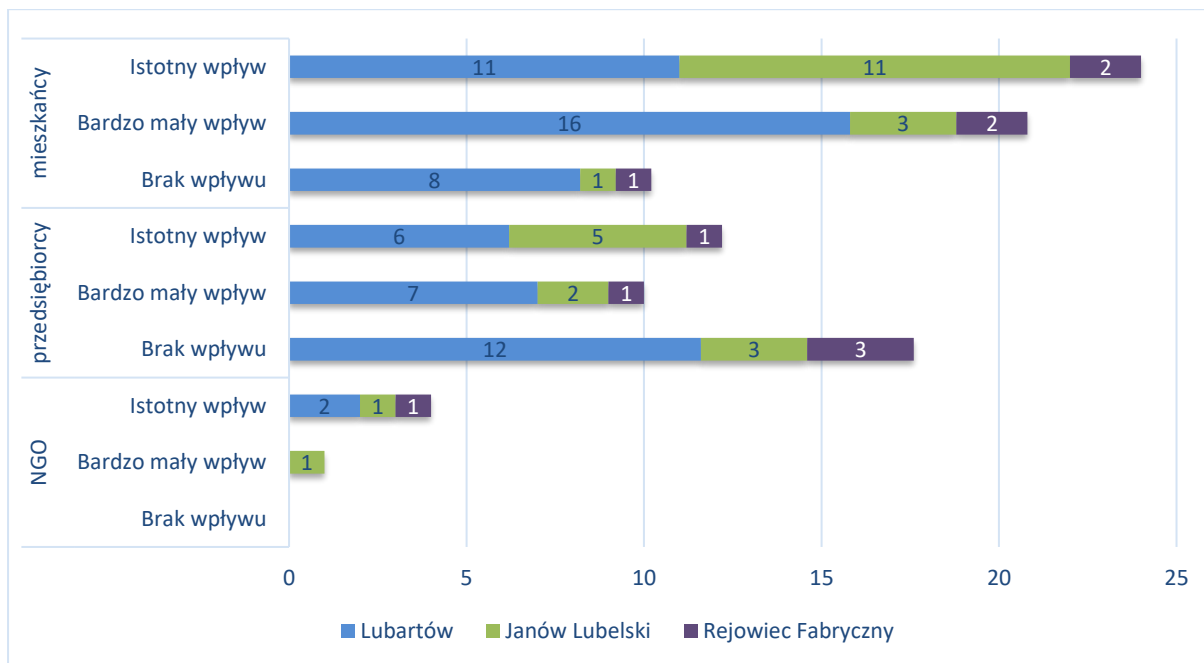
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAPI z mieszkańcami, przedsiębiorcami i NGO. Odpowiedź na pytanie: Czy w ciągu ostatnich lat w Pana(i) mieście, wsi/osiedlu przeprowadzono istotne inwestycje, np. prace budowlane, remontowe, istotnych budynków użyteczności publicznej, przestrzeni publicznej, ulic itp.?, n= 100.

Mieszkańcy i przedstawiciele NGO postrzegali także zrealizowane projekty jako istotne dla rozwoju miasta. Inaczej tę kwestię postrzegali przedsiębiorcy, którzy w większości byli zdania, że zrealizowane projekty nie miały wpływu na rozwój miasta. Jest to spowodowane tym, że większość zrealizowanych projektów skupiała się na zaspokojeniu podstawowych potrzeb mieszkańców (poprawa estetyki otoczenia, remonty budynków publicznych, z których korzystają mieszkańcy, poprawa budynków mieszkalnych, zagospodarowanie terenów w celach wypoczynkowych i rekreacyjnych mieszkańców). W małym stopniu projekty dotyczyły rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacji zawodowej mieszkańców. Co prawda duża część zrealizowanych projektów dotyczyła rewitalizacji obszarów, które

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

potencjalnie mogłyby przyciągnąć do danej miejscowości turystów, jednak potrzebne byłoby wypromowanie miejsc potencjalnie atrakcyjnych turystycznie.

Wykres 10. Ocena wpływu zrealizowanych projektów na rozwój miasta w poszczególnych miejscowościach przez mieszkańców, przedsiębiorców i NGO z Lubartowa, Janowa Lubelskiego i Rejowca Fabrycznego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAPI z mieszkańcami, przedsiębiorcami i NGO, n= 100.

Podsumowując, wyniki badań terenowych pokazały, że w większości opinii badanych beneficjentów i mieszkańców badanych miejscowości projekty zrealizowane dzięki dofinansowaniu Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 skutecznie wsparły procesy rewitalizacji w perspektywie 2007-2013. Osiągnięte zostały wszystkie zakładane efekty projektów, odpowiedziały one w pełni lub w znacznym stopniu na niemal wszystkie potrzeby beneficjentów, a efekty projektów są trwałe. Realizacja projektów rewitalizacyjnych pociągnęła za sobą inne działania podejmowane z innych środków publicznych niż RPO WL 2007-2013 oraz ze środków prywatnych. Jak wynika z przeprowadzonych badań ankietowych, zdecydowana większość beneficjentów była zdania, że zrealizowane projekty przyczyniły się do wzrostu atrakcyjności obszaru jako miejsca zamieszkania, pracy, a także lokowania inwestycji. Inwestycje zrealizowane w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 przyczyniły się w dużym stopniu do osiągnięcia związanego z nim celu szczegółowego III Programu, czyli - do zwiększenia atrakcyjności Lubelszczyzny jako miejsca do zamieszkania, pracy i wypoczynku.. Dowodem mogą być rezultaty projektów *Rewitalizacja Starego Miasta w Lublinie* oraz *Rewitalizacja Centrum Miasta Biała Podlaska*, w których dokonano rewitalizacji 7 obszarów w ramach jednego projektu. Wszystkie wskaźniki programowe i projektowe zostały osiągnięte w wartości wyższej niż była zakładana.

Badania terenowe w postaci CAWI z beneficjentami, IDI z przedstawicielami IZ RPO WL 2007-2013 oraz wywiad z ekspertem zewnętrznym pokazały jednak, że skala tego działania i środków przewidzianych na jego realizację (tj. ponad 56 mln euro) nie była wystarczająca, aby zaspokoić wszystkie potrzeby inwestycyjne w tym zakresie.

4.4.2 Skala zmian sytuacji w miejscowościach i gminach realizujących LPR 2007-2013

Zgodnie z założeniem Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 wsparcie miało pozwolić na poprawę warunków inwestowania w województwie z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju - przywrócenie zdegradowanym obszarom miejskim, w tym poprzemysłowym i powojkowym funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, społecznych i kulturalnych, a także zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawę warunków życia mieszkańców. Z kolei - w stosunku do obszarów wiejskich można wskazać na cele realizowanych działań rewitalizacyjnych, które wynikają ze *Strategii rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2020*. W dokumencie tym wskazano, że tereny wiejskie regionu borykają się z takimi problemami jak wysokie bezrobocie strukturalne, słabo rozwinięta infrastruktura oraz niewielka liczba lokalnych liderów. Oceniając skuteczność wsparcia dokonano analizy danych statystycznych dostępnych w statystyce publicznej. W celu oceny zmiany sytuacji w miejscowościach i gminach realizujących LPR 2007-2013 dokonano analizy wybranych wskaźników obrazujących sytuację społeczno-gospodarczą regionu tj. dynamika PKB (w cenach stałych) rok poprzedni=100, liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców, liczba turystów (krajowych i zagranicznych) korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych, nakłady inwestycyjne (w cenach bieżących) na 1 mieszkańca [zł] oraz saldo migracji gminnych na pobyt stały na 1000 osób. Analiza danych statystycznych pokazuje na korzystną zmianę wartości wskaźników oddziaływania odnoszących się do efektów długofalowych realizacji projektów rewitalizacyjnych. Wyniki analizy danych statystycznych potwierdzone zostały z badania terenowym. Respondenci badania CATI wskazali bowiem, że realizowane przez nich projekty miały znaczny wpływ na wskaźniki makroekonomiczne. Wyniki analizy wskaźników dla całego województwa wykazały, że nastąpił znaczny wzrost (75%) nakładów inwestycyjnych w cenach bieżących na 1 mieszkańca. Wystąpiło to równoległe ze spadkiem dynamiki PKB w cenach stałych. Wzrosła również liczba turystów w województwie lubelskim (o 24%), co może być zasługą zrewitalizowanych ośrodków miejskich.

Tabela 14. Zmiana procentowa wybranych wskaźników dla woj. lubelskiego

Wskaźnik	2007	2014	zmiana procentowa
Dynamika PKB (w cenach stałych) rok poprzedni=100	106,1	101,8	-4%
Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców	699	799	14%
Liczba turystów (krajowych i zagranicznych) korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych	615782	763472	24%
Nakłady inwestycyjne (w cenach bieżących) na 1 mieszkańca [zł]	2799	4887	75%
Saldo migracji gminnych na pobyt stały na 1000 osób	-2,7	-2,7	nd

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Analiza salda migracji dla wybranych gmin miejskich i miejsko-wiejskich wskazuje na przewagę odpływu mieszkańców z miejscowości. Największy odpływ mieszkańców dotyczy Opola Lubelskiego oraz gminy Zwierzyniec. Największy napływ mieszkańców notuje natomiast Międzyrzec Podlaski oraz Zamość, czyli jedne z największych ośrodków miejskich.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Analiza liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym wykazała, że największą pozytywną zmianę procentową zanotowały gminy Urzędów, Rejowiec Fabryczny i Annopol. Wśród trzech gmin z największą liczbą podmiotów znajduje się tylko jedna dofinansowana z Działania 3.2. RPO WL (Rejowiec Fabryczny).

Największą dynamikę liczby miejsc noclegowych zanotowały trzy gminy dofinansowane w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013: Kraśnik, Krasnystaw i Kock. Ujemną zmianę procentową zanotowały trzy gminy dofinansowane z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013: Janów Lubelski i Terespol, a także Krasnobród.

Największa zmiana procentowa w dochodach na 1 mieszkańca wystąpiła w gminach Biłgoraj i Annopol, czyli gminach niedofinansowanych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013. Dopiero za nimi znajduje się dofinansowana gmina Hrubieszów z trzecim najlepszym wynikiem. Najmniejsza zmiana procentowa w dochodach na jednego mieszkańca dotyczy gmin Łęczna i Dęblin (dofinansowane z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013) oraz Bychawa. Największa zmiana procentowa w wydatkach na 1 mieszkańca występuje w gminach Biłgoraj, Annopol i Piaski – żadna z tych gmin nie była dofinansowana z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013. Najmniejsza zmiana procentowa w dochodach na jednego mieszkańca dotyczy gmin Krasnystaw i Łaszczów (dofinansowane z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013) oraz Bychawa.

Tabela 15. Porównanie wskaźników wybranych gmin miejskich i miejsko-wiejskich woj. lubelskiego

Nazwa wskaźnika	Saldo migracji		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007	Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Dynamika liczby miejsc noclegowych całorocznych (rok poprzedni = 100)	Dochody na 1 mieszkańca	Wydatki na 1 mieszkańca
	2007	2016	zmiana procentowa między rokiem 2007 a 2015	zmiana procentowa między rokiem 2009 a 2015	zmiana procentowa między rokiem 2007 a 2015	zmiana procentowa między rokiem 2007 a 2015	zmiana procentowa między rokiem 2007 a 2015
woj. lubelskie	-2,7	-2,7	2%	-12%	8%	59%	60%
gminy miejskie i miejsko-wiejskie woj. lubelskiego, dofinansowane w ramach Działania 3.2 RPO WL 2007-2013							
Biała Podlaska	-15	-15	6%	-10%	100%	49%	28%
Chełm	-20	-14	3%	27%	18%	53%	62%
Dęblin	-16	-11	4%	73%	69%	36%	28%
Hrubieszów	-20	-19	16%	-33%	0	90%	83%
Janów Lubelski	-32	-34	6%	-32%	-100%	54%	55%
Kazimierz Dolny	-24	-18	1%	-64%	-23%	73%	98%
Kock	-71	-21	1%	73%	100%	72%	55%
Krasnystaw	-30	-19	3%	91%	100%	42%	15%
Kraśnik	-17	-28	21%	11%	116%	39%	55%
Lubartów	-22	-43	-1%	-41%	0	62%	74%
Lublin	-36	-11	4%	-35%	36%	74%	75%
Łaszczów	-1	-14	6%	44%	bd	bd	-4%
Łęczna	-6	19	18%	77%	35%	31%	53%

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Nazwa wskaźnika	Saldo migracji		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007	Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Dynamika liczby miejsc noclegowych całorocznych (rok poprzedni = 100)	Dochody na 1 mieszkańca	Wydatki na 1 mieszkańca
	2007	2016	zmiana procentowa między rokiem 2007 a 2015	zmiana procentowa między rokiem 2009 a 2015	zmiana procentowa między rokiem 2007 a 2015	zmiana procentowa między rokiem 2007 a 2015	zmiana procentowa między rokiem 2007 a 2015
Nałęczów	-33	-9	3%	-24%	100%	67%	50%
Opole Lubelskie	-209	-221	-1%	-30%	100%	66%	72%
Parczew	-87	-51	17%	-18%	-19%	61%	70%
Puławy	-90	-63	3%	-35%	0	81%	69%
Radzyń Podlaski	10	-16	8%	59%	0	66%	66%
Rejowiec Fabryczny	-18	-44	-2%	115%	bd	42%	37%
Świdnik	38	-10	5%	51%	-14%	45%	58%
Terеспol	-15	-24	3%	30%	-100%	83%	96%
Tomaszów Lubelski	bd	-44	0%	-50%	0	78%	95%
Zamość	226	129	10%	-36%	-13%	47%	44%
Pozostałe gminy miejskie i miejsko-wiejskie woj. lubelskiego							
Annopol	-18	-17	6%	101%	87%	95%	105%
Bełżyce	5	6	8%	4%	bd	51%	62%
Biłgoraj	-23	-3	0%	-12%	3%	115%	164%
Bychawa	2	-3	5%	59%	bd	34%	20%
Frampol	-36	-15	7%	15%	0	46%	54%
Józefów	1	-59	6%	-3%	0	45%	48%
Krasnobród	-32	-44	8%	26%	-100%	53%	60%
Lubycza Królewska	-35	-40	3%	11%	bd	bd	bd
Łuków	13	9	13%	9%	100%	54%	55%
Międzyrzec Podlaski	199	231	18%	3%	0	51%	51%
Modliborzyce	31	31	13%	92%	0	bd	bd
Ostrów Lubelski	-16	-40	8%	58%	-100%	55%	49%
Piaski	bd	bd	17%	1%	-11%	82%	98%
Poniatowa	3	6	0%	51%	100%	43%	40%
Ryki	25	-6	-2%	-25%	0	59%	48%
Siedliszcze	-14	-9	bd	37%	bd	bd	bd
Stoczek Łukowski	-60	-20	9%	-30%	0	52%	72%
Stoczek Łukowski	-66	-97	bd	3%	bd	bd	bd
Szczebrzeszyn	33	9	16%	-6%	0	40%	57%
Tarnogród	-163	-83	7%	74%	bd	78%	79%
Tyszowce	53	21	8%	56%	0	61%	72%
Urzędów	-16	-8	-4%	163%	bd	bd	bd
Włodawa	26	-4	3%	11%	81%	47%	49%
Zwierzyniec	-238	-132	1%	23%	-5%	54%	66%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Na podstawie powyższej tabeli dokonano oceny skuteczności i oddziaływania działań rewitalizacyjnych przeprowadzonych w gminach, które uzyskały wsparcie z RPO WL 2007-2013. Na podstawie zmiany procentowej, gminy zostały ocenione pod względem atrakcyjności miejsca zamieszkania (zmiana wskaźnika dot. salda migracji), atrakcyjności gospodarczej (zmiana procentowa wskaźnika *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym*) oraz atrakcyjności turystycznej (zmiana procentowa wskaźnika *Dynamika liczby miejsc noclegowych czterociecznych*). Zwrócono uwagę, czy w każdym z trzech wymienionych obszarów nastąpiła zmiana oraz czy była to zmiana pozytywna (wzrost atrakcyjności) czy negatywna (spadek atrakcyjności). Wynikiem analizy jest oznaczenie gmin na mapie odpowiednimi kolorami według opisanej legendy. Na mapie umieszczono również w procentach odsetek zrealizowanych projektów dotyczących rewitalizacji (stosunek liczby zrealizowanych projektów rewitalizacyjnych do liczby zaplanowanych projektów w LPR 2007-2013).

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

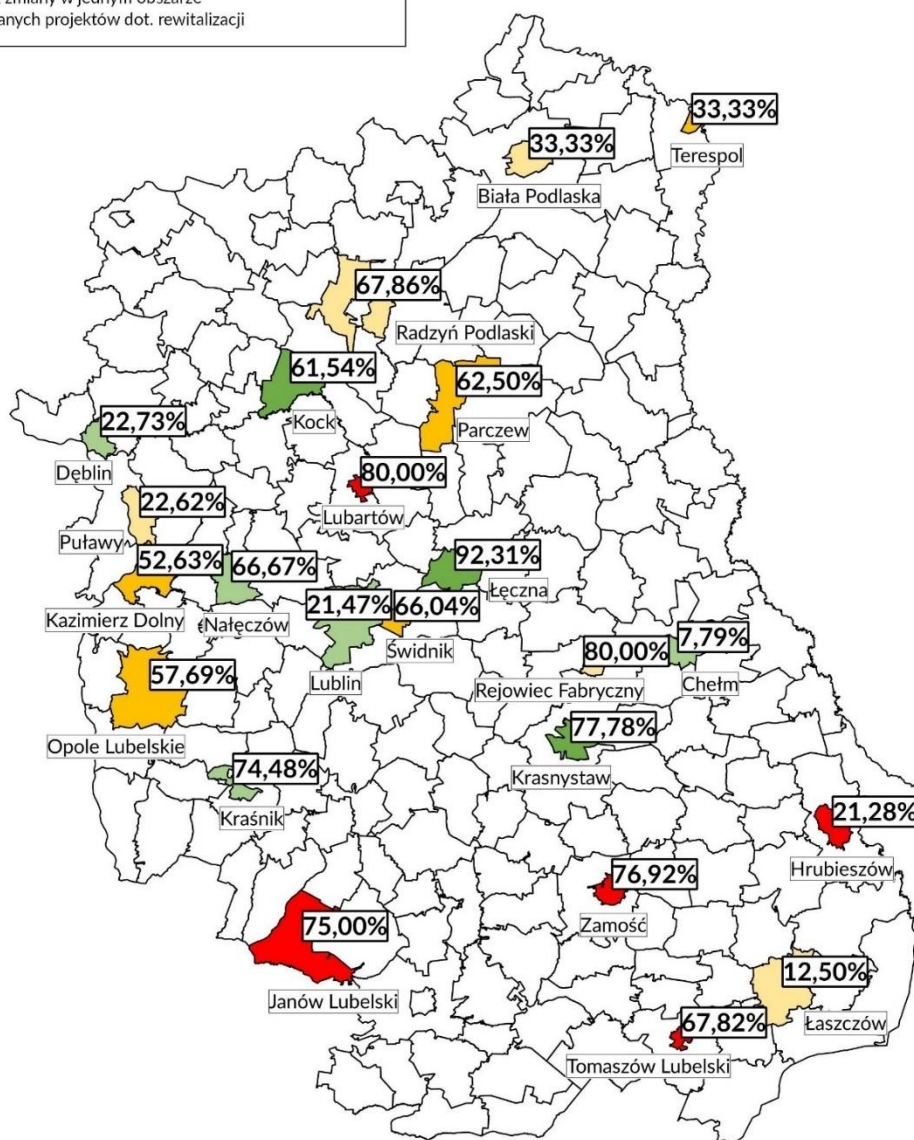
Mapa 7. Ocena skuteczności i oddziaływania w wyniku przeprowadzonych działań w gminach, które skorzystały ze wsparcia Działania 3.2 RPO WL 2007-2013

Legenda

Ocena skuteczności i oddziaływania w wyniku przeprowadzonych działań w gminach, które skorzystały ze wsparcia z Działania 3.2 RPO WL 2007-2013

- Pozytywna zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech obszarach
- Pozytywna zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej w dwóch obszarach, negatywna zmiana w jednym obszarze
- Pozytywna zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej w jednym obszarze, negatywna zmiana w jednym obszarze, trzeci obszar bez zmian
- Pozytywna zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej w jednym obszarze, negatywna zmiana w dwóch obszarach
- Negatywna zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej we wszystkich obszarach lub brak zmiany w jednym obszarze

26 Odsetek zrealizowanych projektów dot. rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie porównania wskaźników gmin z GUS BDL

Największa zmiana w sytuacji społeczno-gospodarczej nastąpiła w obszarze atrakcyjności danej miejscowości pod kątem miejsca zamieszkania (zmiana sytuacji w 20 gminach). Atrakcyjność miejsca zamieszkania wzrosła wśród 10 gmin, spadła również wśród 10 gmin natomiast w 3 gminach pozostała bez zmian. Zmiana sytuacji w obszarze atrakcyjności gospodarczej nastąpiła we wszystkich gminach,

które skorzystały ze wsparcia Działania 3.2. *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich* RPO WL 2007-2013, niestety w przypadku większej części gmin (14) zmiana w tym obszarze była negatywna. Atrakcyjność gospodarcza wzrosła wśród 9 badanych gmin. Najmniejsze zmiany odbyły się w obszarze atrakcyjności turystycznej, zmiana nastąpiła w 16 gminach: atrakcyjność w tym obszarze wzrosła w 10 gminach natomiast spadła w 6 gminach.

Wzrost atrakcyjności we wszystkich obszarach, a zatem najbardziej pozytywne zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej wystąpiły w trzech gminach: Kock, Krasnystaw oraz Łęczna. Najbardziej negatywne zmiany wystąpiły w Zamościu, dla którego odnotowano spadek atrakcyjności we wszystkich trzech badanych obszarach. Wszystkie ww. gminy zaplanowały do realizacji podobną ilość projektów (9 lub 13), jednak jedynie w Łęcznej udało się zrealizować wszystkie zaplanowane działania a Krasnystaw zrealizował nawet więcej zadań niż planował. Pozostałe dwie miejscowości (Kock i Zamość) zrealizowały blisko połowę zaplanowanych działań.

Wynik analizy zwraca uwagę na negatywne zmiany w części gmin występujące w obszarze atrakcyjności gospodarczej. Występowanie dużych potrzeb w tym obszarze wymieniała również część beneficjentów wsparcia Działania 3.2. *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich* RPO WL 2007-2013, z którymi przeprowadzone zostały wywiady ITI. Potrzeby w obszarze działań polegających na pobudzeniu przedsiębiorczości potwierdziły również wyniki badania CAPI z przedsiębiorcami w badanych miejscowościach.

Podsumowując, działania rewitalizacyjne realizowane w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 miały pozwolić na realizację celu głównego działania, jakim było przywrócenie zdegradowanym obszarom miejskim funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, społecznych i kulturalnych, a także zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawa jakości życia mieszkańców. Miarą produktów i rezultatów, które powstały w wyniku realizowanych projektów w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 były wskaźniki określone w SZOOP RPO WL 2007-2013. Wartości docelowe wskaźników programowych oraz ich wartości zostały osiągnięte. Analiza wskaźników społeczno-gospodarczych - dynamika PKB (w cenach stałych) rok poprzedni=100, liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców, liczba turystów (krajowych i zagranicznych) korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych, nakłady inwestycyjne (w cenach bieżących) na 1 mieszkańca [zł] oraz saldo migracji gminnych na pobyt stały na 1000 osób - również pokazuje pozytywną zmianę w stosunku do wartości bazowych. Przykładem może być znaczny wzrost (75%) nakładów inwestycyjnych w cenach bieżących na 1 mieszkańca. Wystąpiło to równoległe ze spadkiem dynamiki PKB w cenach stałych. Wzrosła również liczba turystów w województwie lubelskim (o 24%), co może być zasługą zrewitalizowanych ośrodków miejskich. Celem Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 była poprawa warunków inwestowania w województwie z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju poprzez przywrócenie zdegradowanym obszarom miejskim, w tym przemysłowym i powojuskowym funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, społecznych i kulturalnych, a także zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu oraz poprawa warunków życia mieszkańców. W ocenie eksperta zewnętrznego wsparcie zostało udzielone projektom istotnie przyczyniającym się do kompleksowej rewitalizacji wybranych obszarów miast, których realizacja spowoduje podniesienie jakości i atrakcyjności dotychczas zdegradowanych terenów, a także zwiększenie aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców. Inwestycje rewitalizacyjne zrealizowane dzięki wsparciu RPO WL 2007-2013 w zakresie tkanki mieszkaniowej przyczyniły się, obok poprawy stanu budynków mieszkalnych, do rozwiązywania problemów społecznych występujących na danym obszarze.

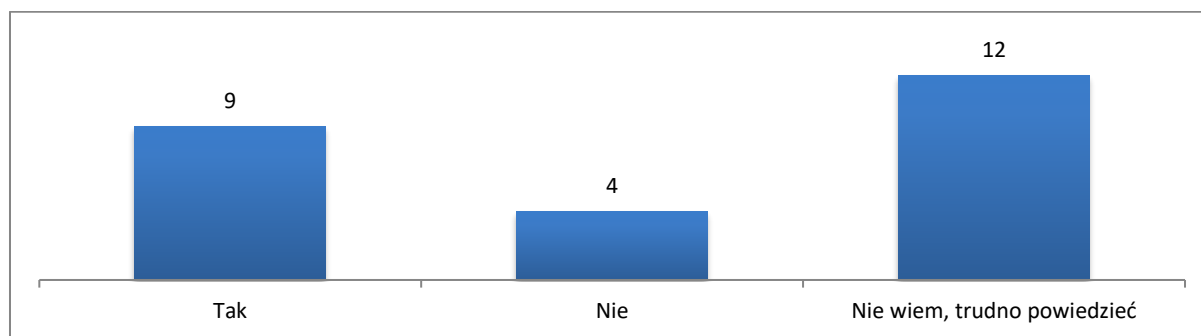
4.4.3 Komplementarność wsparcia RPO WL 2007-2013 z innymi źródłami finansowania działań rewitalizacyjnych.

Rozdział odpowiada na pytanie badawcze:

2. Czy realizacja w RPO WL 2007-2013 projektów rewitalizacyjnych pociągnęła za sobą inne działania podejmowane przez podmioty prywatne?

Dzięki realizacji projektów dofinansowanych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 na niektórych obszarach objętych rewitalizacją uruchomione zostały dodatkowe inwestycje ze środków prywatnych (deklaracja 9 beneficjentów). Były to przede wszystkim budowy nowych budynków handlowo-usługowych lub budynków użyteczności publicznej (np. ośrodka kardiologicznego), budowa nowych domów, remonty domów przez właścicieli prywatnych (w tym poprawa elewacji budynków prywatnych), założenie działalności gospodarczej w bezpośrednim sąsiedztwie zrewitalizowanej przestrzeni, a także mała infrastruktura blisko obszarów objętych rewitalizacją.

Wykres 11. Dodatkowe inwestycje ze środków prywatnych na obszarze realizacji projektów dofinansowanych z Działania 3.2 RPO WL 2007-2013

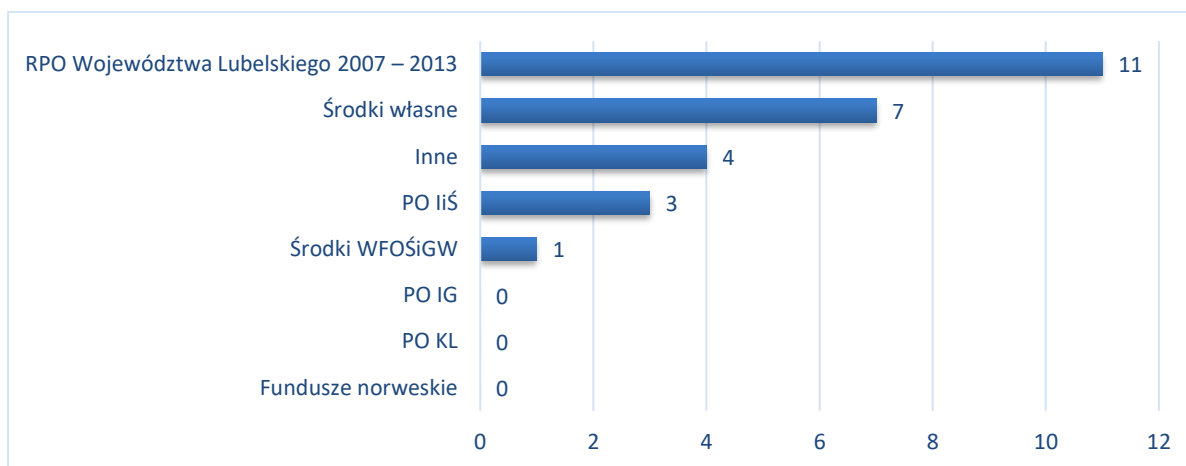
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI z beneficjentami Działania 3.2 RPO WL 2007-2013 n=25. Odpowiedź na pytanie: Czy realizacja projektu uruchomiła dodatkowe inwestycje ze środków prywatnych na obszarze jego realizacji?

Połowa (11) przebadanych beneficjentów Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 poza realizacją dofinansowanego projektu realizowała również inne działania wyszczególnione w LPR. Działania te dotyczyły przede wszystkim poprawy estetyki przestrzeni publicznych i obiektów sportowo – rekreacyjnych, jakości życia, rozwoju i poprawy warunków dla działalności kulturalnej (modernizacji instytucji kultury), edukacyjnej (w tym przebudowy infrastruktury szkolnej i przedszkoli), transportu miejskiego, budowy i/lub modernizacji dróg gminnych, powiatowych i/lub wojewódzkich, rozwoju e-usług publicznych w gminie, modernizacji budynków mieszkalnych i otoczenia, zakupu specjalistycznego sprzętu w ramach bezpieczeństwa ekologicznego, zainstalowania monitoringu miejskiego. Większość dodatkowo zrealizowanych działań wyszczególnionych w LPR zostało sfinansowanych ze środków RPO WL 2007-2013. Działania były także realizowane przez beneficjentów ze środków własnych, środków PO IiŚ oraz środków WFOŚiGW. Beneficjenci nie wskazali finansowania z PO IG, PO KL ani funduszy norweskich, co wskazuje na przewagę realizowania działań infrastrukturalnych niż działań społecznych. W lokalizacjach badanych w ramach badania CAPI raczej nie były realizowane inne inwestycje ze środków prywatnych, a jeżeli występowały to trudno było badanym beneficjentom określić, czy wzmacniały efekty ich projektu. Jeżeli inwestycja dotyczyła rewitalizacji obszarów publicznych, które miały służyć celom społecznym to inne realizowane projekty obok danej lokalizacji wzmacniały efekty, np. w postaci zwiększenia estetyki otoczenia. W przypadku projektów dotyczących poprawy stanu budynków mieszkalnych (stanu lokali mieszkaniowych) raczej nie występowały dodatkowe inwestycje ze środków prywatnych, które wzmacniałyby efekty

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

dofinansowanego projektu. W większości przebadanych beneficjentów dodatkowe inwestycje realizowane w danej lokalizacji miały wpływ wzmacniający efekty wspartych projektów, jeżeli były realizowane przez beneficjentów wspartych w ramach RPO WL. Realizacja kilku projektów przez tego samego beneficjenta w danej lokalizacji zapewniała lepsze zorientowanie się w potrzebach danej lokalizacji oraz zaplanowanie działań w projektach w ten sposób, aby uzupełniały się wzajemnie. Łatwiej też było kontrolować dzięki temu uzyskiwane efekty.

Wykres 12. Źródła finansowania dodatkowych działań wyszczególnionych w LPR gminy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badania CAWI z beneficjentami Działania 3.2.RPO WL 2007-2013, n=25.

8 na 11 badanych beneficjentów, którzy realizowali dodatkowe inwestycje wskazało, że były one kontynuacją, uzupełnieniem lub pozostawały w bezpośrednim związku z projektem zrealizowanym dzięki dofinansowaniu z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013. Niemal połowa przebadanych beneficjentów (10) zadeklarowała, że działania te pozytywnie oddziaływały na siebie wzajemnie tzn. realizacja jednego przyczyniła się do tego, iż drugi przyniósł lepsze efekty, mógł zostać sprawniej zrealizowany. Lepsze efekty zostały osiągnięte głównie dzięki temu, że projekty były realizowane w ramach podjętej polityki kompleksowych działań zmierzających do poprawy np. infrastruktury sportowej, infrastruktury przedszkolnej, sanitarnej, rekreacyjnej, bezpieczeństwa na terenie całej gminy. Rewitalizacje centrum miast i poprawa warunków budynków publicznych (np. szkół, przedszkoli, budynków instytucji kultury) w znaczny sposób wpłynęły na wybór danego miasta jako miejsca do zamieszkania²⁷. Często zaniechanie realizacji projektów spowodowałoby zahamowanie rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Większość dofinansowanych z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 projektów było rozwiązaniem umożliwiającym realizację kolejnych przedsięwzięć gospodarczych, społecznych i przestrzennych. W dodatkowo zrealizowanych projektach osiągnięto lepsze efekty również dlatego, że beneficjenci posiadali już doświadczenie w realizacji projektów z zakresu rewitalizacji, które są bardzo kompleksowe i obejmują różne dziedziny życia. Dzięki realizacji projektów dofinansowanych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 oraz dodatkowych projektów realizowanych także z innych źródeł w części analizowanych gmin można mówić o wystąpieniu efektu synergii zrealizowanych działań.

Poniżej przedstawiono porównanie wartości dofinansowania unijnego z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 w stosunku do ogólnej wartości projektów wspartych Działaniem 3.2. oraz w stosunku do wartości dofinansowania unijnego w projektach zrealizowanych w ramach LPR.

²⁷ ITI z beneficjentami Działania 3.2. RPO WL 2007-2013.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Tabela 16. Udział dofinansowania z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 w wartości zrealizowanych projektów rewitalizacyjnych oraz w wartości dofinansowania unijnego w gminach

Nazwa gminy	Wartość projektów wspartych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013	Wartość dofinansowania unijnego z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 we wspartych projektach	Udział dofinansowania unijnego z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 w wartości projektów	Wartość dofinansowania unijnego w projektach zrealizowanych w ramach LPR 2007-2013	Udział dofinansowania z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 w ramach dofinansowania unijnego w projektach zrealizowanych w ramach LPR
Biała Podlaska	26 355 744,76 zł	13 289 944,41 zł	50%	60 733 851,90 zł	22%
Chełm	10 076 494,94 zł	4 815 841,38 zł	48%	14 542 657,36 zł	33%
Dęblin	15 530 514,59 zł	9 970 867,80 zł	64%	12 040 000,00 zł	83%
Hrubieszów	10 714 431,42 zł	7 418 210,21 zł	69%	7 418 210,21 zł	100%
Janów Lubelski	8 590 209,00 zł	5 851 168,24 zł	68%	38 881 825,68 zł	15%
Kazimierz Dolny	10 100 131,63 zł	7 236 582,48 zł	72%	7 236 582,48 zł	100%
Kock	12 769 269,06 zł	8 629 601,81 zł	68%	11 162 000,00 zł	77%
Krasnystaw	10 562 176,75 zł	6 937 637,59 zł	66%	51 809 377,83 zł	13%
Kraśnik	3 226 615,63 zł	2 340 234,33 zł	73%	2 340 234,33 zł	100%
Lubartów	31 803 080,33 zł	20 176 258,42 zł	63%	33 031 176,85 zł	61%
Lublin	130 313 048,20 zł	77 467 306,92 zł	59%	338 676 633,41 zł	23%
Łaszczów	1 431 511,05 zł	792 451,91 zł	55%	1 650 000,00 zł	48%
Łęczna	15 439 614,72 zł	10 097 708,38 zł	65%	56 581 606,56 zł	18%
Nałęczów	10 917 554,02 zł	6 777 767,90 zł	62%	36 480 000,00 zł	19%
Opole Lubelskie	6 131 063,78 zł	3 596 585,50 zł	59%	3 596 585,50 zł	100%
Parczew	1 456 987,11 zł	993 971,15 zł	68%	1 866 729,71 zł	53%
Puławy	18 538 719,79 zł	9 986 867,87 zł	54%	9 986 867,87 zł	100%
Radzyń Podlaski	9 507 337,07 zł	5 474 070,75 zł	58%	23 179 517,84 zł	24%
Rejowiec Fabryczny	4 937 367,60 zł	3 097 180,12 zł	63%	3 487 716,56 zł	89%
Świdnik	29 659 544,62 zł	11 509 408,72 zł	39%	90 387 417,35 zł	13%
Terespol	2 006 558,61 zł	1 493 207,63 zł	74%	2 072 927,27 zł	72%
Tomaszów Lubelski	11 503 945,36 zł	8 627 182,07 zł	75%	8 627 182,07 zł	100%
Zamość	9 954 263,71 zł	5 876 321,09 zł	59%	151 532 502,09 zł	4%
SUMA	391 526 183,75 zł	232 456 376,68 zł	59%	967 321 602,87 zł	40%

Źródło: Opracowanie własne.

Całkowita wartość projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 wyniosła 391 526 183,75 zł, z czego 232 456 376,68 zł (59%) stanowiło dofinansowanie unijne. Projekty o najwyższej wartości zrealizowano w Lublinie (130,31 mln zł) natomiast projekty o najniższej wartości zostały zrealizowane w Łaszczowie (1,43 mln zł). Dofinansowanie unijne w projektach zrealizowanych w ramach LPR wyniosło ok. 967,32 mln zł, z czego dofinansowanie z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 stanowiło 40% kwoty. Wsparcie w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 stanowiło dużą część wsparcia w zakresie rewitalizacji jakie badane gminy otrzymały ze środków unijnych. Gminy poza projektami dofinansowanymi z RPO WL 2007-2013 realizowały także projekty rewitalizacyjne z innych środków. Część badanych beneficjentów potwierdziło w wywiadach, że bez udziału środków

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 niektóre gminy zrealizowałyby mniej projektów lub byłyby one zrealizowane na mniejszą skalę bądź ich realizacja rozłożyłaby się dłużej w czasie. Poniższa analiza średniego kosztu jednostkowego projektu w programie pokazała, że wsparcie w ramach Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 stanowiło jeden z wyższych kosztów obok wsparcia Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2007-2013 oraz PO RPW 2007-2013 poniesionych na działania rewitalizacyjne.

Tabela 17. Średni koszt jednostkowy projektu w programach

Źródło finansowania	Średni koszt jednostkowy
środki własne	56 684 998,00 zł
PO liŚ 2007-2013	41 799,09 zł
ZPORR 2007-2013	5 457 842,06 zł
INTERREG	348 691,65 zł
PO RPW 2007-2013	5 984 579,00 zł
PROW 2007-2013	435 000,00 zł
PO KL 2007-2013	889 994,60 zł
RPO WL 2007-2013	4 306 669,01 zł
Europejski Fundusz Rybacki, Program Operacyjny "Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013"	297 710,25 zł
Działanie 3.2. RPO WL 2007-2013	4 842 841,18 zł

Źródło: Opracowanie własne .na podstawie danych zastanych (LPR), netnografii (informacji o zakończonych projektach) oraz informacji o zakończonych projektach uzyskanych od beneficjentów

Podsumowując, gminy poddane analizie korzystały ze wsparcia różnych Programów w zakresie realizacji działań rewitalizacyjnych, jednak należy pokreślić, że wsparcie z Działania 3.2. RPO WL stanowiło znaczący udział środków (40%), jakie zapewniły realizację przedsięwzięć założonych w LPR. Wyniki badań terenowych (CAWI oraz ITI z beneficjentami), a także analiza danych o zrealizowanych projektach wskazała, że na realizację przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LPR najwięcej środków pochodziło z RPO WL 2007-2013. Mały udział dofinansowania z PO KL 2007-2013 wskazuje, że realizowane projekty rewitalizacyjne miały bardziej charakter infrastrukturalny niż społeczny.

4.4.4 Czynniki wpływające na skuteczność wdrażania programów rewitalizacji i projektów RPO WL 2007-2013

Rozdział odpowiada na pytanie badawcze:

4. Jakie czynniki wpływały na skuteczność wdrażania projektów i programów rewitalizacji, a jakie je ograniczały?

Wywiady jakościowe z beneficjentami RPO WL 2007-2013 wskazały, że wszystkie zaplanowane w dofinansowanych projektach działania zostały zrealizowane. Prawie wszyscy badani beneficjenci wskazywali, że wybrane do realizacji w ramach RPO WL 2007-2013 inwestycje były realizowane na obszarach najbardziej problemowych dla danych lokalizacji. Na terenach objętych rewitalizacją często

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

występowała także kumulacja niekorzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych, tj. wysokie bezrobocie, bardzo duża liczba przestępstw czy różnego rodzaju wykroczeń. Znaczną część zrealizowanych projektów stanowiły działania mające na celu poprawę warunków mieszkaniowych – po realizacji tych projektów na obszarach zrewitalizowanych stan warunków mieszkaniowych uległ znacznej poprawie. W wielu dofinansowanych miejscowościach występował problem braku różnego rodzaju placówek publicznych, które dzięki realizacji projektów miały zostać zapewnione. Projekty były również odpowiedzią na potrzeby mieszkańców zgłaszane na etapie konsultacji społecznych przy opracowywaniu LPR (projekty lokalowe, rewitalizacja przestrzeni publicznych itp.).

Beneficjenci wskazali w wywiadach, iż duże projekty rewitalizacyjne obejmujące różne dziedziny życia (infrastrukturę publiczną, działania społeczne, gospodarcze, kulturalne itp.), bardzo dobrze wpisywały się w kryteria przyjęte przez Instytucje Zarządzającą i miały większe szanse na otrzymanie dofinansowania z RPO WL 2007-2013.

Większość beneficjentów nie wskazywała na problemy przy realizacji projektów. Pojedyncze przypadki, jakie wystąpiły dotyczyły głównie przesunięcia w czasie realizacji projektu, np. ze względu na konieczność konsultowania inwestycji z innymi instytucjami publicznymi (sprawy dotyczące nadzoru archeologicznego czy konserwatorskiego zabytków) lub współrealizacji inwestycji ze środków prywatnych, w ramach których realizację projektu opóźniali wykonawcy zajmujący się projektem realizowanym ze środków prywatnych.

Spełnienie kryteriów oceny wniosków o dofinansowanie nie było kwestią problemową dla beneficjentów, którzy wzięli udział w badaniach terenowych (ITI oraz CAWI). Zdarzały się przypadki, w których badani beneficjenci musieli odwołać się od oceny wniosku o dofinansowanie, ponieważ ich projekt został wykluczony ze względu na niespełnianie któregoś z wymaganych kryteriów. W przytoczonej sytuacji okazało się, że w ocenie pominięto lub nie uwzględniono jednego z elementów projektu, który spełniał wymagane kryterium. Najczęściej pojawiającą się opinią w temacie problemu w spełnianiu kryteriów wśród badanych beneficjentów była konieczność wygenerowania miejsc pracy w ramach projektu. Przeważnie wskaźnik, jaki udało się osiągnąć oscylował w liczbie 1-2 etatów.

Jak pokazały wyniki badań terenowych (ITI oraz CAWI) czynnikami pozytywnie wpływającymi na realizację projektu były głównie czynniki wewnętrzne, takie jak: inne inwestycje realizowane w danej lokalizacji (również z innych środków), udział partnerów społecznych (jeśli występował, choć było to rzadkie zjawisko w badanych projektach), przebieg konsultacji społecznych. Pozostałe czynniki wewnętrzne (dobór typów interwencji w projekcie, wewnętrzna spójność projektu; spójność polityki lokalnej (inwestycyjnej, promocyjnej itp.); odchylenia w stosunku do zakładanych wpływów budżetowych i inne niezakładane ograniczenia budżetowe; architektura instytucji – procesy organizacyjne na każdym etapie wdrażania projektu) miały pozytywny lub częściej neutralny wpływ na realizację. Respondenci zapytani w wywiadach o czynniki zewnętrzne (np. zmiany wskaźników makroekonomicznych w skali kraju; zmiany pozycji konkurencyjnej innych miast/gmin; zmiany indeksów cen, kursów walut; czynniki instytucjonalne) raczej nie dostrzegali ich negatywnego wpływu, który oddziaływałby bezpośrednio na realizację projektu. Potwierdziło to również badanie CAWI, w którym respondenci wskazali, że na przedłużenie realizacji projektów (jeżeli wystąpiło) nie miały wpływu opóźnienia w płatnościach ze strony instytucji przyznającej finansowanie ani zmiany w otoczeniu gospodarczym np. spowolnienie gospodarcze. Każdy z 7 beneficjentów, u których wystąpiło opóźnienie w realizacji projektu zadeklarował, że nie miało ono jakiegokolwiek negatywnego wpływu na osiągnięcie oczekiwanych efektów projektu.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Jak pokazało badanie CAWI z beneficjentami, 18 na 25 badanych beneficjentów Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 zrealizowało dofinansowane projekty w pierwotnie zakładanym we wniosku o dofinansowanie terminie. Pozostałych 7 respondentów przedłużyło termin realizacji projektu, ale zostały one ukończone. Najczęstszym powodem opóźnień było niewłaściwe wykonywanie zadań lub wykonywanie powierzonych zadań z opóźnieniem przez podmioty, z którymi beneficjenci współpracowali przy realizacji projektu (np. przez dostawców, wykonawców). Pozostali respondenci wskazali na niewłaściwie zaplanowany harmonogram projektu, zbyt ambitne założenia projektu, które trudno było zrealizować w praktyce oraz opóźnienia w przeprowadzeniu postępowań w zakresie zamówień publicznych.

Podsumowując, w ramach badania zidentyfikowano czynniki wpływające na skuteczność wdrażania projektów i programów rewitalizacji: skierowanie środków przede wszystkim do gmin, wsparcia dla działań społecznych finansowanych z innych źródeł krajowych i lokalnych głównie PROW 2007-2013. Czynniki pozytywnie wpływającymi na realizację projektu były głównie czynniki wewnętrzne, takie jak: inne inwestycje realizowane w danej lokalizacji (również z innych środków), udział partnerów społecznych (jeśli występował, choć było to rzadkie zjawisko w badanych projektach), przebieg konsultacji społecznych. Na realizację projektów nie wpływały natomiast czynniki zewnętrzne lub były to pojedyncze przypadki.

4.4.5 Dobre praktyki wdrażania Działania 3.2 RPO WL 2007-2013

Niniejszy Podrozdział odpowiada na pytanie badawcze:

5. Czy były, jeśli tak to jakie, dobre praktyki w zakresie wspierania rewitalizacji w RPO WL 2007-2013?

Na podstawie badań terenowych oraz analizy netnograficznej dokonano identyfikacji dobrych praktyk wdrożenia RPO WL 2007-2013 w zakresie rewitalizacji. Kryterium doboru projektów była ich kompleksowość oraz wywołanie efektów zaangażowania dodatkowych środków pozadotacyjnych. Projekty te łączą w sobie cechy:

- wysokiej skuteczności (stopnia zrealizowania zakładanych celów),
- wysokiego oddziaływania (stopnia zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej w wyniku wsparcia),
- wysokiej efektywności (relatywnie niskiego kosztu jednostkowego uzyskanego efektu),
- wysokiego potencjału komplementarności międzyokresowej w okresie wdrażania 2014-2020.

Przedstawiciele IZ zapytani o dobre praktyki wskazali na projekty wpisujące się zarówno w cele inwestycyjne jak i jednocześnie społeczne. Przykładami takich projektów były m.in.:

- *Renowacja osiedla Bronowice III - Maki,*
- *Rewitalizacja Centrum Hrubieszowa poprzez porządkowanie przestrzeni publicznej Śródmieścia oraz renowacja zdegradowanej substancji mieszkaniowej z otoczeniem,*
- *Rewitalizacja terenu osiedla mieszkaniowego XXX-lecia – modernizacja budynków nr 2, 2A, 2B, 2C wraz z infrastrukturą przy ul. Grota Roweckiego w Chełmie,*
- *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Puławy dla potrzeb rozwoju turystyki i poprawy warunków życia mieszkańców,*

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

- Kontynuacja rewitalizacji historycznego centrum Janowa Lubelskiego pod kątem wprowadzenia nowych funkcji kulturalnych wraz z rewitalizacją przestrzeni i budynków osiedla wielorodzinnego.

W ramach każdego z wymienionych projektów osiągnięto wszystkie zakładane cele²⁸. Każdy ze wskazanych projektów wykazuje także wysoki potencjał komplementarności międzyokresowej w zakresie rewitalizacji w okresie programowania 2014-2020. W nowym okresie programowania zaplanowano przedsięwzięcia, które mogłyby wzmocnić efekty ww. projektów zrealizowanych w perspektywie 2007-2013²⁹. Najwyższy stopień oddziaływania w postaci pozytywnej zmiany społeczno-gospodarczej pod względem atrakcyjności miejsca zamieszkania, atrakcyjności gospodarczej lub atrakcyjności turystycznej odnotowano w Chełmie, Lublinie oraz Łęcznej³⁰.

Poniżej szczegółowo opisano analizę ww. projektów w kontekście analizy dobrych przykładów realizacji działań rewitalizacyjnych w okresie 2007-2013:

Gmina Lublin: *Renowacja osiedla Bronowice III - Maki*

Projekt „*Renowacja osiedla Bronowice III - Maki*” był jednym z dwóch zakwalifikowanych do wsparcia projektów Pracowniczej Spółdzielni Mieszkaniowej „Kolejarz”. Spółdzielnia Mieszkaniowa „Kolejarz” należała do nielicznych w województwie lubelskim spółdzielni, które stały się beneficjentem środków z UE. Była również jedyną spółdzielnią mieszkaniową z Lublina, która uzyskała dofinansowanie z RPO WL 2007-2013. Dofinansowanie na inwestycje na osiedlu Bronowice III – Maki wyniosło ponad 2,1 mln zł. Najwięcej środków przeznaczono na modernizację 17 wind w 10 budynkach. Ponadto wymieniono 400 sztuk okien, docieplono stropy piwnic i dachów o łącznej powierzchni 1800 m², wykonano sześć pochylni dla osób poruszających się na wózku, zainstalowano monitoring i hot-spot przy ul. Wierzbowej 13 oraz urządzono tereny zielone przy ul. Dulęby³¹. Zrealizowanie tylu bardzo kosztownych zadań w stosunkowo krótkim czasie nie byłoby możliwe bez unijnego wsparcia. Fundusze gromadzone przez spółdzielnię na cele remontowe nie pozwoliłyby na przeprowadzenie kompleksowego remontu, jaki miał miejsce dzięki środkom unijnym przez kilka lub nawet kilkanaście następnych lat. Zarówno mieszkańcy zrewitalizowanych bloków jak i Spółdzielnia uzyskały korzyści z realizacji projektu w ramach RPO WL 2007-2013. Założone cele projektu, wskaźniki produktów i rezultatu zostały osiągnięte³². Projekt przyczynił się również do zaobserwowanej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w miejscowości. W latach 2007-2013 Lublin odnotował wzrost atrakcyjności miasta jako miejsca zamieszkania, a także wzrost atrakcyjności turystycznej. Mimo spadku atrakcyjności gospodarczej w mieście w ramach projektu utworzono 1 nowe miejsce pracy. Projekt charakteryzuje się także komplementarnością międzyokresową – w okolicach osiedla zaplanowany do realizacji jest projekt polegający na adaptacji budynku Domu Kultury „Kolejarz” dla potrzeb Teatru - Centrum Sztuki Dzieci, który ma za zadanie zaspokoić potrzeby kulturalno-społeczne na terenie zrewitalizowanym.

Gmina Chełm: *Rewitalizacja terenu osiedla mieszkaniowego XXX-lecia – modernizacja budynków nr 2, 2A, 2B, 2C wraz z infrastrukturą przy ul. Grota Roweckiego w Chełmie*

Projekt „*Rewitalizacja terenu osiedla mieszkaniowego XXX-lecia – modernizacja budynków nr 2, 2A, 2B, 2C wraz z infrastrukturą przy ul. Grota Roweckiego w Chełmie*” przewidywał remont budynków mieszkaniowych, w tym termomodernizację, a także rewitalizację infrastruktury terenu osiedli. Celem głównym projektu była kompleksowa odnowa przestrzenna, gospodarcza, ekologiczna i społeczna terenu objętego rewitalizacją. Ponadto realizacja projektu miała umożliwić przywrócenie zdegradowanym obszarom miejskim Chełma funkcji

²⁸ ITI z beneficjentami Działania 3.2. RPO WL 2007-2013 oraz analiza danych zastanych.

²⁹ Na podstawie analizy komplementarności międzyokresowej wpisanej w LPR na okres programowania 2014-2020.

³⁰ Na podstawie analizy wskaźników z GUS BDL.

³¹ <http://www.nowytydzien.pl/kolejarz-potrapi/>, dostęp 18 września 2017r.

³² <http://kolejarz.lublin.pl/psm/index.php/funduszeue/przebieg-prac>, dostęp 18 września 2017r.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Gmina Chełm: Rewitalizacja terenu osiedla mieszkaniowego XXX-lecia – modernizacja budynków nr 2, 2A, 2B, 2C wraz z infrastrukturą przy ul. Grota Roweckiego w Chełmie

gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, społecznych i kulturalnych.

Projekt przyczynił się do zaobserwowanej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w miejscowości. W latach 2007-2013 Chełm odnotował wzrost atrakcyjności miasta jako miejsca zamieszkania, a także wzrost atrakcyjności turystycznej. Mimo spadku atrakcyjności gospodarczej w mieście w ramach projektu utworzono 1 nowe miejsce pracy. Działania, które w perspektywie 2007-2013 zostały wskazane jako kluczowe zostały zrealizowane i w dużej mierze związane były z przedsięwzięciami infrastrukturalnymi (poprawa stanu infrastruktury drogowej, transportu publicznego, zagospodarowanie terenów rekreacyjnych, poprawa jakości tkanki mieszkaniowej i renowacji zabytków). Projekty zaplanowane do realizacji w nowej perspektywie finansowej UE skupiają się w dużej mierze na zaspokojeniu potrzeb w sferze społecznej poprzez organizację spotkań edukacyjnych dla mieszkańców oraz zaadoptowanie miejsc z przeznaczeniem na lokale służące spotkaniom, więc występuje komplementarność działań w ramach projektu.

Gmina Łęczna: Rewitalizacja Starego Miasta w Łęcznej – I etap

Przed realizacją projektu na terenie rewitalizacji brakowało kanalizacji, parkingów i chodników, a elewacje bloków były zaniedbane. Planowane inwestycje były rozkładane w czasie. Dzięki dofinansowaniu rewitalizacji Starego Miasta możliwa stała się budowa nowych dróg i parkingów, placów zabaw i boisk, uporządkowanie zieleni, docieplenie bloków i budowa monitoringu miejskiego. Od 2012 na terenie zrewitalizowanym funkcjonuje Łęczyński Ośrodek Profilaktyki i Terapii MONAR. Według badań przeprowadzonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Łęcznej, uzależnienia od narkotyków i środków odurzających oraz alkoholizm stanowiły jeden z najważniejszych problemów społecznych na Starym Mieście w Łęcznej występujący przed realizacją projektu³³. Realizacja projektu wpłynęła na zmniejszenie skali patologii społecznej, przestępczości i wykroczeń na terenie rewitalizacji³⁴.

Gmina Łęczna zrealizowała wszystkie założone w LPR 2007-2013 projekty. Wszystko, co zostało zaplanowane w projekcie, zostało zrealizowane. Projekt zajął 9 miejsce na liście rankingowej pod względem spełnienia kryteriów oceny. Podczas realizacji nie wystąpiły żadne przesunięcia terminów ani problemy³⁵. Projekt przyczynił się również do zaobserwowanej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w miejscowości. W latach 2007-2013 Łęczna odnotowała wzrost atrakcyjności miasta jako miejsca zamieszkania, a także wzrost atrakcyjności turystycznej oraz atrakcyjności gospodarczej. W ramach projektu utworzono 3 nowe miejsca pracy. W opinii badanego beneficjenta konkurencyjność miasta wzrosła dzięki realizacji projektu. W jednym z odnowionych w ramach projektu lokali rozpoczęły działalność dwa podmioty gospodarcze (lodziarnia i kancelaria notarialna). **Występuje komplementarność działań**, ponieważ kolejne planowane działania na terenie zrewitalizowanym dotyczą działań w sferze społecznej (przede wszystkim działania dla młodzieży i osób starszych). Planowane są także działania zarówno społeczne jak i inwestycyjne na obszarze przylegającym do obszaru zrewitalizowanego³⁶.

Gmina Puławy: Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Puławy dla potrzeb rozwoju turystyki i poprawy warunków życia mieszkańców

Realizacja projektu „**Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Puławy dla potrzeb rozwoju turystyki i poprawy warunków życia mieszkańców**” miała na celu m.in. przywrócenie terenom funkcji obszarów służących rekreacji, uprawianiu sportu, turystyce oraz kulturze. Działania podejmowane w Puławach posłużyły gminie

³³http://www.staremiastoleczna.pl/Rewitalizacja_oczami_mieszkancow-5-4-4.html, dostęp 23 września 2017r.

³⁴ Na podstawie badania ITI z beneficjentem wsparcia z Działania 3.2 RPO WL 2007-2013.

³⁵ Na podstawie badania ITI z beneficjentem wsparcia z Działania 3.2 RPO WL 2007-2013.

³⁶ Na podstawie badania ITI z beneficjentem wsparcia z Działania 3.2 RPO WL 2007-2013.

Gmina Puławy: Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Puławy dla potrzeb rozwoju turystyki i poprawy warunków życia mieszkańców

Parczew jako dobry przykład przeprowadzania działań rewitalizacyjnych. W Puławach odbyła się wizyta studyjna dla przedstawicieli lokalnych organizacji pozarządowych z Parczewa, w trakcie której Pracownicy Wydziału Rozwoju Miasta Puławy podzielili się swoją wiedzą i doświadczeniami z zakresu zrealizowanych już projektów rewitalizacyjnych, jak również dobrych praktyk dotyczących tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji zgodnie z wytycznymi. Znaczna część wizyty została poświęcona jednak przekazywaniu know-how z zakresu angażowania mieszkańców do podejmowania inicjatyw oraz generowania projektów społecznych. Uczestnicy wizyty studyjnej zwiedzili również Lokalną Grupą Działania „Zielony Pierścień” w Kośminie, gdzie zaprezentowano projekt Kempingu Zielona Dolina oraz odbudowy Dworu rodziny Kossaków jako przykładu nadania nowej funkcji dla zdegradowanego budynku zabytkowego (siedziba lokalnych organizacji pozarządowych, mini skansen, salonik, miejsce prowadzenia działalności turystycznej i rekreacyjnej). Działania mające na celu podzielenie się dobrymi praktykami oraz zagrożeniami związanymi z działaniami rewitalizacyjnymi przyczyniły się do zainspirowania przedstawicieli gminy Parczew do tworzenia nowych projektów i przedsięwzięć społecznych na rzecz mieszkańców³⁷.

W Puławach odnotowano poprawę atrakcyjności miasta jako miejsca zamieszkania, zatem projekt charakteryzował się oddziaływaniem na poprawę zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej. Mimo, iż w Puławach spadła atrakcyjność gospodarcza w ramach projektu utworzono 7,5 nowych etatów. Planowane do realizacji działania na kolejne lata dotyczą zarówno działań w sferze społecznej mających na celu aktywizację mieszkańców, jak również działania inwestycyjne mające na celu dalsze poprawianie estetyki terenów miasta oraz przygotowanie miejsc mogących posłużyć do przeprowadzania działań wpływających na zwiększenie aktywnego udziału społeczeństwa w kulturze i spocie. Zgodnie z założeniami projektu celem kolejnych działań także poprawa atrakcyjności turystycznej miasta.

Gmina Rejowiec Fabryczny: Centrum aktywności społeczno-gospodarczej "Stara Kotłownia "w Rejowcu Fabrycznym

Projekt dotyczący powstania nowego centrum aktywności gospodarczej był projektem kluczowym w Rejowcu Fabrycznym. Realizacja projektu przyczyniła się do osiągnięcia celów społeczno-gospodarczych umożliwiających wyprowadzanie wykluczonej społeczności z kryzysu. Dzięki realizacji projektu nadano nową funkcję społeczną terenowi przemysłowemu. Efektem projektu jest aktywizacja mieszkańców, w tym bezrobotnych, w działania kulturalne, sportowe i rekreacyjne. W ramach projektu powstała sala widowiskowo-szkoleniowa, z której regularnie korzysta ośrodek kultury organizując spotkania lub koncerty. Powstała również biblioteka oraz dwie nowe działalności gospodarcze (kawiarnia i klub fitness z siłownią). Poddanie terenu Starej Kotłowni pod działania rewitalizacyjne było oczekiwane zarówno przez radnych jak i mieszkańców Rejowca Fabrycznego. Zrealizowane w ramach projektu działania dopełniły kompleksowość terenu pod względem oferty kulturalno-społecznej³⁸. **Największa zmiana sytuacji społeczno-gospodarczej w Rejowcu Fabrycznym nastąpiła właśnie pod względem wzrostu atrakcyjności gospodarczej.** W ramach projektu utworzono 7 nowych miejsc pracy. Atrakcyjność miejsca zamieszkania spadła, co wiąże się z ogólnym wyludnieniem i przenoszeniem się ludności do większych ośrodków miejskich. Mieszkańcy Rejowca Fabrycznego zapytani w badaniu CAPI o atrakcyjność miasta jako miejsca zamieszkania określili, że stopień atrakcyjności jest niewystarczający, jednak połowa respondentów wskazała, że **w mieście poprawie uległo bezpieczeństwo na ulicach i osiedlu, a także, że miasto w większym stopniu niż przed realizacją projektu pozwala na zaspokojenie potrzeb kulturalnych i edukacyjnych.** Należy odnotować, iż mimo braku zmian pod względem atrakcyjności miejsca zamieszkania **w Rejowcu Fabrycznym zaczynają osiedlać się nowe rodziny**³⁹. Atrakcyjność turystyczna Rejowca Fabrycznego pozostała bez zmian, jednak miasto nie ma

³⁷<http://www.rewitalizacja.parczew.com/2016/12/12/do-pulaw-po-dobre-praktyki/>, dostęp 18 września 2017r.

³⁸ Na podstawie badania ITI z beneficjentem wsparcia z Działania 3.2 RPO WL 2007-2013.

³⁹ Na podstawie badania ITI z beneficjentem wsparcia z Działania 3.2 RPO WL 2007-2013.

Gmina Rejowiec Fabryczny: Centrum aktywności społeczno-gospodarczej "Stara Kotłownia "w Rejowcu Fabrycznym

charakteru turystycznego⁴⁰. W okolicy realizacji projektu planowane są dalsze działania inwestycyjne (powstanie basenów), które rozwiną ofertę powstałą w ramach projektu inwestycji oraz prawdopodobnie wpłyną na zwiększenie pozytywnego oddziaływania w kwestii zwiększenia atrakcyjności miasta jako miejsca zamieszkania i zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców. **Rejowiec Fabryczny został doceniony w ramach ogólnopolskiego rankingu Rzeczypospolitej w 2012r. i znalazł się na 12 miejscu wśród samorządów, które najbardziej efektywnie wykorzystują środki europejskie⁴¹.**

Gmina Janów Lubelski: Kontynuacja rewitalizacji historycznego centrum Janowa Lubelskiego pod kątem wprowadzenia nowych funkcji kulturalnych wraz z rewitalizacją przestrzeni i budynków osiedla wielorodzinnego

Projekt „Kontynuacja rewitalizacji historycznego centrum Janowa Lubelskiego pod kątem wprowadzenia nowych funkcji kulturalnych wraz z rewitalizacją przestrzeni i budynków osiedla wielorodzinnego” przewidywał rewitalizację przestrzeni miejskiej Rynku Nowego Miasta (Park Miejski) oraz placu przy ulicy Wiejskiej (przy siedzibie administracji lokalnej). W ramach projektu powstała m.in. kanalizacja deszczowa, która przyczyniła się do zniwelowania problemu powstających zastoisk wodnych na odcinku od ul. Wiejskiej do ul. Ogrodowej, które do czasu realizacji działań powstawały w trakcie burz i ulewnych opadów deszczu. Atrakcyjność miasta jako miejsca zamieszkania pozostała bez zmian. Wszyscy respondenci badania CAPI (n=15) będący mieszkańcami wskazali jednak, że w Janowie Lubelskim żyje się wygodnie i bezpiecznie, a w mieście jest czysto i ładnie. Wszyscy respondenci są także dumnie ze swojego miejsca zamieszkania. Respondenci badania CAPI wskazali również, że w mieście można zaspokoić potrzeby kulturalne, społeczne i edukacyjne. Mimo spadku atrakcyjności gospodarczej w mieście w ramach projektu utworzono 1 nowe miejsce pracy. W Janowcu Lubelskim nastąpił również spadek atrakcyjności turystycznej. W celu poprawy atrakcyjności gospodarczej w Janowie Lubelskim przewidziano do realizacji projektu mające na celu ożywienie przedsiębiorczości (np. Utworzenie Centrum Przedsiębiorczości przy ul. Świerdzowej z parkingiem ogólnodostępnym dla historycznego centrum handlowo usługowego, Utworzenie terenów pod rozwój przedsiębiorczości przy ul. Sienkiewicza wraz z zagospodarowaniem otoczenia). W nowym Programie Rewitalizacji przewidziano także wiele projektów mających zaspokoić potrzeby społeczno-kulturalne mieszkańców. Miasto przewidziało także zadania mające na celu polepszenie jakości życia mieszkańców poprzez działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców, funkcjonalności przestrzeni publicznych i efektywności gospodarki energetycznej oraz lepszy dostęp do usług zdrowotnych.

Gmina Hrubieszów: Rewitalizacja Centrum Hrubieszowa poprzez porządkowanie przestrzeni publicznej Śródmieścia oraz renowacja zdegradowanej substancji mieszkaniowej z otoczeniem

W ramach ww. projektu przeprowadzono szereg zmian w centralnych miejscach miasta m.in. dokonano rewitalizacji bazaru i parku miejskiego, ul. Rynek nadano nową funkcję przebudowując ją na deptak miejski, zagospodarowano plac przy Hrubieszowskim Domu Kultury, zbudowano parkingi przy ul. Targowej oraz Ludnej, a także wyremontowano zabytkowy budynek mieszkalny przy ul. Staszica. Rewitalizacji poddano także zabytkową Cerkiew Prawosławną pod wezwaniem Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny w Hrubieszowie⁴². Wszystkie zaplanowane zadania zostały wykonane, zakres projektu został nawet zwiększony o budowę fontanny, która powstała, dzięki oszczędnościom w projekcie. Projekt był komplementarny z innymi działaniami realizowanymi w mieście⁴³.

⁴⁰ Na podstawie badania ITI z beneficjentem wsparcia z Działania 3.2 RPO WL 2007-2013.

⁴¹<http://www.dziennikwschodni.pl/chelm/rejowiec-fabryczny-nowe-inwestycje-w-starej-kotlowni-juz-na-wiosne,n,1000146096.html>, dostęp 24.09.2017r.

⁴²<http://www.miasto.hrubieszow.pl/page/rewitalizacja-centrum-hrubieszowa>, dostęp 18.09.2017r.

⁴³ Na podstawie badania ITI z beneficjentem wsparcia z Działania 3.2 RPO WL 2007-2013.

Gmina Hrubieszów: Rewitalizacja Centrum Hrubieszowa poprzez porządkowanie przestrzeni publicznej Śródmieścia oraz renowacja zdegradowanej substancji mieszkaniowej z otoczeniem

Dzięki realizacji projektu udało się przywrócić zdegradowanym obszarom miejskim funkcje gospodarcze, turystyczne, społeczne i kulturalne. Atrakcyjność miasta jako miejsca zamieszkania i atrakcyjność turystyczna pozostały bez zmian. Mimo spadku atrakcyjności gospodarczej w mieście w ramach projektu utworzono 1 nowe miejsce pracy. Zmniejszenie atrakcyjności gospodarczej może dotyczyć mniejszych przedsiębiorców, ponieważ na obrzeżach miasta powstają większe supermarkety, które przejmują znaczny udział w rynku konsumentów⁴⁴.

Dzięki dotacji w kwocie ponad 7 mln zł dokonano rewitalizacji historycznej zabudowy oraz podziemi przy wsparciu podmiotów ekonomii społecznej i uczelni. Gminie Miejskiej Hrubieszów udało się zapewnić aby projekt stał się elementem całościowej wizji rozwoju gminy. Projekt został oparty na szczegółowej diagnozie – rozpoznaniu potrzeb i analizie interesariuszy. Dodatkowo w gminie Hrubieszów realizowano najwięcej w regionie projektów (46) w ramach osi LEADER PROW 2007-2013 co dodatkowo pozwoliło na osiągnięcie efektu synergii projektów realizowanych na jednym terenie. Gminie udało się również zapewnić komplementarne środki na kontynuację projektu w ramach konkursu dla samorządów ogłoszonego przez Ministerstwo Rozwoju pt. *Modelowa rewitalizacja miast* pozyskując kolejne 2,6 mln zł dotacji na projekt *Rewitalizacja Śródmieścia Hrubieszowa szansą na eliminację zjawisk kryzysowych oraz ożywienie społeczno-gospodarcze miasta*.

Podsumowując, badania terenowe pokazały, że zaplanowane działania umożliwiły pełne osiągnięcie zakładanych celów i efektów. Polegały one przede wszystkim na przekształceniu obszarów zdegradowanych i poprawie stanu budynków. Dofinansowane projekty były realizowane głównie przez JST. Nie dokonano wsparcia podmiotów prywatnych. Zakładano bowiem, że realizacja projektów przez JST przyczyni się do zaangażowania dodatkowych środków prywatnych na realizację projektów na obszarze rewitalizacji. Z uwagi na zaplanowane oddziaływanie przede wszystkim na sferę techniczną i przestrzenno-funkcjonalną potrzeby rewitalizacyjne odnoszące się do sfery społecznej i gospodarczej regionu nie zostały zaspokojone.

⁴⁴ Na podstawie badania ITI z beneficjentem wsparcia z Działania 3.2. RPO WL 2007-2013.

5 OCENA TRAFNOŚCI DIAGNOZY OBSZARÓW KRYZYSOWYCH W GMINACH WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

5.1 Wprowadzenie

Niniejszy rozdział odpowiada na poniższe pytania badawcze:

6. *Jakie typy obszarów kryzysowych zidentyfikowano w gminach Województwa Lubelskiego? Jaki jest rozkład geograficzny zidentyfikowanych typów obszarów kryzysowych i jaka jest specyfika ich problemów?*

7. *Jakie potrzeby rewitalizacyjne występują na zidentyfikowanych typach obszarów kryzysowych?*

8. *Jakie czynniki i w jaki sposób wpływają na trafność identyfikacji obszarów kryzysowych? Czy pojawiały się trudności w identyfikacji obszarów kryzysowych? Jeśli tak, jakiego rodzaju były to trudności?*

9. *Jaką rolę w identyfikacji obszarów kryzysowych odegrał system informacji przestrzennej? Jakie są możliwości jego dalszego zastosowania w procesie programowania i monitorowania rewitalizacji?*

W celu dokonania oceny trafności diagnozy obszarów kryzysowych w gminach województwa lubelskiego w niniejszym rozdziale przeprowadzono następujące kroki analityczne:

1. Określenie założeń wsparcia programów rewitalizacji na lata 2014-2020,
2. Identyfikacja oraz terytorializacja diagnoz obszarów kryzysowych i Lokalnych Programów Rewitalizacji na lata 2014-2020, w podziale na kryteria udzielania wsparcia w poszczególnych Działaniach Osi Priorytetowej 13 dedykowanych rewitalizacji,
3. Analiza procesu delimitacji obszarów kryzysowych w zidentyfikowanych Lokalnych Programach Rewitalizacji oraz ocena ich zgodności z założeniami wsparcia programów rewitalizacji w latach 2014-2020 w podziale na kryteria udzielania wsparcia w poszczególnych Działaniach Osi Priorytetowej 13 dedykowanych rewitalizacji,
4. Identyfikacja barier i trudności gmin województwa lubelskiego. z pozyskiwaniem danych do diagnozy obszarów kryzysowych,
5. Zestawienie problemów i potrzeb rewitalizacyjnych wskazanych w zidentyfikowanych Lokalnych Programach Rewitalizacji w podziale na sfery oddziaływania rewitalizacji: społeczną, funkcjonalno-przestrzenną, gospodarczą, środowiskową i techniczną.

5.2 Założenia wsparcia działań rewitalizacyjnych w perspektywie 2014-2020

Na szczeblu krajowym wsparcie rewitalizacji regulowane jest w następujących dokumentach: *Krajowa Polityka Miejska, Narodowy Plan Rewitalizacji 2022, Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*. W ramach RPO WL 2014-2020 zakres diagnozy i wyznaczania obszarów rewitalizacji regulują następujące dokumenty: *Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim oraz Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego*.

Krajowa Polityka Miejska

Wątki tematyczne Krajowej Polityki Miejskiej dla perspektywy 2014-2020 obejmują następujące aspekty: Kształtowanie przestrzeni; Partycypacja publiczna; Transport i mobilność miejska;

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Niskoemisyjność i efektywność energetyczna; Rewitalizacja; Polityka inwestycyjna; Rozwój gospodarczy; Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu; Demografia; Zarządzanie obszarami miejskimi. W dokumencie tym rewitalizacja odnosi się do wizji polskich miast spójnych społecznie. Zgodnie z tą wizją polskie miasta stają się **spójne** społecznie, ekonomicznie i przestrzennie, głównie wskutek rewitalizacji ich najbardziej zdegradowanych części i zwiększeniu efektywności transportu publicznego. Miasta stają się otwarte i dostępne, rozwijają się w sposób **zrównoważony** w kierunku miast **zwartych** przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni. Są także **sprawnie** zarządzane – w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, poprzez zintegrowane działania obejmujące całe miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywną współpracę z mieszkańcami. Polskie miasta w widoczny sposób ograniczają zużycie zasobów, w tym zwłaszcza energii, i coraz lepiej przygotowują się do skutków zmian klimatu.

Zgodnie z matrycą logiczną celów KPM wątek tematyczny dotyczący rewitalizacji pozostaje także komplementarny do następujących celów KPM (poza celem miasta spójne):

- Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych (miasto sprawne)
- Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji (miasto zwarte i zrównoważone)
- Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia (miasto konkurencyjne)

Zgodnie z zapisami Krajowej Polityki Miejskiej strategicznym celem polityki jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców (miasto konkurencyjne). Na jakość życia w mieście, a przede wszystkim na jej dobrą ocenę, składa się wiele czynników: bezpieczeństwo, dobry dostęp do wysokiej jakości usług publicznych, w tym zdrowotnych, rynku pracy, oferty mieszkaniowej, oferty spędzania czasu wolnego, oferty kulturalnej, środowiska i transportu publicznego, atrakcyjnych przestrzeni publicznych etc. Poza miejscem zamieszkania i pracy, ważna jest dostępność i jakość tzw. trzecich miejsc – miejsc spędzania wolnego czasu (aktywności społecznej, towarzyskiej, rekreacji, itd.) oraz infrastruktura zdrowia publicznego (np. poprzez tworzenie warunków sprzyjających podejmowaniu aktywności fizycznej oraz dokonywania prozdrowotnych wyborów i stylu życia).

Krajowa Polityka Miejska określa kierunki działań w zakresie rewitalizacji w stronę modernizacji tkanki miejskiej oraz wzmocnienia lub przywrócenia funkcji gospodarczej i społecznej obszaru (miasto spójne). Zgodnie z zapisami dokumentu procesy rewitalizacyjne powinny także niwelować degradację obszaru. Czynnikiem degradacji są często negatywne zjawiska społeczno-gospodarcze (bezrobocie, ubóstwo, niski poziom przedsiębiorczości, koncentracja zjawisk i zachowań patologicznych skutkująca segregacją społeczną i dziedziczeniem biedy, depopulacja) oraz niekorzystne zmiany infrastrukturalno-przestrzenne (dekapitalizacja tkanki miejskiej), występujące najczęściej w historycznych częściach miast, w tym obszarach śródmiejskich. Kierunkiem działań rewitalizacyjnych ma być także wypracowanie i wdrażanie skutecznych mechanizmów koordynowania i integrowania zadań i działań różnych podmiotów, w tym prywatnych, w przygotowaniu i prowadzeniu kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (miasto sprawne).

Realizacja kolejnego celu KPM (miasto zwarte i zrównoważone) odbywa się w wątku tematycznym rewitalizacji poprzez zapobieganie degradacji środowiska, związanej głównie z hałasem i zanieczyszczeniami powietrza, zatłoczonymi ulicami, wykluczeniem przestrzennym. W dokumencie

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

przyjmuje się, iż działania rewitalizacyjne powinny być prowadzone z uwzględnieniem znaczenia obszarów zielonych, kształtujących mikroklimat i spowalniających spływ wód opadowych z powierzchni utwardzonych. Istotne jest powstrzymanie presji na zainwestowanie powierzchni biologicznie czynnych w miastach oraz dostępność zielonej infrastruktury dla mieszkańców miast.

Zgodnie z zapisami KPM działania rewitalizacyjne powinny prowadzić do następujących pożądanych efektów:

- efekty społeczne, które są kluczowym elementem rewitalizacji (m.in. przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, pomoc społeczna i rozwój usług społecznych, poprawa jakości mieszkań i warunków ich eksploatacji, edukacja, aktywizacja zawodowa grup zagrożonych wykluczeniem, wsparcie rodzin wychowujących dzieci, wsparcie rodzin osób długo pozostających bez pracy, uczestnictwo w życiu publicznym i kulturalnym, sport, działania na rzecz młodzieży zagrożonej wykluczeniem, wsparcie osób z niepełnosprawnościami, wsparcie rodzin wielodzietnych itd., działania na rzecz prozdrowotnych wyborów mieszkańców dotyczących stosowania substancji psychoaktywnych, w tym alkoholu i narkotyków itd.),
- efekty gospodarcze (m.in. wspieranie przedsiębiorczości, samozatrudnienia, ekonomii społecznej, zwiększanie atrakcyjności dla inwestorów, szczególnie lokalnych),
- przestrzenne (wizja przekształceń i zmiany funkcji terenów, poprawa dostępności, estetyki i jakości przestrzeni publicznych, infrastruktury komunalnej, uzupełnienia zabudowy itd.),
- efekty środowiskowe (rekultywacja, obniżenie szkodliwych emisji, tworzenie nowych i odnowa terenów zielonych lub innych terenów o wartości ekologicznej, zieleń miejska itd.), techniczne (przeciwdziałanie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, energooszczędność, rozwój i modernizacja sieci ciepłowniczych itp.),
- efekty związane z kulturą (z działaniami kulturalnymi i infrastrukturą kultury) oraz z zachowaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego – materialnego (m.in. zabytki) i niematerialnego, funkcjonowania miasta (np. w zakresie optymalizacji funkcjonowania gminnej gospodarki komunalnej i lokalowej),
- efekty związane z ograniczeniem barier w obszarze mieszkalnictwa, w tym zwiększenie możliwości gmin w dysponowaniu zasobem mieszkań komunalnych, intensyfikacja remontów i modernizacji, adaptacji i przebudowy obiektów na cele mieszkaniowe, dogęszczanie zabudowy mieszkaniowej.

Narodowy Plan Rewitalizacji 2022

W ramach Narodowego Planu Rewitalizacji 2022 rewitalizację określa się jako **zespół działań prowadzonych kompleksowo, wielowymiarowo, skoordynowanych i skoncentrowanych tematycznie i terytorialnie w celu osiągnięcia założonych przemian w obszarach kryzysowych**. Definicja rewitalizacji przyjęta w ramach NPR obejmuje wyprowadzanie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji.

Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Realizacja celu NPR pociąga za sobą wdrożenie następujących instrumentów rewitalizacji:

- Instrumenty z zakresu efektywności energetycznej, ochrony środowiska i niskoemisyjności;
- Instrumenty wsparcia mieszkalnictwa;
- Instrumenty z zakresu integracji i aktywizacji społecznej oraz zawodowej.

Dokument wskazuje również cele tematyczne Umowy Partnerstwa dla okresu programowania 2014-2020, w ramach których należy realizować działania rewitalizacyjne.

- Cel Tematyczny 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP;
- Cel Tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
- Cel Tematyczny 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;
- Cel Tematyczny 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej;
- Cel Tematyczny 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników;
- Cel Tematyczny 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

W ustawie rewitalizacja została zdefiniowana jako proces wyprowadzania obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego poprzez przedsięwzięcia całościowe, integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany. Narzędziem programowania i wdrażania tych przedsięwzięć mają być gminne programy rewitalizacji, prowadzone przez interesariuszy tego procesu. W ustawie rewitalizacja rozumiana jest jako proces przemian służących wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, zakłada ponadto optymalne wykorzystanie endogenicznych uwarunkowań oraz wzmacnianie lokalnych potencjałów i ma być procesem wieloletnim, prowadzonym we współpracy z lokalną społecznością i na jej rzecz.

W ustawie uszczegółowiono wymagany zakres, skalę i stopień zinstytucjonalizowania partycypacji społecznej w realizacji działań rewitalizacyjnych. Zdefiniowane zostało pojęcie obszar zdegradowany. Obszar ten określono jako teren koncentracji negatywnych zjawisk:

- a) społecznych (w tym bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, problemów edukacyjnych, niskiego kapitału społecznego, braku uczestnictwa w życiu publicznym i kulturze),
- b) gospodarczych (wspomniane bezrobocie, niski stopień przedsiębiorczości, słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw),
- c) środowiskowych (degradacja środowiska naturalnego, przekroczenie norm środowiskowych, składowanie odpadów w miejscach na ten cel nie przeznaczonych),
- d) przestrzenno-funkcjonalnych (brak wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i społeczną, brak dostępu do podstawowych usług, niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niski poziom obsługi komunikacyjnej, brak terenów publicznych),

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

- e) technicznych (degradacja stanu technicznego tkanki budowlanej, przede wszystkim mieszkaniowej, brak wyposażenia w nowoczesne rozwiązania techniczne, degradacja jakości przestrzeni publicznych).

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji proces opracowywania gminnych programów rewitalizacji powinien zostać poprzedzony diagnozą obszarów kryzysowych. Pierwszym krokiem wyznaczania tych obszarów jest zdefiniowanie obszaru zdegradowanego. Podstawą wyznaczenia obszaru zdegradowanego jest stwierdzenie, że występują na nim negatywne zjawiska społeczne. Stwierdzenie występowania negatywnych zjawisk społecznych jest niezbędnym, ale nie jedynym warunkiem delimitacji obszaru zdegradowanego. Obok zjawisk społecznych muszą bowiem jednocześnie występować negatywne zjawiska z co najmniej jednej dodatkowej sfery, to jest: negatywne zjawiska gospodarcze; negatywne zjawiska środowiskowe; negatywne zjawiska przestrzenno-funkcjonalne; negatywne zjawiska techniczne. Określenie, która część obszaru zdegradowanego stanowić będzie obszar rewitalizacji następuje w oparciu o dwie przesłanki. Pierwszą z nich jest stwierdzenie, że na obszarze tym koncentracja negatywnych zjawisk jest szczególna. Drugą z przesłanek jest uznanie, że obszar ten ma istotne znaczenie dla rozwoju gminy. To bardzo szeroka przesłanka, która pozwala gminie na zachowanie marginesu uznaniowości we wskazaniu, która część obszaru zdegradowanego poddana ma zostać rewitalizacji. Znaczenie dla rozwoju gminy oceniać można na różne sposoby, przede wszystkim istotność danego obszaru powinna jednak wynikać z gminnych dokumentów strategicznych, być w nich wskazana jako obszar szczególnej troski władz publicznych, obszar na którym skupiać się będzie życie społeczno-gospodarcze w gminie⁴⁵. Przy wyznaczaniu obszaru rewitalizacji kluczowe jest przestrzeganie limitów: obszar rewitalizacji (bądź suma podobszarów rewitalizacji) powinien być nie większy niż 20% powierzchni gminy i zamieszany przez nie więcej niż 30% jej ludności. Zgodnie z zapisami ustawy tereny przemysłowe, w tym portowe i po wydobywcze, tereny powojenne albo po kolejowe, na których występują negatywne zjawiska określone w czasie diagnozy mogą wejść w skład obszaru rewitalizacji wyłącznie w przypadku, gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się bezpośrednio do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym. Do obszaru rewitalizacji nie można włączyć: terenów niezurbanizowanych (pola, łąki, lasy, wody powierzchniowe, nieużytki i in) oraz terenów zurbanizowanych (przemysłowe, wojskowe, kolejowe i in.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020

W ustawie o rewitalizacji przewidziano także okres przejściowy. Do 2023 roku, gmina może opracować program rewitalizacji nie w oparciu o zapisy ustawowe, a na podstawie *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, wydanych przez Ministerstwo Rozwoju w sierpniu 2016 roku. Podstawą do realizacji działań rewitalizacyjnych może więc być uchwała rady gminy, podejmowana na podstawie ustawy o samorządzie gminnym, nosząca nazwę lokalnego (gminnego, miejskiego) programu rewitalizacji. Zgodnie z interpretacją Ministerstwa Rozwoju program rewitalizacji opracowany na podstawie *Wytycznych* nie powinien nosić nazwy gminnego programu rewitalizacji, gdyż jest to nazwa zarezerwowana dla programów opracowanych w oparciu o ustawę.

Podsumowując do roku 2023, gmina może zdecydować czy zostanie opracowany program rewitalizacji na podstawie ustawy o rewitalizacji i wówczas będzie on nosił miano Gminnego Programu

⁴⁵ Ustawa o rewitalizacji. Praktyczny komentarz, Ministerstwo Rozwoju 2016

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Rewitalizacji lub czy podstawą prawną będzie dalej ustawa o samorządzie gminnym, a program rewitalizacji wypełni wymogi zawarte w ministerialnych wytycznych.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 pozostają spójne z zapisami ustawy o rewitalizacji. Zgodnie z zapisami Wytycznych obszar zdegradowany to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to najczęściej obszarów miejskich, ale i wiejskich. Może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów. Zgodnie z Wytycznymi obszar rewitalizacji to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Definicja negatywnych zjawisk jest przy tym spójna z definicją ustawy o rewitalizacji, zakłada się, że musi wystąpić koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz koncentracja zjawisk z przynajmniej jednej z pozostałych sfer: przestrzennej, technicznej, gospodarczej, środowiskowej.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 nadają duże znaczenie diagnozie obszarów kryzysowych. Poprawność diagnozy warunkuje właściwe sformułowanie celów i zakładanych efektów programu rewitalizacji – diagnoza powinna wskazać czynniki i przyczyny degradacji oraz opierać się na zobiektywizowanych wskaźnikach.

Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim oraz Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego

W ramach RPO WL 2014-2020 zakres diagnozy i wyznaczania obszarów rewitalizacji regulują następujące dokumenty: *Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim* oraz *Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego*. W dokumentach tych uszczegółowiono zakres przeprowadzenia diagnozy i wyznaczania obszarów kryzysowych i obszarów rewitalizacji. Diagnoza zawarta w programie rewitalizacji (o ile nie została dokonana w innym dokumencie strategicznym/planistycznym przyjętym uchwałą rady gminy) obligatoryjnie obejmuje pogłębioną analizę kwestii społecznych, jako zasadniczego kryterium określenia zasięgu i charakteru stanu kryzysowego. Na dalszym etapie programowania jest ona przydatna dla określenia działań o charakterze społecznym (dotyczącym rozwiązywania problemów społecznych oraz pobudzającym aktywność lokalną), co wpłynie na osiągnięcie kompleksowego charakteru programu i spójności jego oddziaływania. Przyjęto, iż diagnoza zawarta w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych może być pomocna w tej części diagnozy, o ile jej dane i opisywane problemy są aktualne. Poza tym, diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych zakłada analizę zjawisk ekonomicznych, przestrzennych środowiskowych, kulturowych, technicznych, w tym stan wyposażenia w infrastrukturę techniczną czy stan techniczny obiektów budowlanych. Na podstawie obiektywnych danych, stosownie do lokalnych uwarunkowań, przedmiotem analiz mają być na przykład: skala i rozmieszczenie problemów społecznych na obszarze gminy, ocena rozmieszczenia lokalnego potencjału zmian społecznych, zróżnicowanie poziomu bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy, występowanie zagrożeń i uciążliwości środowiskowych (ekologicznych), jakość zagospodarowania i zabudowy, sytuacja mieszkaniowa, jakość obsługi mieszkańców, dostępność komunikacyjna. Zgodnie z zapisami dokumentu *Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim* diagnozę tę należy sporządzić dla całego obszaru gminy z rozbiciem na mniejsze obszary (zespoły zabudowy, osiedla), aby mogła być podstawą do analiz służących wyznaczeniu zasięgu obszarów

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

zdegradowanych, a następnie wyboru obszarów rewitalizacji. Istotne jest także, aby diagnoza obejmowała łącznie kwestie społeczne, ekonomiczne, funkcjonalno-przestrzenne, techniczne, środowiskowe oraz kulturowe. W przypadku wykorzystania istniejących już opracowań diagnostycznych, wskazane jest ich uzupełnienie o aktualne dane. Zasięg przestrzenny obszarów zdegradowanych dokonywany jest na podstawie danych i analiz zawartych w diagnozie, (o ile nie zostało to dokonane w innym dokumencie strategicznym/planistycznym gminy) poprzez objęcie w nim obszarów koncentracji kilku negatywnych zjawisk opisanych w analizach. Metoda ta w sposób obiektywny pozwala ocenić stopień degradacji i uczynić specyficzny dla każdego obszaru zestaw występujących w nim problemów. Zasięg obszaru (lub pod-obszarów) rewitalizacji wyznacza się w granicach obszarów zdegradowanych, w których występują problemy społeczne, z nawarstwieniem innych problemów opisanych w definicji stanu kryzysowego, przy założeniu, że jest to obszar o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy. Podstawą wyznaczenia obszarów rewitalizacji powinna być hierarchia potrzeb, uzasadniająca wyznaczenie obszaru (lub pod-obszarów) rewitalizacji zapewniającego zasadność interwencji i koncentrację oddziaływania programu (zapobieganie nadmiernemu rozproszeniu projektów) oraz zakres problemów (i potencjałów), wymagających interwencji w kolejności właściwej dla osiągnięcia zamierzonej poprawy.

W dokumencie *Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego* przyjęto założenie, iż diagnozę gminy opracowuje się uwzględniając problemy zidentyfikowane w gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, analizując odpowiednie wskaźniki koncentracji negatywnych zjawisk społecznych w skali sołectw, a następnie uzupełniając je analizą wskaźników gospodarczych, środowiskowych, infrastrukturalnych lub przestrzennych w tej samej skali. Jako obszary zdegradowane uznaje się te sołectwa, w których stwierdzono gorsze niż średnie w gminie wartości wskaźników problemów społecznych, współwystępujące z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi co najmniej jednego z problemów o charakterze gospodarczym, środowiskowym, infrastrukturalnym lub przestrzennym. Obszar rewitalizacji ustala się, wybierając z obszarów zdegradowanych te sołectwa, w których występuje najgorsza sytuacja społeczna, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów.

Program rewitalizacji może obejmować więcej niż jedno terytorium wymagające wsparcia, jednak wymagane jest, aby obszar rewitalizacji łącznie obejmował nie więcej niż 20% powierzchni gminy i dotyczył liczby ludności nie liczniejszej niż 30% jej mieszkańców.

Podsumowanie: Przeprowadzona w niniejszym rozdziale ocena trafności diagnozy obszarów kryzysowych odnosić się będzie w pierwszym rzędzie do zgodności zapisów zidentyfikowanych Lokalnych Programów Rewitalizacji z następującymi, wynikającymi z zapisów prawa i dokumentów strategicznych aspektami rewitalizacji:

- aktualność, wiarygodność i kompletność danych diagnozujących sytuację społeczną, gospodarczą, przestrzenną, środowiskową, techniczną w skali całej gminy,
- aktualność i kompletność danych obrazujących koncentrację negatywnych zjawisk na wyznaczonych obszarach zdegradowanych z uwzględnieniem obligatoryjnych negatywnych zjawisk społecznych oraz przynajmniej jednej z pozostałych sfer,
- obecność i rzetelność hierarchizacji potrzeb do wyznaczania obszarów i podobszarów rewitalizacji,
- uzasadnienie ważności obszaru rewitalizacji dla rozwoju gminy,

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

- poprawność określania zasięgu powierzchniowego i zasięgu ludnościowego obszaru rewitalizacji,
- wyznaczanie obszaru rewitalizacji z zastosowaniem mechanizmów partycypacji społecznej.

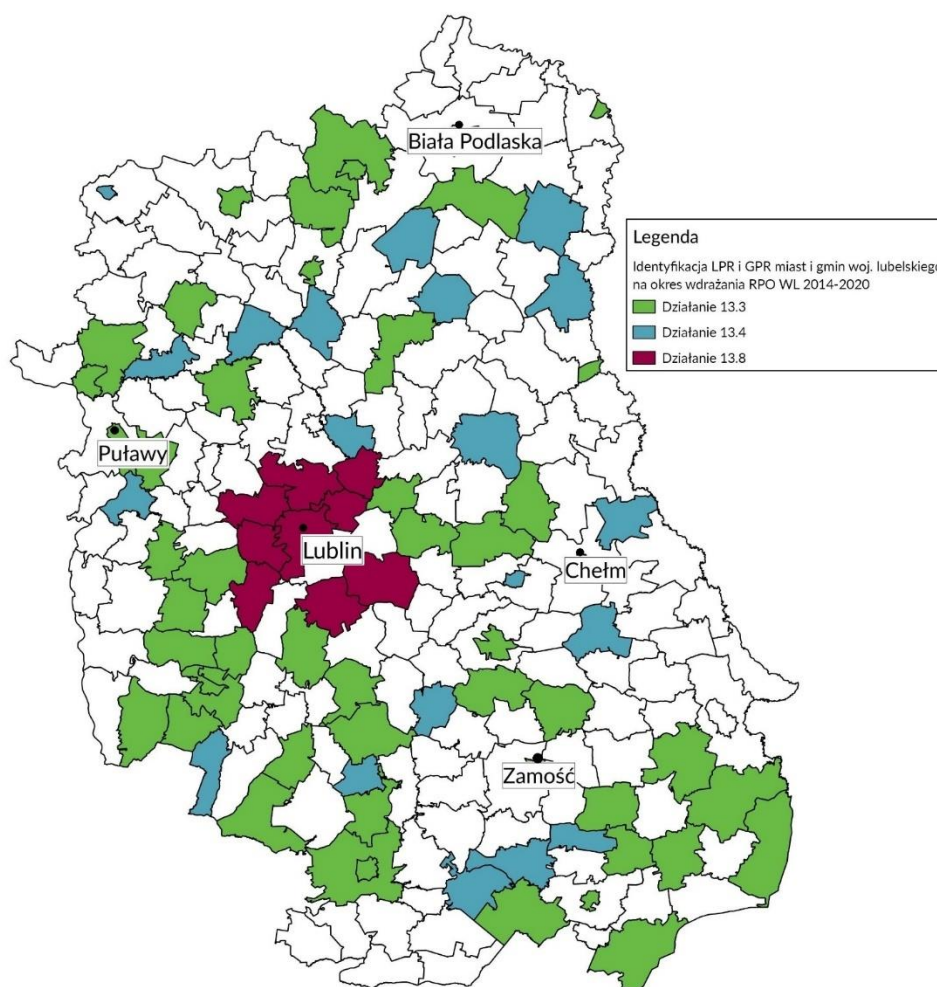
5.3 Lokalne Programy Rewitalizacji do 2023 roku w województwie lubelskim

Kwerenda Lokalnych lub Gminnych Programów Rewitalizacji przyjętych bądź zaprojektowanych w miastach i gminach województwa lubelskiego wskazuje na duże zainteresowanie potencjalnych beneficjentów RPO WL 2014-2020 przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi.

Łącznie zidentyfikowano 89 Lokalnych/Gminnych Programów Rewitalizacji będących bądź w fazie dokumentu przyjętego uchwałą Rady Gminy, bądź w fazie projektu, podlegającego konsultacjom społecznym, obejmujące horyzontem czasowym okres programowania RPO WL 2014-2020. Oznacza to, iż do dnia 20 sierpnia 2017 roku, blisko 36% wszystkich miast i gmin regionu przystąpiło do spełnienia podstawowego warunku uzyskania wsparcia w ramach Programu.

Analiza kartograficzna wskazuje na relatywnie równomierny rozkład LPR/GPR w skali województwa lubelskiego. Zwraca jednak uwagę niedoreprezentowanie wschodnich, przygranicznych powiatów.

Mapa 8. Rozkład terytorialny zidentyfikowanych LPR/GPR województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Poniższa tabela przedstawia rozkład liczbowy zidentyfikowanych LPR GPR w podziale na kryteria terytorializacji, uprawniające do wsparcia w ramach Działań Osi Priorytetowej 13, dedykowanych rewitalizacji.

Tabela 18. Liczba zidentyfikowanych LPR/GPR gmin województwa lubelskiego w podziale na kryterium lokalizacji i wielkości miasta/gminy

Typy miast	Liczba miast/gmin spełniających kryterium terytorializacji	Liczba zidentyfikowanych LPR/GPR	Odsetek miast/gmin danej terytorializacji, które opracowały LPR/GPR
Miasta/gminy powyżej 5 tys. mieszkańców	155	56	0,36
Miasta/gminy poniżej 5 tys. mieszkańców	85	21	0,25
Miasta/gminy LOF w ramach ZIT	16	13	0,81
RAZEM	256	89	0,36

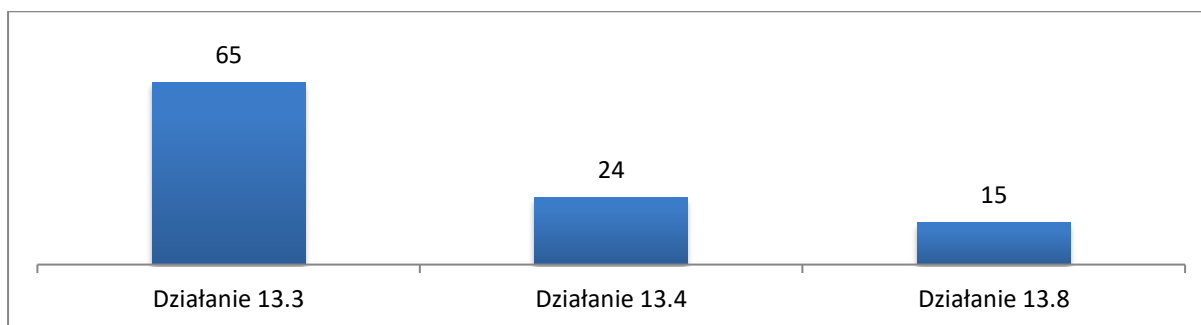
Źródło: opracowanie własne

Analiza rozkładu zidentyfikowanych LPR/GPR województwa lubelskiego pod względem kryterium dostępu do Działań Osi Priorytetowej 13 wskazuje na niemal pełne przygotowanie miast/gmin LOF, przeciętną w skali regionu gotowość miast i gmin powyżej 5 tys. mieszkańców do przystąpienia do konkursu Działania 13.3 *Rewitalizacja obszarów miejskich* oraz umiarkowane przygotowanie wśród miast i gmin poniżej 5 tys. mieszkańców, potencjalnych beneficjentów Działania 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich*. Należy przy tym nadmienić, iż większą gotowością charakteryzują się miasta i gminy miejskie niż gminy wiejskie czy miejsko-wiejskie. Wśród miast powyżej 5 tys. mieszkańców, opracowanym LPR może legitymować się 75% wszystkich miast, wśród miast poniżej 5 tys. mieszkańców zaś – 50%.

Wyniki badania CAWI, przeprowadzonego wśród potencjalnych wnioskodawców RPO WL 2014-2020 wskazują jednak na fakt, iż gminy, które planują ubiegać się o wsparcie w ramach Działań OP13 RPO WL 2014-2020, zaś nie przygotowały jeszcze Lokalnych Planów Rewitalizacji i/lub nie zakończyły jeszcze opracowywania diagnoz obszarów kryzysowych planują w większości zakończyć prace nad lokalnym dokumentem strategicznym do końca 2017 roku. Stosunek miast/gmin, które zamierzają opracować LPR/GPR do końca 2017 roku w stosunku do liczby miast/gmin, które zamierzają ubiegać się o wsparcie stanowi w przybliżeniu 1:6 w każdej grupie potencjalnych wnioskodawców RPO WL 2014-2020. Ekstrapolując tę zależność można stwierdzić, iż jeszcze w roku 2017 powinno przybyć około 9 miast/gmin będących potencjalnymi wnioskodawcami Działania 13.3, a także 3 miasta/gminy wnioskujące o dofinansowanie rewitalizacji w ramach Działania 13.4 i 2 miasta/gminy stanowiące potencjalnych wnioskodawców Działania 13.8.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Wykres 13. Przewidywana liczba miast/gmin - potencjalnych wnioskodawców RPO WL 2014-2020 w ramach OP13 w działaniach poświęconych wsparciu rewitalizacji na koniec 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwerendy LPR/GPR w województwie lubelskim na obecny okres programowania i badania CAWI przeprowadzonego wśród potencjalnych beneficjentów (n=89).

Podsumowując, Nieco więcej niż jedna trzecia gmin/miast województwa lubelskiego przygotowała już LPR/GPR-y uprawniające do wnioskowania o dofinansowanie działań rewitalizacyjnych w ramach RPO WL 2014-2020. W najbliższym konkursie/konkursach należy spodziewać się zainteresowania ponad czterokrotnie większej liczby gmin i miast niż w okresie programowania 2007-2013, co wynika nie tylko z rozszerzenia wsparcia na gminy wiejskie i miejsko-wiejskie, ale też ze wzrostu zainteresowania ze strony gmin miejskich regionu. W składanych wnioskach o dofinansowanie należy spodziewać się nadreprezentacji miast, zarówno w kategorii poniżej jak i powyżej 5 tys. mieszkańców.

5.4 Delimitacja obszarów kryzysowych miast i gmin województwa lubelskiego na okres programowania 2014-2020

Niniejszy rozdział odpowiada na następujące pytania badawcze:

Jakie czynniki i w jaki sposób wpływają na trafność identyfikacji obszarów kryzysowych? Czy pojawiały się trudności w identyfikacji obszarów kryzysowych? Jeśli tak, jakiego rodzaju były to trudności?

Jaką rolę w identyfikacji obszarów kryzysowych odegrał system informacji przestrzennej? Jakie są możliwości jego dalszego zastosowania w procesie programowania i monitorowania rewitalizacji?

W pierwszym kroku postępowania analitycznego poddano analizie proces delimitacji obszarów rewitalizacji w każdym ze zidentyfikowanych Lokalnych Programów Rewitalizacji pod kątem jego zgodności z założeniami wsparcia w perspektywie 2014-2020.

Wszyscy potencjalni wnioskodawcy przeprowadzali na pierwszym etapie przygotowania programu rewitalizacji diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej, technicznej i środowiskowej dla całego miasta/gminy.

W kolejnym etapie procesu, zmierzającego do wyznaczenia obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji, potencjalni wnioskodawcy przeprowadzali podział obszaru całego miasta/gminy na interwały. Uwzględniano przy tym miejskie plany zagospodarowania przestrzennego.

Na obszarach miejskich interwałami były obszary w obrębie dzielnic, wyznaczone według grup ulic, bądź osiedli. Oceny sytuacji dokonywano dla poszczególnych ulic lub osiedli. W gminach miejsko-wiejskich interwałami, podlegającymi szczegółowej analizie były obwody miejskie, sołectwa bądź - w przypadku gmin mniejszych - grupy miejscowości bądź pojedyncze miejscowości. Dążono do podziału całego obszaru na interwały o porównywalnej powierzchni bądź o porównywalnej liczbie mieszkańców.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Analiza diagnoz, przeprowadzonych w badanych programach rewitalizacji, wskazuje na ich pełną poprawność pod względem spektrum zastosowanych wskaźników obrazujących stan kryzysowy poszczególnych interwałów całego obszaru miasta/gminy. Zastosowane wskaźniki charakteryzują się kompletnością, wiarygodnością i aktualnością (2015/2016 rok).

Powszechnie, przy analizach stanu w poszczególnych strefach sytuacji danego interwału posługiwano się następującymi wskaźnikami.

SFERA SPOŁECZNA:

- wskaźniki **ubóstwa**:
 - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców,
 - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia na 100 mieszkańców,
 - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezdomności na 100 mieszkańców,
 - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców,
 - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 100 mieszkańców,
 - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych na 100 mieszkańców,
 - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wielodzietności na 100 mieszkańców,
 - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie na 100 mieszkańców,
 - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców), dodatkowo – na obszarach wiejskich – liczba rodzin objętych opieką społeczną.
- wskaźniki **bezpieczeństwa publicznego**:
 - liczba odnotowanych przestępstw na 100 mieszkańców,
 - liczba odnotowanych wykroczeń na 100 mieszkańców,
 - liczba interwencji domowych na 100 mieszkańców,
 - liczba przestępstw kryminalnych na 100 mieszkańców,
 - liczba założonych "Niebieskich Kart" na 100 mieszkańców.
- wskaźniki **bezrobocia**:
 - liczba bezrobotnych na 100 mieszkańców, liczba długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców.
- wskaźniki **kapitału społecznego**:
 - liczba zarejestrowanych organizacji NGO na 100 mieszkańców,
 - liczba złożonych wniosków o dotację przez organizacje NGO na 100 mieszkańców,
 - liczba zrealizowanych projektów przez organizacje NGO na 100 mieszkańców.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

- **wskaźniki poziomu edukacji:**
 - wyniki sprawdzianu szóstoklasistów, gimnazjalnego, matur,
- na obszarach wiejskich dodatkowo brano pod uwagę **wskaźniki demograficzne:**
 - depopulacja,
 - starzenie się mieszkańców,
 - mieszkańcy 75+ objęci pomocą społeczną.
- **wskaźniki poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym:**
 - poziom frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych i/lub parlamentarnych.

SFERA GOSPODARCZA

- **wskaźniki przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw:**
 - liczba firm na 100 mieszkańców,
 - liczba wyrejestrowanych firm,
 - na obszarze ZIT, zgodnie z dokumentem strategicznym, jako wskaźnik przedsiębiorczości uznano dostępność terenów inwestycyjnych i atrakcyjność inwestycyjną danego obszaru.

W gminach miejsko-wiejskich i wiejskich często stosowano błędnie wskaźniki bezrobocia jako wskaźniki sfery gospodarczej. Nie stanowiły one jednak w żadnym przypadku jedynej dodatkowej sfery obszaru rewitalizowanego, stąd – w opinii ewaluatora, nie dyskwalifikują w żadnej z lokalizacji zdiagnozowanego obszaru rewitalizowanego.

SFERA ŚRODOWISKOWA

- **wskaźniki jakości środowiska:**
 - obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska (występowanie substancji niebezpiecznych),
 - odsetek domów pokrytych azbestem,
 - wskaźniki zanieczyszczenia powietrza.

SFERA TECHNICZNA

- **wskaźniki stanu technicznego obiektów budowlanych**, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska:
 - liczba budynków użyteczności publicznej - gdzie brak jest rozwiązań termo-modernizacyjnych, liczba zdegradowanych obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, dodatkowo – zwłaszcza na obszarach wiejskich - wysokość kosztów pilnych remontów budynków komunalnych,
 - dostęp do wodociągu,
 - dostęp do kanalizacji,
 - brak oświetlenia elektrycznego ulic,
 - drogi publiczne utwardzone wymagające remontów,
 - drogi publiczne wymagające budowy chodnika.

SFERA FUNKcjONALNO-PRZESTRZENNA

- **wskaźniki:**

- dostępność instytucji usług publicznych,
- zabytki w złym stanie technicznym,
- brak placów zabaw,
- brak instytucji kultury lub świetlic,
- brak boisk sportowych przy szkołach,
- brak sklepów spożywczych w promieniu 500 m,
- brak lub ograniczona dostępność komunikacji zbiorowej.

W dalszych etapach delimitacji obszaru rewitalizacji w analizowanych LPR, przeprowadzano identyfikację sytuacji kryzysowej w oparciu o wskaźnik syntetyczny. Jako wartość referencyjną przyjmowano średnią wartość wskaźnika dla całego miasta/gminy. Po delimitacji, opartej na analizie stopnia natężenia sytuacji kryzysowej, określano liczbę interwałów, zaliczanych do obszaru zdegradowanego. W następnym kroku, dla zachowania kryterium nie przekroczenia 20% powierzchni i 30% liczby mieszkańców całego miasta/gminy, dokonywano wyboru lokalizacji do obszaru rewitalizacji. Stosowano powszechnie zasadę, iż w obszarze rewitalizacji muszą znaleźć się gminy o największym natężeniu negatywnych zjawisk społecznych (hierarchia potrzeb poza potrzebami społecznymi). Obecność kolejnej, przynajmniej jednej sfery, w której zdiagnozowano natężenie zjawisk negatywnych nie była obwarowywana żadnymi dodatkowymi przesłankami (brak hierarchii potrzeb). Powszechnie identyfikowano duże znaczenie wybranego obszaru rewitalizacji w skali miasta/gminy bądź poprzez wykazywanie jego wagi dla życia publicznego miasta bądź jako lokalizację infrastruktury obsługującej sąsiednie interwały (gminy wiejskie i miejsko-wiejskie).

Respondenci telefonicznych badań jakościowych deklarowali brak trudności przy delimitacji obszarów kryzysowych. Należy podkreślić, iż brak problemów przy przeprowadzaniu poszczególnych etapów diagnozy obszarów rewitalizacji wynikał z powszechnego zlecenia tego zadania firmom doradczym w całości lub części (wskazało tak 82% respondentów badania CAWI). W rezultacie, bazując na doświadczeniach współpracy z firmą zewnętrzną, respondenci relatywnie rzadko wskazywali na niejasność zasad delimitacji obszarów kryzysowych, kosztowność jej opracowania. Jedna trzecia badanych podkreśla jednak występowanie problemu z pozyskaniem praktycznych informacji, dotyczących na przykład natężenia zanieczyszczeń środowiska na obszarze rewitalizacji, dostępności otwartych przestrzeni spędzania czasu wolnego, np. placów zabaw.

Tabela 19. Liczba wskazań respondentów badania CAWI z potencjalnymi wnioskodawcami dotyczących występowania trudności przy opracowywaniu diagnozy obszarów kryzysowych.

	Zgadzam się	Raczej się zgadzam	Raczej się NIE zgadzam	NIE zgadzam się	Trudno powiedzieć
1. Zasady identyfikacji obszarów kryzysowych były jasne i zrozumiałe	30%	47%	6%	1%	15%
2. JST miało problemy ze znalezieniem środków niezbędnych na współfinansowanie diagnozy	7%	17%	19%	19%	17%

	Zgadzam się	Raczej się zgadzam	Raczej się NIE zgadzam	NIE zgadzam się	Trudno powiedzieć
3. Przygotowanie/ pozyskanie wszystkich dokumentów i danych do diagnozy obszarów kryzysowych stanowiło duży koszt dla JST	7%	12%	44%	22%	16%
6. Osoby pracujące w JST odpowiedzialne za diagnozę obszarów kryzysowych miały problemy ze zrozumieniem zapisów, sformułowań zawartych w wytycznych i instrukcjach do tworzenia diagnozy	3%	13%	35%	30%	20%
7. Na etapie opracowania diagnozy obszarów kryzysowych brakowało nam praktycznych informacji	9%	24%	34%	13%	20%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI z potencjalnymi wnioskodawcami działań RPO WL 2014-2020 poświęconych rewitalizacji n=109

Respondenci badania CAWI, przeprowadzonego wśród potencjalnych wnioskodawców RPO WL 2014-2020, nie są zgodni w kwestii udziału Systemu Informacji Przestrzennej w delimitacji obszarów kryzysowych. Nieco ponad połowa badanych (56%) twierdzi, że korzystano z Systemu Informacji Przestrzennej (SIP), podczas gdy niemal taka sama liczba respondentów (44% osób) deklaruje brak wiedzy na ten temat. Niejednoznaczność odpowiedzi bierze się z faktu, iż – jak wynika z badań jakościowych przeprowadzonych wśród potencjalnych wnioskodawców – delimitacja obszarów kryzysowych zlecana była firmom zewnętrznym.

Analiza treści LPR/GPR wskazuje na posługiwanie się SIP do określania granic ulic, mapowania zjawisk, oznaczania planów zagospodarowania przestrzennego. Wykorzystywano także SIP do określania dostępności instytucji użytku publicznego. Korzystano powszechnie z dostępnych narzędzi GIS województwa lubelskiego i jego jednostek samorządowych. Niemniej jednak, dane, dotyczące deficytu i potrzeb sfery społecznej, gospodarczej, technicznej i środowiskowej na obszarach rewitalizacji generowane były już poza SIPami, na podstawie informacji sprawozdawczych urzędów publicznych i jednostek organizacyjnych samorządu, zbieranych przez firmę opracowującą LPR/GPR.

W opinii ewaluatora pełniejsze wykorzystanie SIPów byłoby możliwe po wprowadzeniu aktualnych danych dotyczących np. liczby mieszkańców, statystyk zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych w ujęciu ich dostępności bądź natężenia w stosunku do liczby ludności. W ramach poszczególnych warstw tematycznych geoportali województwa lubelskiego (również na poziomie powiatów i miast) dostępne dane odnoszą się wyłącznie do infrastruktury publicznej, gospodarczej, technicznej, sporadycznie – środowiskowej bez możliwości uzyskania syntetycznego przełożenia natężenia infrastruktury do potrzeb i deficytów obszaru. Systemy Informacji Przestrzennej w województwie lubelskim nie mają też pełnej funkcjonalności dla potrzeb opracowywania Lokalnych Programów Rewitalizacji ze względu na brak możliwości wykonywania zestawień budynków infrastruktury publicznej określonego typu – np. domów kultury, domów pomocy społecznej.

Wnioski cząstkowe. Analiza procesów delimitacji obszarów kryzysowych w zidentyfikowanych Lokalnych Programach Rewitalizacji wskazuje na ich zgodność z założeniami wsparcia rewitalizacji w okresie programowania 2014-2020. Można stwierdzić zarówno aktualność, wiarygodność i kompletność danych diagnozujących sytuację społeczną, gospodarczą, przestrzenną, środowiskową, techniczną w skali całej gminy jak i aktualność i kompletność danych obrazujących koncentrację

negatywnych zjawisk na wyznaczonych obszarach zdegradowanych z uwzględnieniem obligatoryjnych negatywnych zjawisk społecznych oraz przynajmniej jednej z pozostałych sfer. We wszystkich zidentyfikowanych LPR poprawnie określono zasięg powierzchniowy i ludnościowy obszarów rewitalizacji, uzasadniano także ważność wyznaczonego obszaru dla rozwoju gminy. Obszary rewitalizacji powszechnie wyznaczane były z zastosowaniem mechanizmów partycypacji społecznej, takich jak: konsultacje, sondy uliczne, badania opinii społecznej. W ograniczonym stopniu jednak zastosowano zasadę hierarchizacji potrzeb poza nadaniem priorytetu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych. W kolejnych etapach delimitacji kierowano się powszechnie wskaźnikiem syntetycznym koncentracji negatywnych zjawisk w pozostałych sferach, bez nadawania wag niepożądanym zjawiskom gospodarczym, funkcjonalno-przestrzennym, środowiskowym i technicznym.

Podstawowym czynnikiem wpływającym na trafność identyfikacji obszarów kryzysowych było powszechne zlecenie tej usługi zewnętrznym firmom doradczym, które – w ścisłej współpracy z urzędem gminy – zbierały dane sprawozdawcze od jednostek organizacyjnych JST, generowały odpowiednie zestawienia, oraz – korzystając z geoportali i narzędzi GIS – mapowały natężenie zjawisk na terenach danej gminy. W co trzeciej gminie zdiagnozowano problem z pozyskaniem pełnej informacji związanej z sublokalnym (interwały ulic) natężeniem zjawisk funkcjonalno-przestrzennych i środowiskowych. Problemy te rozwiązywano poprzez mechanizmy partycypacji społecznej i szacunkowe określanie potrzeb. Przy wyznaczaniu obszarów kryzysowych w umiarkowanym stopniu korzystano z narzędzia SIP. System ten znajdował zastosowanie głównie w zakresie określenia natężenia infrastruktury (także w aspekcie planów zagospodarowania przestrzennego). Wydaje się, iż – w związku z budową warstw tematycznych systemu – w dalszych latach programowania i monitorowania rewitalizacji, SIP nie będzie w pełni funkcjonalnym narzędziem. Jego zastosowanie ograniczać się będzie do badania stopnia dostępności infrastruktury na obszarze rewitalizacji bez możliwości analizy wpływu działań na ograniczenie natężenia negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych i funkcjonalno-przestrzennych z uwagi na brak danych obrazujących te zjawiska w warstwach tematycznych.

5.5 Potrzeby rewitalizacyjne w miastach i gminach województwa lubelskiego

Niniejszy rozdział odpowiada na następujące pytania badawcze:

Jakie typy obszarów kryzysowych zidentyfikowano w gminach Województwa Lubelskiego? Jaki jest rozkład geograficzny zidentyfikowanych typów obszarów kryzysowych i jaka jest specyfika ich problemów?

Jakie potrzeby rewitalizacyjne występują na zidentyfikowanych typach obszarów kryzysowych?

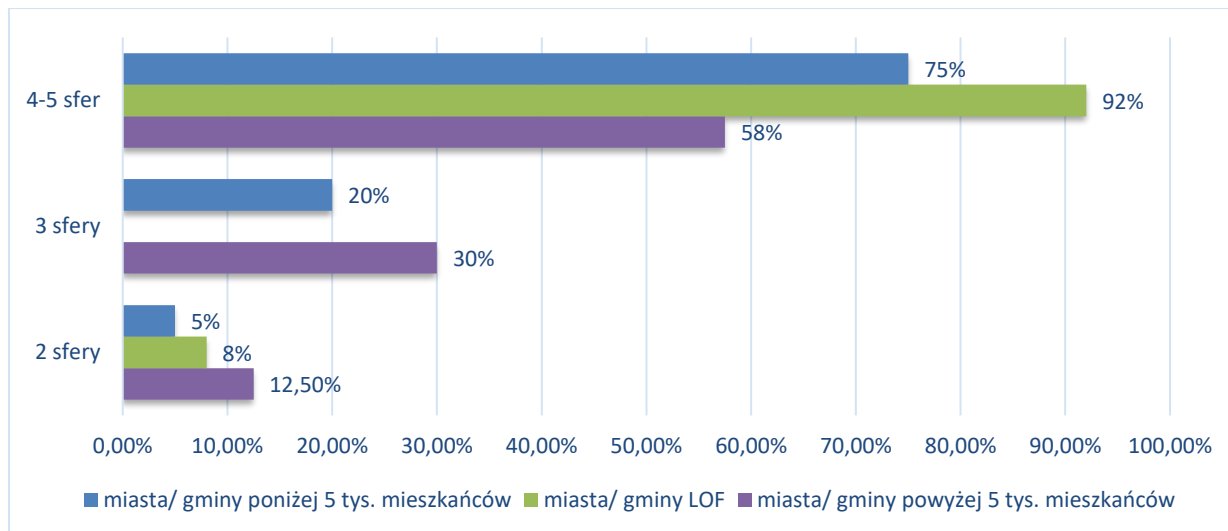
Delimitacja obszarów rewitalizacji, przeprowadzona według hierarchii priorytetu natężenia zjawisk kryzysowych w sferze społecznej pociągnęła za sobą dookreślenie typów obszarów kryzysowych, które powinny zostać – zgodnie z zapisami LPR/GPR – poddane rewitalizacji.

W większości LPR/GPR województwa lubelskiego zaplanowano do realizacji projekty niwelujące zjawiska kryzysowe w 4 lub 5 sferach życia publicznego. W sporadycznych przypadkach na obszarze rewitalizacji planuje się odpowiedzieć na zjawiska kryzysowe wynikające z nagromadzenia negatywnych czynników jedynie w dwóch sferach życia publicznego: społecznej i funkcjonalno-przestrzennej.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

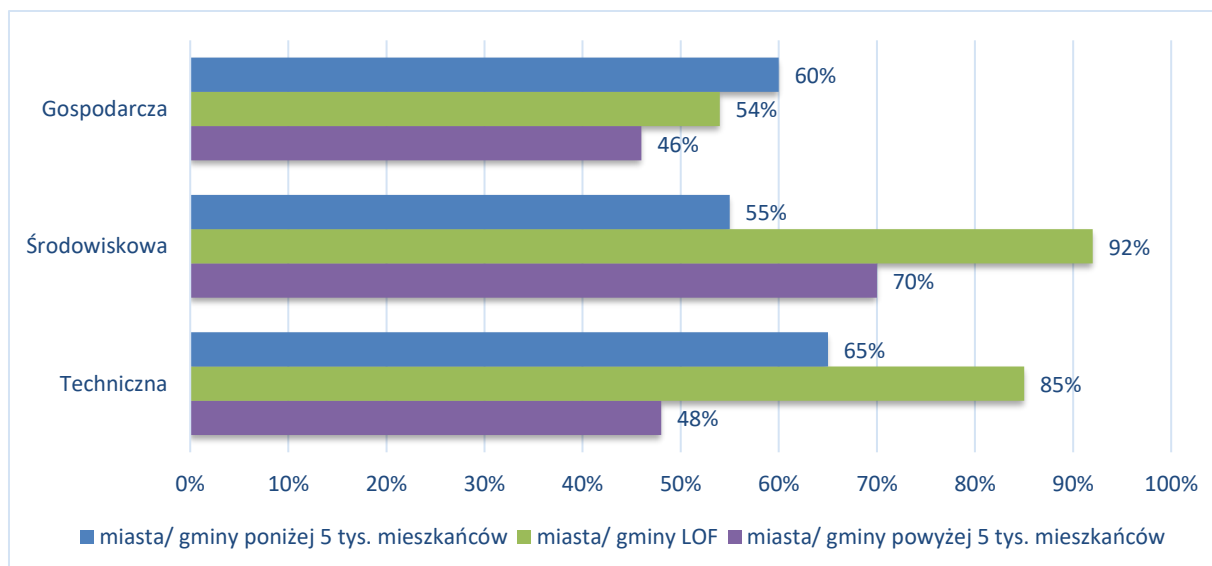
Wykres 14. Struktura liczby sfer, w których zdiagnozowano negatywne zjawiska kryzysowe na obszarze rewitalizacji (odsetek projektów, w których zaplanowane projekty odpowiadają na problemy występujące w danej sferze)

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisów LPR/GPR województwa lubelskiego

We wszystkich zidentyfikowanych LPR/GPR zaplanowane są projekty odpowiadające na zjawiska kryzysowe w sferze społecznej i funkcjonalno-przestrzennej. W ponad połowie zidentyfikowanych lokalizacji przewidziano do realizacji projekty niwelujące negatywne zjawiska w sferze środowiskowej i technicznej.

Wykres 15. Struktura LPR/GPR pod względem obecności projektów odpowiadających na problemy występujące w ramach danej sfery natężenia zjawisk kryzysowych⁴⁶

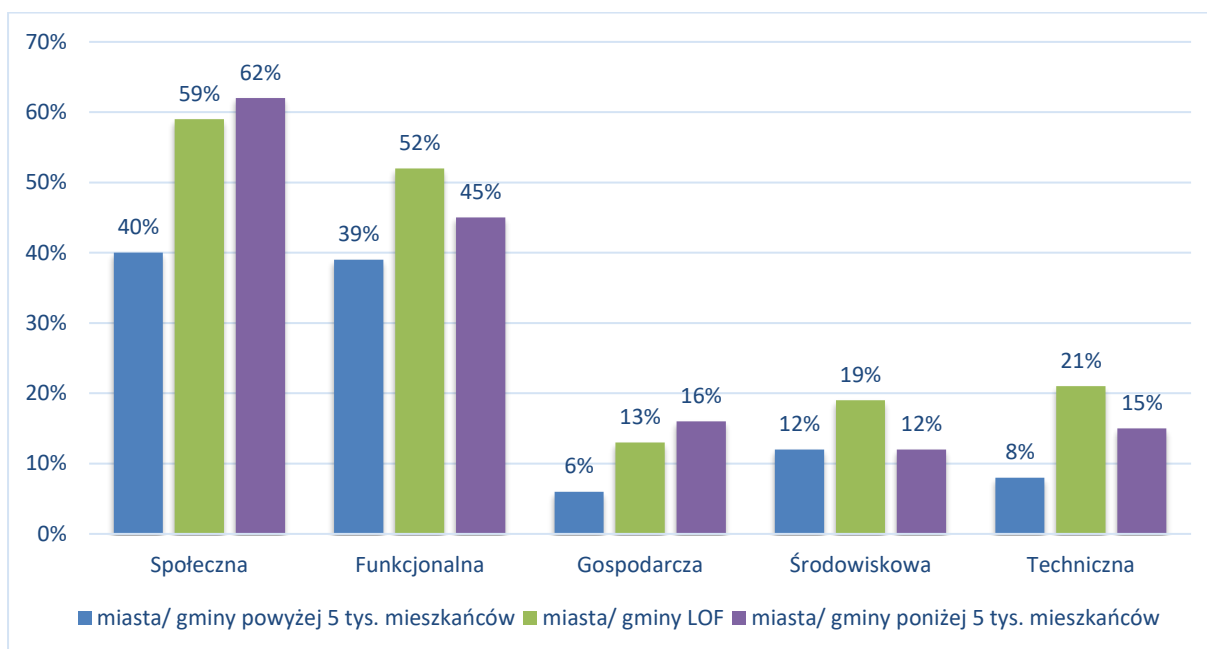
Źródło: opracowanie własne na podstawie LPR/GPR gmin województwa lubelskiego

⁴⁶ Na wykresie pominięto odsetek LPR/GPR gmin/miast danego typu, w których zdiagnozowano występowanie problemów społecznych i funkcjonalno-przestrzennych ze względu na wspomniany wyżej w raporcie fakt wykazywania ich w 100% badanych LPR/GPR. Procenty na wykresie obrazują udział LPR/GPR uwzględniających daną sferę oddziaływania w ogólnej liczbie badanych LPR/GPR w danej grupie miast/gmin.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Analiza liczby planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze względu na oddziaływanie na poszczególne sfery kumulacji negatywnych zjawisk wskazuje, iż średnio, w skali jednej lokalizacji największy jest udział projektów planowanych do realizacji w sferze społecznej i funkcjonalno-przestrzennej, najmniejszy zaś przedsięwzięć zamierzonych do przeprowadzenia w sferze gospodarczej.

Wykres 16. Średni odsetek liczby projektów zaplanowanych do realizacji w ramach poszczególnych sfer natężenia negatywnych zjawisk, zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji⁴⁷

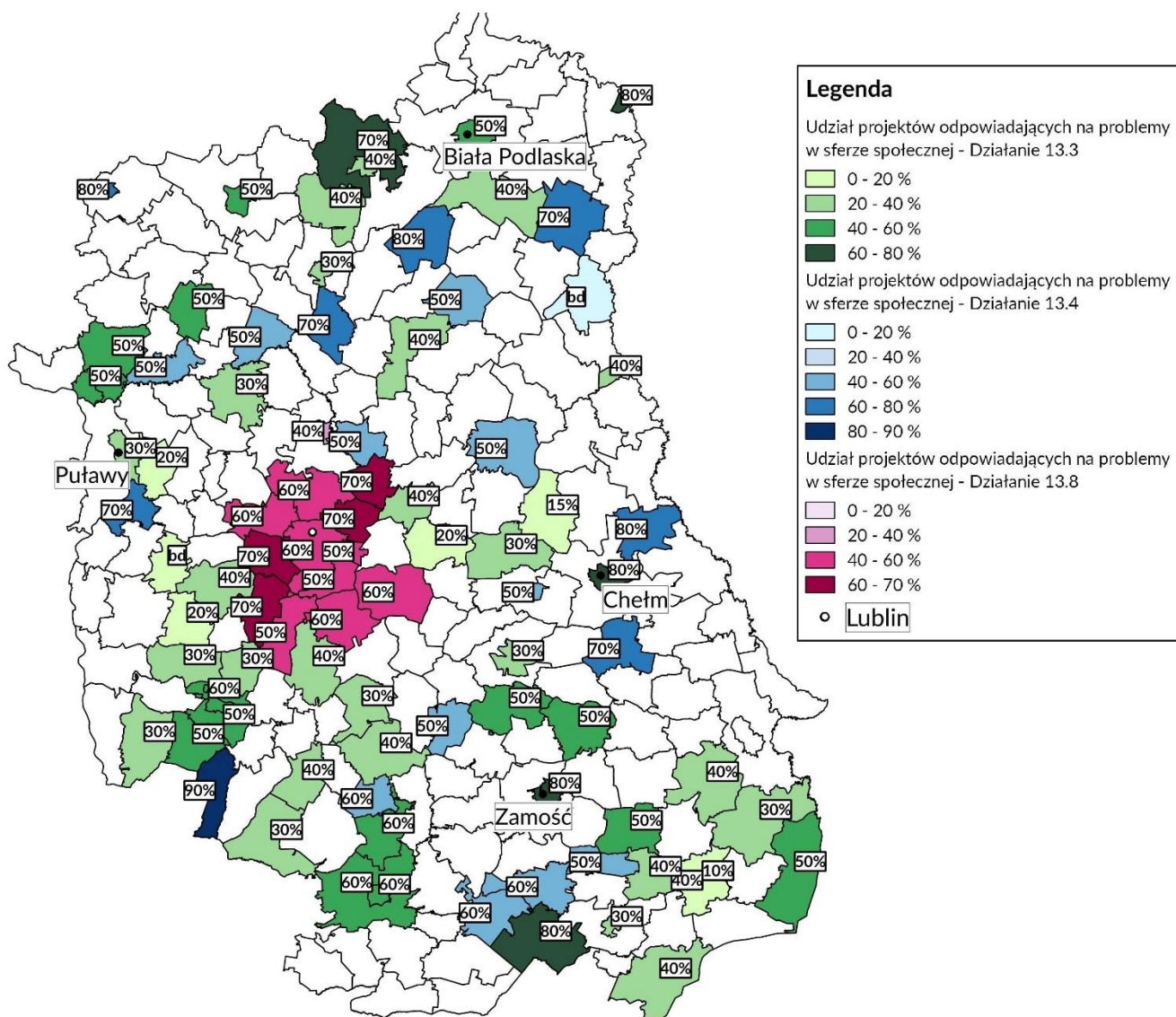

Źródło: opracowanie własne na podstawie LPR/GPR gmin województwa lubelskiego

⁴⁷ Procenty na wykresie obrazują średni udział projektów oddziałujących na daną sferę w ogólnej liczbie projektów zaplanowanych w LPR/GPR w miastach/gminach należących do poszczególnych grup. Procenty nie sumują się do 100% dla każdej z grup miast, gmin, ponieważ niektóre z projektów oddziaływały na więcej niż jedną sferę.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

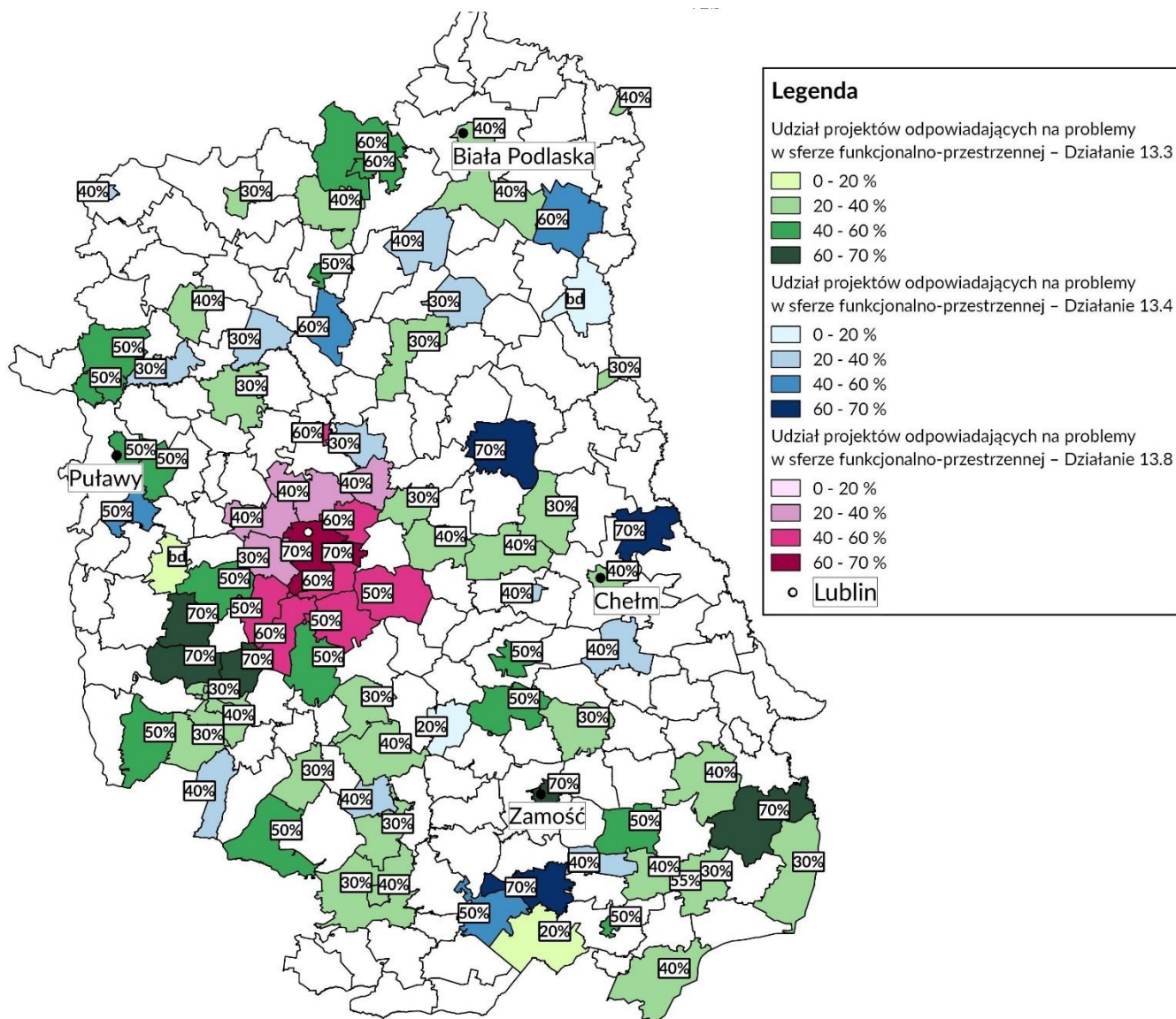
Mapa 9. Rozkład terytorialny natężenia planowanych projektów infrastrukturalnych oddziaływujących na sferę społeczną

Źródło: Opracowanie własne

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

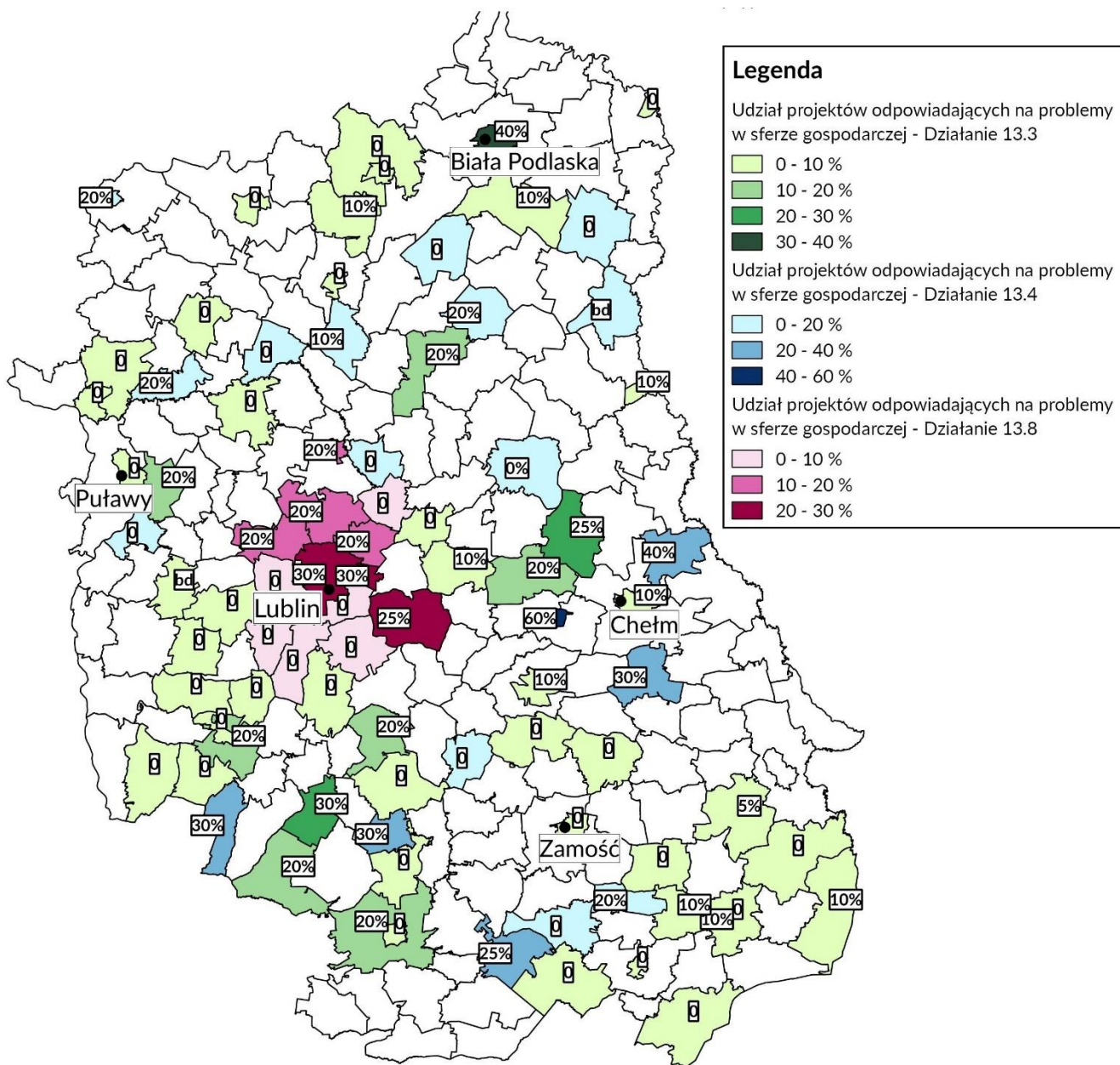
Mapa 10. Rozkład terytorialny natężenia planowanych projektów infrastrukturalnych oddziaływujących na sferę funkcjonalno-przestrzenną

Źródło: Opracowanie własne

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

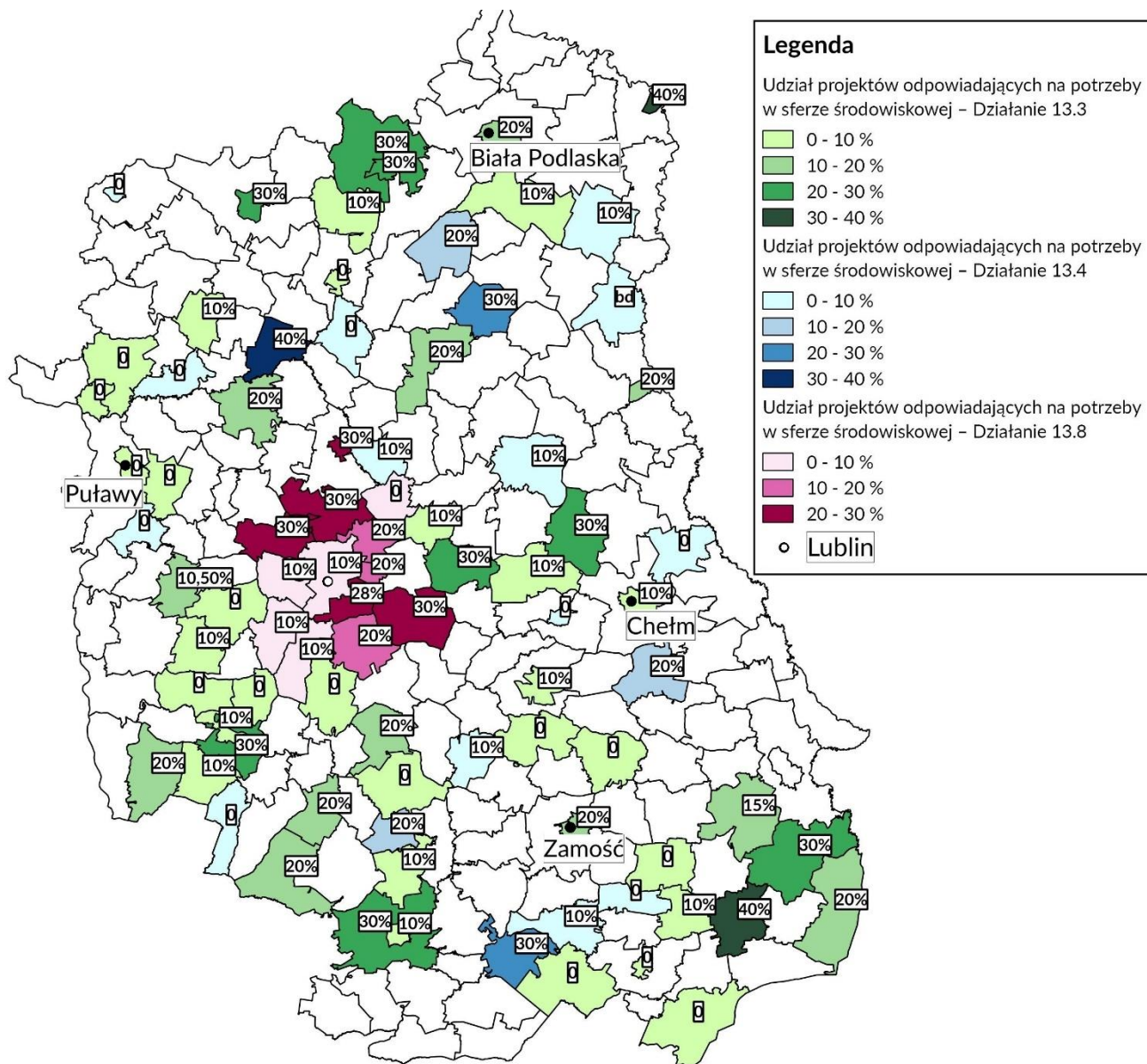
Mapa 11. Rozkład terytorialny natężenia planowanych projektów infrastrukturalnych oddziaływujących na sferę gospodarczą

Źródło: Opracowanie własne

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

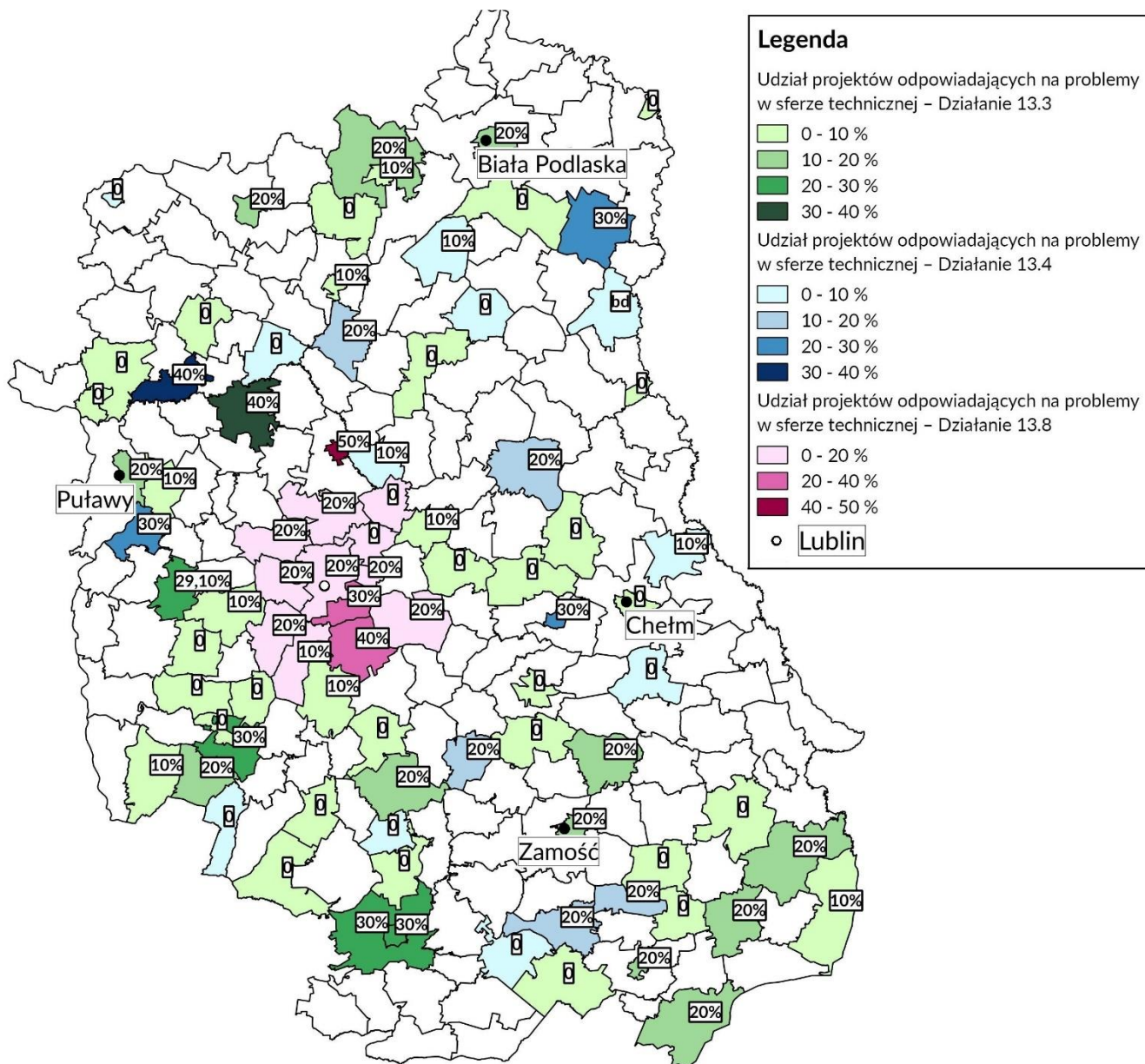
Mapa 12. Rozkład terytorialny natężenia planowanych projektów infrastrukturalnych oddziałujących na sferę środowiskową

Źródło: Opracowanie własne

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Mapa 13. Rozkład terytorialny natężenia planowanych projektów infrastrukturalnych oddziaływujących na sferę techniczną

Źródło: Opracowanie własne

Rozkład terytorialny udziału planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych odpowiadających kolejno na potrzeby sfery społecznej, funkcjonalno-przestrzennej, gospodarczej, środowiskowej i technicznej wskazuje na zróżnicowanie struktury rewitalizacji w miastach, gminach, które opracowały LPR/GPR. Generalnie, przedsięwzięcia infrastrukturalne o oddziaływaniu strictly społecznym dominują w lokalnych dokumentach strategicznych gmin północnych i wschodnich powiatów regionu, podczas gdy przedsięwzięcia o oddziaływaniu przestrzenno-funkcjonalnym dominują w strategiach gmin ulokowanych w centrum regionu⁴⁸. Przedsięwzięcia o oddziaływaniu na sferę gospodarczą mają

⁴⁸ Pod pojęciem dominacji projektów sfery społecznej rozumiany jest udział projektów społecznych w liczbie wszystkich zamierzonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wyższy niż 50%. Pod pojęciem dominacji sfery funkcjonalno-przestrzennej zawarty jest ponad 60% udział projektów tego typu wśród wszystkich zaplanowanych działań rewitalizacyjnych.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

relatywnie wysoki udział we wszystkich planowanych działaniach rewitalizacyjnych w środkowym pasie powiatów województwa⁴⁹ lubelskiego od obszaru LOF po wschodnie powiaty przygraniczne. Zaplanowano je ponadto w znacznym odsetku wszystkich zamierzonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w pasie powiatów południowych. W przypadku sfery środowiskowej i sfery technicznej nie można wskazać prawidłowości terytorialnych.

Zgodnie z zapisami dokumentów wdrożeniowych RPO WL 2014-2020, w zidentyfikowanych LPR/GPR powszechnie przeprowadzono rozpoznanie potrzeb rewitalizacyjnych i potencjałów rozwojowych. Potrzeby te zostały – z zachowaniem logiki interwencji – uszczegółowione w kierunkach działań rewitalizacyjnych, którym przyporządkowano minimum jeden projekt.

Analiza celów strategicznych zidentyfikowanych LPR/GPR wskazuje na wysoką powtarzalność kierunków działań rewitalizacyjnych w lokalizacjach regionu lubelskiego.

Miasta/gminy powyżej 5 tys. mieszkańców koncentrują działania rewitalizacyjne na aspektach włączenia społecznego, zapobiegania zjawiskom bezrobocia (sfera społeczna), poprawy jakości życia jako czynnika zapobiegającego negatywnym tendencjom migracyjnym (sfera funkcjonalno-przestrzenna), wykorzystania gospodarczego potencjału obszaru poprzez likwidowanie barier przedsiębiorczości (sfera gospodarcza), zwiększenia udziału OZE (sfera środowiskowa), poprawy substancji mieszkaniowej budownictwa komunalnego i społecznego (sfera techniczna).

Ilustracja: Potrzeby rewitalizacyjne w opinii potencjalnych odbiorców działań rewitalizacyjnych miasta Janów Lubelski (Działanie 13.3 RPO WL 2014-2020)

Wyniki badania CAPI przeprowadzonego wśród odbiorców działań rewitalizacyjnych miasta Janów Lubelski (n=27) wskazują na to, iż większość mieszkańców obszaru rewitalizowanego w latach 2007-2013 i planowanego do dalszej rewitalizacji w obecnej perspektywie finansowej wyraża swoje zadowolenie z miejsca zamieszkania. Niemal powszechnie uważają oni, że w mieście żyje się bezpiecznie, czysto, ładnie, wygodnie, łatwo można dojechać, w razie potrzeby, do innego miasta. Większość (60%) mieszkańców uważa jednak, że w mieście nie jest łatwo zarobić na życie. Znaczny odsetek (27%) podkreśla niezadowolającą dostępność usług społecznych, kulturalnych, edukacyjnych. Mieszkańcy Janowa Lubelskiego dostrzegają problem porzuconych budynków, niezagospodarowanych terenów na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji (60% badanych), braku miejsc spędzania czasu wolnego (60%), niewystarczającej pomocy w kryzysowych sytuacjach życiowych (65%), patologii społecznych (35%). Niemal wszyscy badani przedsiębiorcy (90%) zwracają uwagę na trudności wynikające z niskiej animacji lokalnego rynku (lokalni dostawcy/odbiorcy). Niska siła nabywcza lokalnych klientów jest przy tym wskazywana jako problem o znaczącym charakterze przez 80% badanych przedsiębiorców Janowa Lubelskiego. W ich opinii, problemem staje się także malejąca liczba klientów, wynikająca z tendencji migracyjnych. Większość z nich (80%) dostrzega ponadto problem ograniczonej liczby lokali użytkowych, przy nieatrakcyjnej lokalizacji dostępnych lokali. Blisko 50% badanych przedsiębiorców Janowa Lubelskiego obawia się także (choć w małym stopniu) patologii i przestępczości na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji.

Miasta/gminy poniżej 5 tys. mieszkańców najczęściej ukierunkowują przedsięwzięcia rewitalizacyjne w stronę integracji i spójności społecznej (sfera społeczna), pobudzania aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców (sfera gospodarcza), poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej dla zmniejszenia tendencji depopulacyjnych obszaru rewitalizacji (sfera funkcjonalno-

⁴⁹ Pod pojęciem relatywnie wysokiego udziału sfery gospodarczej rozumiana jest planowana liczba projektów oddziaływujących gospodarczo stanowiąca 20% lub więcej liczby wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

przestrzenna), utylizacji odpadów i usunięcia azbestu (sfera środowiskowa), uzupełnienia sieci wodno-kanalizacyjnej, sieci dróg gminnych, infrastruktury przystankowej (sfera techniczna).

Ilustracja: Potrzeby rewitalizacyjne w opinii potencjalnych odbiorców działań rewitalizacyjnych miasta Rejowiec Fabryczny (Działanie 13.4 RPO WL 2014-2020)

Wyniki badania CAPI wśród potencjalnych odbiorców działań rewitalizacyjnych w Rejowcu Fabrycznym (n=11) wskazują na relatywnie niewystarczający stopień zadowolenia z miejsca zamieszkania. Respondenci powszechnie czują się dumni ze swojego miejsca zamieszkania, uważają, że żyje się wygodnie, czysto, ładnie, łatwo jest dojechać do innego miasta. Niemniej jednak znaczny odsetek mieszkańców obszaru rewitalizowanego w Rejowcu Fabrycznym podkreśla, iż w mieście trudno jest zarobić na życie (80%), trudno jest czuć się bezpiecznie (40%) i raczej nie można zaspokoić potrzeb społecznych, kulturalnych i edukacyjnych (40%). Badani mieszkańcy obszaru rewitalizacji Rejowca Fabrycznego akcentują występowanie problemu braku możliwości spędzania czasu wolnego (100%), podkreślając jednocześnie jego dużą wagę, deklarują występowanie problemu nieużytkowanych, porzuconych budynków, niezagospodarowanej przestrzeni (60%), patologii społecznych (80%). Nie jest przez nich dostrzegany problem i konieczność poprawy infrastruktury technicznej i środowiskowej. Badani przedsiębiorcy Rejowca Fabrycznego generalnie wyrażają zadowolenie z lokalnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej, choć 40% z nich podkreśla, że trudno jest im osiągać zyski, głównie ze względu na niską atrakcyjność turystyczną miasta przy niskiej dostępności lokalnych klientów. Akcentują oni problem patologii społecznych na rewitalizowanym obszarze, niską dostępność lokali usługowych przy ich niskiej atrakcyjności, złą infrastrukturę drogową. Największym problemem jednak – w opinii lokalnych przedsiębiorców Rejowca Fabrycznego – jest niska siła nabywcza lokalnych klientów

Miasta/gminy na obszarze LOF, akcentują w programowych dokumentach rewitalizacyjnych konieczność prowadzenia działań w stronę: wykorzystania atrakcyjności inwestycyjnej obszaru (sfera gospodarcza), zwiększenia dostępności infrastruktury publicznej oraz ukształtowania przestrzeni publicznej pod kątem aktywizacji mieszkańców i zwiększenia dostępności infrastruktury społecznej (sfera funkcjonalno-przestrzenna), zmniejszenia skali bezrobocia i wykluczenia społecznego (sfera społeczna), wykorzystania potencjałów środowiska przyrodniczego (sfera środowiskowa), zwiększenia puli mieszkań społecznych i komunalnych (sfera techniczna).

Ilustracja: Potrzeby rewitalizacyjne w opinii potencjalnych odbiorców działań rewitalizacyjnych miasta Lubartów (Działanie 13.8. RPO WL 2014-2020)

Wyniki badania CAPI z potencjalnymi odbiorcami działań rewitalizacyjnych na terenie miasta Lubartowa (n=62) wskazują, iż generalnie mieszkańcy, przedsiębiorcy i przedstawiciele organizacji pozarządowych są zadowoleni z podstawowych atrybutów swojego miejsca zamieszkania. Uważają oni, iż w mieście żyje się wygodnie, bezpiecznie, czysto, ładnie, można zaspokoić potrzeby społeczne, kulturalne, zarobić na życie i w razie potrzeby łatwo można dojechać do innego miasta, prowadzić działalność gospodarczą i „wyjść na swoje”. Większość badanych (ponad 60% mieszkańców, organizacji pozarządowych i ponad 50% przedsiębiorców) zauważa jednak występowanie problemów w sferze społecznej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej na obszarze rewitalizowanym w perspektywie 2007-2013 i planowanym do dalszego wsparcia w obecnej perspektywie finansowej. Problemy te określane są przez mieszkańców i badane organizacje pozarządowe miasta Lubartowa jako występujące w niewielkiej, lokalnej skali (tzw. mały problem). Wśród problemów gospodarczych akcentowana jest przez przedsiębiorców niska siła nabywcza lokalnych klientów. Najsilniej podkreślaną przez nich potrzebą rewitalizacyjną jest więc zwiększenie dostępności komunikacyjnej i atrakcyjności miasta dla przyciągnięcia klientów mieszkających

w okolicznych gminach.

Analiza porównawcza układu preferencji potencjalnych odbiorców działań rewitalizacyjnych i zdefiniowanych w LPR potrzeb rewitalizacyjnych wskazuje na pełną zbieżność oczekiwań użytkowników wsparcia rewitalizacyjnego i zapisów LPR/GPR we wszystkich kategoriach gmin i miast.

Potencjalni wnioskodawcy Działań OP 13 RPO WL 2014-2020, badani w wywiadach telefonicznych, podkreślają, że ich podstawowe zainteresowanie rewitalizacyjne, powodujące m.in. zaplanowaną sekwencję realizacji projektów ujętych w LPR/GPR skupia się na sferze funkcjonalno-przestrzennej i jej oddziaływaniu społecznym. Preferencje te są zbieżne z założeniami wsparcia rewitalizacji Programu, zakładającymi nadanie nowych funkcji budowanej lub przebudowywanej infrastrukturze.

Zdiagnozowane w kolejnych sferach problemy i potrzeby rewitalizacyjne nie różnią się znacznie w poszczególnych typach wielkości miast i gmin (Tabela 6). Można jedynie stwierdzić zróżnicowanie akcentów i sekwencji potrzeb.

W sferze społecznej należy odnotować, iż miasta powyżej 5 tys. mieszkańców podkreślają potrzebę likwidacji patologii społecznych i podniesienia bezpieczeństwa publicznego, podczas gdy JST LOF akcentują konieczność zmniejszenia skali wykluczenia społecznego grup marginalizowanych, a miasta/gminy poniżej 5 tys. mieszkańców - konieczność zwalczania bezrobocia.

W sferze funkcjonalno-przestrzennej położono większy nacisk na odnowę i nadanie nowych funkcji obiektom zabytkowym i obiektom kultury w miastach powyżej 5 tys. mieszkańców oraz w JST LOF niż w miastach/gminach poniżej 5 tys. mieszkańców.

W sferze gospodarczej z kolei, miasta i gminy poniżej 5 tys. mieszkańców oraz JST LOF podkreślają konieczność podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej obszaru i pozyskiwania kapitału zewnętrznego, podczas gdy w LPR miast i gmin powyżej 5 tys. mieszkańców akcent położony jest na podnoszenie aktywności gospodarczej mieszkańców.

Występują także różnice wagi poszczególnych potrzeb technicznych. W miastach powyżej 5 tys. mieszkańców oraz na obszarze LOF priorytetem są potrzeby związane z modernizacją tkanki miejskiej, transportem publicznym, budownictwem komunalnym, podczas gdy w miastach/gminach poniżej 5 tys. mieszkańców ważne są potrzeby związane z drogową dostępnością komunikacyjną.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Tabela 20. Zestawienie typowych problemów i potrzeb rewitalizacyjnych miast i gmin województwa lubelskiego wyszczególnionych w GPR/LPR

Kategoria problemów/potrzeb	Miasta/gminy powyżej 5 tys. mieszkańców	Miasta/gminy poniżej 5 tys. mieszkańców	Miasta/gminy LOF
	Problemy		
Sfera społeczna	1) Wysoki wskaźnik wykluczenia społecznego, duża skala patologii w rodzinie, niska aktywność mieszkańców, wysokie saldo migracji osób młodych, niekorzystne tendencje demograficzne	1) Wysokie bezrobocie, duży odsetek wykluczenia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych, rodzin wielodzietnych, rodzin patologicznych z problemem alkoholowym, niska aktywność społeczna mieszkańców, spadek liczby uczniów szkół ponadgimnazjalnych, wzrastająca liczba wykroczeń, depopulacja obszaru i negatywne tendencje demograficzne	1) Wysoki odsetek klientów polityki społecznej, duża skala patologii społecznych, niska aktywność obywatelska, niekorzystna struktura wiekowa mieszkańców
Sfera funkcjonalno-przestrzenna	1) Niska jakość przestrzeni publicznej 2) Brak infrastruktury spędzania czasu wolnego 3) Brak infrastruktury społecznej (żłobki, centra aktywności) 4) Niezagospodarowana zielen	1) Niska dostępność infrastruktury publicznej, brak miejsc publicznych do integracji mieszkańców, brak estetyki miejsc publicznych	2) Niedostosowany do tendencji mieszkaniowych układ urbanistyczny, niska jakość przestrzeni publicznej, niedostosowanie przestrzeni i infrastruktury publicznej do tendencji migracyjnych (brak żłobków), niska dostępność komunikacyjna obszaru
Sfera gospodarcza	1) Słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw 2) Niewystarczająca infrastruktura gospodarcza 3) Mała liczba przedsiębiorstw oraz niska liczba nowo utworzonych podmiotów gospodarczych	1) Niska aktywność gospodarcza, niskie przychody przedsiębiorstw, niewykorzystany potencjał rozwojowy w turystyce i w rolnictwie, brak postaw przedsiębiorczych zwłaszcza wśród osób młodych	1) Degradacja targowisk, niska jakość miejsc pracy, brak perspektywy rozwoju lokalnych przedsiębiorców na rewitalizowanym obszarze ze względu na brak oferty spędzania czasu.
Sfera środowiskowa	1) Niewystarczające skanalizowanie i gospodarka odpadami w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich 2) Wysoki poziom hałasu i zanieczyszczenia powietrza w miastach 3) niska efektywność energetyczna budynków publicznych i mieszkaniowych	1) Niski udział OZE, niska efektywność energetyczna budynków, brak postaw ekologicznych, wysoki udział nieprzetworzonych odpadów	1) Wysoka emisja, wysokie natężenie hałasu, niedostateczny system odprowadzania wód opadowych

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Kategoria problemów/potrzeb	Miasta/gminy powyżej 5 tys. mieszkańców	Miasta/gminy poniżej 5 tys. mieszkańców	Miasta/gminy LOF
Sfera techniczna	<ol style="list-style-type: none"> 1) Niska jakość zasobu mieszkaniowego, 2) Niska jakość infrastruktury komunikacyjnej i drogowej 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Zła jakość substancji mieszkaniowej, niewystarczająca jakość dróg i infrastruktury przystankowej, niewystarczający stopień skanalizowania 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Degradacja ulic i budynków mieszkalnych rewitalizowanego obszaru
Potrzeby rewitalizacyjne			
Sfera społeczna	<ol style="list-style-type: none"> 1) Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa publicznego 2) Rozwinięcie działań profilaktycznych w stronę rodzin patologicznych 3) Zwiększenie aktywności zawodowej w grupie osób bezrobotnych 4) Włączenie społecznych seniorów 5) Zwiększenie stopnia integracji społecznej w miejscach publicznych 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększaniem możliwości zatrudnienia; 2) Wzmacnianie zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne oraz integracji we współdziałaniu na rzecz obszaru rewitalizacji; 3) Zapewnienie udziału w życiu społecznym osobom starszym i/lub niepełnosprawnym; 4) Wzmacnianie przedsiębiorczości mieszkańców obszaru rewitalizacji w zakresie handlu i usług; 5) Wspieranie rozwoju przedsiębiorstw i działalności gospodarczych mieszkańców na obszarze rewitalizacji; 6) Kompleksowe wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych ubóstwem; 7) Zwiększenie dostępności oraz poprawa jakości usług publicznych; 8) Poprawa stanu bezpieczeństwa na obszarze rewitalizacji. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych i niepełnosprawnych 2) Prowadzenie działań profilaktycznych, wspieranie osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków 3) Współpraca z organizacjami społecznymi ukierunkowana na rzecz ograniczenia zjawiska biedy i wykluczenia społecznego 4) Wykorzystanie instrumentów ekonomii społecznej 5) Dostosowanie usług publicznych do potrzeb mieszkańców 6) Rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego 7) Rozwój oferty dedykowanej seniorom

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Kategoria problemów/potrzeb	Miasta/gminy powyżej 5 tys. mieszkańców	Miasta/gminy poniżej 5 tys. mieszkańców	Miasta/gminy LOF
Sfera funkcjonalno-przestrzenna	<ol style="list-style-type: none"> Zwiększenie atrakcyjności przestrzeni miejskiej poprzez nadanie terenom zdegradowanym nowych funkcji Odnowa obiektów i przestrzeni publicznych o znaczeniu historycznym i architektonicznym Rozwój funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych zdegradowanych obszarów miasta Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni miejskich we współpracy z lokalną społecznością 	<ol style="list-style-type: none"> Zatrzymanie postępującej degradacji technicznej i/lub poprawą efektywności energetycznej budynków (w tym zabytkowych); Uporządkowanie i zwiększenie dostępu do podstawowej infrastruktury komunalnej dla grup marginalizowanych 	<ol style="list-style-type: none"> Modernizacja obiektów zdegradowanych Rewitalizacja dóbr kultury Stworzenie bazy lokalowej dla usług społecznych Estetyzacja przestrzeni publicznej Tworzenie zintegrowanych koncepcji przestrzenno-funkcjonalnych dla obszarów rewitalizacji
Sfera gospodarcza	<ol style="list-style-type: none"> Zwiększenie inwestycji na terenach zdewastowanych urbanistycznie oraz nadanie im nowych funkcji gospodarczych Zwiększenie dostępu do terenów inwestycyjnych Tworzenie warunków dla rozwoju działalności gospodarczej w szczególności handlu Wspieranie postaw przedsiębiorczych 	<ol style="list-style-type: none"> Poprawa stanu lokalnej infrastruktury (infrastruktura drogowa, techniczna, ochrony środowiska). Wykorzystanie terenów publicznych zlokalizowanych na obszarach rewitalizacji do podniesienia ich atrakcyjności oraz stworzenia miejsc przyjaznym rozwojowi przedsiębiorczości (targowisko miejskie) Działania edukacyjne (w tym szkolenia zawodowe), informacyjne oraz wsparcie techniczne w ubieganiu się o środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej lub udział w projektach unijnych szkoleniowych Wsparcie dla przetwórstwa produktów żywnościowych, Organizacja miejsc sprzedaży lokalnych produktów rolno-spożywczych Tworzenie dogodnych warunków prawno-organizacyjnych do powstawania i funkcjonowania małej i średniej przedsiębiorczości Promocja na zewnątrz walorów wypoczynkowo-rekreacyjnych, dobrych warunków życia oraz możliwości inwestycyjnych w gminie (w celu pozyskania turystów, potencjalnych mieszkańców, inwestorów) Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarstw rolnych 	<ol style="list-style-type: none"> Współpraca ze środowiskiem kupców i przedsiębiorców prowadzących działalność na obszarze rewitalizacji Wspieranie podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej Wykorzystanie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru Wzrost aktywności gospodarczej w oparciu o wykorzystanie unikalnych zasobów obszaru rewitalizacji

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Kategoria problemów/potrzeb	Miasta/gminy powyżej 5 tys. mieszkańców	Miasta/gminy poniżej 5 tys. mieszkańców	Miasta/gminy LOF
		<p>w kierunku działalności pozarolniczej np. agroturystyki</p> <p>9) Uzbrojenie terenów inwestycyjnych pod działalność gospodarczą</p>	
Sfera środowiskowa	<p>1) Zmniejszenie emisji, skali hałasu</p> <p>2) Zwiększenie energooszczędności budynków publicznych</p>	<p>1) Realizowanie przedsięwzięć na rzecz zwiększania dostępu mieszkańców do instalacji odnawialnych źródeł energii</p> <p>2) Realizowanie przedsięwzięć wpływających na poprawę jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji</p> <p>3) Zmiana niekorzystnych dla środowiska naturalnego zachowań i przyzwyczajeń mieszkańców</p> <p>4) Realizacja każdego przedsięwzięcia ze szczególnym uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju</p> <p>5) Kształtowanie świadomości ekologicznej nowych pokoleń mieszkańców obszaru rewitalizacji</p>	<p>1) Poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez ograniczenie niskiej emisji zanieczyszczeń oraz rewaloryzację i utworzenie zielonych przestrzeni publicznych</p> <p>2) Wykorzystanie środowiska przyrodniczego do animowania turystyki i przemysłów czasu wolnego</p>
Sfera techniczna	<p>1) Modernizacja tkanki mieszkaniowej</p> <p>2) Modernizacja układu transportu zbiorowego</p>	<p>1) Modernizacja infrastruktury technicznej</p> <p>2) Poprawa infrastruktury przystankowej</p> <p>3) Poprawa stanu dróg lokalnych</p> <p>4) Zwiększenie jakości życia poprzez rozwój budownictwa komunalnego</p>	<p>1) Modernizacja infrastruktury technicznej</p> <p>2) Poprawa stanu ulic, jezdni i chodników</p> <p>3) Zwiększenie zasobu mieszkań komunalnych</p> <p>4) Renowacja obiektów dóbr kultury</p> <p>5) Modernizacja tkanki miejskiej</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie LPR/GPR miast/gmin województwa lubelskiego

Podsumowując, analiza zakresu potrzeb w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej i technicznej wskazuje na pełną zgodność zdiagnozowanych potrzeb z założeniami wsparcia rewitalizacji w okresie programowania 2014-2020. Poprawnie przyporządkowano zidentyfikowane problemy do poszczególnych sfer. Operacjonalizacja problemów do potrzeb rewitalizacyjnych również odpowiada logice wsparcia rewitalizacji w okresie programowania 2014-2020.

Obszary kryzysowe, wyodrębnione w większości zidentyfikowanych LPR/GPR, odpowiadają natężeniom problemów w 4-5 sferach, ze szczególnym uwzględnieniem sfery społecznej, funkcjonalno-przestrzennej, środowiskowej i technicznej. Relatywnie rzadziej w lokalnym dokumencie programowym identyfikowano obszary kryzysowe wynikające ze skumulowania negatywnych zjawisk gospodarczych. Analiza struktury sfer oddziaływania planowanych infrastrukturalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazuje na dominantę sfery funkcjonalno-przestrzennej, skoncentrowanej na zwiększeniu dostępności usług społecznych, kulturalnych na obszarze rewitalizowanym. Reprezentowane będą one szczególnie licznie na obszarze LOF oraz w powiatach północnych. W planowanych konkursach RPO WL 2014-2020 należy spodziewać się niskiej reprezentacji projektów oddziałujących również gospodarczo. Skupione one będą w pasie środkowych i południowych powiatów regionu, głównie w Działaniu 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich*.

Nie zaobserwowano istotnych różnic pomiędzy JST LOF, miastami/gminami do 5 tys. mieszkańców i miastami/gminami powyżej 5 tys. mieszkańców w zakresie typologii potrzeb w poszczególnych sferach oddziaływania rewitalizacji. Odnotowano jedynie przesunięcie akcentów priorytetyzacji tych samych potrzeb w zależności od typu terytorializacji. Główne potrzeby społeczne koncentrują się wokół problemów włączania społecznego, przeciwdziałania patologiom społecznym i bezrobociu, potrzeby funkcjonalno-przestrzenne dotyczą głównie dostępności infrastruktury czasu wolnego, rewitalizacji przestrzeni publicznych oraz infrastruktury integracji społecznej. W przypadku potrzeb gospodarczych najbardziej typowe w analizowanych LPR/GPR są potrzeby związane z pobudzeniem aktywności gospodarczej obywateli, podniesieniem atrakcyjności inwestycyjnej obszaru. Potrzeby środowiskowe obejmują najczęściej zwiększenie niskoemisyjności, wykorzystanie walorów przyrodniczych, podczas gdy potrzeby w sferze technicznej dotyczą głównie modernizacji układu transportowego, budownictwa komunalnego.

6 OCENA TRAFNOŚCI ZAPLANOWANEGO WSPARCIA REWITALIZACJI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W PERSPEKTYWIE 2014-2020

W celu dokonania oceny trafności zaplanowanego wsparcia w województwie lubelskim w niniejszym rozdziale przeprowadzono następujące kroki analityczne:

1. Określenie założeń wsparcia rewitalizacji w ramach RPO WL 2014-2020.
2. Ocena trafności założeń wsparcia rewitalizacji w ramach RPO WL 2014-2020 w kontekście potrzeb rewitalizacyjnych potencjalnych wnioskodawców, planowanych typów projektów, terminów realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, selektywności kryteriów odnoszących się do zakresu projektów, komplementarności, itp.
3. Ocena przewidywanej skuteczności wsparcia RPO WL 2014-2020 w kontekście realizacji zaplanowanych wysokości wskaźników, zakontraktowania alokacji w poszczególnych Działaniach OP13 poświęconych rewitalizacji, osiągnięcia celów jakościowych.
4. Ocena przewidywanej efektywności wsparcia RPO WL 2014-2020 w kontekście racjonalność kosztu jednostkowego przewidywanego efektu, stosunek nakładów do planowanych do pozyskania efektów oraz selektywności kryteriów oceny, odnoszących się do kosztów jednostkowych interwencji.

6.1 Zasady wsparcia w ramach RPO WL 2014-2020

Wsparcie dedykowane rewitalizacji w ramach RPO WL 2014-2020 przewidziane zostało w Osi Priorytetowej 13 *Infrastruktura społeczna* w ramach Działania 13.3 *Rewitalizacja obszarów miejskich*, Działania 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich* i w ramach Działania 13.8 *Rewitalizacja Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych*.

Linia demarkacyjna między poszczególnymi Działaniami związana jest z wielkością i terytorializacją obszaru. Działanie 13.3 skierowane jest do miast powiatowych oraz gmin miejskich i miejsko-wiejskich powyżej 5 tys. mieszkańców. Beneficjentami Działania 13.4 mogą być gminy wiejskie a także gminy miejskie i miejsko-wiejskie do 5 tys. mieszkańców. Wsparcie w ramach Działania 13.8 przewidziane jest dla JST należących do LOF, które podpisały porozumienie międzygminne z dnia 30 marca 2015 roku, bez względu na liczbę mieszkańców.

Nie przewidziano progów kwotowych dla maksymalnej i minimalnej wysokości wsparcia, z wyjątkiem kwoty przeznaczonej na rewitalizację dóbr kultury (do 2 mln euro). Maksymalna wysokość dofinansowania wynosi 85% wszystkich wydatków i 95% wydatków kwalifikowalnych.

Warunkiem uzyskania wsparcia w ramach wskazanych wyżej Działań będzie ujęcie projektu w LPR i jego realizacja na obszarze zdegradowanym, prawidłowo zidentyfikowanym na podstawie wybranego zestawu wskaźników odnoszących się do sytuacji społeczno-gospodarczej danej jednostki terytorialnej (w szczególności uwzględnione powinny być wskaźniki dotyczące ubóstwa, wykluczenia społecznego, stanu zdrowia i poziomu edukacji, np. lokalny wskaźnik rozwoju społecznego (*Local Human Development Index*)). Przyjęto zasadę, iż przewidziane w projekcie inwestycje infrastrukturalne powinny służyć głównie spełnieniu założeń Osi Priorytetowej 11 i koncentrować się m.in. na przeciwdziałaniu koncentracji ubóstwa, eliminacji czynników prowadzących do wykluczenia społecznego. Projekty z zakresu kultury powinny koncentrować się na marginalizowanych społecznościach, renowacja, modernizacja infrastruktury kultury powinna służyć nadawaniu nowych funkcji, istotnych dla

marginalizowanych społeczności. Inwestycje w infrastrukturę techniczną nie powinny przekraczać 15% wydatków kwalifikowalnych w przypadku dróg lokalnych i 25% wydatków kwalifikowalnych w przypadku infrastruktury środowiskowej.

Wsparciem objęte mogą zostać następujące typy inwestycji:

1. Przebudowa, remont lub modernizacja zdegradowanych budynków, w tym m.in. budynków przemysłowych, powojkowych w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji użytkowych, np. społecznych, gospodarczych, turystycznych lub kulturalnych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem.
2. Kompleksowe projekty obejmujące rekultywację / remediację zdegradowanych obszarów wraz z przebudową oraz adaptacją obiektów zdegradowanych, w tym obiektów przemysłowych i powojkowych zlokalizowanych na tych terenach, mające na celu przywrócenie lub nadanie danemu obszarowi nowych funkcji użytkowych, tj. np. gospodarczych, turystycznych, kulturalnych lub społecznych.
3. Roboty restauratorskie i konserwatorskie budynków znajdujących się w rejestrze zabytków, budynków położonych w strefie ochrony konserwatorskiej oraz budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym nie będących w rejestrze zabytków i ich wyposażenia niezbędnego dla wprowadzenia funkcji, jaką będzie pełnić będzie budynek po realizacji projektu w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji użytkowych np.: społecznych, gospodarczych, turystycznych lub kulturalnych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem.
4. Uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni publicznych (przebudowa, remont lub modernizacja) w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji użytkowych, np.: społecznych, gospodarczych, turystycznych lub kulturalnych wyłącznie jako element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych.
5. Roboty budowlane i modernizacyjne infrastruktury technicznej (m.in. wodno-kanalizacyjna, energetyczna oraz infrastruktura z zakresu gospodarki odpadami). Przedmiotowe prace dopuszczalne są wyłącznie jako element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych będący uzupełnieniem szerszego projektu oraz w przypadku, kiedy są niezbędne do realizacji celów projektu.
6. Roboty budowlane i modernizacyjne dróg lokalnych (gminnych i powiatowych). Przedmiotowe prace dopuszczalne są wyłącznie jako element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych będący uzupełnieniem szerszego projektu oraz w przypadku, kiedy są niezbędne do realizacji celów projektu.
7. Tworzenie stref bezpieczeństwa i zapobieganie przestępczości w zagrożonych patologiami społecznymi obszarach miast m.in.: budowa lub przebudowa oświetlenia, zakup i instalacja systemów monitoringu itp. wyłącznie jako element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych będący uzupełnieniem szerszego projektu.
8. Rozwój miejskich terenów zielonych – wyłącznie jako element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych będący uzupełnieniem szerszego projektu.

Beneficjentami wsparcia rewitalizacji w Działaniach 13.3 i 13.4 mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,

- Przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Organizacje pozarządowe,
- Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną nie wymienione wyżej,
- MŚP (przedsiębiorstwa muszą prowadzić działalność na terenie województwa lubelskiego).

W ramach Działania 13.8 wsparcie przewidziane jest wyłącznie dla JST z obszaru LOF.

W RPO WL 2014-2020 przewidziano następujące skwantyfikowane efekty wsparcia:

Tabela 21. Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego przewidziane dla Działań 13.3, 13.4, 13.8

Wskaźniki produktu PI 9b			
Nazwa wskaźnika	Zakładana wartość docelowa (2023) Działanie 13.3	Zakładana wartość docelowa (2023) Działanie 13.4	Zakładana wartość docelowa (2023) Działanie 13.8
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach.	17	13	bd
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1).	5	1	bd
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich (CI39).	5240	4192	bd
Pozostałe wskaźniki produktu właściwe dla projektów rewitalizacyjnych: <ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją • Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami • Długość wybudowanych dróg powiatowych • Długość przebudowanych dróg powiatowych • Długość wybudowanych dróg gminnych • Długość przebudowanych dróg gminnych • Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI 38) Pozostałe wskaźniki rezultatu bezpośredniego: <ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu • Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą • Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą • Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach 			

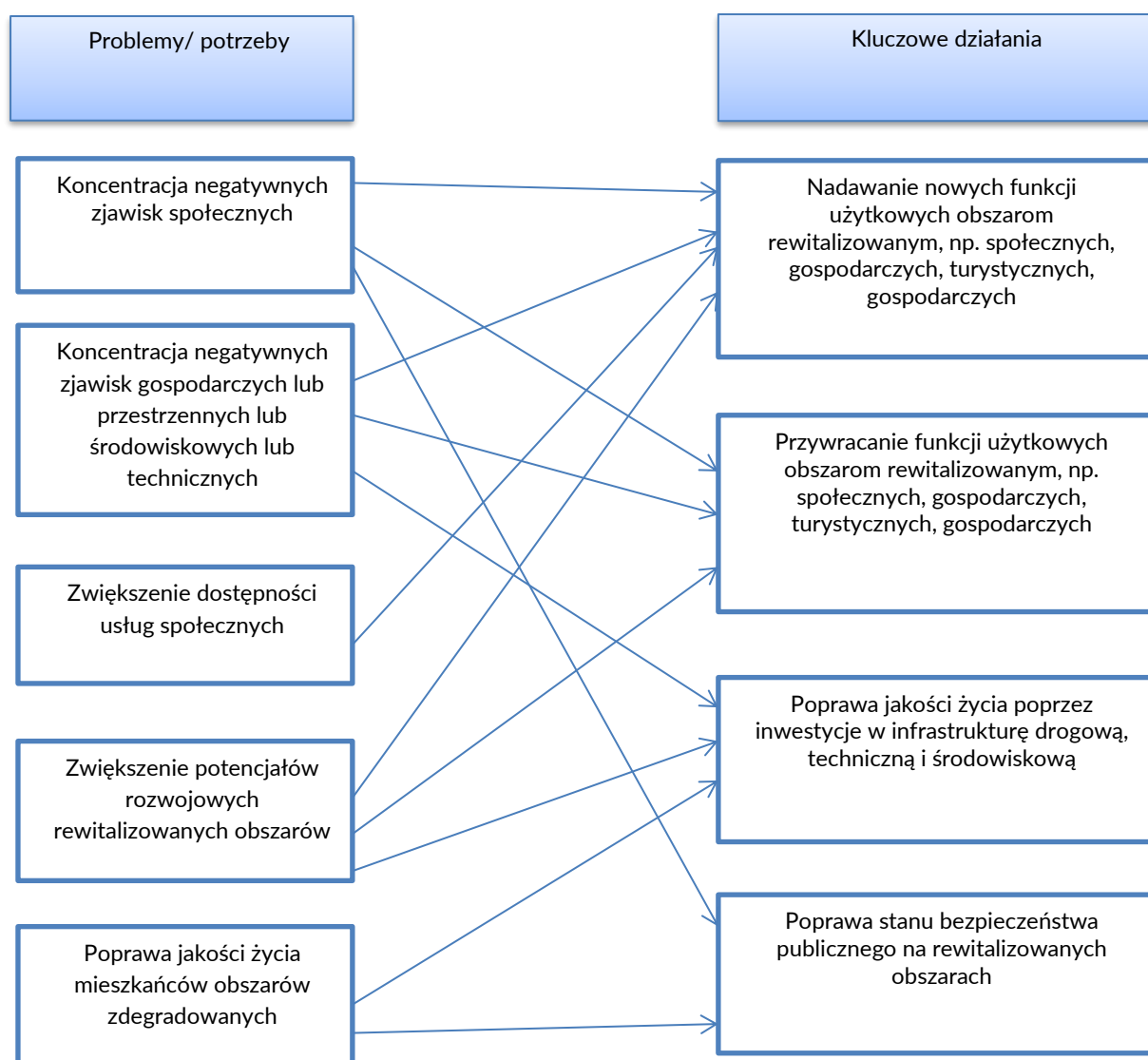
Źródło: Załącznik nr 2 do SZOOP RPO WL2014-2020

W Ramach Wykonania uwzględniono wskaźnik *Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach*. Wskaźnik liczony jest w stosunku do zakontraktowanych, a nie zrealizowanych inwestycji. Cel pośredni Ram Wykonania dla tego wskaźnika oszacowany został na poziomie 17 sztuk.

Zdaniem przedstawicieli IZ RPO WL 2014-2020 logika interwencji Programu w zakresie wsparcia działań rewitalizacyjnych odpowiada na potrzeby gmin oraz skutkuje osiągnięciem pożądaných infrastrukturalnych efektów społecznych i gospodarczych.

Zakładaną w RPO WL 2014-2020 logikę interwencji przedstawia poniższy schemat oraz tabela.

Schemat 3. Logika interwencji wsparcia rewitalizacji w ramach RPO WL 2014-2020 – relacja kluczowych działań do potrzeb

Źródło: opracowanie własne

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Tabela 22. Logika interwencji wsparcia rewitalizacji w ramach RPO WL 2014-2020 – relacja wskaźników do kluczowych działań

Nazwa wskaźnika	Nadawanie nowych funkcji użytkowym obszarom rewitalizowanym, np. społecznych, gospodarczych, turystycznych, gospodarczych	Przywracanie funkcji użytkowym obszarom rewitalizowanym, np. społecznych, gospodarczych, turystycznych, gospodarczych	Poprawa jakości życia poprzez inwestycje w infrastrukturę drogową, techniczną i środowiskową	Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego na rewitalizowanych obszarach
Wskaźniki rezultatu bezpośredniego				
Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	X	X		
Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą	X	X	X	X
Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą	X	X		X
Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	X	X	X	X
Wskaźniki produktu				
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	X	X		
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI1)	X	X		
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich (CI39)	X	X	X	X
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	X	X	X	X
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	X	X		
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (CI 38)	X	X		X
Długość wybudowanych/ przebudowanych dróg lokalnych			X	X

Źródło: opracowanie własne

Warunkiem pozyskania wsparcia na projekty rewitalizacyjne jest zatwierdzenie przez IZ RPO WL 2014-2020 programu rewitalizacji. Wykaz programów rewitalizacji opracowywanych przez gminy województwa lubelskiego, jest dokumentem wynikającym z wymogu Wytycznych Ministerstwa Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020. Wykaz ten zawiera spis i syntetyczną charakterystykę zawartych w nim programów, uznanych za zgodne z Wytycznymi, co jest warunkiem uznania projektów zawartych w tych programach za projekty rewitalizacyjne.

Weryfikacja programów rewitalizacji dokonywana jest w trybie ciągłym, na podstawie listy sprawdzającej poprzez przypisanie wartości logicznych TAK/NIE do każdej z pozycji listy. Sprawdzane są podstawowe kryteria formalne (uchwała rady gminy, prognoza oddziaływania na środowisko, kompletność programu (obecność kluczowych elementów LPR), poprawność diagnozy i wyznaczania obszaru rewitalizacji, logika interwencji, komplementarność, efektywność, prewencja zjawisk negatywnych).

Gminy i miasta planujące pozyskanie wsparcia regionalnych programów operacyjnych na projekty rewitalizacyjne mogą skorzystać z możliwości pozyskania środków na opracowanie LPR/GPR. W ramach PO PT 2014-2020 organizowane są konkursy mające na celu wsparcie gmin w procesie opracowania lub aktualizowania programów rewitalizacji, stanowiących podstawę do ubiegania się o dotację z funduszy UE przy realizacji projektów rewitalizacyjnych. Opracowanie programu rewitalizacji może zostać poprzedzone przygotowaniem niezbędnych analiz, ekspertyz, itp. W celu opracowania rzetelnego programu rewitalizacji istnieje możliwość skorzystania ze wsparcia eksperckiego (poprzez zatrudnienie własnych ekspertów) lub zwrócenia się o pomoc do Zespołu ds. rewitalizacji wskazanego przez Urząd Marszałkowski⁵⁰. Po opracowaniu programu rewitalizacji dokument zostaje przekazany do Urzędu Marszałkowskiego celem jego weryfikacji przez zespół ds. rewitalizacji pod kątem zgodności z Wytycznymi Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji. W ramach konkursu wsparcie otrzymują LPR, które – oprócz spełniania kryteriów formalnych – uzyskały wysokie noty w zakresie: zgodności potrzeb rewitalizacyjnych z dokumentami strategicznymi na poziomie gminy, adekwatności diagnozy zjawisk kryzysowych i obszarów zdegradowanych, adekwatności programu rewitalizacji, zastosowania narzędzi partycypacji społecznej, efektywności budżetu, skuteczności zarządzania LPR. W 3 edycjach konkursu, które odbyły się w województwie lubelskim roku 2016 do pozyskania wsparcia zakwalifikowały się 67 JST.

W ramach RPO WL 2014-2020 przygotowano szereg instrumentów wspierających kompleksowość przygotowywanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Pierwszym z nich jest zastosowanie systemu preferencyjnej punktacji przy konkursach organizowanych w pozostałych Działaniach RPO WL 2014-2020 dla przedsięwzięć ujętych w LPR/GPR. Zgodnie z zapisami RPO WL, w ramach działań 13.3 *Rewitalizacja obszarów miejskich* i 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich* przyznawane jest wsparcie wyłącznie dla projektów infrastrukturalnych uznanych za rewitalizacyjne. Ponadto jednak, w zależności od specyfiki projektu, projekty takie mogą korzystać z uprzywilejowanej punktacji przy rozstrzygnięciu konkursów w ramach działań: 3.1 *Tereny inwestycyjne*, 5.2 *Efektywność energetyczna sektora publicznego*, 5.3 *Efektywność energetyczna sektora mieszkaniowego*, 5.5 *Promocja niskoemisyjności*, 7.1 *Dziedzictwo kulturowe i naturalne*, 9.1 *Aktywizacja zawodowa*, 9.3 *Rozwój przedsiębiorczości*, 11.1 *Aktywne włączenie*, 11.2 *Usługi społeczne i zdrowotne*, 12.2 *Kształcenie ogólne*, 13.1 *Infrastruktura ochrony zdrowia*, 13.2 *Infrastruktura usług społecznych*⁵¹.

Dodatkowo w ramach Działania 11.1 *Aktywne włączenie* zaplanowano realizację programów ukierunkowanych na aktywizację oraz reintegrację społeczno-zawodową społeczności

⁵⁰ Regulamin konkursu dotacji „Przygotowanie programów rewitalizacji”.

⁵¹ Procedura oceny programów rewitalizacji w Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

marginalizowanych na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi, w celu zwiększenia aktywności społecznej oraz gotowości do podejmowania pracy uczestników tych programów.

Kolejnym instrumentem RPO WL 2014-2020 wspierającym kompleksowość planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest system kryteriów wyboru projektów w Działaniach OP 13, dedykowanych rewitalizacji. Założone kryteria wyboru wniosków o dofinansowanie projektów w ramach Działania 13.3, 13.4 premią projekty zapewniające nowe miejsca pracy, przyczyniające się do poprawy efektywności energetycznej, rozwiązujące problemy rewitalizacyjne w sposób jak najbardziej kompleksowy, wykazujące jak największą komplementarność z inwestycjami współfinansowanymi z EFS, w szczególności z realizowanymi w ramach Działań: 9.2, 11.1, 11.2, 11.3, których całość lub elementy/moduły całości zostały przygotowane w oparciu o formułę konkursu architektonicznego, architektoniczno-urbanistycznego lub urbanistycznego.

Przy wyborze wniosków o dofinansowanie projektu wszystkich działań RPO WL 2014-2020 dedykowanych rewitalizacji oceniane są też następujące parametry w ramach oceny merytorycznej: wpływ na rozwiązywanie głównych problemów społecznych, wpływ na generowanie zmian w jakości zagospodarowania obszaru rewitalizacji oraz tworzenie nowych możliwości rozwoju, efektywność kosztowa wsparcia: 1 obiektu infrastruktury zlokalizowanego na rewitalizowanych obszarach, 1 przedsiębiorstwa otrzymującego wsparcie, 1 obiektu publicznego lub komercyjnego wybudowanego/wyremontowanego na obszarach rewitalizowanych, wpływ na jakość życia mieszkańców, wpływ na jakość zagospodarowania przestrzeni, komplementarność projektu, oddziaływanie na ochronę środowiska i inne polityki horyzontalne. W przypadku Działania 13.8 zastosowano także dodatkowe kryterium: stopień realizacji wskaźników Strategii ZIT LOF.

Podsumowując, w dalszym toku postępowania badawczego przedstawionego w niniejszym raporcie analiza trafności wsparcia zaplanowanego w ramach RPO WL 2014-2020 uwzględnić będzie następujące czynniki:

- zgodność zaplanowanych działań w ramach Programu rewitalizacji z kryteriami formalnymi i merytorycznymi wsparcia RPO WL 2014-2020,
- liczba projektów zaplanowanych w GPR/LPR, które mogą uzyskać wsparcie w działaniach dedykowanych rewitalizacji w RPO WL 2014-2020 w kontekście zaplanowanej alokacji oraz wskaźnika Ram Wykonania (KEW),
- potencjał realizacji wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego w projektach zaplanowanych w GPR/LPR z uwzględnieniem celu pośredniego i końcowego Ram Wykonania,
- potencjał efektywności kosztowej zakładanych wskaźników,
- analiza luk i rozbieżności w zakresie wsparcia oferowanego w RPO WL (z uwzględnieniem Działań, w których projekty ujęte w GPR/LPR otrzymują preferencje punktowe) z potrzebami rewitalizacyjnymi gmin.

6.2 Trafność wsparcia RPO WL 2014-2020 w stosunku do zidentyfikowanych potrzeb rewitalizacyjnych

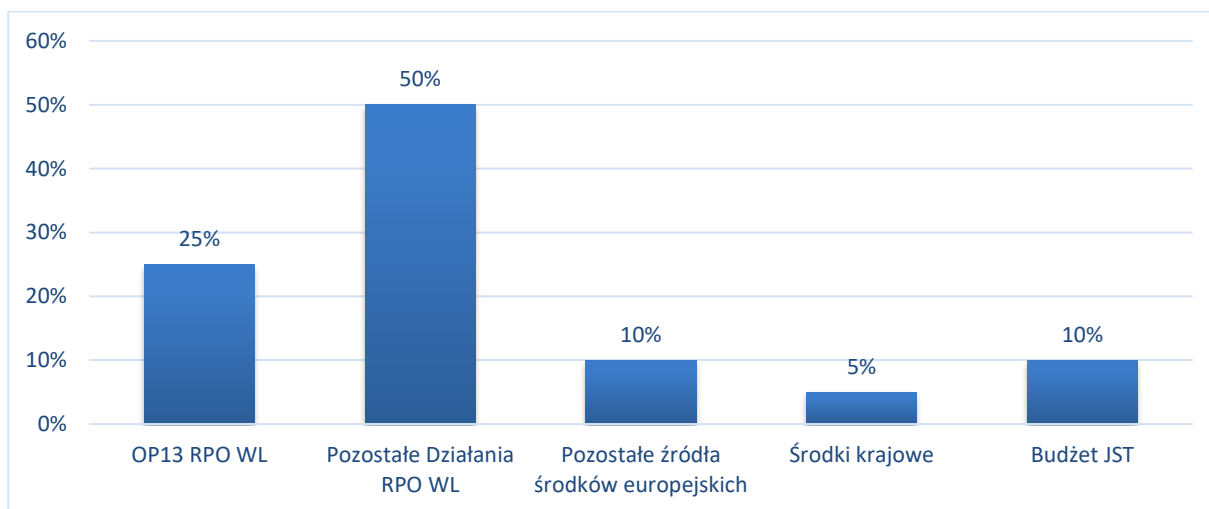
Niniejszy rozdział odpowiada na następujące pytanie badawcze:

W jakim stopniu interwencja zaplanowana w RPO WL 2014-2020 odpowiada na zidentyfikowane potrzeby gmin w zakresie rewitalizacji?

Analiza zapisów zidentyfikowanych LPR/GPR województwa lubelskiego wskazuje na wysoką zgodność wsparcia oferowanego w ramach RPO WL 2014-2020 z planami inwestycyjnymi potencjalnych beneficjentów, opartymi o zdiagnozowane potrzeby rozwojowe.

Zdecydowana większość (75%) projektów uwzględnionych w programach rewitalizacji, kwalifikuje się do dofinansowania w ramach Programu, zarówno w Osi Priorytetowej 13 w ramach działań dedykowanych rewitalizacji, jak i w pozostałych Działaniach, w których zastosowano preferencje dla projektów uwzględnionych w GPR/LPR. Pozostałe 20% projektów zaplanowanych do realizacji może uzyskać dofinansowanie w ramach POWER, PROW, POIŚ (rewaloryzacja i renowacja dóbr kultury), środków FIO. W 54% LPR/GPR uwzględniono także prywatne źródła finansowania bądź finansowanie przedsięwzięć ze środków własnych NGOs. Udział przedsięwzięć rewitalizacyjnych, finansowanych ze środków europejskich poza RPO WL 2014-2020 (POIŚ, POWER, PROW) oraz ze źródeł krajowych nie przekracza jednak 25% liczby wszystkich projektów planowanych w zidentyfikowanych LPR/GPR.

Wykres 17. Zgodność wsparcia RPO WL 2014-2020 z potrzebami rewitalizacyjnymi zdiagnozowanymi w LPR/GPR województwa lubelskiego (szacunkowy odsetek projektów planowanych do pozyskania finansowania z poszczególnych źródeł).

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisów LPR/GPR województwa lubelskiego

W nielicznych (8%) zidentyfikowanych LPR/GPR stwierdzono niezgodność planów inwestycyjnych z założeniami RPO WL 2014-2020 (limit dofinansowania dla renowacji obiektów kultury).

Analiza zgodności opisów planowanych inwestycji z systemem kryteriów formalnych i merytorycznych Działań OP 13 dedykowanych rewitalizacji, wskazuje na brak luk i rozbieżności w zakresie możliwości ich spełnienia przez potencjalnych wnioskodawców.

Problematyczne jednak może stać się spełnienie niektórych kryteriów premiujących. W blisko 40% analizowanych projektów nie założono generowania nowych miejsc pracy. W analizowanych programach rewitalizacji nie odnotowano także gotowości rozpisywania architektonicznego lub urbanistycznego konkursu dla planowanych inwestycji.

Należy też zaznaczyć, iż kryteria premiujące w OP 13, odnoszące się do efektywności energetycznej planowanych działań, komplementarności z inwestycjami współfinansowanymi z EFS, w szczególności z realizowanymi w ramach Działań: 9.2, 11.2, 11.3 mogą wykazywać się niską selektywnością, ze względu na powszechne przyjmowanie wyżej wymienionych założeń w planowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych. Oznacza to, iż wszystkie projekty aplikujące o środki w ramach Działań OP 13, dedykowanych rewitalizacji będą wykazywać, iż ich przedsięwzięcie pozostaje w komplementarności z interwencjami ujętymi w LPR/GPR, dotyczącymi aktywizacji zawodowej, wsparcia infrastruktury społecznej, wsparcia sektora ekonomii społecznej na rewitalizowanym obszarze oraz, że jego realizacja będzie efektywna energetycznie.

Zidentyfikowano także barierę komplementarności OP13 i OP11 w obszarze licznie reprezentowanych w analizowanych LPR/GPR projektów włączenia społecznego (Działanie 11.1 RPO WL 2014-2020). Zdaniem badanych przedstawicieli IZ RPO WL 2014-2020 oraz uczestnika wywiadu eksperckiego przyjęte kryterium komplementarności z Działaniem 11.1. może charakteryzować się niską selektywnością w ocenie projektów rewitalizacyjnych, składanych w OP 13 RPO WL 2014-2020. Wynika to z niskiego zainteresowania OPS realizacją działań, wynikających z programów rewitalizacji w Działaniu 11.1 RPO WL 2014-2020. Bariery w tym wypadku stanowi m.in. konieczność wykazania osiągnięcia wskaźnika efektywności zatrudnieniowej, przy braku doświadczeń tych instytucji w skutecznej aktywizacji zawodowej⁵². Obawy OPS wynikają także z faktu, iż prowadzenie instrumentów aktywnej integracji o charakterze zawodowym możliwe jest wyłącznie przez wyspecjalizowane jednostki, co wymusza partnerstwo albo przeprowadzenie procedury wyboru podmiotu realizującego przedmiotowe działania, przy zachowaniu wymogów ustawowych. Jak wynika z analizy sprawozdań z realizacji RPO 2014-2020 problem niskiego zainteresowania OPS (wskazywanych w LPR jako główni wykonawcy działań społecznych) realizacją projektów z koniecznością wykazania efektywności zatrudnieniowej występuje w skali całego kraju. Rozwiązaniem tego problemu może być wyłączenie zadania aktywizacji zawodowej klientów pomocy społecznej i przesunięcie go do PUP.

Analiza typów projektów (według klasyfikacji RPO WL 2014-2020) zaplanowanych do realizacji w analizowanych LPR/GPR województwa lubelskiego wskazuje na dominację przedsięwzięć polegających na przebudowie, modernizacji budynków w celu nadania im nowych funkcji społecznych, kulturalnych lub gospodarczych. Ponadto, w 80% LPR/GPR miast/gmin z obszaru LOF, 85% miast/gmin powyżej 5 tys. mieszkańców i 70% miast/gmin poniżej 5 tys. mieszkańców zidentyfikowano przynajmniej jeden kompleksowy projekt dotyczący zagospodarowania głównej na danym obszarze rewitalizacji przestrzeni publicznej (otoczenie rynku, kompleks ulic w centrum obszaru rewitalizowanego). Powszechne w skali zidentyfikowanych LPR/GPR miast/gmin województwa lubelskiego są także projekty zawierające w swoim zakresie: uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych otwartych przestrzeni publicznych (przebudowa, remont lub modernizacja), zakup niezbędnego wyposażenia. Blisko połowa planowanych projektów (48%) zakłada uzupełniające inwestycje w lokalną infrastrukturę drogową i uliczną.

⁵² DW EFS oraz WUP w Lublinie dokładają wszelkich starań aby zachęcić OPS do aplikowania o środki na dofinansowanie projektu i aby osiągnąć założone w programie wartości wskaźników. Wyrazem tego są m.in. liczne konkursy ogłaszane, w krótkim okresie czasowym na duże alokacje, bądź też powtarzanie konkursów, a także spotkania i konsultacje dot. możliwości wsparcia oferowanego w ramach RPO WL przez ww. podmioty na rzecz osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych wykluczeniem, osób bezrobotnych (w tym długotrwale), które wskazane są w programie jako jedna z grup najbardziej wymagających wsparcia (osób zarejestrowanych jako bezrobotne i osób, dla których ustanowiono III profil pomocy lub osób z niepełnosprawnością, bezdomnych lub opuszczających np. placówki opiekuńczo-wychowawcze). Niemniej jednak, ze względu na horyzontalną zasadę efektywności zatrudnieniowej w projektach włączenia społecznego, kontrakcja środków w tym obszarze przebiega wolniej niż zakładano.

Plany inwestycyjne zawarte w analizowanych LPR/GPR uwzględniają także przedsięwzięcia wykraczające poza zakres wsparcia RPO WL 2014-2020, np. cykliczne imprezy, warsztaty i działalność szkoleniową, prowadzoną w ramach działań własnych JST. Zgodnie z założeniami analizowanych LPR/GPR główne inwestycje drogowe oraz w zakresie pozostałej infrastruktury komunikacyjnej finansowane będą ze środków własnych JST, bądź ze środków PROW (w przypadku Działania 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich*).

Z przedstawionego zestawienia wynika, iż zaplanowane w LPR/GPR typy i zakres przedmiotowy przedsięwzięć wpisują się w założenia dotyczące wsparcia rewitalizacji w ramach RPO WL 2014-2020.

W trakcie postępowania badawczego przeanalizowano także wpływ zróżnicowania poziomu szczegółowości przygotowanych programów rewitalizacji na ocenę projektów w kryterium dotyczącym spójności z programem rewitalizacji. Ze względu na jakościowy charakter tego kryterium należy przyjąć, iż preferencję oceniających uzyskiwać będą w pierwszym rzędzie wnioski o dofinansowanie projektów bardziej kompleksowych składających się z kilku projektów ujętych w Lokalnym Planie Rewitalizacji. Wykazywać one będą siłą rzeczy większą spójność z planem rewitalizacji niż pojedyncze przedsięwzięcia ujęte w LPR/GPR. Innym aspektem wpływającym na defaworyzację projektów o większej koncentracji na pojedynczej sferze oddziaływania, większym stopniu szczegółowości jest zapis dokumentu programowego wymagający pełnej zgodności projektu wnioskującego o dofinansowanie z zapisami LPR. Stąd też, w przypadku odnotowania zakładanych wysokości wskaźników w projektach rewitalizacyjnych ujętych w LPR, taka sama skuteczność będzie od nich wymagana na etapie wniosku o dofinansowanie projektu. Większe pole manewru na etapie dofinansowania mają więc projekty, w których nie skwantyfikowano efektów wsparcia. Jak wynika z analiz badanych LPR/GPR, przeprowadzonych na potrzeby prognozy wskaźników rzeczowych, problem kwantyfikacji efektów dotyczy około 12% wszystkich projektów.

Podsumowując, zakres wsparcia RPO WL 2014-2020 wykazuje się wysokim stopniem trafności w stosunku do potrzeb rewitalizacyjnych, zdiagnozowanych przez potencjalnych wnioskodawców. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w analizowanych LPR/GPR w zdecydowanej większości (75%) kwalifikują się do pozyskania dofinansowania w ramach RPO WL 2014-2020, szczególnie w tych działaniach Programu (poza Działaniami OP 13 w zakresie dedykowanym rewitalizacji), w których zaplanowano zastosowanie kryteriów premiujących zapisanie zgłaszanego projektu w Lokalny Program Rewitalizacji (50% wszystkich projektów ujętych w LPR/GPR województwa lubelskiego).

Blisko $\frac{1}{4}$ zakładanych działań rewitalizacyjnych wpisuje się bezpośrednio w założenia wsparcia w ramach Działania OP 13 RPO WL 2014-2020 dedykowanych rewitalizacji. Wszystkie planowane projekty mieszczące się w tej grupie spełniają kryteria dostępu oraz kryteria merytoryczne Działania 13.3 *Rewitalizacja obszarów miejskich*, Działania 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich*, Działania 13.8 *Rewitalizacja LOF w ramach ZIT*.

Zarówno typy projektów wyszczególnione w zidentyfikowanych LPR/GPR jak i ich zakres przedmiotowy pozostają zgodne z założeniami wsparcia wskazanych wyżej Działania OP 13 RPO WL 2014-2020. Odmienne sytuację można zaobserwować w przypadku kryteriów premiujących. W blisko 40% analizowanych projektów nie założono generowania nowych miejsc pracy. W analizowanych programach rewitalizacji nie odnotowano także gotowości rozpisywania architektonicznego lub urbanistycznego konkursu dla planowanych inwestycji.

Kryterium komplementarności przedsięwzięć przedstawionych we wniosku o dofinansowanie projektu Działania OP 13 dedykowanych rewitalizacji z projektami realizowanymi w ramach OP 11 RPO WL 2014-2020 *Włączenie społeczne* może charakteryzować się niską selektywnością ze względu na

powszechne planowanie projektów w obszarze ekonomii społecznej oraz usług społecznych i zdrowotnych na obszarze rewitalizacji.

Z drugiej strony, kryterium komplementarności z działaniami z obszaru włączenia społecznego może okazać się nieskuteczne z dynamiką wsparcia w Działaniu 11.1 Aktywne włączenie.

Zidentyfikowano problem niskiej podaży projektów realizowanych przez OPS, które są przewidziane w LPR jako główni realizatorzy projektów z obszaru włączenia społecznego, wynikającej z obaw przedstawicieli tych instytucji o niezrealizowanie wskaźnika efektywności zatrudnieniowej. W nielicznych (średnio około 25%) LPR/GPR ujęto projekty oddziałujące na sferę społeczną, wpisujące się w zakres Działania 11.1. Aktywne włączenie, realizowane poza OPS. Problem ten dotyczy głównie miast/gmin poniżej 5 tys. mieszkańców (zaledwie 7% LPG/GPR miast poniżej 5 tys. mieszkańców zakłada realizację projektów włączenia społecznego poza OPS). Kryterium komplementarności z Działaniem 11.1 RPO WL 2014-2020 może więc okazać się aż nadto selektywne i umożliwiać wysoką pozycję w listach rankingowych projektom o niższej wartości merytorycznej niż projekty tych gmin, których OPS nie aplikował jeszcze o środki w ramach Działania 11.1 RPO WL 2014-2020 Aktywne włączenie.

Jakościowe kryteria spójności z planem rewitalizacji, wpływu na poszczególne sfery obszaru mogą preferować siłą rzeczy wiązki projektów rewitalizacyjnych, wnioski o dofinansowanie projektów zawierające więcej odniesień do obszaru rewitalizacji niż pojedyncze przedsięwzięcia. Preferować one będą także projekty, które nie wykazały w LPR/GPR skwantyfikowanych planowanych efektów, wymagających uchwalenia zmian do LPR/GPR w przypadku, gdy wiązka projektów okaże się bardziej skuteczna w pozyskaniu wsparcia RPO WL 2014-2020.

6.3 Przewidywana skuteczność i efektywność wsparcia RPO WL 2014-2020

Dla oceny przewidywanej skuteczności i efektywności wsparcia RPO WL 2014-2020 przeprowadzono symulacje przewidywanej liczby projektów, które otrzymają wsparcie w ramach Działania 13.3 Rewitalizacja obszarów miejskich, Działania 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich i Działania 13.8 Rewitalizacja LOF w ramach ZIT, przewidywanej wartości docelowej wskaźników produktu i rezultatu oraz przewidywanej efektywności kosztowej ich osiągnięcia. Symulacje te przeprowadzono w oparciu o analizę zapisów zidentyfikowanych LPR/GPR miast/gmin województwa lubelskiego, skontrolowaną wynikami badania CAWI z potencjalnymi beneficjentami wsparcia (n=109). Symulację przeprowadzono w oparciu o następujące czynniki:

1. Potencjalna liczba wnioskodawców w ramach poszczególnych Działań Osi Priorytetowej 13 RPO WL 2014-2020 w zaplanowanym konkursie w 2018 roku na podstawie harmonogramów projektów zaplanowanych do realizacji, zweryfikowana o deklaracje respondentów badania CAWI przeprowadzonego wśród potencjalnych beneficjentów RPO WL 2014-2020.
2. Potencjalna liczba i wartość projektów składanych do dofinansowania. Procent wykorzystanej alokacji na podstawie harmonogramów projektów zaplanowanych do realizacji, zweryfikowany o deklaracje respondentów badania CAWI przeprowadzonego wśród potencjalnych beneficjentów RPO WL 2014-2020. Oszacowanie średniego kosztu jednostkowego projektu.
3. Przewidywane, na podstawie opisów zaplanowanych projektów, wartości docelowe wskaźników produktu i rezultatu we wspartych projektach, ze szczególnym uwzględnieniem celów pośrednich i końcowych wskaźnika Ram Wykonania. Informacje te zostały zweryfikowane na podstawie wyników badania CAWI wśród potencjalnych beneficjentów.
4. Szacunkowa prognoza sytuacji projektów ze względu na potencjalną ocenę w kryteriach efektywności kosztowej.

łącznie, 89 gmin/miast województwa lubelskiego przygotowało już, bądź jest w trakcie przygotowania LPR/GPR uprawniających do aplikowania o środki Osi Priorytetowej 13 RPO WL 2014-2020⁵³.

Rozkład projektów planowanych przez potencjalnych beneficjentów do dofinansowania w ramach poszczególnych Działań OP13 RPO WL 2014-2020 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23. Projekty planowane do pozyskania dofinansowania w ramach Osi Priorytetowej 13 RPO WL 2014-2020

Działanie OP13	Liczba planowanych projektów w ramach danego Działania	Wartość projektów planowanych do złożenia zł	Wartość dofinansowania (85% wartości projektów) zł	Wysokość alokacji w zł	Procent deklarowanego wykorzystania alokacji na dane Działanie
Działanie 13.3 Rewitalizacja obszarów miejskich (do 5 tys. mieszkańców)	225	729 268 000	619 877 800	244 513 756	253%
Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich (poniżej 5 tys. mieszkańców)	73	170 655 000	145 056 750	175 415 094	83%
Działanie 13.8 Rewitalizacja LOF w ramach ZIT	58	254 125 808	216 006 937	71 135 240	304%

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy LPR/GPR województwa lubelskiego

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych, projekty planowane przez potencjalnych beneficjentów do złożenia w Działaniu 13.4 Rewitalizacja obszarów miejskich i w Działaniu 13,8 Rewitalizacja LOF w ramach ZIT przekraczają w swojej planowanej wartości alokację przeznaczoną na wsparcie w ramach RPO WL 2014-2020. Wskazuje to na wysokie prawdopodobieństwo niezrealizowania wszystkich potrzeb rewitalizacyjnych wyszczególnionych w Lokalnych Programach Rewitalizacji województwa lubelskiego w okresie programowania 2014-2020 w ramach tych Działań. Analiza zakresów przedmiotowych projektów wskazanych w LPR, oraz ustalenia poprzedniego rozdziału pokazują jednak wysoki stopień szacunkowej realizacji ogółu przewidywanych interwencji, w oparciu o pozostałe środki RPO WL 2014-2020 (kryterium preferencji w wybranych osiach priorytetowych i działaniach), oraz w oparciu o inne potencjalne źródła finansowania, wyszczególnione w LPR. Dalsze analizy powinny pozwolić na predykcję liczby projektów, które mogą pozyskać alokację, w oparciu o średni koszt kwalifikowalny projektu (85% wartości projektu), z uwzględnieniem preferencji Programu dla projektów kompleksowych, czyli – bazując na średnich kosztach kompleksowych projektów rewitalizacyjnych realizowanych w perspektywie 2007-2013 - o wartości wyższej niż 10 mln zł.

⁵³Rozkład potencjalnych beneficjentów ze względu na kryterium terytorializacji Działań OP13 został przedstawiony na Mapie 8 w niniejszym raporcie.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Tabela 24. Prognoza liczby projektów w ramach Działania 13.3 Rewitalizacja obszarów miejskich, Działania 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich i Działania 13.8 Rewitalizacja LOF w ramach ZIT, z uwzględnieniem preferencji dla projektów kompleksowych powyżej 10 000 000 zł.

Działanie Osi Priorytetowej 13 RPO WL 2014-2020	Średni koszt kwalifikowalny projektu w zł A	Wysokość alokacji w zł ⁵⁴ B	Średnia liczba projektów w oparciu o średni koszt kwalifikowalny w ramach alokacji C=B/A	Liczba projektów kompleksowych /premiowanych/ D	Wartość projektów Kompleksowych w zł E	Wysokość alokacji poza projektami kompleksowymi w zł F=B-E	Średni koszt kwalifikowalny projektu poza projektami kompleksowymi w zł G	Średnia liczba projektów poza projektami kompleksowymi H	Liczba projektów ogółem w ramach alokacji I=H+D
Działanie 13.3 Rewitalizacja obszarów miejskich (do 5 tys. mieszkańców)	2 267 679	244 513 756	108	11	168500000	76 013 756	1 583 620	48	59
Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich (poniżej 5 tys. mieszkańców)	1 987 079	175 415 094	89	2	35 000 000	140 415 094	1 632 734	86	88
Działanie 13.8 Rewitalizacja LOF w ramach ZIT	3 761 906	71 135 240	19	7	137 500 000	66 364 760	1 986 580	36	36

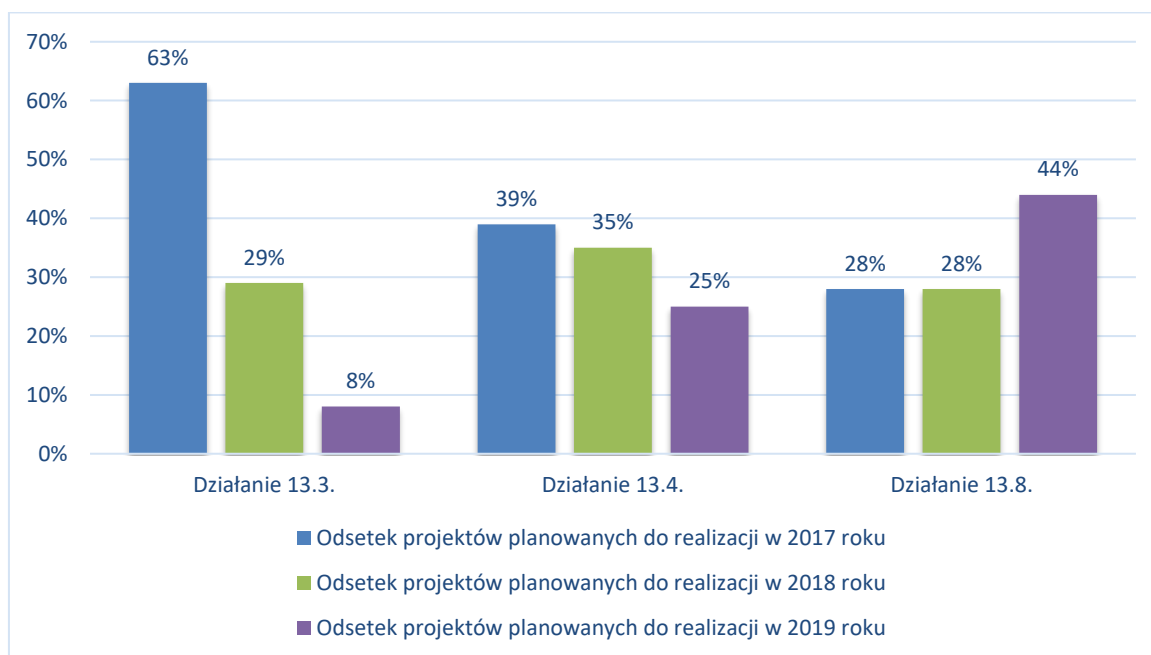
Źródło: obliczenia własne na podstawie analizy LPR/GPR województwa lubelskiego

⁵⁴ Według kursu 4,2525.

Jak wynika z powyższej tabeli, bazując na średnim koszcie kwalifikowalnym projektu i przewidywanej strukturze wsparcia należy przyjąć, iż w ramach Działania 13.3 *Rewitalizacja obszarów miejskich* wsparcie otrzyma około 59 projektów spośród 255 projektów planowanych do złożenia, w tym około 11 projektów, których wartość przekracza 10 mln zł. W ramach Działania 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich* wsparcie otrzymać może około 88 projektów (w tym 2 projekty przekraczające 10 mln zł), co przekracza liczbę projektów zaplanowanych przez potencjalnych beneficjentów do wsparcia w ramach Osi Priorytetowej 13 RPO WL 2014-2020. Po rozbiciu średniego kosztu jednostkowego na projekty kompleksowe i pozostałe, prognozowana liczba projektów, które mogą uzyskać dofinansowanie w ramach Działania 13.8 *Rewitalizacja LOF w ramach ZIT*, wynosi 36. Biorąc pod uwagę wspomniane w rozdziale wcześniej wysokie prawdopodobieństwo koncentracji kilku projektów rewitalizacyjnych w ramach jednego wniosku o dofinansowanie projektu dla uzyskania większej liczby punktów w kryterium oddziaływania na poszczególne sfery rewitalizacji można przyjąć, iż liczba projektów, prognozowana na podstawie zapisów LPR, może ulec zmniejszeniu, co jednak nie będzie miało wpływu na wysokość wskaźników wykazywanych w projektach. Przedstawione powyżej dane wskazują na potencjał wysokiej konkurencyjności projektów w Działaniu 13.3 *Rewitalizacja obszarów miejskich* i Działaniu 13.8 *Rewitalizacja LOF w ramach ZIT* oraz na ryzyko niewykorzystania pełnej alokacji w Działaniu 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich* RPO WL 2014-2020.

Respondenci badania CAWI przeprowadzonego wśród potencjalnych wnioskodawców planują zrealizowanie większości projektów po 2017 roku. Wyjątek stanowią potencjalni wnioskodawcy Działania 13.3 RPO WL, którzy zaplanowali realizację większości projektów jeszcze w bieżącym roku.

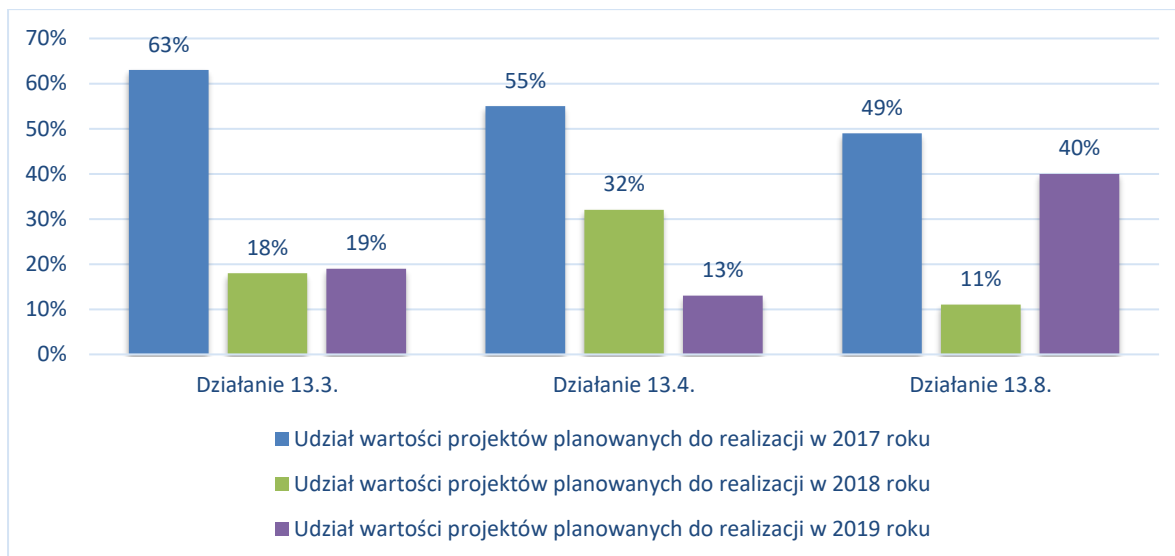
Wykres 18. Udział ilościowy projektów planowanych do realizacji w RPO WL 2014-2020 w kolejnych latach wdrażania Programu

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI wśród potencjalnych wnioskodawców RPO WL 2014-2020

Analiza planów aplikacyjnych potencjalnych beneficjentów dotyczących harmonogramu wnioskowania o wsparcie w ramach rewitalizacji w Działaniach OP 13 RPO WL 2014-2020 w ujęciu wartościowym wskazuje na przeciwną tendencję. Największe wartościowo inwestycje zaplanowano bowiem już na najbliższy planowany konkurs RPO WL 2014-2020.

Wykres 19. Udział wartościowy projektów planowanych do realizacji w RPO WL 2014-2020 w kolejnych latach wdrażania Programu

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI wśród potencjalnych wnioskodawców RPO WL 2014-2020

W przypadku organizacji wyłącznie jednego konkursu sytuacja ta niesie za sobą ryzyko zaangażowania dostępnej alokacji na relatywnie niedużą liczbę projektów o wysokiej wartości dofinansowania, które mogą nie osiągnąć zakładanej w Programie wysokości wszystkich wskaźników PI 9b (np. ze względu na ich zdiagnozowaną w poprzednim rozdziale koncentrację na sferze funkcjonalno-przestrzennej, nie zostaną osiągnięte wskaźniki oddziaływania gospodarczego). Ryzyko to zostanie oszacowane w dalszych częściach niniejszego rozdziału w oparciu o prognozę wysokości wskaźników w ramach dostępnej alokacji.

Analiza desk research pozwala na określenie potencjału osiągnięcia wartości wskaźników produktu i rezultatu zakładanych w poszczególnych Działaniach OP 13 dedykowanych rewitalizacji, na podstawie planowanej w analizowanych Lokalnych Programach Rewitalizacji liczby projektów, generujących poszczególne wskaźniki.

Tabela 25. Liczba projektów, wyszczególnionych w LPR/GPR, generujących wskaźniki produktu i rezultatu Działań Osi Priorytetowej 13, dedykowanych rewitalizacji

Nazwa wskaźnika	Projekty generujące dany wskaźnik w Działaniu 13.3 RPO WL		Projekty generujące dany wskaźnik w Działaniu 13.4 RPO WL		Projekty generujące dany wskaźnik w Działaniu 13.8 RPO WL	
	Liczba projektów	Odsetek projektów	Liczba projektów	Odsetek projektów	Liczba projektów	Odsetek projektów
Wskaźniki produktu						
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	140	62%	42	58%	8	62%
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	18	8%	18	25%	3	23%
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m2	140	62%	16	22%	2	15%
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	138	61%	22	30%	6	46%

Nazwa wskaźnika	Projekty generujące dany wskaźnik w Działaniu 13.3 RPO WL		Projekty generujące dany wskaźnik w Działaniu 13.4 RPO WL		Projekty generujące dany wskaźnik w Działaniu 13.8 RPO WL	
	Liczba projektów	Odsetek projektów	Liczba projektów	Odsetek projektów	Liczba projektów	Odsetek projektów
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	130	58%	40	55%	4	31%
Długość przebudowanych/wybudowanych dróg	112	50%	35	48%	9	69%
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	38	17%	15	21%	8	62%
Wskaźniki rezultatu						
Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	195	89%	68	93%	10	77%
Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą	20	9%	11	15%	7	54%
Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą	26	12%	20	27%	8	62%
Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na rewitalizowanych obszarach	26	12%	25	34%	8	62%

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisów LPR/GPR województwa lubelskiego

Wyniki badania CAWI przeprowadzonego wśród potencjalnych wnioskodawców Działań OP 13 RPO WL 2014-2020 potwierdzają proporcje liczby projektów generujących poszczególne wskaźniki produktu i rezultatu.

Kolejnym krokiem szacowania przewidywanej skuteczności wsparcia mierzonej stopniem realizacji zakładanych wskaźników jest przeniesienie proporcji projektów realizujących poszczególne wskaźniki na liczbę projektów, możliwych do dofinansowania w ramach poszczególnych Działań na podstawie dostępnej alokacji i średniego kosztu jednostkowego, przedstawionych w tabeli poniżej.

Tabela 26. Szacunkowa liczba projektów realizujących/monitorujących poszczególne wskaźniki w ramach dostępnej alokacji.

Nazwa wskaźnika	Projekty realizujące dany wskaźnik w Działaniu 13.3 RPO WL 2014-2020		Projekty realizujące dany wskaźnik w Działaniu 13.4 RPO WL 2014-2020		Projekty realizujące dany wskaźnik w Działaniu 13.8 RPO WL 2014-2020	
	Odsetek projektów (podstawa procentowania n=59)	Szacowana liczba projektów	Odsetek projektów (podstawa procentowania n=88)	Szacowana liczba projektów	Odsetek projektów (podstawa procentowania n=36)	Szacowana liczba projektów
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	62%	37	58%	51	62%	22
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	8%	5	25%	22	23%	8

Nazwa wskaźnika	Projekty realizujące dany wskaźnik w Działaniu 13.3 RPO WL 2014-2020		Projekty realizujące dany wskaźnik w Działaniu 13.4 RPO WL 2014-2020		Projekty realizujące dany wskaźnik w Działaniu 13.8 RPO WL 2014-2020	
	Odsetek projektów (podstawa procentowania n=59)	Szacowana liczba projektów	Odsetek projektów (podstawa procentowania n=88)	Szacowana liczba projektów	Odsetek projektów (podstawa procentowania n=36)	Szacowana liczba projektów
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m ²	62%	37	22%	19	15%	5
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	61%	36	30%	26	46%	17
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	58%	34	55%	48	31%	11
Długość przebudowanych/wybudowanych dróg	50%	29	48%	42	69%	25
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	17%	10	21%	18	62%	22
Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	89%	50	93%	82	77%	28
Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą	9%	5	15%	13	54%	19
Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą	12%	7	27%	24	62%	22
Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	12%	7	34%	30	62%	22

Źródło. Opracowanie własne

Ostatnim etapem prognozowania przewidywanej skuteczności realizacji wskaźników jest oszacowanie wartości wskaźnika, na podstawie deklarowanej wartości wskaźnika w planowanych projektach. Średnią wysokość wskaźnika oszacowano na podstawie deklaracji zawartych w 12% LPR/GPR⁵⁵ oraz skontrolowano na podstawie wyników badania CAWI z potencjalnymi wnioskodawcami, którzy planują złożyć wnioski o dofinansowanie projektu w najbliższych konkursach (N=56).

⁵⁵ W pozostałych dokumentach programowych nie podano zakładanej wysokości wskaźników w projektach. Średni koszt projektu branego pod uwagę w szacunkach odpowiada średniemu kosztowi projektu w skali wszystkich badanych LPR/GPR.

Tabela 27. Przewidywana skuteczność wsparcia RPO WL 2014-2020 w Działaniu 13.3 Rewitalizacja obszarów miejskich

Nazwa wskaźnika	Liczba projektów realizujących dany wskaźnik	Średnia wysokość wskaźnika w projekcie	Prognozowana wartość docelowa wskaźnika w RPO WL 2014-2020	Zakładana wartość docelowa wskaźnika w RPO WL 2014-2020	Skuteczność osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźnika
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	37	1,2	44	17	259%
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	5	1	5	5	100%
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m ²	37	180	6660	5320	125%
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)	36	35	1260	nd	nd
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	34	1	34	nd	nd
Długość przebudowanych/wybudowanych dróg (km)	29	1,7	49	nd	nd
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (m ²)	10	13000	130000	nd	nd
Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	50	360	18000	nd	nd
Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą (m ²)	5	5000	25000	nd	nd
Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą (m ²)	7	690	4830	nd	nd

Nazwa wskaźnika	Liczba projektów realizujących dany wskaźnik	Średnia wysokość wskaźnika w projekcie	Prognozowana wartość docelowa wskaźnika w RPO WL 2014-2020	Zakładana wartość docelowa wskaźnika w RPO WL 2014-2020	Skuteczność osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźnika
Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	7	5	35	nd	nd

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy LPR/GPR województwa lubelskiego skorygowanych o wyniki badania CAWI z potencjalnymi wnioskodawcami

Tabela 28. Przewidywana skuteczność wsparcia RPO WL 2014-2020 w Działaniu 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich

Nazwa wskaźnika	Liczba projektów realizujących dany wskaźnik	Średnia wysokość wskaźnika w projekcie	Prognozowana wartość docelowa wskaźnika w RPO WL 2014-2020	Zakładana wartość docelowa wskaźnika w RPO WL 2014-2020	Skuteczność osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźnika
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	51	1,1	56	13	431%
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	22	1	22	1	2 200%
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m ²	19	220	4 180	4 192	99%
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)	26	182	4732	nd	nd
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	48	1,2	58	nd	nd
Długość przebudowanych/wybudowanych dróg (km)	42	0,8	37	nd	nd
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (m ²)	18	50 000	900 000	nd	nd

Nazwa wskaźnika	Liczba projektów realizujących dany wskaźnik	Średnia wysokość wskaźnika w projekcie	Prognozowana wartość docelowa wskaźnika w RPO WL 2014-2020	Zakładana wartość docelowa wskaźnika w RPO WL 2014-2020	Skuteczność osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźnika
Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	82	455	37 310	nd	nd
Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą (m ²)	13	2800	36 400	nd	nd
Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą (m ²)	24	430	10320	nd	nd
Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	30	3	90	nd	nd

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy LPR/GPR województwa lubelskiego skorygowanych o wyniki badania CAWI z potencjalnymi wnioskodawcami

Tabela 29. Przewidywana skuteczność wsparcia RPO WL 2014-2020 w Działaniu 13.8 Rewitalizacja obszarów LOF w ramach ZIT

Nazwa wskaźnika	Liczba projektów realizujących dany wskaźnik	Średnia wysokość wskaźnika w projekcie	Prognozowana wartość docelowa wskaźnika w RPO	Zakładana wartość docelowa wskaźnika w RPO	Skuteczność osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźnika
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	22	2,1	46	nd	nd
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	8	1	8	nd	nd
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m ²	5	300	15000	nd	nd
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)	17	158	2686	nd	nd

Nazwa wskaźnika	Liczba projektów realizujących dany wskaźnik	Średnia wysokość wskaźnika w projekcie	Prognozowana wartość docelowa wskaźnika w RPO	Zakładana wartość docelowa wskaźnika w RPO	Skuteczność osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźnika
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	11	1,7	19	nd	nd
Długość przebudowanych/wybudowanych dróg (km)	25	1,5	38	nd	nd
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich (m2)	22	20000	440000	nd	nd
Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	28	5200	145600	nd	nd
Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą (m2)	19	30000	570000	nd	nd
Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą (m2)	22	560	12320	nd	nd
Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	22	3	66	nd	nd

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy LPR/GPR województwa lubelskiego skorygowanych o wyniki badania CAWI z potencjalnymi wnioskodawcami

Przedstawiona powyżej prognoza wartości docelowej wskaźników produktu i rezultatu wskazuje na brak ryzyka nieosiągnięcia zakładanej wysokości wskaźnika PI 9b, włączonego do Ram Wykonania *Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach*. Wskaźnik ten jest wykazywany w analizowanych LPR/GPR w większości planowanych projektów rewitalizacyjnych. Z szacunków opartych o koszt jednostkowy projektu wynika więc, że wartość wskaźnika może zostać nawet kilkukrotnie przekroczona.

Przekroczenie zakładanej w dokumentach programowych RPO WL 2014-2020 wartości docelowej wskaźnika jest rezultatem zakresu przedsięwzięć planowanych przez potencjalnych wnioskodawców do realizacji w ramach LPR/GPR. Zamierzają oni bowiem modernizować i przebudowywać obiekty o relatywnie niewielkiej powierzchni na ściśle określone cele społeczne.

Brak ryzyka osiągnięcia zakładanej wartości docelowej odnotowano także w przypadku wskaźnika PI 9b *Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m²*.

Kolejny wskaźnik PI 9b *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* ujmowany jest w analizowanych LPR/GPR w wartości przekraczającej zakładaną wysokość. Wskaźnik ten należy jednak odnotować jako niosący ryzyko niezrealizowania zakładanej wartości docelowej w przypadku ogłoszenia jednego konkursu i konkurencji relatywnie niewielkich inwestycji przedsiębiorców z projektami kompleksowymi jednostek samorządowych. **REKOMENDACJA.** Rekomenduje się więc organizację dodatkowego konkursu w ramach zaplanowanej alokacji, dedykowanego jedynie podmiotom gospodarczym lub projektom generującym oddziaływanie gospodarcze i realizującym wskaźniki rezultatu w ramach każdego z Działań OP 13 dedykowanych rewitalizacji.

Tabela 30. Skuteczność osiągnięcia wskaźników PI 9b *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich w skali całego Programu*

Nazwa wskaźnika	Prognozowana wartość docelowa wskaźnika w RPO	Zakładana wartość docelowa wskaźnika w RPO	Skuteczność osiągnięcia zakładanej wysokości wskaźnika
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	146	30	487%
Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	35	6	583%
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m ²	25780	9512	271%

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy LPR/GPR województwa lubelskiego skorygowanych o wyniki badania CAWI z potencjalnymi wnioskodawcami

Przewidywana efektywność wsparcia

Analiza przewidywanej efektywności wsparcia wskazuje na wysoką efektywność kosztową wskaźnika produktu: *Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach*, co wynika bezpośrednio z planowania działań o bardziej wykalibrowanej skali z przeznaczeniem na konkretną funkcję publiczną. Wiąże się z tym niższym koszt jednostkowy wskaźnika, pozostający w blisko 90% planowanych projektach poniżej 75% kosztu jednostkowego zakładanego w dokumentach programowych RPO WL 2014-2020.

Kryterium efektywności kosztowej odnoszące się do powierzchni wspartych obiektów pozostaje niespójne z preferowanym w dokumentach programowych i wybieranym przez potencjalnych wnioskodawców charakterem wsparcia. W obszarze realizacji wskaźnika *Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m²* potencjalni wnioskodawcy realizują poszczególne projekty zgodnie z ograniczonym przeznaczeniem i ograniczoną funkcjonalnością przebudowywanych budynków. Modernizacja, przebudowa budynków dla nadania

im nowej publicznej bądź gospodarczej funkcji pociąga za sobą inwestycje w pomieszczeniach o relatywnie niskim metrażu. Wiąże się to z ryzykiem niskiej oceny w kryterium efektywności kosztowej wskaźnika *Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m²*, liczonej od metrażu (osiągnięcie pułapu zbliżonego do 100% zakładanego w RPO WL 2014-2020 kosztu jednostkowego wskaźnika, a więc uzyskanie mniej o 2-4 pkt w ocenie merytorycznej w porównaniu z projektami o większym metrażu wspartej inwestycji). Można więc spodziewać się łączenia kilku projektów dla pozyskania dodatkowych punktów w kryterium efektywności kosztowej wskaźnika *Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m²*. Zabieg ten będzie defaworyzował projekty mniejszych gmin oraz zmniejszał szanse projektów przygotowujących tereny pod działalność gospodarczą, generujących wskaźniki rezultatu. Jak wynika bowiem z badania CAWI przeprowadzonego wśród potencjalnych wnioskodawców Działania OP 13 RPO WL 2014-2020, blisko 43% rozważa bądź nie wyklucza realizacji projektu w partnerstwie, gdy zajdzie taka potrzeba, wskazując wyłącznie na organizacje pozarządowe i samorządowe oraz pozasamorządowe jednostki finansów publicznych w innych sferach oddziaływania niż oddziaływanie gospodarcze.

W przypadku wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* również należy spodziewać się wysokiej efektywności kosztowej ze względu na niższy koszt jednostkowy wskaźnika, niż zakładany w dokumencie *Metodologia szacowania wartości docelowych dla wskaźników wybranych do realizacji w RPO WL na lata 2014-2020*. W przypadku 98% projektów zaplanowanych do realizacji przez przedsiębiorców przeciętny koszt projektu, ujęty w LPR/GPR oscyluje między 2 000 000 zł a 10 000 000 zł, podczas gdy w przytaczanym dokumencie koszt ten został oszacowany, na podstawie doświadczeń inicjatywy JESSICA w poprzednim okresie programowania, na 19 928 271,63 zł. Z powyższych analiz wynika wniosek iż kryterium efektywności kosztowej wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie*, przy założonych obecnie w RPO WL 2014-2020 widełkach kosztu jednostkowego wskaźnika, może okazać się nieselektywne.

Analiza stopnia realizacji celów jakościowych RPO WL 2014-2020 wskazuje na wysoką przewidywalną skuteczność wsparcia. Planowane projekty przyczyniają się do podniesienia jakości życia, zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych i gospodarczych, uzupełniają luki w zakresie infrastruktury funkcjonalno-przestrzennej. Podstawowym czynnikiem sukcesu jest uwzględnienie w skali wielu Działania RPO WL 2014-2020 preferencji dla projektów ujętych w programach rewitalizacji. Powoduje to formułowanie kompleksowych, zintegrowanych i wielopłaszczyznowych działań oddziaływujących na wszystkie analizowane wcześniej sfery rewitalizacji. Ustalenie koncentracji negatywnych zjawisk społecznych jako czynnika porządkującego plan rewitalizacji przyczynia się do zwiększenia spójności lokalnej przy wykorzystaniu zdefiniowanych potencjałów rozwojowych.

Podsumowując, liczba i wartość projektów planowanych w zidentyfikowanych LPR/GPR do realizacji w ramach Działania 13.3 *Rewitalizacja obszarów miejskich* i w ramach Działania 13.8 *Rewitalizacja LOF w ramach ZIT* przekracza zaplanowaną alokację. W ramach Działania 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich* wsparcie otrzymać może około 88 projektów (w tym 2 projekty przekraczające 10 mln zł), co przekracza liczbę projektów zaplanowanych przez potencjalnych beneficjentów do wsparcia w ramach Osi Priorytetowej 13 RPO WL 2014-2020. Należy odnotować potencjał wysokiej konkurencyjności projektów w Działaniu 13.3 *Rewitalizacja obszarów miejskich* i Działaniu 13.8 *Rewitalizacja LOF w ramach ZIT* oraz na ryzyko niewykorzystania pełnej alokacji w Działaniu 13.4 *Rewitalizacja obszarów wiejskich* RPO WL 2014-2020.

Zidentyfikowano brak ryzyka nieosiągnięcia zakładanej wartości docelowej następujących wskaźników PI 9b monitorujących skuteczność wsparcia: *Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach* oraz *Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m²*. W obliczu prognozowanej dużej podaży projektów w każdym konkursie organizowanym w ramach Działania OP 13 RPO WL 2014-2020 dedykowanych rewitalizacji występuje jednak ryzyko niewystarczająco wysokiej oceny, a więc wykluczenia

z dofinansowania projektów generujących wskaźnik produktu *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* oraz zakładających osiągnięcie wskaźników rezultatu związanych z oddziaływaniem gospodarczym. Ryzyko to wynika z rozproszenia tych projektów, niskiej możliwości połączenia ich z innymi inwestycjami dla podniesienia oceny w kryterium efektywności kosztowej wskaźnika *Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m²*. Kolejne ryzyko dotyczy niskiej konkurencyjności w kryterium kompleksowości projektów realizowanych przez przedsiębiorców oraz projektów samorządowych oddziałujących gospodarczo. Spodziewana czterokrotnie większa niż w perspektywie 2007-2013 liczba miast i gmin spełniających podstawowe kryterium dostępu – opracowany LPR/GPR – przy występowaniu zdiagnozowanych powyżej ryzyk skłania do postawienia rekomendacji dotyczącej zwiększenia planowanej liczby konkursów z dedykacją jednego z nich dla projektów oddziałujących gospodarczo i projektów realizowanych przez podmioty gospodarcze w ramach każdego z Działań OP 13 RPO WL 2014-2020, dedykowanych rewitalizacji. W trakcie analiz zdiagnozowano nieselektywność kryterium efektywności kosztowej wskaźnika *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie*, przy założonych obecnie w RPO WL 2014-2020 widełkach kosztu jednostkowego wskaźnika. REKOMENDACJA. Zaleca się obniżenie widełek szacowania efektywności wsparcia, przy przyjęciu założeń, iż wartość większości z projektów planowanych do realizacji przez przedsiębiorstwa nie będzie przekraczać 7 000 000 zł (efektywność 100%).

6.4 Czynniki wpływające na trafność wsparcia

Niniejszy rozdział odpowiada na pytanie badawcze:

Jakie czynniki i w jaki sposób wpływają na trafność zaplanowanego w RPO WL 2014-2020 wsparcia rewitalizacji?

Blisko czterokrotnie większe, w porównaniu do poprzedniego okresu programowania, zainteresowanie miast i gmin ubieganiem się o dofinansowanie infrastrukturalnych projektów rewitalizacyjnych świadczy o wysokiej trafności wsparcia RPO WL 2014-2020 w stosunku do potrzeb rewitalizacyjnych. Analiza odpowiedzi tych respondentów badania CAWI, którzy deklarują brak woli ubiegania się o środki na rewitalizację w ramach RPO WL 2014-2020, wskazuje na występowanie przyczyn, których zasady i kierunki programowania perspektywy 2014-2020 oraz działania IZ RPO WL 2014-2020 nie są w stanie rozwiązać. Spośród 15% badanych, którzy zadeklarowali brak zainteresowania przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi 60% osób wskazało brak potrzeb rewitalizacyjnych, kolejne 13% brak środków na zapewnienie trwałości inwestycji, zaś ostatnie 27% badanych stwierdziło, iż przyczyną jest brak funduszy na zabezpieczenie wkładu własnego i brak odpowiednio wykwalifikowanego personelu.

Analizy przeprowadzone wyżej w niniejszym raporcie wykazują, iż potencjalni wnioskodawcy Działań OP 13 RPO WL 2014-2020, dedykowanych rewitalizacji zaplanowali przedsięwzięcia adekwatnie do kryteriów oceny i formalnych zasad przyznawania wsparcia. Deklarowana przez potencjalnych beneficjentów struktura kosztów projektów odpowiada założeniom Wytocznych MR.

Tabela 31. Deklarowana przez potencjalnych wnioskodawców RPO WL 2014-2020 struktura kosztów planowanych przedsięwzięć.

Kategoria kosztu kwalifikowalnego	% ogólnego kosztu (wnioskodawcy LOF)	% ogólnego kosztu (wnioskodawcy miasta/gminy poniżej 5 tys. mieszkańców)	% ogólnego kosztu (wnioskodawcy miasta/gminy powyżej 5 tys. mieszkańców)
Koszty przygotowania projektu	5,5	6,8	4,1
Koszty właściwej realizacji projektu (roboty, usługi, zakupy)	81,3	84,4	90,3
Wydatki związane z biurem	3,8	1,6	,8
Wynagrodzenia zespołu projektowego zarządzającego projektem	4,1	4,0	2,5
Wydatki na promocję	2,9	2,5	1,9
Inne wydatki	3,8	1,3	1,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI wśród potencjalnych wnioskodawców Działań OP 13 RPO WL 2014-2020 n=109.

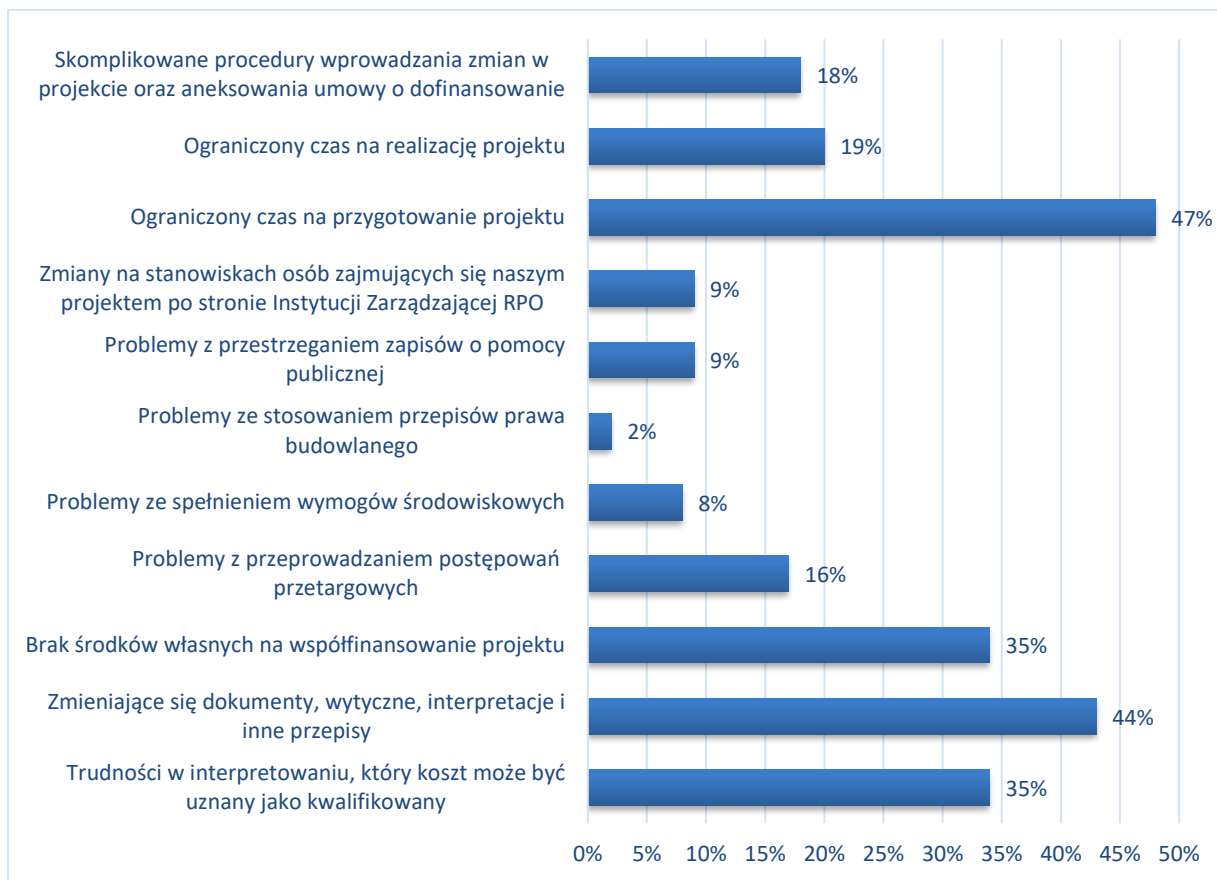
Blisko połowa badanych stwierdza, iż lista kosztów kwalifikowalnych dla Działań OP 13 RPO WL 2014-2020 jest dostosowana do potrzeb projektów w pełnym bądź dużym stopniu. Kolejne 40% respondentów przyjmuje stopień zgodności zasad kwalifikowalności kosztów jako dostosowany średnio, czyli w niepełnym stopniu do potrzeb i planowanych interwencji. Ich zdaniem, występuje luka w postaci ograniczonych możliwości wyposażania modernizowanych budynków, braku uwzględniania prywatnych, mieszkalnych budynków w projektach rewitalizacyjnych, ograniczone możliwości termomodernizacji remontowanych obiektów infrastruktury.

Biorąc pod uwagę pozostałe czynniki instytucjonalne wpływające na trafność wsparcia należy podkreślić, iż większość potencjalnych wnioskodawców Działań OP 13 RPO WL 2014-2020 deklaruje występowanie znaczących bądź średnich problemów związanych z następującymi aspektami:

- a) ograniczonym czasem przeznaczonym zarówno na przygotowanie jak i realizację projektów,
- b) trudności z zabezpieczeniem wkładu własnego.

Większość potencjalnych beneficjentów podkreśla także duże znaczenie problemu zmieniających się wytycznych i zasad oraz ciągłych trudności w orientowaniu się w kwalifikowalności poszczególnych planowanych wydatków. Czynniki te, biorąc pod uwagę planowane dopiero konkursy, nie są możliwe do rozwiązania przez IZ RPO WL 2014-2020.

Wykres 20. Odsetek respondentów badania CAWI wskazujących na istotną (znaczącą) wagę problemów przy wnioskowaniu o wsparcie w ramach Działań dedykowanych rewitalizacji w OP 13 RPO WL 2014-2020

Źródło: badanie CAWI z potencjalnymi wnioskodawcami Działań dedykowanych rewitalizacji w ramach RPO WL 2014-2020. n=109

Podstawowym czynnikiem instytucjonalnym wpływającym na trafność wsparcia jest wysoka aktywność IZ RPO WL 2014-2020 w tworzeniu mechanizmów wsparcia gmin w przygotowywaniu LPR/GPR oraz przygotowania projektów do konkursów rewitalizacji. Oprócz możliwości uczestniczenia w konkursach PO PT 2014-2020 wspierających proces tworzenia lokalnych dokumentów programowych, zaoferowano także ciągłą pomoc ekspercką. Organizowane są konferencje i spotkania z gminami, po których udostępniane są materiały edukacyjne nawiązujące do zdiagnozowanych podczas tych spotkań deficytów i potrzeb potencjalnych wnioskodawców.

Potencjał komplementarności międzyokresowej wsparcia rewitalizacji miast i gmin województwa lubelskiego

Analiza obszarów rewitalizacji delimitowanych w LPR/GPR miast/gmin, będących beneficjentami wsparcia w okresie 2007-2013, wskazuje na wysoki stopień komplementarności terytorialnej zrealizowanych w poprzednim okresie programowania RPO WL i zaplanowanych w okresie bieżącym inwestycji rewitalizacyjnych. Ulice i osiedla uwzględnione w projektach Działania 3.2 RPO WL 2007-2013 stanowią część przynajmniej jednego z obszarów rewitalizacji przyjętych dla danej lokalizacji.

Badanie komplementarności przedmiotowej wskazuje na ciągłość realizacji celu poprawy jakości przestrzeni publicznej i podniesienia atrakcyjności poszczególnych miast/gmin przy jednoczesnym rozszerzeniu skali oddziaływania inwestycji na sferę społeczną i gospodarczą. Przyjęcie kryterium premijującego lokalizacje, w których opracowano LPR, przy przyznawaniu dofinansowania interwencji

środowiskowych, technicznych, oraz pozostałych inwestycji infrastruktury społecznej i publicznej pozwoliło na osiągnięcie większej koncentracji działań oraz kompleksowości wsparcia w skali lokalnej niż w poprzedniej perspektywie finansowej.

Komplementarność międzyokresowa dotyczy również wsparcia w ramach OP 4 LEADER PROW 2007-2013. Zaplanowane w zidentyfikowanych LPR/GPR inwestycje infrastrukturalne na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich stanowiąc będą uzupełnienie kontynuowanych przez lokalne LGD projektów o oddziaływaniu gospodarczym, społecznym i środowiskowym.

Podsumowując, blisko czterokrotnie większe, w porównaniu do poprzedniego okresu programowania, zainteresowanie miast i gmin ubieganiem się o dofinansowanie infrastrukturalnych projektów rewitalizacyjnych świadczy o wysokiej trafności wsparcia RPO WL 2014-2020 w stosunku do potrzeb rewitalizacyjnych. Jak wynika z badań terenowych, Lokalnych Programów Rewitalizacji nie przygotowują, i nie są zainteresowane wsparciem głównie te gminy, które definiują brak potrzeb rewitalizacyjnych. Potencjalni wnioskodawcy PI 9b *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich w skali całego Programu* zaplanowali strukturę kosztów projektów zgodnie z limitami określonymi w *Wytycznych Ministra Rozwoju*, dostosowali zakres przedmiotowy projektów do zasad przyznawania wsparcia. Nie występuje więc ryzyko relatywnie dużego udziału projektów odrzuconych ze względów formalnych. Czynnikiem sprzyjającym dobremu przygotowaniu beneficjentów do realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach RPO WL 2014-2020 jest wysoka aktywność IZ RPO WL 2014-2020 w tworzeniu mechanizmów wsparcia gmin w przygotowywaniu LPR/GPR oraz przygotowania projektów do konkursów rewitalizacji. Występują także przeszkody w projektowaniu zaplanowanych inwestycji. Potencjalni wnioskodawcy często wskazują na zbyt krótki czas na przygotowanie i realizację projektu. Obawiają się także trudności w prawidłowej interpretacji zmieniających się wytycznych, rozporządzeń i zaleceń dotyczących bieżącego okresu programowania. Czynniki te nie zagrażają jednak trafności wsparcia. Problemem może być natomiast zgłaszana przez ponad 1/3 respondentów obawa przed trudnościami w zabezpieczeniu wkładu własnego. Może ona skutkować zmniejszeniem zakresu przedmiotowego planowanych inwestycji. Skala konsekwencji tego problemu nie jest przewidywalna. Można jednak założyć, iż wysokości wskaźników prognozowane w niniejszym raporcie na podstawie zapisów LPR/GPR i deklaracji respondentów nie zostaną osiągnięte w szacowanej wysokości, lecz w nieco niższej skali np. w 75-80%.

7 WNIOSKI I REKOMENDACJE

Lp	Wniosek wynikający z badania (nr strony w raporcie)	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Proponowany termin realizacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy/oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji
Rekomendacje horyzontalne (wykraczające poza program)						
1.	Występuje problem zachowania komplementarności działań infrastrukturalnych i pozainfrastrukturalnych sfery społecznej na obszarach rewitalizowanych związany z niską aplikowalnością OPS, wynikającą z zawartej w Wytycznych konieczności osiągnięcia kryterium efektywności zatrudnieniowej oraz obawami OPS wynikającymi z faktu, iż prowadzeni instrumentów aktywnej integracji o charakterze zawodowym możliwe jest wyłącznie przez wyspecjalizowane jednostki, co wymusza partnerstwo albo przeprowadzenie procedury wyboru podmiotu realizującego przedmiotowe działania, przy zachowaniu wymogów ustawowych. Str. 129 w raporcie	Rekomenduje się rozważenie zrezygnowania z kryterium efektywności zatrudnieniowej w Działaniu 11.1 Aktywne włączenie	Zmiana Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020 oraz Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020, likwidująca konieczność wykazywania wskaźnika efektywności zatrudnieniowej w Działaniu 11.1 Aktywne włączenie	Ostatni kwartał 2017 roku	Ministerstwo Rozwoju	Uzyskanie większej komplementarności terytorialnej przedsięwzięć infrastrukturalnych i pozainfrastrukturalnych w sferze społecznej. Uzyskanie większego efektu oddziaływania rewitalizacji w sferze społecznej.
2.	Miasta i gminy województwa lubelskiego, poza obszarem LOF, środkowym i południowym pasem regionu, relatywnie rzadko planują w LPR/GPR przedsięwzięcia oddziałujące gospodarczo na obszar rewitalizacji. Może to skutkować niższymi, niż zakładane w Programie efektami gospodarczymi realizowanych interwencji. Str. 116 w raporcie	Zaleca się promowanie wśród JST dobrych praktyk realizacji rewitalizacji w obszarze gospodarczym oraz promowanie sposobów i typów inwestycji pozwalających na szerokie oddziaływanie gospodarcze.	Opracowanie folderu, poradnika dobrych praktyk rewitalizacji w sferze gospodarczej i oddziaływania gospodarczego przedsięwzięć infrastrukturalnych na obszarach rewitalizowanych w skali całej Polski	Pierwszy kwartał 2018 roku	IZ RPO WL 2014-2020	Uzyskanie kompleksowych efektów oddziaływania przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
3	Inwestycje zrealizowane w ramach działania 3.2 RPO WL 2007-2013 przyczyniły się w dużym stopniu do osiągnięcia związanego z nim celu szczegółowego 3 Programu Zwiększenie atrakcyjności Lubelszczyzny	Z uwagi na osiągnięte efekty projektów 2007-2013 w sferze infrastrukturalnej i mniejsze w sferze społecznej i	Badanie ewaluacyjne	2019	IZ RPO WL 2014-2020	Uzyskanie pełnej wiedzy o oddziaływaniu społecznym i gospodarczym projektów rewitalizacyjnych wdrażanych w

Lp	Wniosek wynikający z badania (nr strony w raporcie)	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Proponowany termin realizacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy/oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji
	<p>jako miejsca do zamieszkania, pracy i wypoczynku</p> <p>Osiągnięte zostały z bardzo dużym nadmiarem wszystkie wskaźniki programowe i projektowe. Potrzeby rewitalizacyjne w zakresie społecznym nie zostały w pełni zaspokojone, z uwagi na to że środki trafiły głównie do większych ośrodków miejskich realizując przede wszystkim projekty dotyczące kultury, turystyki, czy infrastruktury drogowej. Osiągnięte efekty w zakresie w zakresie wspierania rewitalizacji w RPO WL 2007-2013 skutków społecznych były ograniczone z uwagi na finansowanie projektów przede wszystkim infrastrukturalnych ze środków EFRR.</p> <p>Str. 71 w raporcie</p>	<p>gospodarczej należy monitorować rezultaty długofalowe zrealizowanych projektów rewitalizacyjnych z perspektywy 2007-2013.</p>				okresie 2007-2013
Rekomendacje kluczowe (dotyczące istotnych kwestii realizacji programu)						
1	<p>Wartość infrastrukturalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, planowanych w LPR/GPR gmin województwa lubelskiego przekracza alokację Działania 13.3 i Działania 13.8 RPO WL 2014-2020. Jednocześnie większość gmin planuje składać wnioski o dofinansowanie projektów o najwyższym koszcie jednostkowym w pierwszym planowanym konkursie. Może to skutkować wyczerpaniem alokacji na projekty kompleksowe o wysokiej skali oddziaływania społecznego i funkcjonalno-przestrzennego, wysokiej efektywności kosztowej, ale o niskim oddziaływaniu gospodarczym, realizowanym przez projekty mniej kompleksowe.</p> <p>Str. 141 w raporcie</p>	<p>Zaleca się przeprowadzenie więcej niż jednego konkursu w ramach Działania 13.3 i 13.8 RPO WL 2014-2020 i dedykowanie przynajmniej jednego konkursu przedsięwzięciom oddziaływującym gospodarczo dla osiągnięcia odpowiedniej wartości wskaźników rezultatu,</p>	<p>Zmiany w harmonogramie naborów projektów w Działaniach OP13 RPO WL 2014-2020, dedykowanych rewitalizacji. Przesunięcie 40% alokacji na konkursy o mniejszej skali, ale z dedykowanym oddziaływaniem na rok 2018 i 2019.</p>	Październik 2017	IZ RPO WL 2014-2020	<p>Uzyskanie zakładanej wysokości docelowej wskaźnika Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie, uzyskanie wskaźników rezultatu oddziaływania gospodarczego dla minimum 40% projektów Działania 13.3 i 13.8 RPO WL 2014-2020</p>
Rekomendacje operacyjne (dotyczące kwestii dotyczącej bieżącej realizacji programu oraz usprawnień w jego obrębie)						
1	<p>Wszystkie zidentyfikowane w LPR/GPR projekty rewitalizacyjne realizowane przez przedsiębiorców</p>	<p>Rekomenduje się obniżenie widełek efektywności</p>	<p>Zmiana zapisów kryterium efektywności kosztowej dla</p>	Ostatni kwartał 2017	IZ RPO WL 2014-2020	<p>Podniesienie selektywności kryterium efektywności</p>

Lp	Wniosek wynikający z badania (nr strony w raporcie)	Rekomendacja	Propozycja sposobu realizacji rekomendacji	Proponowany termin realizacji	Adresat rekomendacji	Stan docelowy/oczekiwany efekt wdrożenia rekomendacji
	wykazują średni koszt jednostkowy wskaźnika <i>Liczba wspartych przedsiębiorstw</i> niższy niż 75% benchmarkowego kosztu jednostkowego. Powoduje to brak selektywności kryterium oceny efektywności kosztowej przedmiotowego wskaźnika. Str. 135 w raporcie	kosztowej wskaźnika <i>Liczba wspartych przedsiębiorstw</i> , przy przyjęciu wartości 7 mln zł jako wartości bazowej (100%).	wskaźnika <i>Liczba wspartych przedsiębiorstw</i>	roku		kosztowej wskaźnika <i>Liczba wspartych przedsiębiorstw</i>
2	Zaplanowane w LPR/GPR inwestycje w infrastrukturę budowlaną dotyczą mniejszych powierzchni niż uwzględnione w projektach benchmarkowych. Może to skutkować wyższą efektywnością kosztową projektów kompleksowych, które uwzględniać będą jedynie efekty społeczne, funkcjonalno-przestrzenne i techniczne bez odniesienia do oddziaływania gospodarczego realizowanego zazwyczaj na innych podobszarach rewitalizacji. Str. 134 w raporcie	Rekomenduje się podniesienie widełek kryterium efektywności kosztowej wskaźnika <i>Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m²</i> o 25% w stosunku do obecnych wysokości widełek.	Zmiana zapisów kryterium efektywności kosztowej dla wskaźnika <i>Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich w m²</i>	Ostatni kwartał 2017 roku	IZ RPO WL 2014-2020	Zmniejszenie ryzyka obniżenia konkurencyjności projektów oddziałujących gospodarczo, realizowanych zazwyczaj na innych podobszarach rewitalizacji niż tzw. projekty kompleksowe, ukierunkowane na sferę społeczną.
3	W ramach badania zidentyfikowano czynniki wpływające na skuteczność wdrażania projektów i programów rewitalizacji: skierowanie środków przede wszystkim do gmin, wsparcia dla działań społecznych finansowanych z innych źródeł krajowych i lokalnych głównie PROW 2007-2013. STR. 81,82	Zasadne jest zwrócenie szczególnej uwagi na realizację projektów komplementarnych przede wszystkim pod kątem problemowym, w pierwszej kolejności odnosząc się do zaspokojonych w ograniczonym stopniu w okresie 2007-2013 potrzeb społecznych i gospodarczych regionu.	Aktualizacja Zasad weryfikacji programów rewitalizacji w ramach procedury wpisania programu do rejestru programów rewitalizacji województwa lubelskiego poprzez preferowanie na etapie oceny programów projektów komplementarnych problemowo, w pierwszej kolejności odnosząc się do zaspokojonych w ograniczonym stopniu w okresie 2007-2013 potrzeb społecznych i gospodarczych regionu.	2017-2018	IZ RPO WL 2014-2020	Uzyskanie kompleksowej, istotnej w statystykach gminy zmiany społecznej i gospodarczej

8 SPIS MAP

MAPA 1.	ROZŁOKOWANIE LPR W UJĘCIU GMINNYM	42
MAPA 2.	LICZBA I WARTOŚĆ PROJEKTÓW ZAPLANOWANYCH DO REALIZACJI W RAMACH LPR W GMINACH, KTÓRE OTRZYMAŁY DOFINANSOWANIE Z DZIAŁANIA 3.2. RPO WL 2007-2013.....	45
MAPA 3.	ROZKŁAD W UJĘCIU GMINNYM ODSETKA ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW SPOŚRÓD WSZYSTKICH PROJEKTÓW UJĘTYCH W LPR W UJĘCIU ILOŚCIOWYM.....	46
MAPA 4.	UDZIAŁ RPO WL 2007-2013 W ODSETKU ZAPLANOWANYCH W LPR PROJEKTÓW W UJĘCIU GMINNYM.....	48
MAPA 5.	POWIERZCHNIA ZREWITALIZOWANYCH OBSZARÓW W RAMACH REALIZACJI PROJEKTÓW DOFINANSOWANYCH Z DZIAŁANIA 3.2. RPO WL 2007-2013	58
MAPA 6.	LICZBA ZREWITALIZOWANYCH OBSZARÓW W RAMACH REALIZACJI PROJEKTÓW DOFINANSOWANYCH Z DZIAŁANIA 3.2. RPO WL 2007-2013	59
MAPA 7.	OCENA SKUTECZNOŚCI I ODDZIAŁYWANIA W WYNIKU PRZEPROWADZONYCH DZIAŁAŃ W GMINACH, KTÓRE SKORZYSTAŁY ZE WSPARCIA DZIAŁANIA 3.2 RPO WL 2007-2013	76
MAPA 8.	ROZKŁAD TERYTORIALNY ZIDENTYFIKOWANYCH LPR/GPR WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO	96
MAPA 9.	ROZKŁAD TERYTORIALNY NATĘŻENIA PLANOWANYCH PROJEKTÓW INFRASTRUKTURALNYCH ODDZIAŁYWUJĄCYCH NA SFERĘ SPOŁECZNĄ.....	106
MAPA 10.	ROZKŁAD TERYTORIALNY NATĘŻENIA PLANOWANYCH PROJEKTÓW INFRASTRUKTURALNYCH ODDZIAŁYWUJĄCYCH NA SFERĘ FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNĄ.....	107
MAPA 11.	ROZKŁAD TERYTORIALNY NATĘŻENIA PLANOWANYCH PROJEKTÓW INFRASTRUKTURALNYCH ODDZIAŁYWUJĄCYCH NA SFERĘ GOSPODARCZĄ.....	108
MAPA 12.	ROZKŁAD TERYTORIALNY NATĘŻENIA PLANOWANYCH PROJEKTÓW INFRASTRUKTURALNYCH ODDZIAŁYWUJĄCYCH NA SFERĘ ŚRODOWISKOWĄ.....	109
MAPA 13.	ROZKŁAD TERYTORIALNY NATĘŻENIA PLANOWANYCH PROJEKTÓW INFRASTRUKTURALNYCH ODDZIAŁYWUJĄCYCH NA SFERĘ TECHNICZNĄ	110

9 SPIS TABEL

TABELA 1.	METODY ZBIERANIA I ANALIZY DANYCH ORAZ ŹRÓDŁA INFORMACJI	24
TABELA 2.	POZIOM ZWROTU ANKIET W BADANIU CAWI Z POTENCJALNYMI BENEFICJENTAMI WSPARCIA W RAMACH PI 9B RPO WL 2014-2020.....	29
TABELA 3.	LICZEBNOŚĆ PRÓBY W BADANIU CAPI WŚRÓD ODBIORCÓW DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	30
TABELA 4.	LICZBA I WARTOŚĆ PROJEKTÓW ZAPLANOWANYCH I ZREALIZOWANYCH W RAMACH LPR, W TYM ZREALIZOWANYCH W RAMACH DZIAŁANIA 3.2. RPO WL	43
TABELA 5.	UDZIAŁ LICZBY PROJEKTÓW ZREALIZOWANYCH W RAMACH LPR, W TYM W RAMACH DZIAŁANIA 3.2. RPO WL 2007-2013	47
TABELA 6.	LOKALIZACJA WSPARCIA W RAMACH OP 4 LEADER (DZIAŁANIE 4.1/413 WDRAŻANIE LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU - ODNOWA I ROZWÓJ WSI)	53
TABELA 7.	WARTOŚĆ ŚRODKÓW KRAJOWYCH I EUROPEJSKICH DLA ZREALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	55
TABELA 8.	WYKONANIE WSKAŹNIKÓW PROGRAMOWYCH W RAMACH DZIAŁANIA 3.2. RPO WL 2007-2013	56
TABELA 9.	EFEKTY ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW DOFINANSOWANYCH W RAMACH DZIAŁANIA 3.2.RPO WL 2007-2013	61
TABELA 10.	SKUTKI NIEUZYSKANIA DOFINANSOWANIA NA REALIZACJĘ PROJEKTU Z DZIAŁANIA 3.2.RPO WL 2007-2013	64
TABELA 11.	OCENA STANU SYTUACJI W MIEJSCOWOŚCI PRZEZ MIESZKAŃCÓW LUBARTOWA, JANÓWA LUBELSKIEGO I REJOWCA FABRYCZNEGO	68

TABELA 12.	OCENA STANU SYTUACJI W MIEJSCOWOŚCI PRZEZ NGO Z LUBARTOWA, JANOWA LUBELSKIEGO I REJOWCA FABRYCZNEGO	69
TABELA 13.	OCENA STANU SYTUACJI W MIEJSCOWOŚCI PRZEZ PRZEDSIĘBIORCÓW Z LUBARTOWA, JANOWA LUBELSKIEGO I REJOWCA FABRYCZNEGO	69
TABELA 14.	ZMIANA PROCENTOWA WYBRANYCH WSKAŹNIKÓW DLA WOJ. LUBELSKIEGO	72
TABELA 15.	PORÓWNANIE WSKAŹNIKÓW WYBRANYCH GMIN MIEJSKICH I MIEJSKO-WIEJSKICH WOJ. LUBELSKIEGO.....	73
TABELA 16.	UDZIAŁ DOFINANSOWANIA Z DZIAŁANIA 3.2. RPO WL 2007-2013 W WARTOŚCI ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH ORAZ W WARTOŚCI DOFINANSOWANIA UNIJNEGO W GMINACH.....	80
TABELA 17.	ŚREDNI KOSZT JEDNOSTKOWY PROJEKTU W PROGRAMACH.....	81
TABELA 18.	LICZBA ZIDENTYFIKOWANYCH LPR/GPR GMIN WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO W PODZIALE NA KRYTERIUM LOKALIZACJI I WIELKOŚCI MIASTA/GMINY	97
TABELA 19.	LICZBA WSKAZAŃ RESPONDENTÓW BADANIA CAWI Z POTENCJALNYMI WNIOSKODAWCAMI DOTYCZĄCYCH WYSTĘPOWANIA TRUDNOŚCI PRZY OPRACOWYWANIU DIAGNOZY OBSZARÓW KRYZYSOWYCH.	101
TABELA 20.	ZESTAWIENIE TYPOWYCH PROBLEMÓW I POTRZEB REWITALIZACYJNYCH MIAST I GMIN WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO WYSZCZEGÓLNIONYCH W GPR/LPR.....	114
TABELA 21.	WSKAŹNIKI PRODUKTU I REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO PRZEWIDZIANE DLA DZIAŁAŃ 13.3, 13.4, 13.8	121
TABELA 22.	LOGIKA INTERWENCJI WSPARCIA REWITALIZACJI W RAMACH RPO WL 2014-2020 – RELACJA WSKAŹNIKÓW DO KLUCZOWYCH DZIAŁAŃ	123
TABELA 23.	PROJEKTY PLANOWANE DO POZYSKANIA DOFINANSOWANIA W RAMACH OSI PRIORYTETOWEJ 13 RPO WL 2014-2020	130
TABELA 24.	PROGNOZA LICZBY PROJEKTÓW W RAMACH DZIAŁANIA 13.3 REWITALIZACJA OBSZARÓW MIEJSKICH, DZIAŁANIA 13.4 REWITALIZACJA OBSZARÓW WIEJSKICH I DZIAŁANIA 13.8 REWITALIZACJA LOF W RAMACH ZIT, Z UWZGLĘDNIENIEM PREFERENCJI DLA PROJEKTÓW KOMPLEKSOWYCH POWYŻEJ 10 000 000 Zł.	131
TABELA 25.	LICZBA PROJEKTÓW, WYSZCZEGÓLNIONYCH W LPR/GPR, GENERUJĄCYCH WSKAŹNIKI PRODUKTU I REZULTATU DZIAŁAŃ OSI PRIORYTETOWEJ 13, DEDYKOWANYCH REWITALIZACJI.....	133
TABELA 26.	SZACUNKOWA LICZBA PROJEKTÓW REALIZUJĄCYCH/MONITORUJĄCYCH POSZCZEGÓLNE WSKAŹNIKI W RAMACH DOSTĘPNEJ ALOKACJI.....	134
TABELA 27.	PRZEWIDYWANA SKUTECZNOŚĆ WSPARCIA RPO WL 2014-2020 W DZIAŁANIU 13.3 REWITALIZACJA OBSZARÓW MIEJSKICH	136
TABELA 28.	PRZEWIDYWANA SKUTECZNOŚĆ WSPARCIA RPO WL 2014-2020 W DZIAŁANIU 13.4 REWITALIZACJA OBSZARÓW WIEJSKICH	137
TABELA 29.	PRZEWIDYWANA SKUTECZNOŚĆ WSPARCIA RPO WL 2014-2020 W DZIAŁANIU 13.8 REWITALIZACJA OBSZARÓW LOF W RAMACH ZIT	138
TABELA 30.	SKUTECZNOŚĆ OSIĄGNIĘCIA WSKAŹNIKÓW PI 9B WSPIERANIE REWITALIZACJI FIZYCZNEJ, GOSPODARCZEJ I SPOŁECZNEJ UBOGICH SPOŁECZNOŚCI NA OBSZARACH MIEJSKICH I WIEJSKICH W SKALI CAŁEGO PROGRAMU.....	140
TABELA 31.	DEKLAROWANA PRZEZ POTENCJALNYCH WNIOSKODAWCÓW RPO WL 2014-2020 STRUKTURA KOSZTÓW PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ.	143
TABELA 32.	LOKALIZACJA WSPARCIA W RAMACH OP 4 LEADER (DZIAŁANIE 4.1/413 WDRAŻANIE LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU - MAŁE PROJEKTY).....	155

10 SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1. LICZBA PROJEKTÓW ZREALIZOWANYCH W SUBREGIONACH W RAMACH OP 4 LEADER (DZIAŁANIE 4.1/413 WDRAŻANIE LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU - MAŁE PROJEKTY).....	51
WYKRES 2. LICZBA PROJEKTÓW ZREALIZOWANYCH W POWIATACH W RAMACH OP 4 LEADER (DZIAŁANIE 4.1/413 WDRAŻANIE LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU - MAŁE PROJEKTY).....	52
WYKRES 3. ZASIĘG ODDZIAŁYWANIA PROJEKTÓW DOFINANSOWANYCH W RAMACH DZIAŁANIA 3.2RPO WL 2007-2013W OPINII BENEFICJENTÓW	60
WYKRES 4. CZY PROJEKT PRZYNIÓSŁ DODATKOWE EFEKTY, KTÓRE NIE BYŁY ZAKŁADANE W PROJEKCIE?	61
WYKRES 5. STOPIEŃ ZASPOKOJENIA POTRZEB MIESZKAŃCÓW, DZIĘKI REALIZACJI PROJEKTÓW DOFINANSOWANYCH Z DZIAŁANIA 3.2RPO WL 2007-2013	62
WYKRES 6. CZY DZIĘKI REALIZACJI PROJEKTU GMINA/ MIASTO STAŁO/A SIĘ LEPSZYM MIEJSCEM DO ZAMIESZKANIA?	63
WYKRES 7. OCENA WARUNKÓW ŻYCIA W MIEJSCOWOŚCI PRZEZ MIESZKAŃCÓW LUBARTOWA, JANOWA LUBELSKIEGO I REJOWCA FABRYCZNEGO	66
WYKRES 8. OCENA WARUNKÓW ŻYCIA W MIEJSCOWOŚCI PRZEZ PRZEDSIĘBIORCÓW Z LUBARTOWA, JANOWA LUBELSKIEGO I REJOWCA FABRYCZNEGO	67
WYKRES 9. OCENA ZREALIZOWANIA ISTOTNYCH INWESTYCJI W POSZCZEGÓLNYCH MIEJSCOWOŚCIACH PRZEZ MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I NGO Z LUBARTOWA, JANOWA LUBELSKIEGO I REJOWCA FABRYCZNEGO	70
WYKRES 10. OCENA WPŁYWU ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW NA ROZWÓJ MIASTA W POSZCZEGÓLNYCH MIEJSCOWOŚCIACH PRZEZ MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I NGO Z LUBARTOWA, JANOWA LUBELSKIEGO I REJOWCA FABRYCZNEGO.....	71
WYKRES 11. DODATKOWE INWESTYCJE ZE ŚRODKÓW PRYWATNYCH NA OBSZARZE REALIZACJI PROJEKTÓW DOFINANSOWANYCH Z DZIAŁANIA 3.2 RPO WL 2007-2013.....	78
WYKRES 12. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DODATKOWYCH DZIAŁAŃ WYSZCZEGÓLNIONYCH W LPR GMINY	79
WYKRES 13. PRZEWIDYWANA LICZBA MIAST/GMIN - POTENCJALNYCH WNIOSKODAWCÓW RPO WL 2014-2020 W RAMACH OP13 W DZIAŁANIACH POŚWIĘCONYCH WSPARCIU REWITALIZACJI NA KONIEC 2017 ROKU	98
WYKRES 14. STRUKTURA LICZBY SFER, W KTÓRYCH ZDIAGNOZOWANO NEGATYWNE ZJAWISKA KRYZYSOWE NA OBSZARZE REWITALIZACJI (ODSETEK PROJEKTÓW, W KTÓRYCH ZAPLANOWANE PROJEKTY ODPOWIADAJĄ NA PROBLEMY WYSTĘPUJĄCE W DANEJ SFERZE)	104
WYKRES 15. STRUKTURA LPR/GPR POD WZGLĘDEM OBECNOŚCI PROJEKTÓW ODPOWIADAJĄCYCH NA PROBLEMY WYSTĘPUJĄCE W RAMACH DANEJ SFERY NATĘŻENIA ZJAWISK KRYZYSOWYCH	104
WYKRES 16. ŚREDNI ODSETEK LICZBY PROJEKTÓW ZAPLANOWANYCH DO REALIZACJI W RAMACH POSZCZEGÓLNYCH SFER NATĘŻENIA NEGATYWNYCH ZJAWISK, ZIDENTYFIKOWANYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI	105
WYKRES 17. ZGODNOŚĆ WSPARCIA RPO WL 2014-2020 Z POTRZEBAMI REWITALIZACYJNYMI ZDIAGNOZOWANYMI W LPR/GPR WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO (SZACUNKOWY ODSETEK PROJEKTÓW PLANOWANYCH DO POZYSKANIA FINANSOWANIA Z POSZCZEGÓLNYCH ŹRÓDEŁ) ..	126
WYKRES 18. UDZIAŁ ILOŚCIOWY PROJEKTÓW PLANOWANYCH DO REALIZACJI W RPO WL 2014-2020 W KOLEJNYCH LATACH WDRAŻANIA PROGRAMU	132
132	
WYKRES 19. UDZIAŁ WARTOŚCIOWY PROJEKTÓW PLANOWANYCH DO REALIZACJI W RPO WL 2014-2020 W KOLEJNYCH LATACH WDRAŻANIA PROGRAMU.....	133
WYKRES 20. ODSETEK RESPONDENTÓW BADANIA CAWI WSKAZUJĄCYCH NA ISTOTNĄ (ZNACZĄCĄ) WAGĘ PROBLEMÓW PRZY WNIOSKOWANIU O WSPARCIE W RAMACH DZIAŁAŃ DEDYKOWANYCH REWITALIZACJI W OP 13 RPO WL 2014-2020	144

11 ANEKSY

11.1 Załącznik nr 1

Lista projektów wybranych do dofinansowania z działania 3.2. *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich*:

Lp	Nazwa projektu	Beneficjent
1	Renowacja pobrygidkowskiego zespołu klasztorowego w Śródmieściu miasta Lublina	Kościół rektoralny pw. Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej w Lublinie
2	Renowacja Pałacu Morskich - dawnej Resursy Kupieckiej przy ulicy Krakowskie Przedmieście 62 w Lublinie	Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury
3	„Przebudowa i Rozbudowa Budynków Hospicjum Dobrego Samarytanina w Lublinie Przy ul. Bernardyńskiej 11A”	Lubelskie Towarzystwo Przyjaciół Chorych „Hospicjum Dobrego Samarytanina”
4	Rewitalizacja zabytkowych obiektów zespołu Fary w Kazimierzu Dolnym pod kątem wprowadzenia nowych funkcji społecznych, kulturalnych i turystycznych	Parafia Rzymskokatolicka p.Św. Jana Chrzciciela i Św. Bartłomiej Apostoła w Kazimierzu Dolnym
5	Rewitalizacja Ośrodka Szkolenia i Wychowania w Radzynie Podlaskim	Ochotnicze Hufce Pracy Lubelska Wojewódzka Komenda
6	Renowacja osiedla "Bronowice III Maki"	Pracownicza Spółdzielnia Mieszkaniowa "KOLEJARZ"
7	Modernizacja przestrzeni osiedla im. L. Kruczkowskiego	Pracownicza Spółdzielnia Mieszkaniowa "KOLEJARZ"
8	Rewitalizacja Starego Miasta w Lublinie	Gmina Lublin
9	"Centrum aktywności społeczno gospodarczej "Stara Kociołnia "w Rejowcu Fabrycznym.	Miasto Rejowiec Fabryczny
10	Rewitalizacja miasta Tomaszów Lubelski poprzez remont uliczek starego miasta oraz parku miejskiego	Miasto Tomaszów Lubelski
11	Remont zabytkowej plebanii z przeznaczeniem na Centrum Kultury Chrześcijańskiej.	Parafia Rzymsko – Katolicka p.w. św. Anny w Lubartowie
12	Renowacja zespołu pomisjonarskiego przy ul. Wyszyńskiego 6 w Lublinie	Metropolitalne Seminarium Duchowne w Lublinie
13	"Rewitalizacja Centrum Hrubieszowa poprzez porządkowanie przestrzeni publicznej Śródmieścia oraz renowacja zdegradowanej substancji mieszkaniowej z otoczeniem".	Gmina Miejska Hrubieszów
14	Rewitalizacja północnych obszarów przyległych do strefy przemysłowej miasta Świdnik	Gmina Miejska Świdnik
15	Adaptacja budynku kina LOT na Centrum Kultury w Świdniku	Gmina Miejska Świdnik
16	Rewitalizacja Starego Miasta w Łęcznej- I etap	Gmina Łęczna

Lp	Nazwa projektu	Beneficjent
17	Modernizacja Chełmskiego Domu Kultury z infrastrukturą otoczenia w Chełmie	Miasto Chełm
18	"Rewitalizacja – Przebudowa ul. Jana Pawła II, ul. Międzyrzeckiej i Pl. Wolności w Radzynie Podlaskim".	Miasto Radzyń Podlaski
19	Rewitalizacja terenu osiedla mieszkaniowego XXX-lecia - modernizacja budynków nr 2, 2A,2B, 2C wraz z infrastrukturą przy ulicy Grota Roweckiego w Chełmie	Chełmska Spółdzielnia Mieszkaniowa
20	Rewitalizacja Rynku Nowego Miasta w Zamościu i jego otoczenia.	Miasto Zamość
21	Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miasta Puławy dla potrzeb rozwoju turystyki i poprawy warunków życia mieszkańców	Miasto Puławy
22	"Rewitalizacja Centrum Miasta Terespol przy ul. Wojska Polskiego 132 w Terespolu"	Gmina Miasto Terespol
23	Rewitalizacja-remont budynków mieszkaniowych wielorodzinnych Spółdzielni Mieszkaniowej „ZACISZE” w Radzynie Podlaskim	Spółdzielnia Mieszkaniowa „ZACISZE”
24	Rewitalizacja miasta Kock	Gmina Kock
25	„Rewitalizacja osiedli mieszkaniowych w Parczewie”	Gmina Parczew
26	Kontynuacja rewitalizacji historycznego centrum Janowa Lubelskiego pod kątem wprowadzenia nowych funkcji kulturalnych wraz z rewitalizacją przestrzeni i budynków osiedla wielorodzinnego.	Gmina Janów Lubelski
27	"Rewaloryzacja Ogrodu Saskiego" w Lublinie	Gmina Lublin
28	Przebudowa ulic: 3-go Maja i Radziwiłłowskiej wraz ze skrzyżowaniami i elementami okolicznej architektury w Lublinie	Gmina Lublin
29	Przebudowa ul. Narutowicza wraz z ulicami przyległymi (etap I) oraz adaptacja budynku przy ul. Narutowicza 32a na potrzeby Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. T. Szeligowskiego w Lublinie.	Gmina Lublin
30	„Rewaloryzacja cmentarza przy ul. Lipowej w Lublinie – dziedzictwa ekumenizmu i wielokulturowości”	Kościół Rektoralny p.w. Wszystkich Świętych w Lublinie
31	„Rewitalizacja osiedla mieszkaniowego po byłej cukrowni wraz z budynkiem nr 29 przy ul. Fabrycznej w Opolu Lubelskim”	Wspólnota Mieszkaniowa Fabryczna 17
32	Rewitalizacja centrum miasta Dęblin wraz z zespołem pałacowo-parkowym Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych	Miasto Dęblin
33	"Rewitalizacja budynku byłej karczmy w Łaszczowie"	Gmina Łaszczów

Lp	Nazwa projektu	Beneficjent
34	Rewitalizacja terenu części śródmieścia Białej Podlaskiej w obszarze ulic Brzeska, Jatkowa, Browarna, Narutowicza	Zakład Gospodarki Lokalowej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
35	Rewitalizacja terenu części śródmieścia Białej Podlaskiej w obszarze ulicy Moniuszki 25-31A	Zakład Gospodarki Lokalowej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
36	Etap końcowy renowacji kompleksu Archikatedry Lubelskiej - renowacja północnego skrzydła dawnego Kolegium Jezuitskiego oraz rewitalizacja kompleksu Kurii Metropolitalnej w Lublinie	Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty
37	REWITALIZACJA CMENTARZA PRAWOSŁAWNEGO PRZY UL. LIPOWEJ W LUBLINIE	Parafia Prawosławna p.w. Przemienienia Pańskiego w Lublinie
38	Rewitalizacja zdegradowanej tkanki mieszkaniowej oraz adaptacja budynku internatu na potrzeby socjalne	Miasto Kraśnik
39	Rewitalizacja centrum Miasta Lubartowa - zagospodarowanie Rynku II.	Miasto Lubartów
40	Rewitalizacja Centrum Miasta Biała Podlaska	Gmina Miejska Biała Podlaska
41	Rewitalizacja starościńskiego zespołu dworsko - folwarcznego wraz z historycznym parkiem w Krasnymstawie	Miasto Krasnystaw
42	Rewitalizacja Zdegradowanych Obszarów Centrum Nałęczowa	Miasto Nałęczów
43	CENTRUM CHARYTATYWNE CARITAS W KRASNYMSTAWIE	Caritas Archidiecezji Lubelskiej
44	Rewitalizacja zespołu sakralnego oraz budynku nowej plebanii Parafii p.w. św. Marii Magdaleny w Łęcznej	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Marii Magdaleny
45	CHEŁM - REWITALIZACJA ZABYTKOWEJ CERKWI P.W. ŚW. JANA TEOLOGA WRAZ Z OTOCZENIEM	Parafia Prawosławna p.w. św. Jana Teologa w Chełmie
46	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych Spółdzielni Mieszkaniowej w Lubartowie osiedla Cicha, Orlicz-Dreszera - termomodernizacja, komunikacja, bezpieczne osiedla	Spółdzielnia Mieszkaniowa w Lubartowie
47	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych Spółdzielnia Mieszkaniowej w Lubartowie osiedla 1-go Maja, Zacisze - termomodernizacja, komunikacja, bezpieczne osiedla	Spółdzielnia Mieszkaniowa w Lubartowie
48	"Rewaloryzacja Dziedzińca Pałacu Sanguszków w Lubartowie"	Powiat Lubartowski
49	„Stworzenie strefy bezpieczeństwa publicznego na ul. Metalurgicznej w Lublinie etap: Adaptacja przestrzeni wraz z rewitalizacją obiektów po byłej bazie transportu URSUS dla potrzeb PSP na cele szkoleniowo-dydaktyczne”	KOMENDA WOJEWÓDZKA PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ W LUBLINIE

11.2 Załącznik nr 2

Tabela 32. Lokalizacja wsparcia w ramach OP 4 LEADER (Działanie 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - małe projekty)

subregion	powiat	gmina	liczba projektów zrealizowanych	wartość projektów zrealizowanych
gminy miejskie i miejsko-wiejskie woj. lubelskiego, które opracowały LPR 2007-2013 skorzystały również ze wsparcia Działania 3.2RPO WL 2007-2013				
białski	białski	Biała Podlaska	6	187 884,91 zł
białski	białski	Terespol	5	237 842,48 zł
białski	parczewski	Parczew	16	398 762,32 zł
białski	radzyński	Radzyń Podlaski	9	197 682,35 zł
chełmsko – zamojski	chełmski	Chełm	10	227 173,04 zł
chełmsko – zamojski	chełmski	Rejowiec Fabryczny	8	324 952,11 zł
chełmsko – zamojski	hrubieszowski	Hrubieszów	46	1 533 598,75 zł
chełmsko – zamojski	krasnostawski	Krasnystaw	22	495 220,11 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Łaszczów	24	445 537,31 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Tomaszów Lubelski	16	444 458,41 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Zamość	10	427 370,32 zł
lubelski	lubartowski	Kock	4	128 241,39 zł
lubelski	lubartowski	Lubartów	13	350 241,40 zł
lubelski	lubelski	Lublin	5	136 479,68 zł
lubelski	łęczyński	Łęczna	6	314 025,90 zł
lubelski	świdnicki	Świdnik	1	39 179,25 zł
puławski	janowski	Janów Lubelski	10	479 824,70 zł
puławski	kraśnicki	Kraśnik	8	212 209,96 zł
puławski	opolski	Opole Lubelskie	27	1 180 091,89 zł
puławski	puławski	Kazimierz Dolny	9	394 507,52 zł
puławski	puławski	Nałęczów	15	413 510,60 zł
puławski	puławski	Puławy	8	253 088,09 zł
Pozostałe gminy miejskie i miejsko-wiejskie woj. lubelskiego				
białski	białski	Drelów	4	133 670,00 zł
białski	białski	Janów Podlaski	13	417 002,73 zł
białski	białski	Konstantynów	6	126 285,56 zł
białski	białski	Leśna Podlaska	6	189 118,34 zł
białski	białski	Łomazy	6	167 386,06 zł
białski	białski	Międzyrzec Podlaski	8	274 314,25 zł
białski	białski	Piszczac	12	242 459,33 zł
białski	białski	Rokitno	6	190 288,68 zł
białski	białski	Rossosz	3	105 717,20 zł
białski	białski	Stawatyce	4	118 495,14 zł
białski	białski	Sosnówka	14	439 665,78 zł
białski	białski	Tuczna	3	124 859,69 zł
białski	białski	Wisznice	18	698 882,80 zł
białski	białski	Zalesie	12	413 690,73 zł
białski	parczewski	Dębowa Kłoda	14	287 075,98 zł
białski	parczewski	Jabłoń	15	442 843,05 zł

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

subregion	powiat	gmina	liczba projektów zrealizowanych	wartość projektów zrealizowanych
białski	parczewski	Milanów	9	240 086,19 zł
białski	parczewski	Podedwórze	16	195 266,92 zł
białski	parczewski	Siemień	9	246 017,80 zł
białski	parczewski	Sosnowica	9	158 284,54 zł
białski	radzyński	Borki	12	303 067,63 zł
białski	radzyński	Czemierniki	13	502 302,86 zł
białski	radzyński	Kąkolewnica	16	465 816,23 zł
białski	radzyński	Komarówka Podlaska	11	252 142,68 zł
białski	radzyński	Ulan-Majorat	12	295 799,92 zł
białski	radzyński	Wohyń	8	158 883,76 zł
białski	włodawski	Hanna	7	211 970,15 zł
białski	włodawski	Hańsk	16	452 884,82 zł
białski	włodawski	Stary Brus	5	125 796,78 zł
białski	włodawski	Urszulin	16	591 180,92 zł
białski	włodawski	Włodawa	18	562 350,96 zł
białski	włodawski	Wola Uhruska	6	168 228,68 zł
białski	włodawski	Wyryki	14	413 524,83 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Aleksandrów	3	92 984,31 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Biłgoraj	8	243 035,46 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Biszczka	3	136 192,90 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Frapol	7	276 960,73 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Goraj	2	76 883,12 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Księżpol	8	190 387,04 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Łukowa	4	116 902,98 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Obsza	4	71 155,90 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Potok Górny	4	71 970,10 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Tarnogród	4	128 433,11 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Tereszpol	1	13 129,96 zł
chełmsko - zamojski	biłgorajski	Turobin	8	177 126,13 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Białopole	6	116 576,17 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Dorohusk	3	61 765,94 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Dubienka	5	106 507,08 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Kamień	4	62 425,38 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Leśniowice	1	6 342,65 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Leśniowice	6	176 590,89 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Rejowiec	8	306 103,69 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Ruda-Huta	2	96 523,20 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Sawin	5	128 097,28 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Siedliszcze	11	417 603,09 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Wierzbica	13	308 408,01 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Wojślawice	7	117 586,99 zł
chełmsko - zamojski	chełmski	Żmudź	5	141 882,30 zł
chełmsko - zamojski	hrubieszowski	Dołhobyczów	6	365 110,38 zł
chełmsko - zamojski	hrubieszowski	Horodło	1	24 609,66 zł

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

subregion	powiat	gmina	liczba projektów zrealizowanych	wartość projektów zrealizowanych
chełmsko – zamojski	hrubieszowski	Mircze	8	367 383,79 zł
chełmsko – zamojski	hrubieszowski	Trzeszczany	5	186 266,95 zł
chełmsko – zamojski	hrubieszowski	Uchanie	3	49 001,66 zł
chełmsko – zamojski	hrubieszowski	Werbkowice	9	336 409,42 zł
chełmsko – zamojski	krasnostawski	Fajstawice	9	257 292,21 zł
chełmsko – zamojski	krasnostawski	Gorzków	9	174 387,76 zł
chełmsko – zamojski	krasnostawski	Izbica	20	597 100,49 zł
chełmsko – zamojski	krasnostawski	Krańciczyn	7	147 141,13 zł
chełmsko – zamojski	krasnostawski	Łopiennik Górny	12	265 635,85 zł
chełmsko – zamojski	krasnostawski	Rudnik	9	306 933,79 zł
chełmsko – zamojski	krasnostawski	Siennica Różana	5	92 758,78 zł
chełmsko – zamojski	krasnostawski	Żółkiewka	16	224 342,29 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Bełżec	12	373 126,44 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Jarczów	6	154 381,74 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Krynice	18	462 589,34 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Lubycza Królewska	13	516 416,31 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Rachanie	2	37 970,48 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Susiec	17	569 462,24 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Tarnawatka	27	635 583,60 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Telatyn	7	225 311,23 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Tyszowce	10	276 525,35 zł
chełmsko – zamojski	tomaszowski	Ulhówek	5	139 540,00 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Grabowiec	3	121 219,29 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Komarów-Osada	5	144 569,44 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Krasnobród	15	625 886,26 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Łabunie	7	202 660,76 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Miączyn	4	177 246,65 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Nielisz	1	82 352,46 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Radecznicza	16	267 918,30 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Sitno	3	69 453,91 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Skierbieszów	2	68 126,00 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Stary Zamość	4	106 101,35 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Sułów	5	81 090,40 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Szczebrzeszyn	9	268 879,52 zł
chełmsko – zamojski	zamojski	Zwierzyniec	5	415 954,77 zł
lubelski	lubartowski	Abramów	3	90 426,23 zł
lubelski	lubartowski	Firlej	4	105 415,68 zł
lubelski	lubartowski	Jeziorzany	1	23 000,00 zł
lubelski	lubartowski	Kamionka	9	307 201,00 zł
lubelski	lubartowski	m.Lubartów	1	37 878,53 zł
lubelski	lubartowski	Michów	3	48 703,43 zł
lubelski	lubartowski	Niedźwiada	9	262 050,41 zł
lubelski	lubartowski	Ostrów Lubelski	13	416 687,75 zł
lubelski	lubartowski	Ostrówek	11	195 015,62 zł

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

subregion	powiat	gmina	liczba projektów zrealizowanych	wartość projektów zrealizowanych
lubelski	lubartowski	Serniki	8	273 754,87 zł
lubelski	lubartowski	Uścimów	5	201 728,73 zł
lubelski	lubelski	Bełżyce	9	289 993,48 zł
lubelski	lubelski	Borzechów	3	195 171,13 zł
lubelski	lubelski	Bychawa	10	476 898,18 zł
lubelski	lubelski	Garbów	17	605 930,39 zł
lubelski	lubelski	Głusk	8	353 833,21 zł
lubelski	lubelski	Jabłonna	6	255 682,53 zł
lubelski	lubelski	Jastków	4	118 100,46 zł
lubelski	lubelski	Konopnica	16	533 132,57 zł
lubelski	lubelski	Krzczonów	4	157 558,73 zł
lubelski	lubelski	Niedzwica Duża	10	373 790,73 zł
lubelski	lubelski	Niemce	20	575 917,50 zł
lubelski	lubelski	Strzeszkowice Duże	1	34 600,00 zł
lubelski	lubelski	Strzyżewice	17	591 152,11 zł
lubelski	lubelski	Wojciechów	16	505 440,90 zł
lubelski	lubelski	Wólka	4	103 621,21 zł
lubelski	lubelski	Wysokie	4	135 961,99 zł
lubelski	lubelski	Zakrzew	3	93 757,07 zł
lubelski	łęczyński	Cyców	19	817 176,97 zł
lubelski	łęczyński	Ludwin	16	692 707,35 zł
lubelski	łęczyński	Milejów	22	821 749,19 zł
lubelski	łęczyński	Puchaczów	11	292 726,16 zł
lubelski	łęczyński	Spiczyn	10	454 340,72 zł
lubelski	świdnicki	Mełgiew	5	162 207,20 zł
lubelski	świdnicki	Piaski	28	1 054 184,65 zł
lubelski	świdnicki	Rybczewice	5	197 088,10 zł
lubelski	świdnicki	Trawniki	17	546 254,13 zł
puławski	janowski	Batorz	8	330 648,77 zł
puławski	janowski	Chrzanów	6	192 862,43 zł
puławski	janowski	Dzwola	8	381 793,18 zł
puławski	janowski	Godziszów	5	236 248,35 zł
puławski	janowski	Modliborzyce	8	310 483,36 zł
puławski	janowski	Potok Wielki	6	209 782,79 zł
puławski	kraśnicki	Annopol	21	452 870,25 zł
puławski	kraśnicki	Dzierzkowice	16	508 041,49 zł
puławski	kraśnicki	Gościeradów	9	115 449,44 zł
puławski	kraśnicki	Szastarka	10	309 206,17 zł
puławski	kraśnicki	Trzydnik Duży	9	260 681,98 zł
puławski	kraśnicki	Urzędów	19	481 750,08 zł
puławski	kraśnicki	Wilkołaz	11	329 030,15 zł
puławski	kraśnicki	Zakrzówek	12	339 439,80 zł
puławski	łukowski	Adamów	21	680 943,92 zł
puławski	łukowski	Krzywdą	20	589 057,52 zł

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

subregion	powiat	gmina	liczba projektów zrealizowanych	wartość projektów zrealizowanych
puławski	łukowski	Ksawerynów	1	25 229,27 zł
puławski	łukowski	Łuków	13	460 457,26 zł
puławski	łukowski	Miasto Stoczek Łukowski	1	41 499,60 zł
puławski	łukowski	Serokomla	12	208 893,51 zł
puławski	łukowski	Stanin	6	175 212,68 zł
puławski	łukowski	Stara Huta	1	14 799,40 zł
puławski	łukowski	Stoczek Łukowski	11	331 997,23 zł
puławski	łukowski	Trzebieszów	16	618 278,27 zł
puławski	łukowski	Wojcieszków	10	231 589,71 zł
puławski	łukowski	Wola Mysłowska	12	207 200,17 zł
puławski	opolski	Chodel	22	868 740,89 zł
puławski	opolski	Jozefów nad Wisłą	27	1 001 195,76 zł
puławski	opolski	Karczmiska	16	659 299,21 zł
puławski	opolski	Łaziska	8	389 506,18 zł
puławski	opolski	Poniatowa	20	812 074,33 zł
puławski	opolski	Wilków	15	684 092,57 zł
puławski	puławski	Baranów	14	415 437,68 zł
puławski	puławski	Janowiec	8	539 133,26 zł
puławski	puławski	Końskowola	6	199 606,02 zł
puławski	puławski	Kurów	8	193 410,36 zł
puławski	puławski	Markuszów	4	154 371,48 zł
puławski	puławski	Wąwolnica	9	305 200,10 zł
puławski	puławski	Żyrzyn	10	330 689,64 zł
puławski	rycki	Kłoczew	10	320 138,45 zł
puławski	rycki	Nowodwór	11	241 667,12 zł
puławski	rycki	Ryki	25	766 508,42 zł
puławski	rycki	Stężycza	14	430 892,71 zł
puławski	rycki	Ułęż	16	545 534,58 zł

Źródło: Opracowanie własne

11.3 Załącznik nr 3

Lista przeanalizowanych badań, analiz, ewaluacji z obszaru rewitalizacji, w tym badania z zakresu diagnozy do gminnych programów rewitalizacji:

- Ewaluacja wpływu Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 (PO RPW) na rozwój przedsiębiorczości w Polsce Wschodniej Raport końcowy, EVALU Sp. z o.o., Warszawa 2016.
- Ocena wpływu PROW 2007-2013 na jakość życia na obszarach wiejskich z uwzględnieniem podejścia LEADER, EGO – Evaluation for Government Organizations S.C, Warszawa 2016.
- Raport MKiDN: Działania MKiDN w latach 2008-2015 na rzecz województwa lubelskiego (http://www.mkidn.gov.pl/media/_img/raport/Raport_MKiDN_LUBELSKIE.pdf).
- Rewitalizacja. Interaktywny poradnik mieszkaniowy, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2017.
- Warszawskie spojrzenie na rewitalizację, Biuletyn nr 6, Biuro Polityki Lokalowej Urzędu m.st. Warszawy, Warszawa 2014.
- Delimitacja krok po kroku. Metoda wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na potrzeby Gminnych Programów Rewitalizacji, Praca zbiorowa pod redakcją Wojciecha Jarczewskiego, Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa, Warszawa 2017.
- Wspólna nie znaczy niczyja. Konferencja rewitalizacja małych miast, Dr Inż. Arch. Bartosz Kaźmierczak Dr Inż. Arch. Dominika Pazder, Dobiegniew 2017.
- Ludzie. Przestrzeń. Zmiana. Dobre praktyki w rewitalizacji polskich miast. Departament Strategii Rozwoju, Warszawa 2016.
- Ewaluacja programu rewitalizacji dla dzielnic stare miasto i śródmieście w Lublinie w ramach programu europejskiego „User- zmiany i konflikty w wykorzystaniu przestrzeni publicznych” Etap I. Opracowanie metodologii pracy ze wskazaniem potrzebnych danych, dr Janusz Jeżak – Instytut Rozwoju Miast, Zakład Ekonomiki Przestrzeni, Kraków 2014.
- Warszawskie spojrzenie na rewitalizację, Biuletyn nr 5, Biuro Polityki Lokalowej Urzędu m.st. Warszawy, Warszawa 2013.
- Monitorowanie procesu rewitalizacji, Paulina Sikorska, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Dobiegniew 2017.
- Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miast. Informacja o wynikach kontroli, Departament Infrastruktury, Warszawa 2015.
- Ludzie. Przestrzeń. Zmiana. Dobre praktyki w rewitalizacji polskich miast, MR Warszawa 2016.
- Opracowanie systemu rekomendowanych wskaźników ewaluacji oraz wytycznych dla systemu monitoringu rewitalizacji centrum Łodzi. Raport końcowy z badania, EGO – Evaluation for Government Organizations s.c., Łódź 2015.
- Ewaluacja wpływu projektów rewitalizacyjnych realizowanych w ramach RPO WK-P na lata 2007-2013 na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej obszarów objętych rewitalizacją. Raport końcowy, Pracownia Badań i Doradztwa “Re-Source” Korczyński Sarapata sp.j., Poznań 2013.
- Rewitalizacja w gminach wiejskich w świetle Wytycznych MR na lata 2014-2020, MR, 2017.
- Od obszaru zdegradowanego do obszaru rewitalizacji, dr Janusz Jeżak, Wojciech Kłosowski, dr Aleksandra Jadach-Sepioło, ekspertyza dla MR, 2016.

**Departament Zarządzania Regionalnym
Programem Operacyjnym**

**Urząd Marszałkowski Województwa
Lubelskiego w Lublinie**

ul. Stefczyka 3b
20-151 Lublin

tel. 81 44 16 738
e-mail: drpo@lubelskie.pl
www.rpo.lubelskie.pl

EVALU Sp. z o.o.

ul. Dzika 19/23 lok. 55
00-172 Warszawa

tel. 22 403 80 26
e-mail: evalu@evalu.pl
www.evalu.pl

